

Quadragesimale Ambrosianvm Dvplex, In Dvos Tomos Divisum

In Hoc Opere Per Singvlos Qvadragesimæ dies habetur bina Concio cum Morali, iuxta Euangelia, quæ in Ecclesia Mediolanensi leguntur. Cvm Indicibvs, Sacræ Scriptvræ, Et Rervm notabilium, cum Summa Concionum & Thematum Euangeliorum. Accomodantvr Hæe Conciones Ad Vsvm Romanum pro Quadragesima & ...

Tomvs Primvs, Continens Conciones A Dominica Prima, Qvæ Dicitvr In Capite, vsque ad quartam exclusiuè, quæ dicitur de Caeco

Bellintani, Mattia

Coloniae Agrippinae, 1626

Dominica Secvnda quæ dicitur de Samaritana.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55873](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55873)

DOMINICA DE SAMARITANA.

CONCIO PRIMA.

Venit Iesus in ciuitatem Samaritanae. Ioan. 4.

ARGUMENTVM.

Ostenduntur necessaria ad salutem assequendam. Quae requirantur, ut petitiones nostrae effectum optatum sortiantur. Tractatur de petitione Samaritana. De repletione & eruditione ipsius.

QUID mirum, si duo illi Sapientes Salomon, & Iesus Sirach author Ecclesiastici, tam frequentes sint in persuadenda auditione Sapientiae, ut quasi importuni videantur, quando ipsa Dei sapientiam tantum se dimiserit, ut murum misceret colloquium, & solus cum muliere gentili, idololatra & peccatrice, sic libidini exposita, ut post quinque viros, etiam soluta cum viro vitam ageret inhonestam? testatur Salomon, se parabolas edidisse ad docendam Sapientiam. *Parabola* (inquit) *Salomoni filij David Regis Israel; Ad sciendam sapientiam, & disciplinam ad intelligenda verba prudentia, & suscipiendam eruditionem doctrinae iustitiae, iudicium & aequitatem, ut detur paruulis astutia, adolecenti scientia & intellectus.* *Audienti Sapienter sapientior erit.* Ita ostendens, quod profit omnibus vacare Sapientiae, siue parui & adulescentes id est imperiti, siue Sapientes sint: nam illi euadent docti, hi vero doctiores. Deinde frequentissime suadet, ut Sapientiam auscultemus, & addit Sapientiae commendationem, ut magis illius amore capiamur. Idem facit & alius Sapienter, exordiens a laudibus Sapientiae. *Omnis Sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante aeuum.* Et ubique monet ad illam concupiscendam, & amplectendam. At Iesus Filius Dei ita emittit eloquia Sa-

Prou. 1. 1.

Eccli. 1. 1.

pietiae suae, ut exiens de populo Dei, quasi de paradiso, se vbique diffundat ad irrigandam vniuersam terram. Vnde quasi fons paruus in aquas plurimas abundauit, cum muliere loquens, quae iam pota caelestis aqua reuerfa in ciuitatem dicit illis hominibus. *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecumque feci. Numquid ipse est Christus?* Sic Christus mouit gentem illam Samaritanorum, & ad se traxit, ut eo adito liberè confiterentur. *Quia hic est verè Saluator mundi.* Id quod ad conuersionem, & fidem orbis vniuersi pertinere ostendit, dicens discipulis suis. *Leuate oculos vestros; & videte regiones, quia alba sunt iam ad messem.* Ego misi vos metere quod non seminasti. Nostrum igitur est hanc diuinam sapientiam excipere, quae in Euangelio nos sub persona huius mulieris alloquitur, dicens. *Da mihi bibere: & si scires quis est, qui dicit tibi, Da mihi bibere. Tu forsitan petisses ab eo, & dedisses tibi aquam viuam.*

Vbi in postulatione nostram ostendit salutem consistere. *Forstan* (inquit) *petisses ab eo, & dedisses tibi aquam viuam.* Petitionem autem praecedit scientia, *Si scires* (inquit) *donum Dei; & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere. Tu forsitan petisses ab eo.* Et quoniam instructa mulier de dono Dei, & de eo, qui petierat ad bibendum, protinus postulauit, ideo repleta est aquis, & factus est in ea fons aquae salientis, & aridam terram Samaritanorum irrigantis. Tria ergo nobis hic sunt attendenda: *Eruditio, Petitio, Repletio.* Nouit, petit, & repleta est vsque ad satietatem & ebrietatem. Facta sunt autem ad correptionem nostram, & scripta sunt ad instructionem nostram.

Erudiamur ergo audientes Sapientiam, ut simus & ipsi sapientes: ideo Salomon inducit Sapientiam omnes ad se conuocantem. *Sapientia* (inquit) *foris praedicat, in plateis dat vocem suam, in capitibus turbarum clamitat, in foribus portarum urbium profert verba sua, dicens. Viquequid imprudentes o dieo habebunt scientiam? conuertimini ad correptionem meam.* Vide zelum Dei, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitio-

Prou. 1. 1.

1. Tim. 2. 4.

agnitionem veritatis venire. Vbi publicus est concursus, vbi continet multitudo, foris, in plateis, in capite turbarum, in portis ciuitatis: vbi ob iudicia, quae ibi fiebant, vt plurimum erat multitudo magna. Vellet quippe ab omnibus audiri, vellet omnes auerti à mundo & ab ignorantia, & conuerti ad correptionem suam. Clamat, multitudini ostendens, quod stultorum infinitus est numerus, qui oderunt scientiam: clamat, clamitat, leuat vocem suam, exultat praedicationem suam, vt excitet etiam dormientes: *sardi audite, caeci inuimini ad videndum.*

Enil. 1. 15.

4. 1. 18.

3. Quid verò scire nos oportet? Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi. Quis ignorat quanta gratia, quale privilegium fuerit huius mulieris, vt à Filio Dei visitaretur? vt illius dignaretur alloquio? vt illam compelleret, petens ab ea quidquam? Miratur ipsa, quod cum Iudeus sit, qui populos Samaritanos abhorrebat, bibere petat ab ea, quae erat mulier Samaritana. Admirabantur discipuli, quod cum muliere loqueretur, vel quia mulier, vel quia sola, vel quia Samaritana. Sed haec est iusta & appetenda admiratio, quod Deus Sanctus sanctorum mulieri peccatrici adeo condescendat, vt familiari colloquio ad tantam euehar sanctitatem & sublimitatem, vt praconem constituat sui nominis, Euan gelistam suae fidei, basem quandam pariterque figuram Ecclesiae suae. Merito igitur ipse. Si scires donum Dei, gratiam tibi inceptam conferri, praecipuum munus, privilegium singulare. *Scires donum, si scires, quae est,* cuius vides praesentiam, cuius verba sentis, cuius benignitate dignaris. Ergo in primis cognoscendus est Deus, vt cognoscamus in terra viam suam, qua visitauit, & fecit redemptionem plebis suae, & crexit cornu salutis nobis, qui eramus longè sine Deo in hoc mundo, & ita cognoscamus in omnibus gentibus salutare suum, quod parauit ante faciem omnium populorum.

Psal. 66. 3.

Luc. 1. 68.

Eph. 2. 12.

Luc. 2. 31.

Psal. 99. 2.

Hoc est donum, quod, vt sciamus, nobis S. David canendo manifestat. *Iubilate Deo omnis terra, seruite Domino in letitia. Introite in conspectu eius in exultatione: sci-*

tote quoniam Dominus ipse est Deus. Vbi duo. Primum enim explicat, quae cognitio debeat ista esse. Secundò probat, quod de illa dixit. Cognitionem istam, primum vult esse perfectam, & in claritate, & in operatione, & in effectu. Vt sit in claritate excellens, dicit: *Introite in conspectu eius. Nolo vos à longè stare, nec oculos ad caelum leuare: Introite magis in conspectu eius; Accedite ad eum, & illuminamini. Intuemini illum,* sed non procul vt Balaam de se propheta. *Intuebor eum,* sed non propè. *Propè magis & de propinquo,* vt clarius videamus. Vt perfecta sit haec cognitio in operatione, seruite Domino. Idèd enim se Deus nobis manifestauit, vt seruiamus illi in sanctitate & iustitia. *Qui astant ante Deum, serui illius sunt ministrantes ei.* Sic habet Daniel de Angelis. *Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.* Sic Regina Saba ad Salomonem. *Beati serui tui, qui assistunt coram te omni tempore.* Sic mulier Samaritana simul atque cognouit, seruitur, praedicans aduentum eius, & illius sapientiam illis hominibus. Effectus tandem & cognitionis & claritatis & seruitutis gaudium est & exultatio. *Iubilate Deo: Seruite Domino in letitia: Introite in conspectu eius in exultatione: omnia gaudent.* Gaudium istud plenum, implens desiderium nostrum, est aqua viua, à Christo promissa cognoscentibus eum, & petentibus illam. Vide autem quale gaudium propheta nobis annunciat, magnum profecto, cuius magnitudinem iam non sola Israelitarum capit terra, sed totus mundus capere non potest. Ergo iubilate Deo omnis terra. Cur vero? quia non estis praeterea hospites & aduena: quia qui eratis longè, facti estis propè, & serui Dei altissimi, vt cum fiducia accedere possitis ad ipsum, & intrare in conspectu eius. Ergo seruite Domino in letitia. Facti serui eius, introite in conspectu eius in exultatione. Non enim stare ante Deum licet in fletu & planctu. Nolite flere: *Gaudium enim Domini est fortitudo nostra.* Dixit Esdras populo reuerso de captiuitate, dum staret restaurato templo ante Deum.

Psal. 33. 6.

Num. 2. 4.

17.

Dan. 7. 10.

2. Par. 7.

Eph. 2. 19.

Eph. 2. 13.

2. Esdr. 8.

10.

1. Idcirco & summus sacerdos, qui pro omnibus Deo appropinquabat, non poterat etiam in morte cuiuscunque valde conuicti habitu lugentis allumere, aut lugubre quidquam prestare. Et certe si quis sciret donam Dei hoc maximum, quo assumpti sumus in populum Dei, facti ciues sanctorum & domestici Dei, gauderet cum tribus Magis gaudio magno valde. Dixit hoc Deus Pater: *Epulari & gaudere oportebat, quia qui mortuus erat reuixit. Et qui perierat, inuentus est.* Et quoniam in hac reuersione gentium, quae ignorabat Deum, Ierusalē aedificatur, ut ciuitas, ideò fundatur exultatione vniuersae terrae ciuitas haec Regis magni. Ergo iubilare Deo omnis terra. Lugeat ergo mundus, sicut peccatores alienati à vita Dei per ignorantiam, quae est in illis. Agite nuuc diuites, plorate, uolulantes in miserijs uestris, quae aduenient uobis. *Glorietur autē frater humilis in exultatione sua. Sit diues quis, sit magnus, sit nobilis, sit sapiens, edat & miracula. Eslo, & maligni spiritus subiciantur illi. In hoc nolite gaudere. Gaudete autem & exultate, quia nomina uestra scripta sunt in caelo.* Plenum erit, ac superabundans gaudium hoc, cum datum uobis fuerit introire in conspectu eius, in excelso folio gloriae eius. Veruntamen & adhuc quanta est vera cognitio, tantum est gaudium. Tanta autem cognitio quanta seruitus: seruenti enim dicitur. Eugē serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. O donum excellēs! *Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi. Heu! si donum Dei est, quod possimus introire in conspectu eius, quale donū est, quantumque est, quod ipse accedat ad nos, etiam fatigatus ex itinere? quod prouocet ad salutem? quod peccatricem mulierem & alienigenam alloquatur? quod altissima illi pandat mysteria, impleatque aqua sapientiae salutaris, & sui nominis praecognem constituat? Gratiam istam, nemo, qui illum non nouit, quantus sit, potest nosse. Adde quod etiam hoc pacto ille, qui donat, donum est: seipsum enim praeber nobis. Nam uisitauit nos oriens ex alio panis isto uirtus, qui de caelo descendit, & dat uitam mundo, ut uerē qui sumus populus eius,*

sumus & ones pascae eius. Ut sciatis ergo donum Dei, scitote, quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos. Apud Hebraeos vox, Dominus, est nomen quatuor litterarum, quod est ueluti nomen proprium. Unde cum esset questio num Baal, an Iehoua esset Deus, propositum est ab Elia argumentum sacrificij sine igne. ut is, qui exaudiret per ignem, ipse esset Deus. Vbi cum Iehoua exaudisset, Baal uoluiti surdo, aur mortuo, sed pro se dō impotentē remanente, clamat in populus: *Dominus ipse est Deus, Iehouah ipse est Deus.* Ergo scitote, quoniam Dominus ipse est Deus. Scitote quis est, qui dicit. *Da mihi bibere, quoniam ipse est Deus, ipse est Christus: hic est uerē Saluator mundi.* Et in nullo alio est salus, solus ipse salus nostra. Si ergo scires quis est, qui dicit tibi, tunc demum scires, quod non saluatur Rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur in multitudine uirtutis suae, fallax equus ad salutem, in abundantia autē uirtutis suae nō saluabitur. Ecce oculi Domini super iustos: *Quia hic est uerē Saluator mundi.*

Promittat tibi caro, promittat mundus, promittat & deceptor Diabolus, mendax & fallax, promittat tibi, quod saluent confugientes ad se, & iurauerint non defuturos in necessitatibus, & in tribulatione: & hoc falso iurabunt, quia quod promittunt, prestare non possunt. Hic solus, *hic est uerē Saluator mundi.* Quod ergo dicit Psalmus. *Ipse est Deus, idem est ac si dicat: Ipse protector tuus. & merces tua magna nimis sum.* Ad secundum accedes Propheta hac ratione probat dictum suū. *Ipse fecit nos, & non ipsi nos.* Quasi dicat: *Uu scire, quod hic solus uerē Saluator mundi? Scito, quod ipse fecit nos.* Magna est in his uerbis probandi uis, & euidencia. Sit ergo primatio hic clausa. Qui fecit magna, potens est, & parua facere, & minima facere. Magnum enim & pusillū ipse facit. At magna res est homo, & tam magna, ut à solo Deo fieri possit: solus enim ipse fingit corda hominum, & inspirat in faciem eorum spiraculum uirtus, dans uitam & inspirationem, quin & sine ipso factum est nihil: nam & corpus hominis formauit ipse de

Luc 1.78.
 Job. 6.33.

Sap 6.8.
 Psal 51.11.
 Gen. 2.7.
 Act. 17.24.
 Ioan. 1.3.

libet incipere mensæ, & habeat prius accubitum in illa, tamen ad mensam eius veniunt & lacertæ, & mures, & vespertiliones, & bruchi, & cenomia, & schinifes.

Quid igitur gloriaris conuiuia serpentium, & araneorum, & eorum, quæ vix ob minimam quantitatem & nimiam paruitatem apparent hominibus, & vt minimum sunt manifesta, nuntium molesta sunt illis? Hac ratione probatum est, quod Deus est Saluator mundi vniuersi. De qua salute sic olim Propheta canebat.

Homines, & iumenta saluabis Domine. Psal. 35. 8. quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Misericordis quidem est, esurientes egenos pascere. Vnde & Dominus pasciturus turbam se sequentem dixit.

Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marc. 8. 2.

Hanc misericordiam multiplicat Deus, dum aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Sed num vnam tantum habet misericordiam Pater Deus, quæ vt omnibus viuentibus communis est, multiplex est atque multiplicata? habet profecto maiorem, quam magnificauit facere nobiscum. Multiplicauit quidem misericordiam suam cum natura communi omnium, in quibus est anima viuens. At cum natura humana se gessit excellentius, & magnificauit misericordiam suam cum illa. Multiplicauit nempe etiam ad bruta & viuentia, quæ ignorant eum, manum aperiens & curam suam extendens.

At illum scientibus altiore alimonia, ac celestem prorsus prouidit, & hæc est misericordia, quam idem Propheta eodem Psalmo postulat. *Prætere* (inquit) *misericordiam tuam scientibus te.* Psal. 35. 8.

Quæ verò illa sit idem ante explicauit: postquam enim multiplicem illam communi misericordiam recensuit, subdidit immediatè. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt: inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lamina tuo videbimus lumen.* Hi filii hominum sunt, quos idem Psaltes compel-

lit incipere mensæ, & habeat prius accubitum in illa, tamen ad mensam eius veniunt & lacertæ, & mures, & vespertiliones, & bruchi, & cenomia, & schinifes.

Quid igitur gloriaris conuiuia serpentium, & araneorum, & eorum, quæ vix ob minimam quantitatem & nimiam paruitatem apparent hominibus, & vt minimum sunt manifesta, nuntium molesta sunt illis? Hac ratione probatum est, quod Deus est Saluator mundi vniuersi. De qua salute sic olim Propheta canebat.

Homines, & iumenta saluabis Domine. Psal. 35. 8. quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Misericordis quidem est, esurientes egenos pascere. Vnde & Dominus pasciturus turbam se sequentem dixit.

Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marc. 8. 2.

Hanc misericordiam multiplicat Deus, dum aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Sed num vnam tantum habet misericordiam Pater Deus, quæ vt omnibus viuentibus communis est, multiplex est atque multiplicata? habet profecto maiorem, quam magnificauit facere nobiscum. Multiplicauit quidem misericordiam suam cum natura communi omnium, in quibus est anima viuens. At cum natura humana se gessit excellentius, & magnificauit misericordiam suam cum illa. Multiplicauit nempe etiam ad bruta & viuentia, quæ ignorant eum, manum aperiens & curam suam extendens.

At illum scientibus altiore alimonia, ac celestem prorsus prouidit, & hæc est misericordia, quam idem Propheta eodem Psalmo postulat. *Prætere* (inquit) *misericordiam tuam scientibus te.* Psal. 35. 8.

Quæ verò illa sit idem ante explicauit: postquam enim multiplicem illam communi misericordiam recensuit, subdidit immediatè. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt: inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lamina tuo videbimus lumen.* Hi filii hominum sunt, quos idem Psaltes compel-

lit incipere mensæ, & habeat prius accubitum in illa, tamen ad mensam eius veniunt & lacertæ, & mures, & vespertiliones, & bruchi, & cenomia, & schinifes.

Quid igitur gloriaris conuiuia serpentium, & araneorum, & eorum, quæ vix ob minimam quantitatem & nimiam paruitatem apparent hominibus, & vt minimum sunt manifesta, nuntium molesta sunt illis? Hac ratione probatum est, quod Deus est Saluator mundi vniuersi. De qua salute sic olim Propheta canebat.

Homines, & iumenta saluabis Domine. Psal. 35. 8. quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Misericordis quidem est, esurientes egenos pascere. Vnde & Dominus pasciturus turbam se sequentem dixit.

Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marc. 8. 2.

Hanc misericordiam multiplicat Deus, dum aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Sed num vnam tantum habet misericordiam Pater Deus, quæ vt omnibus viuentibus communis est, multiplex est atque multiplicata? habet profecto maiorem, quam magnificauit facere nobiscum. Multiplicauit quidem misericordiam suam cum natura communi omnium, in quibus est anima viuens. At cum natura humana se gessit excellentius, & magnificauit misericordiam suam cum illa. Multiplicauit nempe etiam ad bruta & viuentia, quæ ignorant eum, manum aperiens & curam suam extendens.

At illum scientibus altiore alimonia, ac celestem prorsus prouidit, & hæc est misericordia, quam idem Propheta eodem Psalmo postulat. *Prætere* (inquit) *misericordiam tuam scientibus te.* Psal. 35. 8.

Quæ verò illa sit idem ante explicauit: postquam enim multiplicem illam communi misericordiam recensuit, subdidit immediatè. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt: inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lamina tuo videbimus lumen.* Hi filii hominum sunt, quos idem Psaltes compel-

lit incipere mensæ, & habeat prius accubitum in illa, tamen ad mensam eius veniunt & lacertæ, & mures, & vespertiliones, & bruchi, & cenomia, & schinifes.

Gen. 2. 7. & 11. ipse de limo terræ, & sociam dedit illi mulierem, quam & ipsam edificauit de costa a se creati viri, vt esset ei auxilium ad procreandam prolem, aded vt totus homo sit opus Dei, & sic opus Dei, vt non possit homo, vel capillum suum album facere, aut nigrum.

7. Quam verò parua alimenta, quando & volatilia cæli, & pisces maris, & vermes terræ his nutriuntur? Num ergo quis fecit hominem rem magnam, negabit escam rem parvam? Sed aliter attēde. In natura Deus præfecit hominem eunctis animantibus terræ: In esca aquauit illis. In natura faciēda dicit. *Faciāmus hominem, & præstet piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis vniuersæque terræ.* In esca verò paranda.

Gen. 1. 11. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.* Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Vbi primum obserua, q̄ præclaram rem magnificamq̄ editurus, in qua seipsum, quasi in effigie declararet ac veluti effunderet & multiplicaret, semet alloquitur dicens. *Faciāmus.* Quæ locutio quid quæso est aliud, quam sui ipsius inspectio? *Verbum enim Dei sapientia illius est.* Nihil autē intueeris diuinitæ oculis sapientie præter diuinam naturam, in qua omnia aperta sunt oculis eius. Et eerte sui imaginem efficitur Deus, quem respiceret alium, quam se, vnde sui ipsius exprimeret similitudinē, quo nihil præstanti⁹ in creatis omnibus potest reperiri: At verò vitem producturus rem, id videlicet, quo & homo, & cætera animantia alerentur & constarent, hominem ipsum in primis alloquitur. *Eccc (inquit) dedi vobis.* Vbi rursus obserua, quod statim post illi collatam præsentiam super omnia animantia, mensam omnibus, illi videlicet & vniuersis, quibus præfider, communem apponit, singulotque conuiuias suos exprimit, ac demum ait. Et vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens. Vt & vermes comprehendat, & muscas, minimaque animalcula omnia, in quibus est anima viuens. Sit igitur homo quantum-

Gen. 1. 19. *Eccc dedi vobis omnem herbam virentem, & vniuersa ligna, vt sint vobis in escam, & vniuersis animantibus terræ, omnique volucro cæli, & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima virens, vt habeant ad vescendum.*

Psal. 4. 4. compellat alibi. Filii hominum scitote. Hi sunt scientes Deum, de quibus precatus est. Prætere miseriam tuam scientibus te. Misericordia verò quam petit, illa est quam prædixit. In tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Quod est dicere. Proteges & pascēs, proteges à malis, implebis bonis, vt sit securus a nocentibus, latius iurantibus. *Oves enim suæ sic pascuntur ab eo, vt vitam æternam det eis: sic protegentur, vt non rapiat eas quisquam de manu sua.* O pascua! Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Nunquid non est hæc aqua viua, de qua ad mulierem: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam?* O ebrietas! Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. O voluptas! Et torrente voluptatis tuæ potabis eos. O gaudium plenum, gaudium in voluptate, plenum in vbertate & ebrietate! An non ebria & læta mulier, quæ relicta hydria sua venit in civitatem. *Et dicit illis hominibus: Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque feci. Nunquid ipse est Christus? Unde plena & ebria est? quia docuit illam Veritas omnem veritatem negotio aptam; quia Dominus fons vitæ & lux hominum aqua sapientiæ salutaris potavit illam;*

Psal. 35. 10 quod pergens docet Psalmus. *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Fons, vnde aqua; lumen, vnde sapientia. Fons & lumen, vnde aqua

Ioan. 3. 16. sapientiæ, & hæc salutaris; *Quia hic est verus Saluator mundi; mundi (inquam) illius, quem sic dilexit Deus, vt Filium suum vniuersum daret, in quo est salus, vita & resurrectio nostra, per quem saluati, & liberati sumus.* Qui ergo fecit nos, saluat nos. Nos (inquam) non corpus modo cum iumentis, sed spiritum in primis super iumenta.

Matth. 6. 25. & Luc. 12. 23. Nonne anima plus est, quàm esca? & corpus plus, quàm vestimentum? Ergo, qui quod plus est dedit, non erit illius, quod minus est, auarus: immo, & quod minus est suppeditat, vt ad prima extollat & optima? corpus nutrit, & animam sa-

tiat: *illud seruat, vt hanc beatam, reddat ab vbertate domus suæ.* Hæc ergo sit prima ratio; quod si fecit nos, saluat nos, quandoquidem qui in magnis affuit, non deest in minimis. Ex quo consequente trahimus aliud excellentius, quod est hominum salus: qui enim salutem tribuit communem etiam brutis, quomodo non magis hominibus, quæ illis est propria, condonabit? Primum igitur consequens rursum, vt ab eo ad alius ascendamus, hæc secunda ratione probemus.

Secunda ratio. Non est similis Deus homini illi, qui cepit ædificare, & non potuit consummare: æthera firmavit sursum, & stabilivit celos prudentia, fundavit terram super stabilitatem suam, vt terra in æternum stet; & quæ creata sunt, statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi. Sed omnia, in quibus est anima viuens, necesse est, vt habeant ad vlescendum, & indigent cibo. Et ideo Deus pascit illa. *Qui ergo dat escam omni carne, & pullis coruorum inuocantibus eum, nunquid deerit homini, quem fecit ad imaginem & similitudinem suam?* Quod adeo fuit cordi Creatori, vt prius pararet cibum illorum, quàm formaret vitam illorum. Prius enim germinauit terra herbam virentem, & produxit lignum pomiferum faciens fructum, antequam animalia formarentur. Quin immo quoniam germinantia in terra indigentia sunt virtute cælorum, mox post germina terræ facta sunt lumina cæli. Et vt apparet, hæc ad vitam sustentandam esse creata, in arborum creatione nihil expresse dictum est, nisi de fructificandis. *Germinet terra lignum pomiferum faciens fructum; vt manifestum esset rerum productionem, vitam spectare viuentium, quibus summe necessarius est cibus: non sic obsequia aliorum lignorum.* Præterea obseruandum, quod homini proposita est huiusmodi mensa non solum per creationem, sed etiam per ostensionem. *Eccce dedi vobis (inquit Deus) omnem herbam, & omne lignum pomiferum, vt sint vobis in escam.* Poterat sicut & bestiis producere victum, vt per se homo accederet ad illum, sed illum huius sui decreti atq; prouisionis ad-

monere voluit, vt certus esset, sibi nunquam defuturum cibum, quando sciret à Deo hæc ideo creata esse, vt essent illi in escam. Ex qua scientia hanc aliam deduceret, quod ad perfectam ædificationem, sicut cibum prouiderat corporalem, & spirituale quoq; prouideret, in quo salus est hominis atq; vera consummatio. Alioqui esset quod scribit Sapiens Deum alloquens: *Sap. 9. 6. Si qui erit consummatus inter filios, si abfuerit ab eo sapientia tua, in nihilum computabitur.*

Iam ad tertiam rationem accedamus. *10* Ipse fecit nos sua manu, ipse conseruat nos sua virtute, portans omnia verbo virtutis sua, quomodo non ergo & illa omnia nobis donauit, quibus ad perfectum adduceretur opus manuum suarum. *1. Cor. 9. 9. Qui saluat homines & iumenta, non multo magis, quando non est illi de bobus cura, homines iumentis superiores, propria illis salute saluabis? Et si naturalem omnibus hominibus impertit perfectionem, nõ potius suos perficiet electos? Ipse ergo est, qui dat aquam viam, quã homo & in hac vita percipit, & in futura valens ad omnia promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Quid verò est aqua ista? de aqua, & per aquam, facta sunt, quæ ad naturam pertinent, vt ex *Petr. 3. 5. colligimus. Sed qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum.* Non possunt naturalia perficere hominem, qui ad imaginẽ Dei factus est, propter quam imaginem, sicut ad superiorem se habet ordinem, sic ad superiora propensionem habet & appetentiam; adeo vt quacumque re, quæ illo minor sit, neque perfici, neq; ideo satiari possit. Cur ergo aquam naturalem homini deputauit, pluuiam quoq; voluntariam illi segregauit? *Pf. 67. 10. Communis est illa omnibus gentibus, vt Eccl. 19. 12. habeant ad viuendum super terram.* Hanc Dominus segregauit hereditati suæ; quæ hereditas est plebs eius, quæ profecto ex se infirmata est, vt ne quidem tangere possit montem, vbi Deus est, quanto minus in verticem eius ascendere. *At tu Deus super aquam refectionis educando plebem tuam, perfecisti eam, ascensionis illi præbens & benedictionem, vt vadat de virtute in virtutem ad videndum Deum Deorum in Sion.**

Tom. I. Bellintani.

Nam qui biberit ex aqua hac, fiet in eo fontis aqua salientis in vitam æternam. Aqua igitur ista refectionis & perfectionis perficit hereditatem Domini, de qua noster *Psal. 83. 8. Populus eius, & oves pascuæ eius, introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis confitemini illi. Laudate nomen eius, quoniam suauis est Dominus. Si populus eius sunt oves pascuæ eius, qui Creator est, ipse & Pastor est. Si autem Dominus regit me (Hebræa habent pascit me) nihil mihi deerit; si nihil deerit, necesse est, vt perfectus sim; quoniam vbi nihil deerit, ibi sunt omnia, & omnia bona valde; & si hoc, nihil præterea potest aut haberi aut desiderari, in quo stet summa perfectio & satietas plena. Quomodo vero nihil deerit, aut quare? quia in loco pascuæ ibi me collocauit, super aquam refectionis educauit me. Si aliunde portetur fœnum ouibus, ad mensuram portatur, consumpro illo, aliud desideratur. Si exeat mulier haurire aquam, oportet vt iterum veniat haurire, nam sitiet iterum. At in loco pascuæ, & super aquam refectionis perfectio est, quia nihil deerit. Ergo populus eius, & oves pascuæ eius introite portas eius, & atria eius. *Psal. 99. 3. Propinquate Deo in confessione, in hymnis, in laudibus, quoniam suauis est Dominus. Vbi fluuius aquæ viua procedit de sede Dei & Agni. Vbi flumen Dei repletum est aquis, vt repleat vos omni gaudio. Apoc. 20. 1. Ibi enim tu Deus parasti cibum illorum; quoniam ita est præparatio eius, riuos eius inebria, multiplica genimina eius, & campi tui replebuntur vbertate, & vales abundabunt frumento. Ita ergo clamantes hymnum dicent. Quis enim non laudet, non confiteatur, non ex gaudio eructet hymnum, vbi nihil deerit, vbi vera est, ac plena fruitio omnis boni?**

13 Ecce quam apertã demonstratione probatum est, quod Dominus ipse est Deus. En quanta vi cohortati sumus, vt illum cognoscamus, vt illi seruiamus, vt ad eum accedamus; quoniam qui fecit nos, perficit nos, replet nos, satiat nos facitque beatos. *Ergo scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Ergo populus eius, & oves pascuæ eius, introite portas eius in confessione,*

S confi-

confitentes eum coram hominibus, arque clamantes; *Venite, & videte Dominum Deum, quia ipse est Saluator mundi.* Sed heu! stultitia colligata est in corde plurimorum; qui habentes oculos non videt; qui sitientes negligunt intelligere quisnam sit, & ubi sit fons aquae viuentis, sitim in aeternum extinguentis. Quid expectatis miseri atque insipientes? Flagella docentia? Virgam vigilantem, qua somnum excutiat? Isti sunt pueri, de quibus Salomon: *Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplina fugabit eam.* Mulier & populus Sichar sapientiam acceperunt de ore Saluatoris. Tu virgam expectas? sed quidem, neque virga fugat stultitiam à corde istorum. Pueri quidem sunt sensibus, ut paruuli sentientes, sapientes, cogitantes: at non facultate discendi, accipiendiq; disciplinam. Sed inuenerati sunt dierum malorum, qui spernunt consilium Dei, quos manet, & quibus apertus est puteus abyssi. Vnde ascendit non aqua viua, sed fumus, sicut fumus fornacis magnae excaecans oculos, ut non videant veritatem, ut concupiscentiam vanitatis accendantur. Caueat, miseri, ab hoc hiatu terrae, ne vos terra deglutiat. Sapientiam audite. *Fouea profunda os alieni. Cui iratus est Dominus, incidet in eam.* O quot absorbet concupiscentia mala? quot incidunt in eam? his certe iratus est Deus.

S E C V N D A P A R S.

14 **T**u forsitan petiisses ab eo. De cognitione iam diximus. Restat dicere de postulatione. *Tu forsitan petiisses ab eo.* Cognitione petitionem pignit, petitiō repletionem. Ut autem petitiō eiusmodi sit, quod exaudita repleat, duo in primis habeat necesse est, nempe, quod deceat petat, & modo quo deceat. *Decens postulet & decenter.* Mulier ista utrumq; seruauit. Rem desiderabilem postulat, dicens. *Domine da mihi hanc aquam.* Et ubi adorandus esset Deus, voluit edoceri. Modum quoq; appositum adhibuit, mox credens, & reuerenter loquens. Nam ubi prius dixerat: *Quomodo tu Iudaus cum sis* Dixit postmodum. *Domine, da mihi hanc aquam, & Domine, ut video, propheta*

essu. In primo itaq; q̄ est res petenda, statuitur, quod qui nouit rei magnitudinem atq; praesentiam, facile mouetur, & tenetur illius desiderio. Quod si petendo putat habere accessum ad illud q̄ appetit, id petit. Ideo sapientes, quos antea citauimus, laudes coaceruant sapientiae, ut ad eam excitent concupiscendam. Et Dominus noster affirmat: *Quod qui inuenit thesaurum, suis distractis omnibus ad illius anhelat acquisitionem.* Sic, qui pretiosam margaritam inter alias deprehendit, nullum non mouet lapidē, ut illam faciat suam, omnibusq; postpositis ac spreis illius solus tenetur desiderio. Et tunc aperte protestatur: *si scires donum Dei & quis te petit, tu forsitan petiisses ab eo:* sic facto euenit. Cognita enim virtute aquae, q̄ semel pro semper extinguit sitim, mox mulier rogat. *Domine da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neq; veniam huc haurire.* Torum nostrum malum, defectus est petitionis: Ideo horrabatur Dominus ad petendum. *Petite, & dabitur vobis.* Sed quia petitiō supponit appetitiam, ideo non petimus, quia non appetimus. Sed tamē esurimus omnes, & sitimus, & quaerim⁹, & pulsamus, & postulamus. Verum, quae est petitiō tua Esther, ut detur tibi? & pro qua te postulas? Sic facti sumus, ut cibo indigeamus, ut dictū est: *nobis ipsis non sufficimus;* corpus, q̄ corrumpitur, eget restauratione, ut non pereat vsq; ad diem mortis suae, sed & anima calida non quiescit, donec aliquid deglutiat.

Torum ergo nostrum studium in hoc esse debet, ut sciamus, quid petere debeamus. Ideo prima admonitio sapientiae est, *ut quae noxia nobis sunt, non appetamus.* Vsq; quod (inquit) paruuli diligitis infantiam? & stulti ea, quae sibi sunt noxia, cupiunt? Homine prius, ne deceptus suasionibus impiorum, acquiesceret eis, & iret cum illis, monuerat ostendens quid mali faciant, & quo fructu. Malū est auaritia, quia iniuste desiderantes, quae sua non sunt, animas possidentium rapiunt. Sic semitae (inquit) omnis auari animas possidentium rapiunt. Malum ergo, malum est desiderium, sacra fames, siti inordinata exastuans, q̄ tanta est, ut ad mala facta impellat, & quaerat, ut non prepediatur volun-

18
 Philj. 19.
 1. 13.
 1. 18.
 1. 16.
 1. 7.
 1. 2. 6.
 1. 7.
 1. 11.
 1. 11.

voluntas eius, adiutorium simile sibi. Fructum verò pessimam huius cupiditatis indicat sapiens attestans. *Ipsi quoque cōtra sanguinem suū insidiantur, & moluntur fraudes contra animas suas.* Et hoc certè, quia finis illorum, qui terrena sapiūt, mors est, & gloria in confusione ipsorū. Vnde infra de impiis dicit; quòd ambulant per vias tenebrosas, & de mala muliere, quòd inclinata est ad mortē domus eius. *Inclinata* (inquit) *iā rinas minans, quin & inchoans, ut qui in ea morantur, moriantur.* Rectè ergo reprehendit & culpatur eos, qui sibi noxia cupiunt. Hinc & Dominus noster incipit; nam mulieri suam propinans aquam, illi proposuit, neq; id concupiscere. Nō est (inquit) *tuus vir.* Sic, & de mala muliere dixit Salomon. *Ut eruaris à muliere aliena, & ab extranea.* Vide igitur diligenter si tuū est, quod cupis, q; tenes, quo frueris. Audi veritatem. *Nunc quem habes nō est tuus vir.* Paulus docet. *Qui cum uxore est, cogitat, quæ sunt mundi.* Quenā vero sunt hæc, nisi terrena, temporalia, corporalia, transiētia cum mundo: si mundi sunt, ut ait Apostolus, ergo tua non sunt. Tunc videbis, quando in extremis te deserent, non præterea vñquā ad te reuersura. Cum non vestris coniungimini, ò miseri, qui adheretis pueris alienis, & abeuntes post carnē alterā, quæ vobis sunt noxia, cupitis. Hinc etiā consequens est, ut ista non facient, cū nostra non sint; ac proinde quantumcumque coneris illa tibi admouere & agglutinare, ipsa alienum non sequuntur, sed fugiunt ab eo, ut quotidiana docet experientia. Venit enim Diabolus, & rapit de manibus eorum. Venit mundus, & tollit quod suum est. Venit iustitia Dei & nunc substantiam tuam, nunc animam tuam auferit à te, ut nudus reuertaris, vnde egressus es de corde terræ. Et si non ob aliud, numquid

saltem propter hoc noxia non sunt, quia tempus tibi tollunt, quod tuum erat: ut curis sæcularibus intentus non thesaurizes tibi thesauros in cælo? At noxia sunt, quia, qui diligit aurum, non iustificabitur. *Qui festinat ditari, non erit innocens. Quin & si dicit: fueris, non eris immuni à delicto.* *Qui diligit mundum, & ea, quæ in mundo sunt, inimicus Dei constituitur. Nam non est charitas Patris in eo. Qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, penas dabunt in interitu æternas. Qui amat animam suam, perdet eam.* Ergo verè, qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Et qui oderunt Sapientiam, diligunt mortem. Numquid ergo hi non sibi noxia cupiunt? Numquid non contra sanguinem suum insidiantur? Numquid non moluntur fraudes contra animas suas: ut quid ergo diligitis vanitatem ò filii hominum? ut quid queritis mendacium? *conuertimini ad correptionem meam* (inquit Sapientia.) *En proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Et veritatem gustur meum meditabitur.*

Quæremus igitur, quæ profunt, quæ iucunda sunt, quæ vtilia, quæ pacifica, audientes Sapientiam, quæ dicit: *In via iustitiæ ambulo, ut dicem diligentes me.* Ambulat ipsa dum nos facit ambulantes. Ait enim. *Ducam te per semitas aquitatis.* Ergo ij ditantur, qui iustitiam colunt, obedientiam tenent, sectantur prudentiam; cum temperantia coniunguntur, qui fortes in fide resistunt Diabolo, mundum derelinquunt, carnem macerant. Hi bibunt aquam viuam, quam profert vitæ fons Dominus noster Iesus Christus: *Quoniam beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Signum quo seruus Abraham senex, & prudens cognouit futuram vxorem sancti Isaac, & Matrem populi Dei, charitas fuit. Dixit enim: *Bibe, Domine mi, quin & Camelu dabo potum.* Absonum ac tibi videtur, per virum senem, prudentem, colentem Deum, obedientem Domino suo, promissa seruante, intelligi rationabile obsequium, rationem videlicet, Dei mandata fideliter amplectentem? Quidni vero per Camelos

Eccell. 31. 5.
 Pro. 28. 20
 Eccell. 11. 10.
 Iac. 4. 4.
 1. Io. 2. 15.
 2. Thro. 1. 8
 Ioh. 12. 25.
 Psal. 105.
 Prou. 8. 36
 Psal. 4. 3.
 Prou. 1. 23.
 Prou. 8. 7.
 Prou. 8. 22
 Prou. 4. 11.
 1. Pet. 5. 9.
 Matt. 5. 6.
 Gen. 24. 14.
 S 2 intel.

intelligamus sensus corporales? *Charitas ergo sariat totum hominem, ut cor, & caro exultent in Deum vivum.* Saturabuntur ligna campi, & Cedri Libani. Domestica videlicet, & siluestria, pomifera, & in fructuosa. *Homines & iumenta salvabit Domine.* Iacob dilectus Rebecca filius; *Ipse nobis dedit puteum, & ex eo bibit ipse & filij eius, & pecora eius.* Quid hac abundantia designatur, qua bibunt homines, & iumenta, nisi plena quaedam satietas, quæ tanta est, ut porus aqua viua, non sitiat in æternum? *Charitas ergo, & gratia Dei est aqua viua, ad cuius ripas ligna virentia edunt fructus suos per singulos menses.* Ideo rogat ille. *Visifica me, & custodiam sermones tuos.* Nam qui manet in charitate, repletur fructu iustitiæ, qua repletionem fit ut non esuriat amplius, nec sitiat in æternum. Ergo *beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis eius vult nimis; quia gloria & divitiæ in domo eius.* Non sic ut sitiat, & veniat denuo haurire aquam; sed semel hausta, semper in eo manet, & ideo iustitia eius, id est effectus iustitiæ, qui est saturare panibus, manet in seculum seculi, cuius non deficient aquæ, & superabundant panes. Hæc est petitio iustorum, qui querunt, quæ sursum sunt, non quæ super terram.

Sed adhuc modus querendi querendus est. Qui querit non querenda, is neque querendi modum tenet, quia nullo modo non querenda, querenda sunt. Sic errabant duo illi, quibus dictum est. *Nescitis quid petatis;* quia neque rem tenebant, neque modum. At rem contingit iustam peti, sed non iuste, aut modo congruo. Mulier ista bene postulavit, cui propterea multum datum est. Quando Pater dixit Filio suo, quem ante Luciferum genuit ex utero suo. *Postula à me, & dabo tibi gentem hereditatem tuam.* Nū preces dumtaxat requisivit ab eo, aut verba? Ad postulationem illam misit, qua factus est lapis in caput anguli Dominus vniuersæ terræ. Quæ vero ista fuit postulatio? *Lapidem, quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput angeli.* Si non reprobasent, forte in medio vel in imo parietis statuissent. At dum reprobant, dimittitur

tamquam inutilis. At in summis parietibus tandem optime quadrat; quoniam à Domino factum est illud mirabile profecto in oculis nostris. Ecce cur exaltatus, quia reprobatus. Reprobatio, Passio, Crux, Mors, labores manum, dolores sensuum, molestiæ persequentium, calumniæ blasphemantium, & quidquid egit & passus est, ut nos redimeret ab omni iniquitate; totum hoc postulatio est. Esther postulatura salutem ex inimicis, & vindicem malefactorum, non supplicationes modo adhibuit, sed multa præterea. Primum enim in tanto discrimine constituta, ut videret neci destinatam gentem suam, omnes videlicet Iudæos, qui erant in regno Assueri, Ieiuniis se tradit ac precibus cum omni domo sua: *ieiunium indicit, & supplicationes pro se ad Deum, Mardocheo ac reliquis de populo suo.* His armis munita audet contra legem Regis, se oculis illius non vocata offerre, ac præsentare cum capitis periculo. Inde præambulam exponit petitionem, inuitans ad conuiuium. Regale parat conuiuium, in quo, ubi Rex incaluit mero, dixit Regina. *Quid petis, ut detur tibi? & pro quare postulas? Quæ respondit. Petitio mea & preces meæ, sunt istæ, si Regi placet, ut meam impleat petitionem.* Veniat Rex & Aman ad conuiuium quod parauit eis, & cras aperiam voluntatem meam. Ità in alterum conuiuium distulit petitionem suam, quam demum obtinuit. Putabas tu paucis prolatis verbis in oratione, & forsitan etiam corde disperso, mente distracta, frigido pectore, plenam petitionem perfecisse? sed non est ita. *Bona est oratio cum ieiunio & elemosyna.* Dixit Angelus ad Tobiam. *Ieiunantibus & orantibus;* dixit Spiritus Sanctus: *Segregate mihi Saulum, & Barnabam. Si scires donum Dei;* quanti sit aqua, quæ procedit de sede Dei & Agni, si quam mirabilia sint opera Dei; si quantitas sit necessitas nostra intelligas: durum non tibi videbitur, quod des omnem substantiam tuam, quod ex eas de domo tua; quod manum pedemque præcidas, quod oculum eruas, quod affligas animam, non manducans neque bibens, quod

quod suspensus in oratione tollas manus puras, lachrimis riges stratum tuum, immo strato, omnique derelicta commoditate, in montem ascendas, ibique Deum, diu instantissimèque depreceris. Quid Iudæi post publicatum edictum necis eorum? In omnibus prouinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele Regis dogma peruenerat, plañctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, ululatus, & fletus, lacro, & cinere pro strato utentibus. Sic, sic fiant postulationes, obsecrationes, supplicationes.

19. Iam tertium punctum prosequamur, quod largitatem Dei continet, qua petentibus postulata concedit. *Tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam.*

*Ubi vides quod certos nos esse vult de exauditione, si recte petamus. Si exaudiuit Asluerus Esther petitionem vt promiserat; quanto magis desiderium nostrum exaudiet Dominus; preparationem cordis nostri audiet auris eius? Vt nos de hoc faceret cercitores; primus prouocat mulierem ad colloquium. *Da mihi bibere.* Promittit se daturum postulantibus. *Petisses, & dedisset tibi,* ac demum postulata concedit, nam repleta aquis cœlestibus, ad illius fidem etiam ceteros cœpit inuitare. *Venite & videte hominem* Christus ergo, vt fidem nostram confirmet in petendo, prouocat, promittit, profert, quæ signa sunt, quod sitiat. Ideo prouocans dicit. *Da mihi bibere.* Quem vero potum sitiret, euentus declarauit, nempe fidem eius, sanctum desiderium, virtutis propositum, atque sanctitatem. Erat ipse fons vitæ, plenus gratiæ, & veritatis, de cuius plenitudine, vt mulier acciperet, fortiter astuabat. Ad quod vt illam alliceret sic aggreditur. *Da mihi bibere.* Quod est dicere. *Fac satis desiderio meo, quo, vt te ad desiderandam, petendamque salutem ex-citem, Ego, qui à Deo constitutus sum Saluator mundi, ardentem an-helo. Non quero vestra, sed vos* (inquit Apostolus.) Non potum aquæ frigidæ nunc Saluator quaerit, sed vt, quæ erat frigida, fiat huius mulieris anima calida, de qua illud impleatur. *Anima calida, quasi ignis ardens non**

extinguetur, donec aliquid glutiat. Quod certe impletum est, nam ad ignem quem Christus venit mittere in terram, calefacta non deseruit, donec deglutit largè aquam viuam; & repleta est, & factus est in ea, *Fons aquæ salientis in vitam aeternam.*

Vide ergo prudentiam & charitatem 10

Christi. Quærit suam facere mulierem hanc, vt salua sit. Saluator ipse prius modum nouit, de quo Salomon: *Victoriam* Pro. 22. 9.

& honorem acquirit, qui dat munera, animam autem aufert accipientis. Nam qui dat indigenti, ipsum sibi seruum facit, iuxta quod idem ipse Sapiens antè dixerat. *Diues pauperibus imperat, & qui accipit mutuum, seruus est foeneranti.* Hoc patet Christus ad se trahere disponit animam Samaritanæ, sibi que eam subdere, nempe dans illi munus hoc magnum aquæ viuæ. Quæ est falus ex Iudæis, & ex iplo, cui illa dixit: *Quomodo tu Iudæus cum sis.* At aqua ista non datur nisi sitienti, illamque ardentem desideranti. Opus ergo fuit, Christum in illius corde hanc situm excitare, eamque calentem reddere atque desiderantem. *Nam Anima calida* Ecc. 23. 22.

non extinguetur donec aliquid glutiat. Vt autem calorem istum ignemque accenderet, ab illa sui ipsius petitione exorsus est. *Da mihi bibere.* Quæ verba si superficialiter accipiantur, occasio sunt colloquij, quo Christus suum molitur propositum: si profunde, docent, quod dum potum petit aquæ frigidæ, frigus ab ea intendit pelere vt calefiat; quasi dicat, *excute à te frigus huius aquæ, illamque desine sitire, reice in me peccata tua, quibus mundum secutus es: nam ego sum, qui tollo peccata mundi.* Ecce cur potum postulat à muliere.

Rursus quod verbis egit cum illa, factis nobiscum frequenter exhibet. *Hic petit, alibi operatur;* illa videlicet subtrahe-mus, quæ vel inordinate appetuntur, vel ea quoque, quæ necessaria sunt, à quibus tamen non sursum ascendimus in Deum bonorum omnium largitorem, vt illis vacui ad ipsum omnis boni inextinguibilem fontem assurgamus. Propter hoc

21

Exo. 17. 1.
& Num. 22. 2.

hoc enim in deserto populum sitire permisit, vel clamaret ad Dominum, qui eduxit aquam de petra, ut esset exploratissimum, aquam illam à nullo tribui alio quam à Deo, cuius potentia legibus non est ligata natura. Quae ideo aqua typus erat huius, quae per fidem haurita, facit in hauriente fontem salientem in vitam aeternam, id est haec potata completur in aeterna vita. Propterea quoniam Moyses, & Aaton, in hac educenda increduli fuerunt, introitu privati sunt illius terrae desiderabilis, quae viventium terram praefigurabat, ut fieret omnis caro, quod qui per fidem ad fontem huius vitae non accedit, repulsam patietur ab introitu caelestis patriae. Habes ergo excitantem Deum ad petendum, ex quo certo concludimus ipsam velle nobis dare: dare (inquam) magna pro parvis, & pro labentibus aeterna.

Num. 20. 18.

12

Pro. 8. 35.

Pf. 77. 19.

Sed certissimam iam habemus illius promissionem. Tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam. Certo si petisses, obtinuisses, dedisset enim ipse tibi aquam, non huic similem, sed nobiliorem & perfectiorem, nempe vivam; vivam, inquam, non quia in motu semper sit, ut flumina, sed quia verè qui illam bibit, vivit. De qua: Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Titubatur aliquando humana infirmitas, quando magna promittuntur. Vnde habes aquam vivam? Inquit mulier. Putabat illa Christum haurire consueto more. Ideo dixit. Domine neque in quo haurias habes, & puteus altus est: Vnde ergo habes aquam vivam? Heus mulier, dum aquam vivam pollicetur, non eam intendit, quam tenet puteus, nam qui ex puteo biberit, adhuc sitiet: quia tamen ex aqua ista viva biberit non sitiet in eternum. Non ergo animum deponas, si fontem, si hydriam non vides in manibus pollicentis, nam sicut spiritualis est & caelestis, ita spiritus & habetur & hauritur. O quot sunt, qui divinam potentiam suis cogitationibus meriuntur! Huiusmodi erant qui dicebant. Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Quoniam percussit petram, & fluxerunt aqua. Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? certo iam & panem dederat iuxta promissum: Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus. Nam vespere ascendens coelurnix cooperuit castra, mane quoque ros cecidit per circuitum cautorum: de quo Moyses. Iste est panis, quem dedi vobis Dominus ad descendendum. Biberunt quoque de petra aquam procedentem. Iuxta quod canit Propheta: Et de petra melle saturavit eos. Et visa tamen tanta Dei potentia ac providentia, dicunt adhuc: Nunquid Deus poterit parare mensam in deserto? Et ad debilitandam eius virtutem tubiferunt. Quoniam percussit petram, & fluxerunt aqua: Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Non magnum est aquam praeberere, non hinc sequitur, quod & panem possit dare.

terit dare, aut parare mensam populo suo? certo iam & panem dederat iuxta promissum: Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus. Nam vespere ascendens coelurnix cooperuit castra, mane quoque ros cecidit per circuitum cautorum: de quo Moyses. Iste est panis, quem dedi vobis Dominus ad descendendum. Biberunt quoque de petra aquam procedentem. Iuxta quod canit Propheta: Et de petra melle saturavit eos. Et visa tamen tanta Dei potentia ac providentia, dicunt adhuc: Nunquid Deus poterit parare mensam in deserto? Et ad debilitandam eius virtutem tubiferunt. Quoniam percussit petram, & fluxerunt aqua: Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Non magnum est aquam praeberere, non hinc sequitur, quod & panem possit dare.

Exo. 16. 11.
Exo. 16. 31.
Nu. 20. 11.
Ps. 80. 17.

Pf. 77. 19.

13

Sed heus rebelles, cur aquam modo recenseris? cur non & carniam, & manna mentionem facitis, quae illius fortitudinem protestantur? signum certe ingrati animi. Propterea, & carnes cupiebant non pro vna hora tantum, sed in longa tempora. Manna, non ut panem habebant, dicentes magis: Anima nostra iam naufragat super cibo isto leuissimo. Et ut increduli aquam tantum referunt. Ideo iratus est & indignans exaudiuit eos, praebens illis carnes mense integro. Sed adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus. Et ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis. Non sic euenit huic mulieri, quae Christi perlonam non nouerat, ac Dei potentiam nondum fuerat experta, neque inordinate concupiscebat, ut populus. Nam & illi peperit Deus, quoniam fame concitatus & siti, murmurauit: At quando fastidiens caelestem alimoniam, carniam flagrauit desiderio, iratus est furor Domini valde: Sed & Moyli intoleranda res visa est. Ecce quid facit inordinata concupiscentia, dum se putat fieri quod cupit, malum sentit concupiscentiae suae. Vnde Salomon. Qui sen inat iniquitatem, metet mala & virga ira sua consummabitur. Quod dicit de ira, intellege & de concupiscentia, nam ira ortum à

Nu. 11. 5.
Nu. 11. 17.

Nu. 11. 4.

Pro. 22. 3.

con.

concupiscentia habet, & quæ videbatur baculus ad sustentandum, sit virga ad flagellandū & consummandū. Sancte igitur petamus, & nō erit nobis oratio in peccatum; sed in auxilium & gaudium.

14. Iam factis propositum confirmemus.

Quod daturus sit Deus, quæ petimus, inde conficimus, quōd idem ipse prouocat ad petendum, quod pollicetur daturum se nobis. At verō dum præbet postulata, testimonia sua credibilia facta sunt nimis.

Videbis mulierem postulantem: *Domine, da mihi hanc aquam: exaudiuit Vade* (inquit) *voca virum tuum.* Quid est hoc quasō? Aqua ista, vt virificet, mortē pel-

Rom. 5.12. lit, quæ per peccatum ingreditur in hunc mundum & in quemlibet peccantem. Ergo pœnitentiam prius suggerit; hæc verō notitiam præmittit iniquitatum. Hinc orfus est Saluator, sic trahens illam ad recedendum. *Virum non habeo*, vt demum reuellet illi turpitudinem suam, quam non inficiatur ipsa, sed liberè confitetur, dum respondet, *Domine, vt video, Propheeta es tu.*

Ac demum Christum prædicans, peccata sua non erubescit confiteri. *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcūq; feci: Numquid ipse est Christus?* Aqua ista splendida sicut crystallus specie reddidit vultus intuentis, quasi speculū, vt se ipsum norit, & videat, quam vilis factus sit, iterans vias suas, denigrata facie eius super carbones, vt ita turpitudinē suam intuens, sibi ipsi displiceat, caueatque in posterum ab iniquitatibus, vt de illo verificetur, quod scriptum est: *Visitans speciem tuam non peccabis.* Quin & illos, ad quos peruenit aqua ista nedum illuminat, verum & lauat; eorum quippe oculos lauat vt videant, vultum vt splendeat. Et quod primum est, a notione & lotionē suā eleuat ad cœlestium cognitionem & claritatem. Et enim mulier hæc suæ iniquitatis admonita, Christum non iam Iudæum appellat, sed Prophetam. *Domine* (inquit) *vt video Propheeta es tu.* Hinc ad altiora consurgens de diuino cultu satagit edoceri, sic exordiens: *Patres nostri in monte hoc adorauerunt*, &c. Ex quo fit digna, vt quomodo in spiritu & veritate adorandus sit Deus,

à Veritate doceatur. Ac demum inferēs: *Scio, quia Messias venit, qui dicitur Christus.* Audiatur vocem illam dulcissimam. *Ego sum qui loquor tecum.* O aquam viuam, ô salutarem sapientiam, ô veram certamque salutem, quæ ex Iudæis est, & quam is donat, *qui est verè Saluator mundi.* Videtne exauditam mulieris orationem? vides impletam veritatis promissionem? *Petitisses, & dedisset tibi aquam viuam.*

Nos ergo, qui scimus, quis est, qui nos prouocat ad petendum, qui iustis dat desiderium, petamus non aquam, quæ est in mari mortuo, sed aquam viuam procedentem de sede Dei & Agni, vt non simus semper sitibundi, & frustra desiderantes: Audiamus ipsam Sapientiam, ipsum fontem; aures inchnemus vocibus aquarum multarum, nam eleuauerunt flumina vocem suam, clamat ipsa aqua Sapientie salutaris. *Qui me audierit, abundantiam perfruetur, timore malorum sublato*, inquit *Sapientia, quæ foris clamat.* Quid quæso quærunt homines? Quid is, qui circuit mare & aridam, vt inueniat sufficientiam sibi? Quæ est petitio vestra homines vniuersi? Fortè Abundantiam? longè esse ab aduersis omnibus? Audite ergo sapientiæ veritatem. Qui me audierit, abundantiam perfruetur, terrore malorum sublato.

Parabolæ Salomonis hæc sunt, in quibus loquitur Sapientia. Christus Sapientia Dei Patris tunc in parabolis loquebatur, sed ecce nunc palam loquitur & prouerbium nullum dicit. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Sitit, qui non perfruitur abundantiam qui modicis paucisque contentus non est. Sitit, qui terrena concupiscit, qui fugientia sequitur, qui somnia apprehendit, qui diligit vanitatem. Vbi enim vanitas est, repletio non est, satietas nō est, nō est qui consoletur, qui adiuuet, qui frangat panē esurienti, qui det potū sitienti, qui anhelanti det desiderium suum. Omnes declinauerunt, omnes dereliquerunt, irriserunt omnes dicentes. Quia hic homo cœpit & discere, & nō potuit consummare. Habitationē in terra, p̄spicit sibi, vbi quietus sedeat; vbi dormiat & requiescat, vbi di-

25. Hortatio.

Apoc. 2.2.1.

Psal. 99.3.

Prou. 1.33.

Ioh. 16.29.

26.

Luc. 14.13.

0.16.11.
0.16.11.
0.20.11.
0.17.

77.9.

0.11.11.
0.11.11.

0.11.4.

0.11.3.

- Luc. 12. 19.* vbi dicat: *Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, epulare.* Sed heu cœpit œdificare, & non potuit consummare, quia desiderium peccatorum peribit, decidunt a cogitationibus suis, quibus meditati sunt inania, inania (inquam) vacua, vana, quia vana certe facta est spes eorum, qui confidunt in nihilo. At qui audierit Sapientiam, abundantiam perfructur. O Rebecca potâsti nos omnes, inde in domi patris tui locus est ad manendum; Palearum, & fœni plurimum est (inquit illa) apud nos, & locus spatiosus ad manendum. O charitas, quàm abundans? ô vanitas, quàm deficiens es? Illa & Camelis potum tribuit, hæc dimittit omnes vacuos. Illa spatiosum habet locum ad manendum. Hæc ait, Augustus stus est mihi locus, eoangustatum est stratum: duos nequit capere, socium non admittit, non est sufficiens sibi. Illa palearum, & fœni plurimum elargitur, vt etiam carnem nutriat, & foueat, ne dum menti faciat cœnam magnam. Hæc tamen vix arctum dat, & aquam breuem. Charitas magis ac magis abundat, sed abundantia vanitatis palcit ventum & sequitur vmbra, non habens solidum cibum, neq; escã permanentem. In vanum laborauerunt, qui œdificant eam; in vanum postulauerunt, qui quæsierunt eam; in vanum sperauerunt, qui confisi sunt in ea. O Deus, auerte oculos meos ne vel videant vanitatem. *Gen. 1. 31.* *vidisti ea, que fecisti & erant valde bona. At quis stendet inibi bona, nisi Tu qui solus es?* Quid satanas ostendit? omnia Regna mundi & gloriam eorum; sed non in veritate, in phantastica apparitione, in phantasmatum illusionem, in apparenti imaginatione. Quid mundus ostendit? non substantiam, sed apparentiam, non solidam rem, sed prætereuntem figuram ipsius mundi. Quid caro repromittit? heu breuis est ipsamet, paucis, vel minimis plena. Et quam bona pollicetur? *Omnia caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni: exortus est sol, & arefecit fœnum, & flos eius decidit.* Modica adueritas, modica infirmitas, labor, dolor, fames, sitis, quid boni a carne permittunt expectari? gutta roris
- Luc. 12. 19.*
Psal. 110. 10.
Isa. 59. 4.
Gen. 24. 23.
Isa. 49. 20.
Isa. 28. 20.
Psal. 118. 37.
Gen. 1. 31.
Matth. 4. 7.
Isa. 40. 6.
Ex. 24.
I. Pet. 1.

antelucani nunquid non ad spiculum irradiantis solis mox euanesce? Et quid est rotus orbis terrarum, nisi gutta roris antelucani? Ergo omnis qui biberit ex aquis eius, sitiet iterum. *Omnia enim vanitas, & vanitas vanitatum.* Quid est vanitas vanitatum? verè summa vanitas, vt nihil ultra vanitatis adici possit. Sed est vacuū vacui: Si vacuum nihil in se continet, capax est tamen, & propterea dicitur vacuum, & capacitas forma est aliqua, aliquid est, sed vacuum vacui, etiam capaci capacitate tollit, etiam minimū illud esse propè nihil: quod vbi est, aliquid esse potest: sed vanitas vanitatum aufert & esse, & posse, quia mundus totus vnū hominem complere, & satiare non valet: præterit. n. velut vmbra, vt neq; formam habet, neq; firmam naturam, aut existentiam. O ergo homines, quæ est petitio vestra vt detur vobis? pro qua re postulatis, vt impletur voluntas vestra? vt repleatur vacuitas vestra? vt impletur petitio vestra? vt compleatur expectatio vestra?

Ita ad Antecessores vestros, quarite à 27. Patribus vestris sicubi inuenerunt quod desiderauerunt oculi eorum? sicubi inuenerunt iuge conuiuium plenè oblectans animam? si quando cœlum, & terra implere potuerint quemquam hominum? si quando in terra inuenerunt veritatem? si quando occurrit illi homo verax? *An non potius omnis homo mendax?* Et si homo maior omnibus mendax est, in minoribus erit veritas? Si diminutæ sunt veritates à filiis hominum; certè in minoribus erunt diminutiores: Nam & diuitiæ fallaces sunt, & falsæ rerum omnium promissiones, pollicentes satietatem; Vbi sunt maiores nostri? & Propheta vbi sunt? dicant si quid verum fuit in omniū vanitate. Audio Propheta vnum, qui idè verax est, quia dicit Dominus, non loquitur homo: Quid ergo? *Verè mendacium possederunt Patres nostri, vanitatem, qua eu non profuit.* Verè, verè ita est, quod vanitas nõ veritas fuit, falsitas non veritas fuit id totum, quod possederunt patres nostri: Veritas ista est, quod veritas illa non fuit, sed vanitas, sed falsitas, sed mendaciū, & id. ò nullus

nullius utilitatis, aut felicitatis, aut
facietatis. Vanitatem possederunt, qua
eis non profuit. Et tu ergo inue-
nies veritatem? Confusi sunt qui con-
fisi sunt in vanitatibus, sicut confun-
ditur fur deprehensus in furto, quod
mox eripitur de manibus eius; con-
fusi sunt, quia nihil inuenerunt vi-
ri diuitiarum in manibus suis. At
non sic, qui accedit ad fontem aquae
vixit, cuius non deficiunt aquae;
qui inclinatur autem suam Sapientiae;
qui excipit attentè verbum veritatis.

Psal. 78. 6.

Ecc. 24. 30

*Qui audit me, non confundetur; qui
elucidant me, vitam aeternam habebunt;
quia fuit in eo fons aquae salientis
in vitam aeternam. Quam nobis con-
cedat, qui vivit & regnat in saecula saeculorum.
Amen.*

CONCIO SECVNDA.

ARGVMENTVM.

*Demonstratur quomodo Christi-
stus sit vere Saluator mundi
Quam conducat scientia ad
salutem comparandā. Arguitur
fidelium surditas ex con-
uersione Samaritanorum.*

DVLTISSIMUM nomen
illud Domini nostri, &
Saluatorem Iesu Christi
quo clauditur suavis haec,
humilisque historia my-
steriorum plena, quae profectò al-
tissima sunt, nos omnes inuitat ad
ea propenso animo suscipienda, qua
in illa nobis tanta suauitate, tanta-
que facilitate proponuntur. Idque
potissimum, cum hinc bonum omne,
quod bene appetere possimus & qua-
rere, certò pendeat. Quid enim qua-
runt homines nisi salutem? Vnde illi
nisi à Salvatore? Qua vero ratione
non alia proculdubio, quam ea, quae
in Sacra Euangelij huius lectione ad
sequendam est exposita. Dulcis con-
uersatio & officiosi mores Noëmi, il-
lecebra fuerunt nuribus suis, vt illam
relictis parentibus & diis suis, & pa-
tria, in qua nata erat, sequi vel-
lent. Et quam alia tanta gratia po-
terit inueniri, animos ad se illiciens,
quam narratio ista Euangelica, no-
bilesque sensus in ea contenti? Si-
mus nos Ruth, quae constanter adhaesit
socrui; non Orpha, quae cessit, & re-
cessit. Veniamus ad puteum, vbi nos
diuina moratur Sapientia quasi mater
honorificata. At propterea vscripsum
est: *Qui de luce vigilauerit ad illam, Sap. 6. 11.
non laborabit; assidentem enim illam
foribus suis inueniet* Quod est dice-
re: Simul ac extra domum pedem
fixeris, illam te expectantem ad in-
uenies. Non te ipsum tam citò à cu-
ris domesticis extricaueris, quam in-
uenies, qui te deducunt ad regnum
perpetuum.

A sine narrationis Euangelicae no-
stram narrationem adorantes, Sama-
ritanorum verba perpendamus, libe-
ra & constanti voce pronuntiantium:
*Ipsi audiuimus & scimus, quia hic est
vere Saluator mundi* Vt sic primum de
saluatore loquamur, ac demum de
salute. Primum ergò probamus, quo-
modo Christus vere sit Saluator mun-
di, vt illum appetamus & quaramus,
à quo salus nostra dependet. Salute
nihil appetibilius, vtilius nihil. Ergo
Saluator est omnibus appetendus, ab
omnibus quarendus, suscipiendus ab
omnibus, cum gratius nihil esse pos-
sit, quam Saluatoris nomen. *Vnde & Phil. 3. 20.
Saluatorem expectamus Dominum no-
strum Iesum Christum, qui reforma-
bit corpus humilitatis nostrae* Quan-
tam gratiam viuentia omnia Noë san-
cto viro habere tenentur, qui toto
perante

Ruth. 1.

Sap. 6. 11.

2.

Phil. 3. 20.

T

perante

Tom. I. Belliniani.

perente orbe terrarum semen feruauit, quo tandem totus mundus saluus esset? Vnde non immerito appellandus esse videatur Saluator mundi. Sed perierunt homines sæculi præcedentis, posteri duntaxat saluati sunt.

1. Tim. 4. *At Dominus Iesus Saluator est omnium hominum, qui potens est ipsos quoque pereuntes viuificare, & mortuis vitam æternam perpetuamque salutem impartiri. Hic itaque est verè Saluator mundi.*

3. Hanc veritatem triplex ratio confirmat, & primùm, quia ipse est solus perficere, qui cœpit opus bonum. Ne illi dicatur: Quia hic homo cœ-

Phil. 1. 6. *pitædificare, & non potuit consummare. Quod autem cœperit ipse, habet veritas manifesta. Quoniam omnia*

Ioh. 1. 3. *per ipsum facta sunt. Est enim brachium Domini & virtus Dei, qua in*

Gen. 1. 1. *principio creauit Deus caelum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Hæc*

Isa. 59. 1. *autem manus Domini non est abbreviata, ut saluare nequeat. Si dedit ab*

initio, reddere etiam demum potest; quod instaurauit, etiam restaurare valet, & restituere, quod constituit. Quando eiusdem virtutis est & creare, & recreare: qui induxit populum in terram promissionis, potuit solus ipse reducere, & reduxit verè. Ideo inducitur à Propheta quasi adiutorem quærens, sed non inueniens, ut quod in alio aliquo non sit salus pateat manifestè. *Circumspexi, & non erat auxiliator; quasiui, & non fuit, qui adiuuaret, & saluauit mihi brachium meum: id est, aliud nihil fuit mihi, ad saluandum in adiutorium, brachium meum duntaxat affuit, ipsum solum salutem hanc magnam operatur. Itaque Deus solus, qui hominem instituit, eumque in iusticia constituit & sanctitate ad eandem quam perdidit iustitiæ perfectionem potuit reuocare. Et quemadmodum per Filium mundum, id est, hominem ante*

Isa. 63. 5.

perfecit; ita demum eundem Filium

suum misit Saluatorem mundi, Hæc Iob. 4. 14. est ratio prima.

Secundario inde sumitur, quod Deus, qui solus ac totus bonus est, adeo ut ad malum respicere non possit: putauit bonum esse, si mala quo-

quoque, quæ ipse facere non potest, à natura defectibili fieri permitteret, quòd inde, veluti per occasionem amplio-rem ostenderet in creatis, atque compleret bonitatem. Vt qui Creator

Gen. 1. 31. cuncta fecerat bona, & bona valde: denique & rector illustrioris bonitatis

est auctor; mala nostra in bonum conuertendo. Vos cogitastis (inquit Ioseph) de me malum, & veritè illud in bonum. Operationem autem creandi ad omnia extendit, ut per illam essent omnia, saluandi autem in excellentioribus potissimum creaturis perpetrare decreuit, illis videlicet, quæ Deo sine interposita re alia aliqua valent coniungi, nempe rationalibus, quæ ad illius sunt imaginem constitutæ, & illarum in ea parte maximè, vbi cum Deo contingit vnio, id est, in mente. Hic, & hinc suam in primis bonitatem magnificauit & amplificauit, quæ hac ratione postmodum in cætera creata vniuersa sese extenderet. Nam mente se homo à Deo disunxerat, eius præcepto inobediens, sicque à summa bonitate recedens, in summam miseriarum omnium decidit infelicitè. Vnde ut salus esset, erat excitandus denuò & reuocandus. Opus hoc diuina censuit prouidentia se dignum, quo amplius illius gloria foret omnibus perspicua & explorata. Propter hoc ergo hominem perditum saluare disposuit per semetipsum.

At modus huiusce rei faciendæ debuit illius magno consilio respondere, quo magna, qui potens est, magnificè perpetraret. Quòd non aperte videretur effectum, si quo modo creauerat, eo penitus saluaret; iterum videlicet creans, quod destructum fuerat; & eodem

eodem informans hominem, qui illius abfcessu fuerat deformatus; nempe, si absolute illi denuo iustitiam condonaret & sanctitatem. Altiori itaque modo opus fuit, eaque potissimum ratione, quod homini adulto restituenda iustitia, eiusdem hominis assensum postulabat. Præterquam quod sic ei gratia fuerat impatienda, ut suus quoque diuina iustitia locus relinquere-tur. En modus iste: *Verbum caro factum est, plenum gratia & veritate, & de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Creat Deus, saluat Deus homo, Verbum caro. Quasi creatorem se gessit Deus, ponens in Patriarchis sui populi fundamenta, docens illos, ac protegens: At vero dum illum saluat educens de Ægypto, deducens in desertum, & in locum à se delectum introducens: ipse solus, non alius quisquam (ita enim scriptum est: *Domini solus dux eius fuit*) sui itineris se comitem præbuit, illi semper affuit, habitans cum illo in sanctuario suo; qua præsentia populus aliquando factus indignus, timens ne Deus, quod fuerat illi comminatus ab eo discederet, & audiens (ut inquit Scriptura) sermonem hunc pessimum, luxit, & nullus ex more indutus est cultu suo. Ait verò & Moyses ipse: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto: Ergo in magna ista salute, qua Saluator Israel, duntaxat non est, sed omnino est Saluator mundi vniuersi, debuit excellentissime mundo adesse, ut vere esset Emmanuel, nobiscum Deus. Quod factum est, quando. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus. Quoniam vult omnes homines saluos fieri; quorum omnium idcirco Saluator factus est.* Vnde aiebat: *Venit filius hominis saluum facere, quod perierat.* Perierat totus mundus, positus in maligno, quia omnes peccauerunt, & vnusquisque declinauit in viam suam, & ita omnes declinauerunt & in-

utiles facti sunt. En quare Christus est Saluator mundi; id est, saluator omniū hominum.

Pro tertia ratione audi mysterium. Excellentior quidem est modus, quo nobiscum est Deus, eo quo cum populo ambulauit, & affuit illi in tabernaculo: propterea quod modus ille in umbra fuit; hic verò in luce. Vnde iam neque in monte hoc (inquit Veritas) neque in Ierosolymis adorabitis Patrem; sed in Spiritu, & veritate. Sed quod ad rem pertinet, quomodo cumque secum iret, portabatur sedens. Sedebat enim super Cherubim, pedes habens super arca, quæ erat scabellum pedum eius. Totum vero à Leuitis portabatur. Sic populus glorificabat, & portabat Deum in corporibus suis. Quod ut fieret euidentius, iubebat lex, ut vectes semper essent in circulis arcæ ad hoc in ea factis, nec seruabantur seorsum applicandi ad arcam, quando esset ferenda: sed in ea manebant semper. Sic enim præceptum est. *Facies quatuor circulos aureos, quos ponēs per quatuor arcæ angulos. Facies quoque vectes de lignis setim, inducesque per circulos, qui sunt in arcæ lateribus, ut porretur in eis: qui semper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis.* Nunquid non per hoc innuitur, quod nec videri Deus in umbra illa, neque considerari poterat, nisi ut sedens, qui ab aliis portaretur? Ponderus populi super Moysen erat, qui aggrauatus conque-ritur. Cur imposuisti ponderus vniuersi populi huius super me? nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi. Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum; & deser in terram, pro qua iurasti patribus eorum? Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est mihi.

Portauit quidem Deus, sed sine labore; quia super humeros Moyli, & Aaron, qui fuerunt Aquilæ illæ, de quibus dixit ipse populo. *Vos ipsi vidistis, quæ*

Psal. 98.1. Num. 1. 50

Exod. 25. 12.

Num. 11. 12.

7

fact.

Iob. 1. 14.

Deut. 10. 12.

Exod. 33. 4.

1. Reg. 14. 39.

Matt. 1. 23.

Ioan. 1. 14.

Tit. 2. 4.

1. Tim. 2. 4.

Luc. 19. 10.

Rom. 3. 23.

1. Ioh. 1. 36.

Psal. 133. 3.

- Exod. 19. 4.* fecerim *Aegyptiis*, quomodo portauerim vos super alas *Aquilarum*, & assumpserim mibi. Portauit ergo sed in fortitudine sua, vt Moyses cecinit. Sed quando Deus factus est viator verè, & habitauit in nobis, iam non portatur, sed pedibus suis incedit, & fatigatur ex itinere, vt hodie Ioannes dicit. Et pedum non portatur, sed portat: Inuenta enim oue, quae perierat, imponit in humeros suos. Promissus fuerat Propheta similis Moysi. Ecce & in hoc similitudo, quia portat populum suum, quamuis sit illi grauissimus, portans videlicet iniquitatem illius, & peccata mundi in corpore suo. Hac ratione factus est Saluator mundi, qui & comitaretur nos, & fatigaretur ex itinere, graui pondere oneratus peccatorum totius mundi. Portauit autem peccata ista super lignum, quando crucifixus est, & mortuus pro peccatis nostris, & ita factus est Saluator noster. Vnde Paulus: *Exspectantes aduentum magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate. Sua enim passione, qua traditus est propter delicta nostra, saluum fecit populum suum à peccatis eorum.* Huc tendunt laudes Angelorum: *Quia natus est vobis hodie Saluator.* Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

8
Exhortatiote. Heu! quis iam diffidat de saluatorem? Quis iam salutem negligat, pro qua D E V S venit in hunc mundum peccatores saluos facere? Habet pro magno Moyses, quod D E V S tam magnificè eduxerit populum de *Aegypto*, sequefecerit audiri, dum legem ferret. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te, ex die, quo creauit D E V S hominem super terram, à summo caelo, vsque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquam cogni-

tum est, vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis: sicut tu audisti, & vidisti. Si fecit Deus, vt ingrederetur & tolleretur sibi gentem de medio nationum per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extentumq; brachiu, & horribiles visiones iuxta omnia, quae fecit pro vobis Dominus Deus noster in *Aegypto*, videntibus oculis tuis. Sed numquid non figurae erant illae? non ymbrae? non signa longinqua veritatis & lucis quam attulit nobis iste, qui est verè Saluator mundi? Interroga, percontare, inquire, si quando factum est, vt Deus fieret homo, Verbum Caro, Pater omnium Filius hominis? Si qui sedet super sceptrum diuinitatis suae, sit fatigatus ex itinere? Si qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, fiat, & sedens super puteum potat ad bibendum aquam, expectans discipulos, qui ierant in ciuitatem, vt cibos emerent? Si verbum Dei, per quod facta sunt omnia, mulierem alloquatur, quae sit Samaritana, Idolorum cultrix, peccatrix, & lubrica? quid vetera illa si cum his nouis & nostris conferantur? Heu! adhuc post tantam virtutis, bonitatis ac pietatis ostensionem ad saluandū nos, tantam negligemus salutem? Iudaeos tu criminans si ex *Aegypto*, tanta Dei magnificentia eruti, eò iterum redire meditantur? Et quis nostrum, relictum susceptum tenet iter, constanter pergens vsque dum perfectam salutem consequatur? Quot subsistunt? Quot declinant? Quot a caepto itinere reuertuntur, vnde per Dei misericordiam eruti fuerant? *Erivit nos DEVS* *Colos. 1. 13.* (inquit Apostolus) *de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum dilectissimi Filii sui.* Et est inter nos, qui rursus locum dare Diabolo non veretur? Et est, qui assumptus ad regnum istud iustitiae se denno velit tradere in seruitutem? Et est, qui relicta paterna domo, vbi etiam mercenarii abundant panibus, abeat in regionem longinquam, & libens

Ps. 144. 6

Ioan. 1. 1

Colos. 1. 13

Luc. 15. 11

Ec 38,9

& libens mittatur in villam, vbi porcos pascens, se satis pascere non valeat? Sic ne miser potestis saluti fieri? *Qui infirmus est, à Sapiente monetur, ne despiciat semetipsum, sed salutem quarat.* At tu longinquus à salute, non te modo despicias, sed Deum magnum, ac verum Saluatorem aspernaris? negligis qui pro te mortuus, nam illum perdis, dum teipsum perdis, pro quo CHRISTVS mortuus est, Redite ergo prauaricatores ad cor.

Isai. 46 8

SECVNDA PARS.

DE Saluatore, quantum breuitas temporis & mentis heberudo concessit, iam egimus: reliquum est, vt de salute, quam in nobis operatur, vt cumque possumus, iam hæc pauca verba faciamus. Non enim Saluator est sine salute, sine qua neque nos saluari dici possumus, nec vere saluari. Hanc Saluator ipse notauit, dum mulierem sic affatur. *Vos adoratis, quod non estis; nos adoramus, quod scimus. Quia salus ex Iudæis est.* Vbi liquet, quod pederentem Dominus hanc peccatricem ad salutem perducere satagebat, vt non frustra iam illius perfecta virtute ciues Sicharitarum conclamarent: *Hic est vere Saluator mundi.* Quam salutem vt assequamur & nos, eam ipsam diligentiùs intueamur. Primo ex ipsius Veritatis verbis attendentes; quod *vbi non est scientiam anima, non est bonum.* Quod Salomon testatus est. Nihil autem extra salutem bonum est. Ideo Gentes, quæ ignorant Deum, saluti pariter expertus sunt: Cuiusmodi erant, mulier illa & Samaritanorum populus, qui postquam salui facti sunt, libere professi sunt. *Nos scimus* (scilicet scientia vera) *quia hic est vere Saluator mundi.* Mulier vero dum quærit veritatem, se profecto illius faretur exortem. *Domine, vt video, Propheta es tu?* Quasi dicat; Sapiens es, solue igitur dubium. *Patres nostri in monte hoc ado-*

rauerunt & vos dicitis quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet. Hoc est dubium. Tu igitur, quia Propheta es, aperit veritatem. Et hoc ipse, qui Saluator est, plane contendit. *Mulier credi mihi, quia venit hora, & nunc est, quando nequa in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitur Patrem. Sed veri adoratores adorant Patrem in spiritu & veritate.* Iam te video inclinatum ad suscipiendam ex me veritatem. Vterius progrediare: *Credi mihi, qui susceptionem, ne meis faucibus, à te vt tolla libere pronuncio. Quod neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorandus est Deus.* Adhuc incerta mulier & hæsitans, ait: *Scio, quia Messias venit, qui dicitur Christus; cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Ergo Saluator, vt saluet, illuminat mirabiliter, dicens: *Ego sum qui loquor tecum.* Et mulier bene pota aqua sapientiæ salutaris, & iam plena salutis, recedit, ardens pro cæterorum salute, quos ad scientiam salutis inuitat.

Stat ergo sententia, quod *Salus sit vere Scientia*, qua Deus per fidem cognoscitur maxime. Vnde Paulus: *Virtus Dei est in salutem omni credenti.* Quam recte igitur monet Sapiens: *Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam & intelligentiam.* Vende vende omnia, quæ habes; & eme pretiosum istud margaritum. Sic tibi veritas chara super omnia; sine veritate, omnia nihil sunt: Veritatem tene, & tenes omnia, nec quidquam sit in mundo quod plures facias, quam veritatem, quæ est sapientia, doctrina, intelligentia, & profectu salus vera. Hæc est aqua viua sum excutens, perfecte facians. Propicerea bene muliero missa aqua putei, relicta hydria, tota est in euulganda salute, quoniam qui vere sapiens est & saluus, cunctos exoptat esse sapientes & saluos; teste Salomone, qui dixit. *Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus gaudebit tecum, cor meum, & exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.* En alienæ salutis zelus, & ardor? Non hortatur modo, nõ

10

Pro 1.16

Pro 23.23

Pro 23.17

insistit iugiter, non multipliciter tantum docet: sed gaudium sentit, sed exultat mirabiliter de profectu nostro.

Mat. 12. 34 *Gaudebit inquit tecum cor meum: exultabunt renes mei, si sapiens fueris.* Vbi & hoc vides quod ex abundantia cordis os loquitur, nam qui sapiens est, recte loquitur & sapienter. Ita mulier, ita Samaritani, ita super omnes Saluator ipse, qui est ipsa sapientia, & hoc adeo ut non sit sapientia, vbi est mendacium, & peruersa loquutio. Quod innuit Sapiens illo proverbio. *Oculi Domini custodiunt scientiam, & supplantantur verba iniqui.* Vbi manifeste apparet scientia opposita esse verba iniqui. Hic autem videmus quoque quanti Deus scientiam faciat, quando oculi eius in illam respiciunt veluti in illa delectati, easque custodiunt & conseruant. Contra vero iniquorum verba subuertit, malitiamque persequitur, iniquitatem & ignorantiam.

Pro. 22. 12 *Oculi Domini custodiunt scientiam, & supplantantur verba iniqui.* Vbi manifeste apparet scientia opposita esse verba iniqui. Hic autem videmus quoque quanti Deus scientiam faciat, quando oculi eius in illam respiciunt veluti in illa delectati, easque custodiunt & conseruant. Contra vero iniquorum verba subuertit, malitiamque persequitur, iniquitatem & ignorantiam.

Restat videre prater ea explicatius, cur, aut quomodo huiusmodi sapientia salutem tribuit: hoc nihilominus docemur in Euangelio: *Domini est salus.* Hoc planum est, & in nullo alio aliquo est salus, hoc quoque perspicuum. Ergo *acceditis ad Deum, & salui eritis:* Ecce Psaltes. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur. Ille pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum, & de omnibus tribulationibus suis saluauit eum.

Psal. 3. 9. *Domini est salus.* Hoc planum est, & in nullo alio aliquo est salus, hoc quoque perspicuum. Ergo *acceditis ad Deum, & salui eritis:* Ecce Psaltes. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur. Ille pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum, & de omnibus tribulationibus suis saluauit eum. Quod dicit. Illuminamini, intellige, eruiimini de tenebris tribulationum vestrarum, ut exortum sit in tenebris lumen oculis vestris: saluati de omnibus tribulationibus vestris. At quis audeat accedere ad Deum, ut salutem consequatur? sacerdotibus ingressuris ante Deum, vinum interdicitur, ne forte

Leui. 10. 9. *inquit moriamini. Quis ergo poterit stare in conspectu Domini Dei Sancti huius?* Christus dicit: *Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur.* Quid trepidamus talem habentes mediatorem, per quem habemus accessum in gratiam istam? Apostolum audiamus: *In Christo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.* Sic bona ista mulier per Christum ad Deum vsque peruenit. Quapropter de cultu Dei inter eos factus est sermo, quo Deo appropinquamus: Et verum cultum docuit ipsa veritas, quo veri adoratores Deum adorant in spiritu & veritate. Quia in re quod salus consistat, tunc dixit. *Vos adoratis, quod nescitis, nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudeis est.* Vides, quod tibi & inde salus est, vbi est scientia: Scientia (inquam) qua Deus cognoscitur, & vere adoratur? Dominus Iesus itaque cum nos ante Deum ducat & sistat, ipse vere Saluator noster est. Ideo Apostolus: *Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis.* Felix haec mulier, cui datum est, ut Christum reperiret, cognosceret, audiret, mediatoremque haberet, per quem audiret illi ad Deum essent patens. Gratiam istam non habuit a progenitoribus suis, quorum vnusquisque adorabat Deum suum; non a populo suo, qui adorabat, quod nesciebat. Christus illi annunciauit omnia; omnia contulit, salutem, pacem, vitam aeternam.

sum in gratiam istam? Apostolum audiamus: *In Christo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.* Sic bona ista mulier per Christum ad Deum vsque peruenit. Quapropter de cultu Dei inter eos factus est sermo, quo Deo appropinquamus: Et verum cultum docuit ipsa veritas, quo veri adoratores Deum adorant in spiritu & veritate. Quia in re quod salus consistat, tunc dixit. *Vos adoratis, quod nescitis, nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudeis est.* Vides, quod tibi & inde salus est, vbi est scientia: Scientia (inquam) qua Deus cognoscitur, & vere adoratur? Dominus Iesus itaque cum nos ante Deum ducat & sistat, ipse vere Saluator noster est. Ideo Apostolus: *Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis.* Felix haec mulier, cui datum est, ut Christum reperiret, cognosceret, audiret, mediatoremque haberet, per quem audiret illi ad Deum essent patens. Gratiam istam non habuit a progenitoribus suis, quorum vnusquisque adorabat Deum suum; non a populo suo, qui adorabat, quod nesciebat. Christus illi annunciauit omnia; omnia contulit, salutem, pacem, vitam aeternam.

Sed nunquid & nos beati non sumus, vocati in gratiam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ Filiorum Dei? certe si digne ambulamus vocatione, qua vocati sumus, si quæ sunt mundi, relinquamus omnia, ut Deo fruamur, salui erimus. *Vera salus à veritate procedit, aeterna salus à firmitate procedit. In lege Dei veritas est, & firmitas.* Lex ergo qui sibi adherent saluat, qui illam observant, haurient salutem a Domino. Fac ergo opus legis, & saluus eris. Ostendi, qui operantes iniquitatem, saluos futuros arbitrantur; qui terre haerentes, caelum se putant conscendere; qui recedentes à Deo recipi autumant in aeterna

taberna-

Eph. 3. 12

Heb. 7. 16

14

Hortatio.

Rom. 7. 2.

Matt. 21. 13. tabernacula. Cur qui mittuntur in tenebras exteriores, ligantur manibus & pedibus? ligatio ista testimonium est & signum quoddam causæ, propter quam illuc mittuntur, quia nec bene operati sunt nec ad Deum accesserunt, sed male operantes steterunt à longe. Quid, quid inuuit rursus ista ligatio? mala fuerunt illorum opera, viam iniquitatis ambulauerunt. Ne igitur se putent posse proficere quod male vixerunt: ligatas habent manus & pedes, vt sciant, quod desiderium illorum peribit, vt non præterea valeant male egere. Ideo ligantur manibus & pedibus. Adde, quod & hac ligatione significatur finitum esse tempus merendi per bona opera salutem æternam. Ergo nulla vitæ spes. Ergo in inferno nulla est redemptio. *Gal. 6. 10.* Ergo dum tempus habemus operemur bonum. Ergo dum soluta sunt manus, leuemus illas ad mandata Dei, ad preces Dei. Ergo dum via patet ambulemus, & curramus viam mandatorum legis: Veritas ad operandum, legis firmitas ad sumiter procedendum instruit operantes. Non satis est iter capere, non opus aggredi, non paulisper conari. De Noemi reuersura ad populum suum de regione Moab, vbi decem annis morata fuerat, scriptum est: *Ruthi. 7.* Egressa est itaque de loco peregrinationis cum viraque nuru; & iam in via reuertendi posita in terram Iudæ; ait ad eas: Ite in domum matris vestra, & osculata est eas. Qua eleuata voce flere cœperunt, & dicere. Tecum pergemus ad populum tuum, restitit illa ostendens illas, si secum pergerent, commodum vllum non fore inuenire. Sed quid? eleuata igitur voce rursus flere cœperunt. Orpha sic vocabatur vna) osculata est socram, ac reuersa est. Ruth (sic altera vocabatur) adhæsit locui suæ, ostendens non commodum spectare, sed amore ad illam superari. Hæc quot iam carpunt, incipiunt bonum opus, feruentes se demonstrant, & reuertuntur tamen. Non sic Ruth. Et

propterea digna facta in qua impletur efficax illa imprecatio. *Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cuius confugisti alas.* Qui sic perseveranter ad Deum veniunt sub vmbra alarum eius vere in salutem, & huius vitæ, & æternum poteguntur. Mitte excusationes in peccatis, ne culpes infirmam carnem, fallacias diaboli: Te ipsum accusa. Et *Pro. 24. 12.* audi Sapientem: *Si dixeris, vires non suppetunt: Qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit reddet que homini iuxta opera sua.* Seruator tuus est Deus ipse Liberator atque Saluator; nouit ipse vires nostras, & imperfectum nostrum vident oculi eius, quod potes peti, quod non potes præbet, & sic saluaris in Domino. Ergo *Eccl. 9. 10.* quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, vt spiritus saluus sis in die Domini nostri Iesu Christi, cui est gloria nunc, & semper.

MORALE.

Quatinam quemadmodum mulier ¹⁵ Samaritana, ciuitas Samaritana, ^{Isa. 9. 2.} populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam simul atque illuxerunt coruscationes eius super terram, non aliter nos, qui etiam dicimus, quia videmus, videremus hanc beatam lucem, qui tandem illuxit nobis. Mulier hæc simul vt ex reuelatione secretorum suorum cognouit hominem hunc Prophetam esse, ipsum interrogauit de diuino cultu, cupiens intelligere, vbi nam D E V S esset adorandus. Vbi ex ore illius audiuit: *Ego sum Christus*, illico credidit propter quod & locuta est, prædicans: *Venite, & videte.* Quam credendi facilitatem etiam ab exordio sermonum D E I ostendit petens à C H R I S T O, qui obtulerat illi aquam viuam. *Domine da mihi hanc aquam.* Samaritana plebs ad mulieris vocem statim ad fidem se crexit;

erexit; sed ex confortio sermonis Christi tantopere profecit, ut mulieri iam diceret. *Non propter tuam loquelam credimus: Ipsi enim adiuuimus, & scimus, quia hic est uere Saluator mundi.* Heu & nos quamdiu sumus in Christo per fidem eius? quam saepe ac iugiter uocem mulieris adimus non illius, quae fuerat adultera, sed liuius, quae gloriosa est non habens maculam, neque rugam, quae est sancta, & immaculata, quae sole amicta est & ligna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim domina mundi & Angelus coronat & docet nos continua Ecclesia sancta Dei clamans, non habens requiem die ac nocte! *Ambulate digne Deo. Si populus Dei esset, super quos inuocatum est nomen eius. Si serui Dei, uocati serui ab eo qui nos uocauit in admirabile lumen suum. Si filij Dei accipientes spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater. Ambulate digne Deo.* De veteri populo scriptum est, & dictum est illi: *Dominum elegisti hodie ut sit tibi Deus, & ambules in uia eius, & obedias eius imperio.* Et Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris: & custodias omnia praeccepta eius. Ergo si Dominus est Deus noster, nos autem populus eius, tunc digne ambulamus in uocatione, qua uocati sumus, quando illius paremus imperio, custodientes omnia praeccepta eius. Nunquid ergo in auditu auris obedimus illi? Num digne Euangelio Christi conuersamur? An magis stulti sumus, & tardi corde ad credendum? tardi manibus ad operandum? tardi pedibus ad proficiendum? & non tardat tamen Dominus venire ad nos, uocare absentes, suscipere reuerentes, honorare obedientes.

16 Audis in Ieremia: *Locutus sum ad Ier 35 14 uos de mane consurgens, & non obedistis mihi. Audis uocem Patris familias; Ex- Luc 14 21 cito in plateas, & uicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & excos, & claudos introduce huc: Et ait seruus, Domine factum est ut imperasti.* Vides uelocitatem in imperio, & in obsequio? Imperat, exit cito. Vix imperatum est, & nunciatur factum: *Factum est, ut imperasti.* Et non audimus eiusdem Patris uocem illam. Cito proferre stolam primam: Nescit tarda malimina Spiritus sancti gratia: Nos uero tardi sumus ad obediendum. Vix pulsauit ad ostium DOMINVS, & aperuerunt illi mox Samaritani, & ita uenit Iesus in ciuitatem Samaria. Quid putas, dixit Iesus discipulis suis? *Nonne uos dixistis quod adhuc quatuor menses sunt, & messis uenit? Ego autem dico uobis: Leuate oculos uestros, & uidete regiones, quia albae sunt iam ad messem?* Naturam praenuntiat gratia; distet materialis messis menses adhuc quatuor, instat iam spiritualis: exierant enim de ciuitate & ueniebant ad eum. Haec regiones sunt albae ad messem generationes dispositae ad credendum. O dignum exemplum, quod attendamus, quod expendamus, quod amplectamur. Cur tanta, quae so, negligentia nostra? cur tarditas & ostantia? Puto quod non lento gradu incederet populus per mare rubrum, non forte aquis improviso obrueretur. Et erant tamen illi, iubente Deo, aquae pro muro. At quis tibi pollicitus est quod hoc mare magnum & spatiosum, ubi spatiosa uia est perditioni, & multi ambulat per eam, ster, & non fluat super te, ne tempestas demergat te? quin potius stabit Spiritus Dei, & fluent aquae ad operiendum incautos, securos, contemnentes. Ita enim scriptum est. *Vidi eos qui operantur iniquitatem stans deo perisse, & spiritu ira eius esse consumptos.* Ita contra Aegyptios cantatum est: *Flauit Spiritus eius, & operuit eos mare, & submersi sunt in aquis uehementibus.* Hi sunt, hi sunt (inquam) qui submerguntur in diluio aquarum multarum, qui confidunt in nihilo, qui labenti adherent, qui amant periculum, qui ubi omnes pereunt, non se periculosos arbitrantur, qui

Luc 11.11
Amb.

Exo. 14.11

Matt. 7.13

Ps 147.18

Job 4.7

Exo. 15.10

eur, qui vocati renunt, vel differunt de die in diem, donec diluuium veniat, vt auferat omnes. Expergiscimini ebrij, quid dormitis? Ecce venit hora, vt dispergamini, & confundamini, & submergamini. Venit hora, & nunc est reddendæ rationis talentorum. Quid ergo moram trahitis? quid procrastinatis? Quid agitis quoduis aliud præter id, cuius causa, creati estis, vocati estis, baptizati estis, & in domo Dei hæctenus estis conuersati.

17 Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum. Si causeris, & dicas: *Mandatum Dei in celo situm est: Quis nostrum valet ad caelum ascendere, vt deserat illud ad nos, & audiamus, atque opere cõpleamus.* Stultus es, quia excelsa stulto sapientia, alta procul posita, longè absens, superas vires nostras, excedens facultatè, qui sic cogitas, stultus est. Nū excelsa fuit mulierisa maritana, & populo eius? Nunquid non venit Iesus in ciuitatè Samaria? Nunquid non expectauit mulierem ad pureū? Nunquid nō occurrit ad se venientibus Samaritanis? Nunquid apud illos nō mansit duos dies? Oportantibus illam occurrit sapientia, quasi mater honorificata. *Honorifica tu illam, scias pretium eius quoniam omnium aurum in comparatione illius arena est exigua, & obuiabit illa tibi, quasi mater.* Mulier Samaritana, quod opraret sapientiam, inde scimus, quod simul atque Christum intellexit esse Prophetam, de diuino cultu fecit interrogationem: quod de sapientia cogitaret, verba eius apertè manifestant: *Scio (inquit) quod Messias venit.* Expectatio ista Messia: nunquid non erat initium sapientia: si verū dicit Salomon: *Da sapientiam occasionem, & addetur ei sapientia.* Addita sapientia Samaritanis, qui dixerunt: *Iam non propter loquelam tuam credimus. Ipsi enim audiuiimus & scimus, quia hic est verè Saluator mundi.* Ostendit iam illos aliqua ex parte fuisse sapientes, expectantes videlicet cum desiderio Saluatorem mundi. Propterea ergo Christus Dei sapientia, quasi mater honorificata, quæ apud illos erat existimationis maximæ, illis occurrit, illis obuiavit, illis benigne subuenit citans, potans, satians, saluus. His ergo, qui

Tom. I. Boili nani.

non fuerunt stulti, sed Sapientes, nō excelsa fuit sapientia, sed proxima quasi mater: *non enim obuiisci potest mulier infantem suum. Sapientia autem filius suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se.* Heu & nos, qui propter tempus deberemus magistri esse & doctores sapientes, in tenebris versamur, pleni insipientia & insensati. In schola sapientia sumus semper discentes, sed pauci ad scientiam veritatis peruenientes, lutum sapientia: præponentes, umbras veritate pretiosiores existimantes, tenebras magis quàm lucem diligentes. Quis clamoribus possit à mente hominum hanc discutere insipientiam? *Audite, & intelligite. Adhuc vos sine intellectu estis: non intelligitis: non percipitis corde?*

18 Audiuntur forsitan excusationes in peccatis. Caro sumus, dissipata sunt ossa nostra, absque fortitudine ambulamus à facie tribulantis. Quis stare poterit in cõspectu Domini Sancti huius? vbi nobis tanta sanctitas? vbi tanta virtus? vt dignè simus qui stemus ante Deum? terram incedimus, terram colimus, pro pane laboramus. Illis data est lex, qui manna fruebantur. Illam ipsi promiserunt, nondum experti hostium bella, sudores vultus, panem doloris. Ecce quod in laboribus declinauerunt à lege. Sic loqueris stulte? sic cogitas? sic viuis? eiusmodi sunt mores tui, quasi innocens, propter infirmitatem carnis tuæ? Num aduertisti Salomonis verba. In porta non aperiet os suum? Aperi nunc os tuum ad excusandas excusationes in peccatis. In porta, vbi sedent senes in iudicio, quando proserationem vnusquisque reddet Deo, obmutesces. Quia sic definitum est: *vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo.* In tempore isto, subiectionem hanc respuis, subtrahis te ab imperio Dei, quasi graui, & intolerabili propter imbecillitatem nostram, propter onera graua & importabilia, quæ nobis imponit mundus, a cuius seruitute absolui non possumus. Tunc dico, in porta (inquam) in iudicio os suum stultus non aperiet. Dicit nunc Excelsa mihi est sapientia, grauis est ad portandum. In illo tempore, in illa die, in illa hora, quid dicat nō habebit, nō aperiet

- Osa 6. 5.* Sicut os suum. *Iudicia eius quasi lux egredi-
entur. Tunc manifesta erunt abscondita cor-
dis nostri, pondera operis, vires operantis,
subsidia Dei auxiliantis.* Fac nunc, prætend-
e, valeant excusationum velamina, omnia
nuda tunc erunt, aperta omnia, omnia
Mat. 12. 41 reuelata facie discooperiuntur. Viri Nini-
ue surgent in iudicio. Samaritæ clama-
bunt contra insensatos, ac duros: & quid
Ruth 14. poterit responderi ad increpationes Ruth
Moabitidis? Nata puella hæc ex gentibus,
educata inter gentes, quæ ignorabant
Deum, quæ seruiebant idolo Chamos, mo-
rum fuit eiusmodi, vt digna redderetur,
quæ a Deo vocaretur in sui obsequium,
quæ a Sapientibus laudaretur, quæ Deo gra-
ta esset, & hominibus, quam Christus eli-
geret in matrem secundum carnem. Num
Matt 1. 5. audiuit illa prædicantem Apostolum? Do-
ctorem iustitiæ Christum? num frequens
Euangelij lectio & annunciatio lumen il-
li fidei suggererat? & tanta tamen euasit,
propter veritatem & mansuetudinem &
iustitiam, propter charitatem & constan-
tiam & obedientiam. Vnde illi tanta chari-
tas, vt focui suæ sic adhereret, vt hortanti
Ruth 1. 16. illi recessum, responderet. *Ne aduerseris
mibi, vt relinquam te, & abeam, quocum-
que enim perrexeris pergam?* & c. Vnde illi
17. tanta constantia, vt iuraret: *Hæc facias mi-
hi Dominus, & hæc addas, si non sola mors
me & te separaueris?* Vnde illi tanta obedi-
entia, vt nihil nisi ad nutum socrus face-
ret? *Si iubes* (inquit) *vadam in agrum, &
3. 5. colligam spicas.* Et ab illa docta, quæ perficere
debuisset, respondit. *Quidquid præce-
peris faciam?* Quod excusa sponsa facta est
Booz hominis potentis & magnarum opū.
Sit sit mulier ista, quæ est mater Christi, ma-
ter Christianorum, norma, exemplar, spe-
culum. Alioqui, quid respondebitis in por-
ta videntes in aliena muliere tot, tãtas vir-
tutes; a se sibi comparatas, etiam in terra a-
lienarum gentium, vbi nesciebatur lex, vbi
non erant sacerdotes Dei, vbi ad malum po-
tius trahebant omnia, quam ad bonum?
Audio clamantem Deum ad populum su-
Isa. 46. 12. um: *Audite me duro corde qui longè estis à
A. 7. 15 iustitia.* Cur duri? quia dura certice Spiri-
tui Sancto resistebant: qui illos per Pro-

phetas vocabat ad iustitiam. Et vt magis
premat Deus, illis anteponebat exemplum A-
brahe, qui, vt auis velox, mox vocatus ven-
nit de terra longinqua in obsequium Dei. *Isa. 46. 3.*
Deus (inquam) *vocans ab Oriente auem, &
de terra longinqua virum voluntatis mee.* *Eccli. 10.*
Audite ergo & nò sitis duro corde. Quia cor *Pro. 28.*
durum, habebit malè in nouissimo: & qui
mentis est dura, corruet in malum. Qui au-
tem velox est in bono opere, vt vir volun-
tatis Dei, cui ad nutum obsequens est, ille
dignus erit, quem videret Dominus, qui
stet in conspectu Domini & ad mensam
illius, etiam in capite: Quia scriptum est:
Vidisti virum velocem in opere suo: coram *Pro. 21. 28.*
Regibus stabit, & datio Dei permanet iustus, *Eccli. 11. 7.*
*& profectus illius successus habebit in ater-
num, Amen.*

FERIA II. DOMINIC.
DE SAMARITANA.
CONCIO PRIMA.

Esto consentiens Aduersario
tuo. *Matt. 5.*

ARGVMENTVM.

*Qui sint aduersarij nostri, Quomodo cum
eis sit versandum. Amputanda occa-
siones mali. Mortificanda caro. Ratio-
nes nos mouentes ad obediendum huic
præcepto, & omnia optimè.*

MAGNA Sapientia est scire qui-
buscum vitâ degere & actus *Ec. 37. 10.*
dirigere debeamus, quare
ratione cū vnoquoque tractā-
dū sit. Propterea Sapies plura
arceat a nobis hominū genera, vetas, ne cū
illis de quibusdā specialib. negotiis studio-
se agam. Vnde ironice loques ait: *Cū viro
irreligioso tracta de sãtitate, & cū iniusto de
iustitia.* Ac de multis similib. pergit admo-
nere, vt ab hoc, & ab illo, hac in actione, &
in illa rem nō habemus vllō pacto. At verò
de omnibus concedit cum viro sancto nos
agere. Et quoniā magnæ Sapientiæ hoc est
opus, ad quæ agrè ingenium suppetit & vires
huma-

humana, nos docet ad Deum confugere, vt ipse in omnibus huiusmodi noster sit ductor: *Et in his omnibus* (inquit) *deprecare Altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam.* Quis enim viam veritatis eligere atque secernere possit in tanta hominum quoad naturam, & complexionē, quo ad mores, quo ad actiones, & propensiones varietate? Ideo deprecandus Deus, vt nos semper dirigat in viam rectā, docens quos familiares habere, quos velut alienos arbitrari, quae ratione cum his, aut cum illis sit nobis agendum. En quanta animi attentione doctrinam, quā hodie nobis exhibet Dominus, excipere nos conuenit, in qua nos ita molitur sapientes facere. Dicit enim: *Esto consentiens aduersario tuo. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eū; & si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam.*

1 Vbi ad duo hominū genera omnes colligit, nempe ad Aduersarios & ad Amicos: quid cum alterutro agendum nobis sit, appetit explicans atq; distincte: Et hoc profecto mirabiliter, vt hæc paradoxa superficialitatis esse videantur. Iubet enim vt Aduersariis consentiamus, Amicos abiiciam⁹. Nam per oculum, qui dirigit, p̄ manū, quæ adiuuat, illos significat, qui nobis chari sunt, & necessarii, ex quibus plurimū hauriamus emolumentum, quasi oculus sint, & quasi manus, iūq; dexteri. Quod vt faciam⁹, idq; recte, prudēter, & vtiliter, addit rationem; q̄ simul prouocet ad opus, modumq; præostendat, quo ad illius executionem accedamus. Ne (inquit) si non consentias Aduersario, mittaris in carcerem: & si scandalizantem oculum, vel manum, non abieceris, mittaris in gehennam. Quis n. non libenter ac diligenter effugiat carcerem & gehennam? hæc est excitatio. Eatenus vero & Aduersario præstandus est consensus, & cauendum est a Necessario, quatenus hæc, si non fiant, mittant in carcerem & in gehennam.

3 Primum itaq; prosequentes, tria videmus: *Quis sit aduersarius. Qualis consensus habendus sit cum illo, & Quæ ratio à nobis consensus istum suggerit.* Ad primū, vt vere & secure intelligamus, quis Aduersarius

noster sit, quouē pacto illi consentire debeamus, Apostolum Paulum, in quo Christus loquebatur, audiamus, qui scribens ad Galatas ait: *Per charitatem Spiritus, seruite inuicem Omnia n. lex in uno sermone impletur. Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Quod si inuicem morderis & comeditis, vide te ne ab inuicē consumamini:* Quibus verbis ostenditur vnus Aduersarius. Alius itē dum pergit: *Dico autem Spiritu ambulare, & desideria carnis non perficietis: Caro enim concupiscit aduersus Spiritum, & Spiritus aduersus Carnem. Hac enim sibi inuicē aduersantur, vt nō quæcunq; vultis illa faciatis:* Ecce secundus Aduersarius. Ad tertiū ducunt sequentia verba Apostoli: *Quod si Spiritu ducimini, non estis sub Lege: Manifesta sunt autem opera Carnis, quæ sunt fornicatio, & immunditia, &c. Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, &c. Aduersus huiusmodi non est Lex:* Ecce tertius Aduersarius. Primus ergo est proxim⁹ offendens de quo dixit: *Si inuicē morderis.* Et Dominus: *Diligite inimicos vestros.* Secundus est Caro & Spiritus, qui sibi inuicē aduersantur: *Caro n.* (inquit) *concupiscit aduersus Spiritū.* Tertius est Lex, q̄ si non est aduersus fruct⁹ Spiritus, vt dicit Apostol⁹, cōsequēs est, vt aduersaria sit operib⁹ carnis.

Sunt autem hi tres Aduersarii inter se ita cōiuncti, vt vbi primus est, sint reliqui duo pariter aduersantes. Vnde enim proximum offendisti; nisi quia Spiritui resististi, carni obsequens? Innuit hoc Apostolus dicens: *Vos enim in libertatem vocati estis Fratres, tantum ne libertatē in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus seruite inuicem.* Vide oppositionē Carnis & Spiritus. In occasionem Carnis, sed per charitatem Spiritus? Quid verò agit Spiritus? sed per charitatem Spiritus seruite inuicem. Huic mutæ seruituti secundum Spiritum quidnam aduersatur? Iubdit Apostolus: *Quod si inuicem morderis & comeditis.* Aduersari igitur proximo cum illius offensione, hoc est secundum Carnē. Ergo qui habet aduersarium proximum, habet & Spiritū. A proximo ergo cœpit Paulus, & ad Spiritum progressus est: deinde ad Legem. Nam posita oppositione operum Carnis &

fructum Spiritus, subiecit de fructibus Spiritus. *Aduersus huiusmodi non est Lex.*
Gal. 5. 22. Si ergo Lex conuenit cum fructibus Spiritus, profecto aduersaria est operibus Carnu. Dum ergo iubemur confentire aduersario, qui est frater, itidem iubemur facere, & Spiritui & Legi.

5 De primo autem, qui est proximus, expresse locutus est Dominus, vt per illum & alios intelligamus. Quoniam mox ante docuerat de non irascendo fratri, sed illi reconciliandum nobis esse. Vnde dicebat:
Mat. 5. 25. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te. Quid est verò habere aliquid aduersum te, nisi aduersarium tuum esse? Subdens ergo: *Esto consentiens aduersario tuo.* Docet facere, quod ibi monuerat: *Vade reconciliari fratri tuo.* Et quis magis aduersarius, quam qui mordet? comedit, consumit? Ideò Paulus: *Quod si inuicem mordetis & comeditis, viate ne inuicem consumamini.* Quod ne fieret, monuit: *Per charitatem Spiritus seruite inuicem, adhibita Lege: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum.*

6 Ita ergò Aduersarium accipiamus, intelligentes in eo illum esse aduersarium, quòd aduersum te habet aliquid. Habet autem non in sua imaginatione & reputatione, sed in veritate. Nam qui se putat à te offensum, quem verè non offendisti, iste putat aliquid habere aduersum te, sed verè tamen non habet. Sic putabat Esau habere aduersus Iacob, qui supplantasset eum, & furripisset sibi debitam benedictionem. Et tamen quod iuste exoptaret, non habebat. Tum quia iam primogenita, id est ius primogenituræ vendidisset, ac proinde Iacob ius suum prosequutus est, satagens sibi obtinere paternam benedictionem, tum quia à Domino res agebatur, qui matri reuelauerat: *Iacob minori maiori prapondum esse.* Vnde & Isaac benedicens illi, sensit se à Domini Spiritu agi; vnde & Prophetica fuit benedictio illa. Semel quoque iuste se putabat criminari Dauid, quod regnum Saulis inuasisset: Sed & hoc falsò. Nam Deus Saulem reprobauerat, & vnixerat Dauid in Regem

per Samuelem. At contrà verè Dauid iustas habebat querelas aduersus inimicos suos, qui persecuti sunt eum iniuste: *Confortati (inquit) sunt, qui persequuntur me inimici mei iniuste, qua non rapui tunc exolebam.* In quo etiam Christi figura fuit, qui per eundem Dauid dixerat in Psalmo. *Odio habuerunt me gratis, id est, sine causa.*

Sed tanta est mentis humana cœcitas, tantus inordinatus amor sui, vt qui nõ obsequitur nobis quacumque in re, siue iusta siue iniusta, aduersus illu aliquid arbitremur habere. Sic Nabuchodonosor se offensum arbitratus est à Gentibus & Regibus, qui se illi spontè non dederunt. Vnde per thronu suum iurauit, q̄ defenderet se ab illis. Defensio offensionem præsupponit. Ergò offensu existimat se ab iis, qui propriam ruebantur Libertatem, nihil illi molestiæ inferentes, nihil iniuriarum. Sic Aman odio persecutus est crudelissimo nedum Mardocheu, qui sibi non assurgebat, sed vniuersam plebem Iudæorum, q̄ idè totam extingueret moliturus est. Sic ò quam plurimi sunt, in primisq; Parentes, ac diuites, de quibus Sanctus Iacobus: *Nonne ipsi diuites per potentiam opprimunt vos?* Ita & Sapiens: *Venatio leonis onager in eremo.* Sic & pascha diuitu sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas; sic & execratio diuitis pauper. Diuiti decepto, multi recuperatores. *Locutus est superba, & iustificauerunt illum. Humilis deceptus est, in super & arguitur: locutus est sensate & non est datus ei locus.* Onager bestia est syluestris, q̄ nihil nisi velocitatem habet ad se tuendu contra leonem, sicut lepus à canibus. Iam leo huc prosequitur quasi escã sibi à Deo deputatã & appositam, atq; adeo propria sibi: Haud secus diuites inuadunt pauperes, opprimunt, exspoliant, ex carnificant, deuorant, sicut escam panis, id est secuti cibum sibi congruentem & designatum à natura. Et videtur mundus huic tam inani atq; inani opinioni assentiri: nam omnes fauent diuitibus, in necessitatibus opitulantur; & laudatur homo quamuis peccator in desideris anima sua; & quamuis iniquus, benedicatur. Et sicut opera, quamuis iniqua, sic verba, quãuis superba, & falsa omnes suspiciunt, & ad-

& admirantur. At verò pauperi contraria eueniunt, quidquid facit quidquid dicit, calumniis obnoxium est, contemptui, denisui, despectui. Et propterea, si expiletur à diuite, non est, qui consoletur aut manum porrigat adiutricem. Is ergò solus aduersarius à Domino designatus est, qui iustam aduersum te habet querelam.

Ergò iuberis illi consentire, vt hoc illi præstes, quod debes, & ab eo ne auertaris. Nam si conuersus fueris ad eum, dicens: *Pœnitete me, & prænitentiam agens; tunc & ipse iubetur tibi remittere, vt Christiana pax sequatur & amicabile reconciliatio.*

Quæ consensus, vt probe quomodo adhibendus sit intelligamus, singula huius præcepti verba diligentius expendamus, simul cum præcepto illius rationem considerantes. *Hæc (inquam) faciendum est, ut non sol occidat super iracundiam vestram.*

Vnde & prius vult Deus reconciliationem, quam oblationem. Ira, ignis quidam est comburens atq; consumens: Vnde & diffinitur: *Accensio sanguinis circa cor: quapropter & huius flamma fumus è naribus egreditur.* Propterea & per eorum ad Deum translationem, quæ nobis eueniunt, dicitur in Psalmo: *Ascendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit, carbones succensis sunt ab eo.* Carbones nigri sunt, & aprissimi ad succendendum: Isti sunt peccatores denigrati super carbones propter tenebras & maculas iniquitatum: apti propter eorum demerita ad excipiendam flammam iracundiæ eius. Hi ergò ab ira furoris eius, & à flamma ignis succenduntur. Sic patet iram, ignem esse: At ignis iste deuorans est, si cito non extinguitur: & verè est sicut ignis in spinis, & flamma comburens montes, portata à vento furoris & iracundiæ. Ne ergo deuoret, & destruat subiectum suum, & materiam, in qua ardet, nempe hominem iracundum, cito illum excutiat de sinu suo.

Quis enim si scintilla saltes in sinum eius, non repente excutiat illam? Nunquid (ait Salomon) potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? Quapropter nisi stultus esse non potest, qui hoc facit. Hinc in alio libro idem Salomon: Ira in sinu stulti

requiescit. Itaque esto consentiens aduersario tuo cito. Eccl. 7. 10.

Dum es in via cum eo. Hic rationem aperit, quam obrem & consentiendum. Aduersario sit, & cito consentiendum. Ratio consentiendi hæc est: *Ne forte iradas te aduersarius Iudici, & Iudex iradat te ministro, & mittaris in carcerem. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Cur item cito faciendum sit, hæc est ratio. *Dum es in via cum eo.* Simul ergo vtriusq; rationem prosequamur. Vbi primum considera, quod dum in vita sumus, in via sumus. Neq; enim hic habemus ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus, & ideo aduenæ sumus & peregrini. Vnde homo nunquam in eodẽ statu permanet, 15. similis rotæ, quæ ab aqua sic à vento circumfertur & velociter currit. Cur putas per desertum, & loca arida, inaquosa, sterilia, lapidea Deum duxisse populum? Absq; dubio ne delectaretur in via, & Diuinæ promissionis obliuisceretur. Vnde neq; necessaria ad vitam ex his locis habere permittit, ne prorsus affectu modo aliquo illis adhereret. Idcirco manna pluit illis de cælo: & si eduxit aquam de petra, docuit petram riuos aquarum non habere in se, sed vigorata & aucta virtute ex alto propter videlicet Verbum Dei, de quo facta est iussio illa. *Loquimini ad petram, & illa dabit vobis aquas.* Locutio illa, sermo ille, verbu istud, quod est Verbum Dei, illud est de quo dictum fuerat: *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* & *Matth. 4. 4.*

Ita scirent ea, quibus vtrentur ad vitam, non terram illam, non loca illa, sed solum Deum habere authorem, vt discerent; non terræ sed Deo adherere bonum esse, iis qui viuunt in terra deserta, inuia, & inaquosa. Quid ergo inspiens tu terram colis, non cultura laboris, sed cultu honoris? quid veneraris, quod pedibus calcas? via est hæc, qua graderis, quam calcas pes tuus ambulans super terram, & terram tamen superponis capiti tuo, ingrediens fossam, & dicens montibus: cadite super me: vide quid expectes si montes cadant super te: nam lapis super quem ceciderit, conteret eum. *Tu quod amas, ponis super cor tuum, super 44.*

Matth. 23.

Exod. 16.

Num. 20. 8.

Deut. 8. 3.

Matth. 4. 4.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 23.

i. Ioan. 2. 15 super caput tuum. Ergo ne diligas mundum, neque ea, quae in mundo sunt; alioqui cadent super te, & conterent te, & sub terra erit locus tuus, ubi sempiternus horror inhabitat.

10 Secundo considera, quod in via hac, qua ambulamus, ad Iudicem ambulamus, qui examinabit omnes gressus nostros, neque pedem mouemus, neque verbum loquimur de quo ratio non sit reddenda Iudici, ad quem tendimus. O quot errantes sunt in via ista! Nouisille, qui dicebat: *Erravi sicut ovis, quae periit: quare seruum tuum*. Fatentur, qui dicunt: *Omnes nos quasi oves errauimus, unusquisque declinauit in viam suam*. Quibus verbis docemur, multiplicem esse viam: Alia est enim via vniuersae carnis, quae ideo communis est omnibus, & finis eius mors est: & haec est vita temporalis, quam morte concludimus. In hac dum ambulamus, aut Deum ducem habemus, sequentes vestigia eius, aut Alium quemque: Si Deum, quod fit dum legi illius obtemperamus, tunc via illa dicitur, via Domini, via mandatorum, aut iustificationum eius. Si alio desectimus, non sequentes Deum, tunc via illa dici potest, vel Mundi, vel Carnis, vel Sathanae: sed communi nomine dicitur via vniuersaeque, sicut dicitur: *Vnusquisque declinauit in viam suam*. Quicumque enim auertuntur post tergum Dei, hi proprias sequuntur concupiscentias, quicumque sit illektor, inceptor, persuasor, promotor, siue Caro, siue Homo, siue Spiritus immundus.

Psal. 118.
176.

Isai. 53. 6.

Isai. 53. 6.

11 De prima via loquitur nunc Dominus in Euangelio, ait enim: *Dum es in via cum eo*; Sic innuens, te cum Aduersario procedere via communi. Neque enim via, qua ambulas, est via Domini, quia ille habet aliquid aduersum te, quia in te iustus ipse est, tu autem iniustus. Iustitia ergo ante illum ambulat, & ponit in via gressus suos. In hoc vero tu ambulas viam iniquitatis, propter quam si Aduersario non consentis, in carcerem es mittendus. Neque potest esse via cuique propria, donec ille Aduersarius est, quin magis ubi iniquitas est, idem plurimum esse

iter impossibile est. Nam si vnus iniquus, alter iustus est, non ambulant pariter: quia enim participatio iustitiae ad iniquitatem? si vterque iniquus est, vnusquisque declinauit in viam suam. De communi igitur via est sermo Domini, *in hac communiter ambulant & boni, & mali*: adeo quod duo erunt in lecto eodem, carne coniuncti, & vnus tamen assumetur, & alter relinquetur. *Dua 40. molentes in mola, eadem via incidentes, vna tamen calcante viam Domini, altera declinante ab ea, quam vniuersi viuunt pariter*. Sic tu & Aduersarius tuus communem vitam viuitis, communem viam perambulatis. At via ista breuis est, cito peragitur. Est igitur consentiens Aduersario tuo cito. Quam diu cito? *Dum es in via cum eo Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem Aduersario consentientes*. Heu! quid moramini expectantes finem itineris vestri? *Cito dum es in via cum eo*. Eandem viam calcant in medio maris & populus & Aegyptus: Sed quia diuersus & aduersus fuit in eis sensus, & nullus consensus; ideo perierunt Aegyptii de via ista, & submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus. Communis via non communem fortitur finem, nisi quoad exitum eius, quia omnes morimur. At in hac pergentes, ad iudicium properamus. In portis ciuitatis iam olim erati iudicium. In exitu huius viae vniuersae carnis, fornix erectus est, positus est thronus iudicii, ubi reddenda est ratio omnium, quae acta sunt in via. Heu! cur hoc non attedis?

Nesorie tradat te Aduersarius Iudici.

Hae est vera & praecipua ratio, cur aduersario consentiamus & reconciliemur. Similitudinem sumplit a duobus litigantibus, qui ad iudicium accedunt: Vbi iustus Iudex vltionis iuste iudicat, innoxium liberans, nocentem condemnans. Sed ipsa culpa tua, ob quam habet homo aliquid aduersus te; ipsa (inquam) iniquitas tua te Iudici praesentabit, vt secundum illam iudicaris. O qui iniuriam facitis! o qui fraudatis, non cum homine vobis est res, quem offenditis, cum Iudice agendum, trademini Iudici. *Omnes oportet stare ante tribunal Christi, qui iudicat iustitiam*. Dei n. *Psal. 67. 6.*
iudicium

Psal. 9. 39. iudicium est. Iudicat pupillo & humili: iudex est viduarum. Iudicat populum in iudicio. *Psal. 36. 14.* stitia, & pauperes in iudicio. Iudicabit pauperes populi. & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem: eripiet inopem de manu fortiorum eius, egenum, & pauperem a diripientibus eum.

Et iudex tradat te ministro. Non potest pauper se ueritatem calumniis hominum, a violentiis, ab offensionibus, ab insectationibus. Sed habet iudex ministros potentes virtute, facientes verbum illius. Nam

Matth. 13. 41. mittet Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem. & mittent eos in caminum ignis. Iste est, potestatem habens, qua valet virtute irumpere iniquitates, ministros habens, & obsequentes, & intentos ad audiendam vocem sermonum eius, & veloces ad faciendam voluntatem eius. Hunc ergo time, qui potest & animam & corpus mittere in gehennam.

Psal. 102. 20. *Luc. 12. 5.* Et in carcerem mittaris. Amen dico tibi non exies inde donec reddas nouissimū quadrantem. Hic primum attende, quod hic supponitur te debitorē esse; Donec (inquā) reddas. Ne ergo dicas: oblitus est Deus, auertit faciem suam, ne videat in finem. Secundo attende, quod omnino redditurus es. Quia iota unum, aut vniuersus apex nō prateribit à Legē donec omnia fiant. Iubet autem, ut qui defraudauit, reddat aliquando etiā in quadruplū. Et monet Apostolus: Reddito omnibus debita. Nec putes aliter omnino, euadere posse, nisi reddendo, quod debes. Tertiō attende, quod in hac vita id reperitur, quo a te offensum proximum possis compensare. Ideo enim iuberis illi reconciliari, dum es in via cum eo. Neque enim plus quam potes, exigeris. Ne ergo tardes, dum habes vnde reddere possis: Esto consentiens cito. Non enim hac habebis semper, quia Dominus auferet à te villicationem, & nudus abibis ex hoc saculo. Non habebis iugiter potestatem.

Quartō attende, quod egressus, te solum, qui egressus eris, habebis ad reddendum; ideo erit contra te, actio personalis. Ideo mittens in carcerē, vt luas in teipso pœnas debiti tui. O infelices! audite

Salomonem: Redemptio anima viri, diuitia eius. Dum has diuitias habetis, redimat vnusquisq; animam suam de manu Aduersarij. Diues est vnusquisque, dum graditur viam vniuersæ carnis, quia non permittit Deus, vos exigi super id, quod potestis. Cito, cito; Ne dicas, cras dabo tibi: Nescis enim quid erit in crastino. Fortè enim hac nocte animam tuam repetent à te. Repetent (inquam) quia non tu ipse es creator Spiritus. Quid enim habes, quod non accepisti? si autè accepisti, repeteris, qui dedit, cui propterea debitor es. Cito igitur da, cū statim possis dare. Nam si expectes diem ultionis, quando videlicet mittaris in carcerem, tunc non proderunt diuitia: in die ultionis, quia non vltra erunt in manu tua: vt dicere valeas: Si aliquem defraudauit, reddo quadruplum. Quinto attende, quod nulla erit euasio, vt possis non soluendo liberari, nam mittaris in carcerem, & non exies inde donec reddas. Dei statutum est, quod preterire non licet magis quam decretum Perfarum & Medorum, cui & Rex ipse, qui fecerat, obstrictus erat. Iudicia Dei recta, ideo mandauit ea in aeternum. Nonne dixit Deus: Et non parcat oculus meus, & non miserebor? Quando hæc erunt, tunc certum iudicium erit sine misericordia iis, qui non fecerint misericordiam, & iudicium, & iustitiam. Sexto demum attende, quod plena facienda est restitutio, vsq; ad nouissimū quadrantem. In via id, quod potes, exigeris, & multa quoque sit remissio, si pœnitentiam agas iuxta vires: At in futuro saculo reddendum est vsq; ad nouissimū quadrantem. O stupor! ô mirabile dictum! Nil vltra habebit homo, quam seipsum, animam videlicet & corpus, quæ duo mittet Deus in gehennam: Num ergo his duobus pœnas iustinentibus reddetur vsque ad nouissimū quadrantem? Profusus. Nam veritas Domini manet in aeternum. Qui legem statuit omnipotens Deus, tantæ capacitatis fecit animam rationalē, & corpus eius, vt quantauius quoruus commiserint scelera in hac vita, possint iustas pœnas dare in hoc futuro seculo, vt reddat vsq; ad nouissimū quadrantē.

O ho-

Psal. 116. 8.

Prou. 13. 8.

Prou. 3. 28.

Iac. 4. 14.

Luc. 12. 20.

I Cor. 4. 1.

Prou. 11. 4.

Luc. 19. 8.

Dan. 6. 15.

Ezech. 5. 11.

Iac. 2. 13.

Psal. 116. 8.

bere conuenit: Nam postmodum ad inimicitiam conuertuntur. Quanto igitur magis ab his summo perere cauendum est, qui sub pretextu amicitiae, damnatum inuolunt in animam nostram damnationis aeternae! Sic ergo loquitur Sapiens: *Omnis amicus dicit: Et ego amicitiam copulaui. Sed est amicus, solo nomine amicus.* Communiter solent homines amicitiam iactare, amicos se profiteri & praedicare; sed non omnes uere amici sunt, sed dumtaxat nominatenus. Habent nomen, habent apparentiam, pretextum habent amicitiae; sed non factum & resunt, quod esse praeseferunt. Ideo sequitur: *Nonne tristitia inest usque ad mortem?* Sodalis autem & amicus, ad inimicitiam conuertuntur. Dixit amicum esse aliquem solo nomine. Hic est, qui data occasione inimicum se demonstrabit aperte: quae causa est maxima tristitiae, tanta uidelicet, ut ad mortem propere deducat: *Quomodo dixit Dominus: Tristis est anima mea usque ad mortem.*

18. Magnus quippe dolor est, videre se traditum ab eo, qui cum tanta videbatur esse necessitudo. Ideo & haec inter poenas Domini Iesu enumeratur: *Elongasti inquit a me amicum & proximum, & notes meos a miseria. Homo pacis me in quo speraui, qui edebat panes meos leuauit contra me calcaneum suum.* Ideo Sapiens sequitur exclamans: *O praesumptio nequissima! Vnde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius? Praesumptionem nequissimam intelligit cogitationem asfigentem, & praesumptio cruciantem, nempe magnum illum dolorem usque ad mortem. Vnde creata es? id est, quae est causa tanti mali, quod inundat ubique & cooperit terram malitia, & dolositate amici conuertentis se ad inimicitiam? Simulata amicitia sub doli causa est, cur tot homines in profundum tristitiae demergantur, videntes se deceptos a simulantibus amicitiam. Quam simulationem pergit ostendere: *Sodali amico coniucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis aduersarius erit.* Si haec deceptio, & incommodorum inuectio tantam*

tristitiam creat in sensato homine, quantum debeat in nobis cautelam generare, ne per hos amicos in gehennam precipitemur? Nonne sic eorum amicitia conuertitur in inimicitiam? Nonne sic in tempore tribulationis erunt aduersarii? O aeternam aduersitatem! Sit igitur huiusmodi amicus, oculus isque dexter, sit manus eaq; dextera: *abscinde illum, & proice abs te: pereat unum membrorum tuorum, careas emolumentis ab eo expectatis, careas familiaritate, caeterisque, quae a charis solent hauriri, ne totus ardeas in inferno.*

Specialia mala, quae ab huiusmodi falsis amicis procedunt, exprimit Sapiens infra dicens: *Verbum nequam immutabit cor, ex quo uidelicet corde partes quatuor oriuntur, bonum & malum, uita, & mors, & dominatrix illorum & assidua lingua.* Quae autem lingua magis est assidua, quam necessarium, domesticorum, familiarium, cognatorum, eorumque omnium, quos Veritas ob maximam coniunctionem & charitatem, oculum dextrum vocat, manumque dexteram? Nostrae aures his semper patent: Suggestunt perpetuo blanda, utilia, commoda, & ea, quae mundus quaerit, appetit caro, venatur sensus, & fauent concupiscentiae. Haec lingua dominatrix est eorum, quae ex corde proficiuntur. *Quia uerbum nequam immutabit cor.* Quae ab intimis suggeruntur, mirum est, quantum vim habeant super corda nostrae; immutant enim cor, conuertunt, auertunt, alterant, excitant, & ad quodcumque uoluerint, mouent illud. Cum ergo ex corde exeant bonum & malum, uirtus uidelicet & uitiu & pariter uita & mors, merces uidelicet & uirtutis & uitiu, quam cauendum est ab iis, qui potestatem habent super cor? Vide si elegantius potuit hoc demonstrari, quam per similitudinem oculi & manus? Vide si efficacius potuit persuaderi quam per comminatam gehennae poenam? Hoc & Propheta intendebat iubens: *Cave ab ea, quae dormit in sinu tuo.* Nam, ut Dominus quoque docet: *Inimici hominum domestici eius.*

Haec est ratio quam obrem Patriarchae, ex quibus semen electum progenitum est,

19.
Eccli. 37.
21:
Eccl. 37. 22

Mich. 7. 6.
Matth. 10.
36.
20.

aded profecerunt in carnis maceratione ac mortificatione. Abraham, cui facta sunt a Deo promissiones de semine eius, diu sine filiis vixit, ita vt propè nonagenarius filium haberet Ismaëlem, què cum iam puer postea fratris amorem sibi vendicasset, pater ipse iubetur abire cum matre eius. *Gen. 21. 10.* *Eiice ancillam hanc, & filium eius: instabat Sara. Durè accepit hoc Abraham (dicit Scriptura) pro filio eius. Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puera. Gen. 22. 1.* *ro, & super ancilla sua. Omnia, qua dixeris Gen. 27. 28.* *tibi Sara, audi vocem eius.* Sed vt ad summam carnis mortificatione adduceretur, *Gen. 37. 33.* *& 42. 36.* filium vnigenitum, quem diligebat Isaac iuberetur manibus propriis sacrificare. Ita quoque Isaac diligebat Esau, & tñ coactus benedixit Iacob. Haud secus Iacob doluit super perditione Ioseph, & super absentia Benjamin. In illis ergo nobis præmonstratum est, ne nobis asperum videatur carnem crucifigere cum concupiscentiis suis, aded vt si opus esset oculos erueremus. Sic Sophera ne virum perderet, filium circumcidit. Melius est modicum, quam totum perdere. Sic Moyses partem illam populi, quæ vitulum adorauerat, interemit, ne furor Domini totum exterminaret populum: Et quando sanguine etiam coniuncti Deum offendunt, eorum supplicia sicis oculis intueri debemus. Propterea Aaron à lugubribus in morte filiorum Nadab, & Abiu prohibetur.

21. Sed de hac occasione peccandi distinctius ac pressius adhuc agamus, quæ præfcienda est ac proicienda, ne nos inducat in tentationem. Hoc docet Dominus dicēs: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam.* Hac phrasi vsus est, intendens ostendere, quod sola concupiscentia reum hominem aeternæ mortis facit, vt simul ostenderet, quod via ad talem concupiscentiam est oculus. Vnde Scriptura dicit: *Gen. 6. 2.* *Videntes filij Dei filias hominum, quod pulchrae essent, acceperunt sibi uxores & omnibus, quas elegerant.* Sic & Dauid, qui tante erat sanctitatis, per oculos ductus est ad Bethsabeam concupiscendam, quam concupiscentia etiam opus subsequutum est, cui operi regia potestas præbuit occasionem.

Idcirco sanctus Iob id aduertēs, ita custodiuit pupillam oculi sui, vt diceret: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Visio oculorum cordis gignit cogitatione, quam sequitur delectatio, demumque concupiscentia, quæ parit peccatum, quod cum fuerit consummatum, generat mortem. Quoniam verò habilis est oculus, & à conspectu rerum concupiscentium difficile custoditur; ideo fœdus cum eis pepigit Iob, & firmiter statuit, ac si fœdus pepigisset eos compescere diligenter. Vbi dicimus, quod, quæ periculis magis exposita sunt, & in quæ facilius est lapsus atque frequentior, his maior est adhibenda sollicitudo, strictiorque ac diligentior custodia atque studium. Ided imprimis Sapiens iubet patri, vt super filia firmet custodiam.

Ex oculo enim instrumur ad vniuersa, 22. quæ occasionem præbeant transgrediendi diuina mandata. Hinc diuina illa præcepta manant de Gentibus Chananæis habitatoribus terræ, ad quam populus ingrediebatur possidendam. *Non inibis cum eis fœdus, nec cum Diis eorum. Non habitent in terra tua; ne forid peccare te faciant in me, sed seruietis Diis eorum:* Et rursus: *Ne inuas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cum fornicati fuerint cum Diis eorum, & adorauerint simulacra eorum, voces te quisquam, vt comedas de immolationis. Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne postquam ipsa fuerint fornicata, fornicari faciant & filios tuos in Deos suos.* Rursus de eisdem Gentibus renouatur præceptum in Deuteronomio: *Percusies eas vsque ad interuentionem. Non inibis cum eis fœdus, nec miseraris earum. neque sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam eius accipies filio tuo: quia seducent filium tuum, ne sequatur me.* Vides in his omnibus præceptis adiectam causam eorum: Ided enim prohibet Deus illarum gentium confortia, quia erant mulpula, quæ caperentur, & laqueus, quo illaquearentur in sceleribus & abominatibus earum. *Ne forid (inquit) peccare te faciant in me.* Ne cum fornicati fuerint cum

Exo. 34. 17. cum Diis suis, vocet te quisquam, vt comedas de immolatis Quia seducet filium tuum ne sequatur me.

23. Horrendum præcipitium tanti Regis, vt fuit Salomon, tam sapientis, tam deuoti, qui templum edificauerat, & dedicauerat Domino Deo suo, qui habuerat ab eo reuelationes; persuasissimum cunctis facit quam periculosa, quam noxia, quam damnabilis sit occasio peccandi. En præuaricatio huius præcepti. Rex autem Salomon adamauit, super quibus dixit Dominus: *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissime enim auertent corda vestra, vt sequamini Deos earum.* En sequutus pessimus effectus præuisus & prædictus à Deo. *Et auertunt mulieres cor eius.* Cumq; iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo. Sed colebat Astarthen Deam Sidoniarum, & Moloch idolum Ammonitarum. Tunc edificauit Salomon fanum Chamosis idolo Moab; & Moloch, idolo filiorum Ammon. Atq; in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis. Quis tantum scelus, tam sacrilegum facinus in vno Salamone non admireretur vltra quam credi potest? Qui in iuuentute sua fuit Idida, id est amabilis Domino, cum iam esset senex deprauatum est cor eius, vt templum edificaret demonijs, vt eorum veneretur simulachra, thura incenderet, offerret victimas, cultumque eis, ac si essent veri Dij impie exhiberet.

24. Quanta est vis occasionis non euitare. Nũ. 23. 21. Hoc Diabolus probe nouerat, qui non valens per Balaam maledicere populo, eod quod quidquam non haberet in eo, cum in illo non essent diuini, auguria, incantationes: artem hanc versipellis, adiuuenit, eoque consilio atque artificio vsus est, vt per mulieres Madianitas illiceret ad sacrificios earum cultus. *Heu, quod non potuit*

25. *Nũ. 24. 14. aris solus scelestus, atque sacrilegus malitia demoniorum, potuit mollitie mulierum. Fortiores sunt ad rem adum mulieres, quam demones. Valentiõ pulchra caro, quam*

immundus spiritus; blanditiæ carnales, quam insidiæ spiritales. Quid B. Paule scribis? *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi retores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus;* Quando caro & sanguis maiore impulsu impulit populum, vt caderet, quam spiritus maligni, qui sunt, (vt ait confors gloriæ tuæ B. Petrus) virtute maiores.

Verum & hoc fuit inuentum diabolicum. Spiritus armis munitis carnalibus sic fortis est, vt non sit potestas super terram, quæ comparetur ei. Cum fortis armatus, (dicebat Dominus Iesus.) Fortis, vt spiritus, sed carne armatus. Sic armatus matrem omnium nostrum expugnauit per lignum pulchrum visu, & ad velsendum suaue. Quid tu infelix Eua ad lignum vetitum accessisti? cur non procul recedebas ab arbore mala? neque fructum illum aspicere debuisses, ne forte illius in te appetentia exoriretur, insurgeret, inuitaret, illiceret, caperet, illigaret, raperet, mortique te faceret miserabiliter obnoxiam. Occasio peccandi arma sunt diaboli, funes peccatorum, laqueus venatorum, hostium illecebra, ruinarum initium, infirmitas ad mortem, præambulum ad diuinam offensam, portæ inferi, via perditionis, fouea insidiantium, proximaque dispositio ad subeundam vindictam malefactorum & furorem Omnipotentis. Heu quot hic armis deliciuntur quotidie & in singulas horas, quando totus mundus concupiscentiæ plenus est? Non enim frustra dixit B. Ioannes: *Mundus transit, & concupiscentia eius.* Quid est concupiscentia eius, nisi mundanæ res concupiscibiles, concupiscentiam prouocantes? Quid putas dixerit Dominus; *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis;* cur diuitias nomine iniquitatis denotauit? cur etiam fallaces appellauit? quia fallunt, quia iniquitatem fociam habent, vix sine peccato tractantur. Alioqui cur idem Dominus omnium, omnibus dicit: *Facilius est camelum per foramen acus transire,*

quam

Eph. 6. 12. 2. Pet. 2. 17. 25.

Iob. 41. 24. Luc. 11. 21. Gen. 3. 2.

1. Ioh. 2. 17. Luc. 16. 9. Mat. 13. 22. Mut. 13. 19. 24.

24.

X

quam diuitem intrare in regnum caelorum?

Vnde tanta difficultas, nisi quia diuitiae fortiter animam impellunt ad iniquitatem, & declinare faciunt a mandatis Dei: Occasio (inquam) sunt trahens hominem in funiculis vanitatis: Et hanc tamen occasionem peccandi non fugiunt homines, sed quaerunt, sed appetunt. Quia Beatorum dixerunt, cui haec sunt: nempe prospera mundi, commoda carnis, abundantia diuitiarum, ambitus seculares, ipsaque, quam diximus, mundi concupiscentia. Haec si saperes, abiceres homo non quaereres, etiamsi chara essent, velut oculus dexter, etiamsi vtilia & necessaria, velut dextera manus tua. Tutius vixit populus inter saxa arida atque sterilia, quam in terra fluente lac & mel. Tutius solus segregatus a peccatoribus, quam quando commisti sunt inter gentes. Solus legem suscepit. Inter gentes didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculpsitilibus eorum, & factum est illis in scandalum. O scandala. Si oculus tuus scandalizat te, si est tibi in scandalum, si est occasio peccandi, qua scandalum tibi est, erue eum, & proice ab te, sit procul a te, nedum non sit in te ut Deo appropinques, qui saluos faciet sperantes in se. Quod nobis concedat.

Pf. 143. 5.

Pf. 105. 35.

Psal. 16. 7.

CONCIO SECVNDA.

ARGVMENTVM.

Ostenditur via, per quam pergere debemus. Quid faciendum in ea. Qua cautela in bonis tenenda sit memoria mali. Ad talem deveniemus terminum, qualis via praecesserit, cum inter vtrumque proportio esse debeat. Arguuntur qui gloriam vellent, verum non per viam rectam. Docte & bene.

IN via sumus, qua continuo cursu tendimus ad terminum; quem assecuti, ultra non erit nobis progrediendum, ibi in aeternum permanfuri, ut ultra de loco in locum transeundum non sit,

neque status ille sit in alium commutandus. Qui terminus, qui locus, qui status aptus erit, & congruens itineri, per quod ad illum fuerit ab hominibus peruentum. Ita quod qui recta incedens caute ambulauerit, & secundum diuinam legis praeccepta, is terminum consequitur, ubi in pace sine fine feliciter requiescat. Is autem, qui semitam reliquerit mandatorum Dei, iueritque in adinventionibus suis ambulans in via non bona, sed post peccata sua, ubi terminum attigerit viarum suarum, tum ibi sic requiescet, ut requiem minimè habiturus sit in saecula saeculorum. Ergo is solus est sapiens, qui dirigit pedes suos in viam pacis. Inspicientes, stultique sunt omnes, qui viam pergunt iniquitatis. O sapiens documentum Salomonis: *Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animam tuam.* O lectionem sancti Evangelij dignissimam, qua audiatur attentè, & sollicitè custodiatur; In qua à Domino dictum intelligatur & iustum: *Esto consentiens aduersario tuo cito, dum es in via cum eo. Expedi tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.* Vbi quid in via agere debeamus docet, & quod per viam à quibusdam tenditur, manifestat.

Ut merito de duobus sit sermo noster, de via & de termino; qua videlicet eundem sit: & quod perueniatur. Imò quid in via sit faciendum, & quid in termino propterea finis recepruri. Viam vniuersae carnis pergitur omnes, qua vitam hanc naturae peragimus, qua demum acta, atque excursa in loco perpetuo collocamur: & hoc variè, quemadmodum pedibus animi rectè ambulamus aut obliquè. Dum enim corpore viam istam, qua & nobis & aduersario communis est, quin potius cunctis perambulamus; animus quoque, qui ad altiora creatus est, quam ista sint, qua in via hac sunt, pertransiturus, suos agit gressus, suas alias quasdam perambulat vias, bonas quidem, si sapiens sit; malas, si stultus. Iuxta quod audistis à Salomone: *Esto Sapiens, & dirige in via animum tuum.*

Animi verò pedes affectus sunt, quibus in aliud

in aliud fertur. Et duo sunt, Amor videlicet, & Odium. Quos ambos Christus nos monet in lectione ista dirigere. Nam non quavis re alia quisquam est aduersarius nobis quam odio: Neque concupiscitur mulier nisi amore. Hos pedes dirigit Dominus, dum odium regulat & Amorem: Odium dicens: *Esto consentiens aduersario tuo.* Amorem, dicens. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo.* Postquam esu ligni scientiæ boni & mali, de loco cæcæ homo, vbi scientiam boni tantummodo exercebat, in hanc terram descendit, vbi & malum cepit exercere, & scire; in mediū nos malorum ambulamus semper, & bonorum. Vnde & à dextris & sinistris conuenit ordinatos esse, circumpectos, amatos, ne vel ad dexteram declinantes vel ad sinistram, pereamus de via recta, & propterea ad constitutum nobis terminum ab initio non valeamus attingere.

Hanc verò cautelam, & cum hominibus & cum rebus aliis obseruari debemus. *Ecc. 39. 5.* Cum hominibus quidem: nam de sapiente viro Sapiens scribit. *Bona & mala in hominibus tentabis.* Tentabis inquam, & veluti palpabit, vt sciat vtraque versus, quomodo se gerat, vt neque bonorum perdat fructus, neque malorum effectibus noceatur. Sic mediū inter hæc, & illa securus incedat, vt ex ambobus profectum assequatur. Cum aliis verò rebus: quoniam hortatur Apostolus: *In omnibus exhibemus nosmetipsos, sicut Dei ministros.* In omnibus inquam non enim vno modo cum re quaque incedendum est, sed suus est cuique modus, & propterea sedulitate opus est in vnaquaque: ob id multis horum recensitis Apostolus eo deuenit, vt subderet.

7 Per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.

4 Cautela autem ista cum de re graui & sancta, non leuis sit & infirma, à tota anima adhibenda est, vt circa hæc inuigilet intellectus, incumbat affectus, & memoria intentionis consuetudine agat custodias. Opera intellectus erit discernere inter bonum & malum, vt sciat reprobare

malum & eligere bonum. Ne veniat sub pelle ouina lupus, & malum, cum specie, & apparentia boni. Rursus verò, ne lucem fastidiat homo propter oculorum siue infirmitatem siue disuetudinem. Admonet propter hoc Salomon: *Qui bene-* *Pro. 27. 14*

dicit populo suo voce grandi, de nocte consurgens, maledicenti similis erit. Qui publicè laudant, qui in manifesto arrident, meritò dubitandum est, ne id simulate faciant: plurimum enim homines eiusmodi detrahunt in secreto. Cupit simulator tibi prospera, grandia repromittit, gloriosa auguratur, si illum audias. Verum post terga exprobrat, & mala deprecatur. Tu ergo, si sapias, discerne causam tuam de gente non sancta, sed ficta, ne à malo capiaris, & sub specie boni decipiaris. Rursus Sapientem auclulta: *Meliora sunt vulnura diligenti,* *Pro. 27. 6.*

quam fraudulenta oscula odientis. Quis non malum reputer vulnerari? quis non bonum osculari? & tamen si vulnerans diligat, osculans odiat, in contrarium cadent vulnus & osculum. Bona vulnera sunt, quæ infligit amor, qui semper bonum vult & admouet. Bona inquam & meliora quam oscula odientis. Hæc enim apparentiam solummodo habent boni non veritatem, illa vero, quidquid in superficie videantur, reuera bona sunt. Quæ vulnera sunt diligenti? ibidem dixit Sapiens. *Melior est correptio manifesta, quam amor absconditus.* *Pro. 27. 5.* Correptio vulnus est, sed ad sanam educendam, ad sanitatem comparandam. Amet quis, sed amorem operibus non ostendat, quid proderit fratres mei? si ex dilectione corripiat, & veluti vulneret, maxima ista tibi erit utilitas. Conducens valde cautela ista est, sed & voluntas sua vtatur cautela necesse est. Sensus & caro nostra ab his facile afficitur, quæ tangit, nisi prudentia reguletur: & hoc maxime inter conuersandum cum hominibus, qui vel malis vrgent, vel bonis trahunt nostram infirmitatem. Et ne longius procedamus: Homines plurimum vel blanditiis illaqueant animum, vel lacesunt iniuriis. Tenta bona ista in hominibus, & mala. Tenta pede si molle sit solum, quod calcas, vel durum, ne currens imprudenter

vel infringas, vel infigas, ut scias (inquam) quomodo te oporteat ambulare. Durum reperisti proximum; patientia opus est atque constantia: In mulierem incidisti, quae molli sermone suos, cautela opus est atque prudentia. Non cum utroque eadem ratione agendum est. A duro ne recedas, ad molle ne accedas; sis cautus cum utroque. Et primo ne illis efficiaris similis, qui dicentes: *Durus est hic sermo, abierunt retrò, etiam non cum Domino Iesu ambulabant;* Neque pigro illi, qui abscondit pecuniam Domini sui, dicens: *Domine scio, quia homo durus es.* Qui propterea sententia illa percussus est; *Inutile seruum eicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.* Secundo vero recorderis, quod vecors iuuenis, qui prope viam domus mulieris preparata ad capiendas animas graditur, irriteris ab ea multis sermonibus, sequitur eam quasi Bos ductus ad victimam, nesciens, quod de periculo animae illius agitur. Quamobrem, & alius Sapiens monet: *In medio mulierum noli commorari.* Currit similitudo. Si durum est solum, liberè figis pedem; si molle, retrahis: contra aduersa securus procede; prospera, & quae sensum illicunt, vita. Hoc primum est in re aded periculosa remedium, quae irascibilem provocant, virtute superentur; quae concupiscibile, ab his cautè declinare oportet.

Ad memoriam pertinet iam tertius modus cautela, postremumque remedium adhibendum in via hac, qua ambulamus inter bonos & malos, inter mala & bona. Quod remedium Sapiens ille nos docet

Eccl. 11. 17 Salomone posterior, dicens: *In die bonorum ne immemor sis malorum; et in die malorum ne immemor sis bonorum.* Dum adsunt vel bona vel mala, recordare, quod nunquam hic mundus in eodem statu permanet, & quod sicut dies diei eruitur verbum, ita et nocte nocti indicat scientiam imo dies noctem vocat, et nocte succedit dies. Bona enim non poenitus à malis separantur: & mala cum bonis coniunguntur. Sicut autem re ipsa currit ista coniunctio, ita mentis comprehensione diuidi illam non conuenit. Ita verò coniunctio, vel ex ipsorum natura contingit, vel huius mundi

conditione. Bonorum, & malorum temporalium, quae nobis in hac vita contingunt, eiusmodi est natura, ut in vno reperiantur & alterum. Non enim bonum tantummodo bonum est, neque malum tantummodo malum; sed inuenitur in bono malum, & malum non bonum profus excludit. Consuetudine praeterea mundi comparatum est, ut non sint mala perpetua, neque bona; sed ista illis, istisque illa succedant. Ne igitur haec, vel illa totum ad se rapiant hominem; ubi alterum re adest, alterum sua consideratione mens facit adesse praesens; ut monet Sapiens. Et in vniu aperta adiectione, alterius quoque, quod non ita patens est, recordatio habetur. Malum est, (ut quod monemur faciamus) Malum est (inquam) quod non bene tibi conuenit cum proximo tuo. Malum est (inquam) saltem apud sensum tuum, quod da proximo prouocatis, vnde in illius ruis iniuriam, raptus furore contra illum. Malum est, ut tibi videretur, humiliari, veniam perere, fatisdare, vincere superbiam tuam, duritiam emollire. Tunc illum imitare, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, ut mala ista superes, bonorum cogitatione tuum studeas animum armare. Cogita, quod homo iste est opus Dei, qui & imago Dei, factus ad imaginem eius, & Deum propterea representas; quod bonum est maximum, longè malum illud prius excedens. Cogita quod est frater tuus, alter tu; ut plus valeat apud te bonum illud naturae, bonum societatis, propinquitatis, fraternitatis, quam malum, quod debes contemnere. Cogita bonum charitatis, quod in te ipso consequeris fratri tuo consentiens, quod non minus est in te quam in illo. Cogita bonum pacis, quae est res iucunda & maximè delectabilis. Cogita, quod ab hoc Boni principio plurima sequuntur bona. Nam *Charitas patientis est, benigna est, non amulatur, non agit perperam;* & reliqua, quae enumerat Apostolus. Et inter haec cogita, quod proximo consentiens, Deum promereris, quod quae mala ante videbaris, conuertenti in bonas dulcia erunt, quae amaritudinem praeseferrebant: ac bona alterius aperire praenentis, quae

quæ dicere habeo in sequentibus. Sic induere fortitudine tua, gradens in multitudine virtutis tue, vtholtem repellas longius, illi resistens fortiter, pede conculcans tartara, leonem & draconem; & quidquid aduersitatis occurrerit, viriliter infringens atque depellens. Alioqui si desperaueris lapsus in die angustia, imminuetur fortitudo tua, vt est in Prouerbijs. *Noli ergo*, vt Paulus monet, *vinci à malo, sed vince in bono malum.* Vtrumque pondera in statera, & malo præponderabit bonum sicut arena maris. Quod si quod tuum est feceris repugnando, adent propugnator Dominus ad saluandum, vt de te quoque, quod primum de Christo dictum est, verum sit.

Pro. 1. 4. 10

Ro. 11. 11.

Ps. 109. 5.

1. 4. 31.

7

He. 11. 27.

Tob. 1. 1.

Amos 8. 10

Cor. 11. 1.

Domini à dextris tuis, confringet in die ira sua inimicos tuos; vt te viderit dextera tua pugnare, vitalesque omnes exerere, vt oppugnantia expugnes, ipse indignantis instar, pluet super peccatores laqueos, super aduersantia pluiam salutarem. Hoc pacto non imminuetur fortitudo tua, sed introibis in potetias Domini, quia scriptum est. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem,* propria exuti, diuina induti atque coelesti.

Rursus in die bonorum ne Immemor sis malorum. In Tobia scriptum est: Cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobia. Filius nunciauit ei vnum ex filiis Israël iugulatū iacere, statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium ieiunus peruenit ad corpus; tollensque illud portauit ad domum suam occulte, vt dū sol occubisset, caute sepeliret illud: cumque occullasset corpus manducauit panem cum lactu & tremore, memorans illum sermonem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam. *Dies festi vestri conuertentur in lamentationem & luctum.* Nihil in hoc mundo tam bonum est, quod non in malum recidere possit, quā & plurimum consuevit. Prandium bonum in domo Tobia, mala iugulatio in platea; & bonum & malū vnā coniungens manducauit panē cum lactu. Idem pra dixerat Dominus per Prophetā: *Dies festi vestri conuertentur in lamentationem & luctum, in tempore lætitiæ tri-*

stitia superueniet. Quod si hoc est in quibuscunque secularibus bonis, quid bona illa, quæ ad peccatum trahunt, in peccato sumuntur, & per peccatum habentur? An huiusmodi non sunt species mulieris? blauditiæ? delicia? impudicitia? bona si non essent, homo illa non concupisceret, nec videret quis mulierem ad concupiscendam eam. Nec Lege indigeremus iubente: *Non concupisces uxorem proximi tui.* Nihil vniquam concupiscitur, quod apparet sub specie mali. Bonum tantummodo id est, quod cupimus.

Exo. 20. 17

Ec. 11. 2. 7.

Leu. 18. 7.

In his bonis maximè oculus ad mala debemus intendere. Sic Sapiens docet: *In die horum bonorum non immemor sis malorum; cogita in primis mala, quæ in bonis existunt.* Quæ mala? An non malum boni, quod bonum sit momentaneum, non manens sed currens, sed auolans, mōxque deficiens? An non malum boni, quod turpe sit? omne bonum pulchrum, omne pulchrum bonum. Turpe est adeo bonum istud, vt turpitudinis nomine illud lex ipsa detestetur. *Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuae non discoperies. Turpitudinem uxoris patris tui discoperies. Turpitudinem uxoris tuae, & filia eius non reuelabis.* Et alia huiusmodi plurima habes in lege, vt videas, quam turpe sit, quod tibi bonum videretur. An non malum boni, quod boni maioris priuatio est; tollit sapientiam, tollit existimationem, tollit pacem, etiam diuitias ipsas consumit? Et quæ mala inde non procedunt? Dicat id Ammon filius Dauid; quin & Dauid ipse. Dicant Sichimitæ: dicat id primus ille mundus, qui in die bonorum, malorum noluit recordari, quæ illis Deus per Noë minitabatur, quæ mala non memorati experti sunt. Quid quod ait Sapiens. *Maligna hora oblivionem facit luxurie magna?* Si Iob maledixit diei natiuitatis suæ: quot sunt maledicētes diei voluptatis suæ? Malitia enim horæ, malum: quod vna hora tantum pateris, superat quanta bona haussisti in cubilibus & impudicijs: Si appenderentur bona illa, & calamitas horæ vnius, quæ inde processit, quasi arena maris hæc grauior apparet. Si experientia sic in-

1. Reg. 13. 11

Gen. 23.

2. Reg. 11. 2.

Gen. 34. 1.

Gen. 6. 2.

Ec. 11. 2. 9.

Iob 3. 3.

sic in-

sic iudicat in presenti, cur in futuro memoria non prospexit? Cogita, cogita ergo in bonis mala, ut non per bona in te mala excurrant & deriuentur. Imò & malitiam presentia cum bonis illis coniuncta videnda sunt, atque penitius consideranda. Hoc vnum dico: qui bonis illis adhæret, malus est ipse: malo autem nihil contingere potest boni. *Sicut enim non potest arbor mala bonos fructus facere; sic omnia etiã bona impij & peccatoribus in mala conuertuntur.* Ut sicut malum facit, sic bonum vllum excipere non potest. Ecce mala in bonis illis pessimis cogitanda. Heu! quid si bonis presentibus mala futuri sæculi mente coniungeremus? si malis bona? ô vtilem coniunctionem! Hanc præcipue petit Christus gehennam commemorans, & huius viæ terminum, de quo nunc agemus.

*Matt. 7. 17.
Eccl. 11. 33*

Sicut enim non potest arbor mala bonos fructus facere; sic omnia etiã bona impij & peccatoribus in mala conuertuntur. Ut sicut malum facit, sic bonum vllum excipere non potest. Ecce mala in bonis illis pessimis cogitanda. Heu! quid si bonis presentibus mala futuri sæculi mente coniungeremus? si malis bona? ô vtilem coniunctionem! Hanc præcipue petit Christus gehennam commemorans, & huius viæ terminum, de quo nunc agemus.

SECUNDA PARS.

Eccl. 11. 27

DE termino, ad quem acceditur in via, nunc acturi consideremus quod Sapiens verbis illis: *Malitia hora, oblivionem facit luxuria magna: hæc quoque addit: Et in fine hominis denudatio operum illius.* In quibus manifestat, quod merces, qua opera hominum remunerabuntur in fine, bona ne fuerint an mala, euidentissime demonstrabit. Quam rem summopere coram oculis nostris omnes nos operæ pretium est tenere. Tu ipse forte nescis quid agas, recte ne an perperam. Nam si nesciant alij non magnopere curandum est. Tu hoc ut videas, si non alibi, at prospice finem; finem vitæ, finem operum, finem tui ipsius operantis. Tunc enim denudatio erit operum: tunc manifesta erunt consilia cordis, & circumstantia operis, & hominis qualitates. Propterea Dominus finem hunc anteposuit menti nostræ dicens. *Et mittarum in carcerem. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas usque ad nouissimam quadrantem. Totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Alibi etiam de oculo, manu, & pede agens, dixit: *Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, & duos pedes habentem mitti*

Matt. 18. 8.

in ignem æternum. Ex quibus perspicuum est loca duo extra hunc mundum, & post hanc vitam dari. Alterum vitæ, alterum gehennæ, illum in cœlis, hunc in inferno: quæ quòd respondeant huius vitæ consuetudini & moribus ex hoc patet, quòd dicit Dominus. *Esto consentiens aduersario tuo, dum es in via cum eo, ne forte mittaris in carcerem. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te, expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Consentire ergo, alioqui mittetur in carcerem. Quod scandalizat te, abs te proiice, alioqui corpus tuum mittetur in gehennam. Rursum apparet, quòd iusta est proportio inter meritum, & præmium, cum dictum sit. *Non exies inde, donec reddas usque ad nouissimam quadrantem.* Si autem hoc in mercedè iniquitatis, quis ambigat non idem euenire in bonorum laborum fructu glorioso? De carcere autem, cum tangitur ista proportio, solum mentio facta est, ut tertius quidam alius locus subostenderetur, qui carcer quidem est, sed non ut gehenna, quæ eadem dicitur ignis æternus, vnde exiit nemo in perpetuum. Nam ex hoc alio loco soluto aliquando eo omni, quod debetur, datur egressio. Ita sermonem suum Dominus temperauit, ut carcer quidem posset intelligi, locum, quem dicimus infernum & gehennam. Vnde quia ibi non erit vnquam debiti completa solutio, nullus vnquam erit exitus: possit nihilominus locus alius intelligi, quem appellamus Purgatorium: ubi perfecta purgatione & debito plene soluto, liber dimittitur, qui propter delicta sua illuc missus fuerat, & mundus ducitur in vitam æternam. Tria ergo loca nobis ex Domini verbis innuuntur, Cœlum, Infernus, & Purgatorium. Infernus solus impiis, qui hostes sunt Diuinæ Maiestatis, destinatus est. Cœlum & Purgatorium sunt filiorum Dei, qui viuentes in carne, a via veritatis non penitus recesserunt: Et quia in cœlum nihil introbit iniquitatum, his qui sunt immaculati, cœlum datur: Qui verò maculas quasdam habent, vel in corpore vel in opere, his oportet exui, ut de-

num

9 *Ps. 14. 2. Ps. 13. 3.*
 mum plene purgati ad montem Domini valeant ascendere. Nam *illic is solus habitat, qui ingreditur sine macula, innocens manibus & mundo corde.*

De his ergo omnibus locis conditiones attendamus duas: Quod inter illa videlicet, & hanc vitam, quædam sit proportio & congruentia; & quod iusta sit ista proportio & correspondentia. Proportionem notavit Abraham dicens diuiti, qui erat in inferno sepultus: *Recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: Hic vero consolatur, tu autem cruciarius: Et cruciatus & consolationis loca respectum habet ad vitam istam, in qua vel ad vitam ambulamus, id est; ad consolationem, vel ad perditionem, id est, ad cruciatum. Quæ consideratio multum valet ad excitandos*

Pro. 14. 19. fidelium animos, virtutem ut colant, & vitium spernant. Propterea monet Salomon: *Ne contendas cum pessimis, nec amuluris impios: quoniam non habent spem futurorum mali, & lucerna impiorum extinguetur.* Contendere cum pessimis hoc in loco est indignari de prosperitate maiorum, quod qui facit, in seipso quodammodo contendit, disputans & tabescens: *quare qui scelestus est, bonus frui à Deo permittitur in hac vita?* quamvis & ad æternam contentionem possit sententia accommodari: *Nam & cum proximo contendere, & pessimo, malum est.* Prohibemur itidem invidere impiorum prosperitati; atque ita erga eos regulatur nostra irascibilis, ne contra eos accendatur; regulatur & concupiscibilis, ne desideret illorum prosperos successus. Ratio vero ad hæc incitans ista est, quia huiusmodi homines impij promissionem non habent vitæ, quæ nunc est nec futuræ. Non quidem futuræ, quoniam non habent spem futurorum mali, nec est quod sperent in futuro quidquam boni, cum bona receperint in vita sua. Neque vitæ, quæ nunc est illam habent promissionem, quoniam lucerna inquit impiorum extinguetur: Eorum lucerna est rerum abundantia & claritas, quia inter cæteros splendent, quasi spectabiles, quæ mox extinguetur, vel contrariis succedentibus, vel ea succedente morte.

Tom. I. Bellinani.

Postulata ista congruentia inter præsens & futurum, ut mente simul utrumque coniungamus, quando diuina providentia illa sic re coniunxit, ut ad vnum sequatur aliud, nec possint vlla ratione distungi.

Hanc coniunctionem si feceris, fuerisque sapiens, tamen si alterum tibi arrideat, alterum aduersetur, ei quod arridet, libenti animo renunciabis. Propinquus ille viri Elimelech proposita sibi à Booz optione, si vellet partem agri ipsius Elimelech, illico respondit: *Ego agrum emam.* At ubi audiuit, quod Ruth quoque Moabitidem deberet accipere, subintulit: *Cedo tui propinquitatis: Neque enim posteritatem familia mea delere debeo.* Agrum voluisset, sed nomen familiae suæ perdidisset, cum fratris sui Elimelech nomen, Ruth ducens uxorem, suscitare deberet. Quod fecit iste in re leui, cur in re tam graui nos facere grauamur? Coniunge viam cum termino, compone cum præsentibus accidentibus futura terrentia & torquentia: Machiæ appone gehennam: concupiscentiæ, ignis ardorem: carnis voluptati, totius corporis interitum simul cum anima. At è vestigio ad duritatem, & asperitatem in his amouendis à nobis, quæ grata sunt, quæ chara, quæ vtilia, veluti oculus, manus, pes, admoue fideli cognitione bona futura, vitam æternam, gloriam Dei, regnum cælorum, & non videbitur tibi alperum. Propinquus ille iuri omendi agrum cessit, ne nomen deleteret familiae, illud transferens in propinquum.

Ruth 4. 8.

Ruth 4. 6.

Durum si visum est Abraham in principio eicere de domo sua Agar & Ismaëlem, mollita est dantes illa cum promissione ista: *1. Isaac vocabitur tibi semen: si filium ex Ancilla perdidideris, te Patrem constitutam multarum gentium: pro vno decies millies sexcentena millia apponentur tibi.* Ita & de Domino Iesu, qui fuit semen Abraham, in quo benedictæ sunt omnes tribus terræ, prædictum fuit post: *Si Is. 53. 11. posuerit pro peccato animam suam videbitur semen longauum.* Et de nobis omnibus stat sententia illa Veritatis: *Qui odit animam suam*

II Gen. 21. 12.

Isa 53. 11.

Ioan. 12. 29.

Y suam

suam in hoc mundo, in vitam custodit eam. Non pigeat ergo huius mundi, vel prospera renuntiare, vel etiam aduersa tolerare.

12 Res altera, quæ hic consideranda venit, huius proportionis iustitia est & æqualitas. Reddetur enim vnique secundum

Rom. 2. 6.

Luc. 19. 16.

opera sua : & secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus. Et qui decem mnas lucratus est, super decem ciuitates fuit constitutus. Qui ex mna Domini attulit quinque mnas, audiuit ab eo. Et tu esto super quinque ciuitates. Quæ iustitia non propriæ æqualitatis est, sed cuiusdam proportionis in bonorum maximè operum retributione, vt ibi patet, quod decem mnas, decem dantur ciuitates, pro quinque quinque. Vbi vide iustitiam, quod decem dantur decem, quinque quinque : qui plus lucratus est, plus consequitur mercedis, qui minus minus. Quod autem non sit æqualitas, ex eo vides, quod pro pecunia vna, quæ non est magni valoris, datur vna ciuitas. Vnde

Mat. 25. 21

Gen. 12. 16

Rom. 4. 11.

Pro. 24. 27

& a Domino dicitur : *Super pauca fuisi fidelis, supra multa te constituam.* Abrahæ pro eo, quod filium suum obtulit Deo, & proprius filius concessus est, & filius vni- genitus Dei promissus, qui inenarrabilem illi auxit generationem, ita vt sit Pater omnium credentium. Hinc habemus documentum illud. *Præpara fori opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, vt postea adifices domum tuam.* Adificabis tibi domum, in qua quiescas in pace & vita sempiterna, si sapienter nunc & prudenter fuens operatus. Ità in mundo ab eo fit, qui rationabiliter sua disponit omnia : præparat & intus in animo, & foris in corpore, quæ sibi perficienda sunt; & vt domum adificet, præparat antè, quæ necessaria sunt: Sic enim ratio monet, & de exercendo agro sermo est Salomonis, quia *cultura hac suppeditantur expensæ ad domum adificandam.* Ergo per agriculturam intelligit omne licitum opus & aptum ad bona vera paranda, vt inde erigamus mentem ad parandam nobis quietem in domo Domini per opera laboriosa; scientes, quod iuxta opera lucrum & præmium, &

quantum quisque laborauerit, tantum & in deliciis erit. In malis autem non est quidem excessus, vt acerbius quis puniatur, quam sit comertus: *Iustus enim est index vltionis.*

At in opere, quod paruum videtur, maximum potest esse demeritum; modica delectatio maximi cruciatus iuxta contingit esse causa. Quid fuerunt regula aurea illa, ducenti sici argenti, & pallium occineum, quæ concupiscens Achan abstulit? & punitio tamen iuxta decretum Domini iustum ista fuit. Tollens Iosue Achan filium Zare, argentumque, & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & asinos & oves ipsumque tabernaculū & cuncta supellectilē. Lapidauit eum omnis Israël; & cuncta, quæ illuc erant, igne consumpta sunt. Contemperat ille præceptum Domini factum per Iosue *10/11. 7. 13*
Sit ciuitas hac anathema, & omnia, quæ in eis sunt, Domino. Quo præcepto sibi illa Deus quodammodo seruauerat, quæ ideo debebant profus extingui. Quidquid autem (inquit) auri, & argenti fuerit, & vasorum æneorum, & ferri, Domino confectur, repositum in thesauris eius. Quando- cunque quis peccat, quod Domini est, vsurpat sibi; siue rebus creatis abutatur, siue proximo noceat, siue in corpus suum peccet & in animam suam. Domini enim *19. 19.*
est terra, & plenitudo eius. Non parua res est Deum offendere, etiam in paruis rebus. Quicumque ergo peccauerit, iustas dabit suæ præuaricationis pœnas. Propterea dictum est sub asseueratione: *Amen dico tibi, non exies inde donec reddas usque ad nouissimum quadrantem.* Vide Deum se legibus etiam hominum accommodantem. Qui regis præceptum, per illius transgressionem immutat, punitur aliquando & in capite: cur non ita puniat & Deus? Ille corpus potest occidere, Deus autem in gehennam quoque perdere, vterque iuxta dignitatem & potestatem suam. Propterea vtrumque simul coniunxit Salomon, dicens. Time Dominum filii mi, & Regem, & cum detractoribus non commiscearis (detractor hic est, qui de- *Pro 24. 18*
trahit

MORALE.

trahit legi, vel verbo vel opere, spernit enim qui transgreditur) quoniam repente confurget perditio eorum (Dei, videlicet & Regis perditionem) & ruinam vtriusque quis nouit? Attendite vobis homines. Quis nouit quanta sit ruina, in qua illos mittunt Deus & Reges, qui mutant eorum præcepta, aliter viuentes, quam iubent (pro detractoribus Hæbreis est verbum, quo mutare significat, mutat autem, qui soluit, & non facit.)

PAVLVS Apostolus dum de Iudæis ¹⁵ dixit: *Nunquid sic offenderunt, ut caderent? Absit. Sed illorum delictio salus est gentibus, ut illos æmulentur.* Docet peccatis ipsis nostris Deum uti ad salutem nostram. Quandoquidem infidelitas Iudæorum occasio salutis fuit Gentium: Quamuis repellere mererentur Iudæi propter incredulitatem illorum, non fuissent tamen à Deo repulsi, nisi illis Gentes subrogare decreuisset. Neque malos male perderet, nisi vineam suam locaret aliis agricolis, qui redderent ei fructus. Sed hæc eadem translatio & subrogatio, malis quoque ipsis, ingratis, & infidelibus in commodum cedit, ut illos (inquit Paulus) æmulentur. Nam Iudæi æmulantes nos, qui intrauimus in domum Domini, tandem resipiscunt, quando considerabit Dominus nouissima eorum. Neque minus eorum ipsorum rebellio, detrectantium terræ promissæ atque illius ingressui, utilis fuit illis. Quoniam propterea factum est, ut in deserto vagarentur quadraginta annos: quandoquidem in deserto culti & expositi per Moysem à Deo fuerunt, ut ad terræ illius introitum appositiores essent. Quæ vagatio incedentium ad requiem apta figura est nostri itineris, quo ad locum æternitatis properamus, ut non immerito dicat Dominus: *Esto cœntiens cœto aduersario tuo in via.* Via vagatio, viæ consideratio multum valet ad nos excitandos, ut quæ in via, atque in itinere isto necessaria sunt, diligenter prouideamus. Quæ verò ista sunt: Charitas, Pax, Patientia. Propterea Ioseph dimittens fratres suos, postquam quæ opus erant in via, omnia abunde prouidit, demum dixit illis: *Ne irascamini in via. Vnâ enim incedentibus, longumque iter facientibus nihil magis noxium incommodumque videtur, quam non esse, ubi exterius vniti sunt, in interiore quoque animi dispositione coniunctos.* Sæpe Salomon culpam litigiosam vxorem, quod cum sit coniux iure videlicet corporeque coniuncta, mente aliena sit, & pacifica conuersatione.

Rom. II. II.

Mat. 21. 41

Gen. 45. 24

14 Nè metiaris tu pœnam ex voluptate tua in peccando capta; ex diuina ordinatione, & offensione metienda est, quam quia non nosti, neque ruinam vales prænoscere. Sicut repente & inopinatò confurget perditio; Ita nemo scit quantum supplicij secum afferat ruina ista. Ruinam vtriusque quis nouit? Quid Rex cogitet aut facturus sit, non est facultas ad notitiam: At quis cogitatione poterit comprehendere, quam horrendum sit incidere in manus Dei viuentis? Certum est hoc, quod iustus est Deus in omnibus operibus suis: certum est quoque, quod ait Propheta, *Deus æmulator, & vlciscens Dominus; vlciscens Dominus, & habens furorẽ; vlciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.* Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Hostis est Dei & inimicus, quicumque declinatà mandatis Dei, qui non consentit aduersario. *Qui vidit mulierum ad concupiscendam eam, qui scandalizantem se non eruit oculum, & non abscidit manum & pedem.* Cum his iuste irascitur, hos iuste vlciscitur, hos non veluti innocentes habet, quasi munder. Magna fortitudine, valet enim manus eius reddere vnicuique secundum opera sua. At simul patiens est, patienter agens, nolens aliquem perire, sed ad penitentiam conuerti. Quod si non fuerit conuersus tunc in illum emittet furorẽ suum, & non parceret oculus eius, & non miseretur. Dum ergo in via es, conuerte ad Dominum Deum tuum. Amen.

Nahum I. 10.
1. Pet. 3. 9.
Eccl. 7. 9.

Pro. 21.9.
Et 25.24.

tionem. Vnde est illud ab eo replicatum Pro-
uerbium: *Melius est sedere in angulo domus,
quam cum muliere litigiosa, & in domo
communi.* Magnum quippe incommo-
dum est, corpore coniunctos spiritu esse
diuisos. Propterea Ioseph simul itineran-
tibus apposuit dicit: *Ne irascimini in via.*

Gen. 45.44

Et Dominus iubet. *Esto consentiens aduer-
sario tuo cito, dum es in via cum eo.* Socie-
tatem notans itineris, quæ societatem fla-
gitat & mentis, ut quantumuis comes in
via tibi aduersa moriatur, tu contra etiam
cum his, qui oderunt pacem sis pacificus,
& molliter blandique loquaris cum his,
qui te gratis impugnant, & tibi sine causa
irascuntur. Vnio sit mentium, ubi est &
corporum. Ut fit quod dicit Apostolus: *V-*

Eph. 4.4.

num corpus, & vnus spiritus: hoc bonum
est, quod ex occasione mali comitis in via
nos excipere debemus, & lucrari.

16

Quæ verò est vita nostra, nisi via, qua
mouemur continuè, hinc secedentes, ali-
ud tendentes? Paulus prædicans Athe-
nicis inter vitam & essentiam, me-
dium posuit motum, dicens: *In ipso vini-
mus & mouemur & sumus.* Mouemur
quidem agendo & cogitando iugiter, &
hoc libere; sed necessarius motus est, mo-
tus corruptionis, quo labentes sumus in
terra. Motus iste ut ad quietem ducit, ita
debet, ut si dux itineris nostri ut qui se co-
gitat esse moriturum, disponat sermones
suos in iudicio, intentus iugiter illi voci:

Act. 17.28.

*Dispone domus tua quia morieris tu, & non
vives.* In via sumus, semper peregrinamur,
& nulla est requies, morti appropinqua-
mus. Si es, moueris; si viuis, moueris: es
quidem, sed in motu; viuis quidem, sed in
tempore, quod nunquam quiescit, sed
currit & volat. Et hæc non est ratio eos
impense mouens, qui continuè mouentur
& currunt? Quamobrem sic disponant vi-
tam suam, ut expleto motu isto tempora-
li, tum demum requiescant in requie æ-
terna? Sed heu! quot sunt, qui vnde fru-
ctum haurire deberent, damnum trahunt,
qui de accidentibus, quæ cadunt in via,
offensionem recipiunt; salutis loco, qui-
bus conueniunt verba illa Moysi: *Adhuc*

Isa. 38.1.

vivente me semper consentioso egisti? Vixit

Deut. 31.27

vivente me semper consentioso egisti? Vixit

Moyse, dum per desertum perrexit popu-
lus, dum ad requiem aspirabat illis in ter-
ra promissionis repromissam. Sed quot,
sed quantæ contentiones fuerunt in popu-
lo illo? quantæ seditiones? quantæ rebel-
liones contra Deum, & contra Moysen?
Et in via hac, qua nos ambulamus num
defunt bella? lites? contentiones? lectæ? in-
sectationes? aduersantium impulsiones?
vindictæ? iniuriæ? offensiones? Viuente te
semper contentiosè egisti. Christus non
quasi sub conditione locutus est, dicens:
Si frater tuus habet aliquid aduersum te.
Sed absolute? *Esto consentiens aduersario
tuo cito, dum es in via.* Veluti vnuiuersæ
carnis, qui non aduersantia patiatur atque
sultineat. *Quia non est, qui faciat bonum,
omnes declinauerunt. Vnusquisque declina-
uit in viam suam;* via communi pergens
propter vitam corruptibilem, quæ omnes
comprehendit: declinat vnuiuersusque in
affectu, in moribus, in actionibus in vi-
am suam, iurgia excitans, & à charitate
recedens. Propterea. *Esto consentiens ad-
uersario tuo.*

Durus est hic sermo. Concedo. Sed is,
qui Deum non querunt, qui mundum a-
mant, qui terrena cernunt, qui non ad fu-
tura prospiciunt. Cur putas cecinit Paltes
Propheta. *In toto corde meo exquisiui te,
ne repellas me à mandatis tuis.* Num repel-
let Dominus plebem suam? cur ergo ro-
gat iste non repelli? Vdidit repellentia
multa à mandatis Domini. Quanta vi o-
pus est aduersario consentire? te malè in-
iuriantem ex charitate corrigere? diligere
inimicum? malefacientibus benefacere?
calumniantibus bonum deprecari? Non
potest homo suis viribus repellentia ista
repellere: Auxilium petat ab eo, qui dat
benignitatem: tunc Dominus non repel-
lit, quando ut repellamur, non permittit.
Qui hanc difficultatem sentit, hic roget
Deum: hic clamet: *Domine salua nos, pe-
rimus.* Non adeò venti natem agitabant,
in qua erant Apostoli, sicut nos exagitant
affectiones istæ, turbines, tempestates,
quæ mentem eorum quatunt, qui in via
vitæ huius aduersarios tolerare coguntur.
Isti cla-

Mat. 3. 16. Iſti clament in fortitudine, vocem eleuēt,
& oculos ad eum, qui & ventis & mari im-
perat, quo imperare fit tranquillitas ma-
gna. Hoc eſt quod dixit Dauid: *In toto cor-*
poſui te. de meo exquiſiui te ne repellas me. Qui de-
clinant in via, & diuiſum eſt cor eorum in
his tempeſtatibus, interitum patiuntur.
Oſa 10. 2. *Diuiſum eſt cor eorum, nun̄ interibunt.* In-
quit Propheta. Vellent quidem eſſe in
caltris Chriſti, ſed pondus belli ſuſtinere
detrectant. *Velleſt Chriſtum ſequi*, ſed
cruce exonerati. Nuptijs eius ad eſſe præ-
ſentes; ſed ſine tumpu veltis nuptialis,
non frui manna ſolum, ſed & carnibus ve-
ſci cupientes. Non ſic, non ſic Dauid. *In*
toſo corde meo (inquit) *exquiſiui te.* *To-*
ſum me dedi ad te deprecandum, video ven-
tum validum, ſubmergor, niſi ad te cla-
mauerim. Quomodo potero ſuſtinere, niſi tu ad-
iuues me. Hoc eſt quod requiritur. Vbi
fortior hoſtium impuſus, ibi fortius eſt
reſiſtendum. Ibi eleuata voce fortius
clamandum ad Deum, qui clamantes
exaudit. A Domino diriguntur grefſus
viri. Quis autem hominum intelligere
potest viam ſuam? ſi per nos viam rectam
inuenire non poſſumus, vt neceſſe ſit à
Domino dirigi grefſus noſtros, num po-
terimus ambulare viam iſtam grandem,
niſi præſtet ipſe vires?
18. Cognoscat homo ignorantiam ſuam,
cognoscat imbecillitatem, non accuſet le-
gis impoſſibilitatem. Non potuiſſet po-
pulus per ſe mare rubrum tranſfretare: nõ
potuiſſet inſectantis Pharaonis manus ef-
fugere. Ceſſit mare, periit Pharao, ſed fi-
lij Iſrael ambulauerunt per ſiccum in me-
dio maris. *Viam munuit, inſectantem*
ſtrauiſt. At quod poterant ipſi facere, non
fecerunt: non ambulauerunt pedibus ſuis
liberati ab obſtantibus? *Surge, comede* (di-
xit Angelus ad Eliam) *grandis enim tibi*
reſtat via. Vt amouet exteriora impedi-
mēta, ita & impertitur adiumenta interio-
ra, Vtinam nos vellemus, non deeſſet ma-
nus Domini. Nos nobis debemus im-
perare, ſuperbiam deponere, diſcutere
inflationem. Quid culpæ fuit in Moyſe;
qui vixit Aaron in Sacerdotem? quid pec-
cauit Aaron, qui vocatus à Domino inuit

Sacerdotium? Et tamen Leuitæ Chore,
& focij tumentes ſuperbia ſtantes aduer-
ſus Moyſen & Aaron dixerunt: *Cur ele-*
uamini ſuper populum Domini? Tumor
mentis eorum illos diſperdidit. Sic in o-
mnibus euenit. Vince tu teipſum, domi-
nare in medio paſſionum tuarum, quæ
hoſtes ſunt animæ tuæ, & erit tibi pax.
Poterat Deus in deſerto ſic populo pro-
ſpicere, vt nullius rei vnquam indigentia
contigiſſet. Sed vbi probata fuiſſet eorum
fides? ſitierunt, eſurierunt, & clamauerunt
ad Dominum, & Dominus exaudiuit eos.
Ita aduerſarium tibi permittit, vt tu illi
conſentens, fidelis proberis & patiens vt
quantum diligas Deum appareat, pro eu-
ius amore diligis fratrem tuum, & con-
ſentis aduerſario tuo. Sic, quæ videntur
aduerſa, proſpera ſunt; qui aduerſantur
iuuant; aduerſarius auxiliarius fit. At tu
vide, ne quæ ad bonum tuum à Deo or-
dinata ſunt, cedant tibi in malum, nam in
bonum aliquorum certum eſt illa ceſſu-
ra. Sic Aaron confirmatus Sacerdos in
ſeditione Chore. *Sic Iudaorum paupertas*
diuitia gentium facta eſt. Caue ergo tu ri-
bi, & ſta in timore & tremore, ne alius
accipiat coronam tuam. O magnum emol-
umentum, quod nobis offert Dominus,
dimittens nobis in via Aduerſarios. Hac
ratione nobis pretium parat, quod pec-
cata, quibus in Deum iniuriſſimus, fa-
cillimè redimere valeamus, dimittentes
proximi debita, vt noſtra nobis miſeri-
corditer dimittantur. De hoc ergo gra-
tias aguamus, vt tantum beneficium Dei
gratia conſequamur, vt mundi ad Deum
accedere mereamur. Amen.

FERIA III. DOMINI.
CÆ DE SAMARITANA.

CONCIO PRIMA.

Audistis quia dictum est, qui-
cumq; dimiserit. *Matth. 5.*

ARGUMENTVM.

Suadet Pax & Vnio. Quare in veteri lege permittetur Coniugum diuisio. Cur non in noua; rationes pulchra & docta. De iuramento tractatur, ostenditur introductum ex carentia huius vnionis. De Patientia & ipsius excellentia.

BENE considerantibus doctrinam illorum duorum sapientum, quos certi sumus nobis veteram Sapientiam, quæ desursum est protulisse, quippe qui ductum Spiritus Sancti in illa proferenda sint secuti, aperte manifestum est illos imprimis aptam congruamque spectasse conuersationem hominum inter se, vt per illam ad Deum perueniremus, & interim pacifice & congruenter inter nos vitam ageremus. Vnde Salomon in principio post breuem exhortationem mox infert: *Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Et rursus proposita prædicatione atque inuitatione Sapientia, docet eius fructum esse: *vt eruarius à via mala, & ab homine, qui peruersa loquitur, qui relinquunt iter rectum.* Et postmodum: *vt eruarius à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit sermones suos.* Iterum Sapientiam commendans, & hortans, vt quæ hominem bene & congruenter componat cum Deo, redit ad demonstrandū qualem debeamus habere cum hominibus conuersationem. *Noli prohibere benefacere eum, qui potest. Ne dicas amico tuo: Vade, & reuertere. Ne moliaris amico tuo malum: & cætera huiusmodi.* Ità & alius Sapiens totus est in eadem docenda atque ostendenda conuersatione. *Certe, vt Deus dixit: non est bonum hominem esse solum, sed malum est cum aliis non conuenire.* Et minus malum esset, solitariam ducere vitam, quam duram cum aliis, & inconcinnam habere conuersationem. Quare Deus expectans a nobis vitam communem & æquabilem, voluit ex vno esse omne genus hominum; voluit ex latere viri pro-

Prou. 1.10.

Prou. 2.12.

Prou. 2.16.

Prou. 3.27.

Gen. 2.28.

Act. 17.26.

Gen. 2.11.

dire mulierem; ex duobus sic simul vnitis dum sunt vna caro; vniuersos homines proficisci. Hinc & Paulus ad Timotheum: *Hac tibi scribo, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari.* Et Petrus: *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam.* Id quod optimè fecerunt Patriarchæ nostri etiam cum alienis. Hæc autem maximè est hodiernæ lectionis Euangelicæ doctrina, *Quam ergo rogo vos, vt intenti audiatis.*

In qua de tribus instrumur. Primum de insolubilitate matrimonij, dicente Domino. *Audistis, quia dictum est antiquis. Quicumq; dimiserit uxorem suam, det ei libellū repudij | Ego autem dico vobis quicumq; dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mæcham.* Secundò de iuramento. *Iterum (inquit) audistis, quia dictū est antiquis: Non perjurabis: Reddes autē Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino.* Tertiò, de tolerantia. *Audistis (inquit) quia dictū est. Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autē dico vobis, nō resistere malo.* Hæc congruunt tribus vinculis, quibus cum cæteris hominibus alligamur. Primum vinculum est Matrimonij, in quo duo coniuges fiūt vna caro. *Et erunt (inquit) duo in carne vna.* Tertium est Pacis, in quo plures homines fiunt vnus spiritus. *Solicite (inquit) seruare vnitatē spiritus, in vinculo pacis.* Secundum Iuramenti, quo vnus homo astringitur alteri. Vnde ab Apostolo dicitur *Immobile: Vt (inquit) per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deū.* Primum est inter eos, qui sunt valdè coniuncti, nempe inter coniuges. De quo Dominus: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Tertium est inter eos qui sunt valdè difuncti: vbi alius aliū offendit, percutit, contendit, aufert, angariat. Mediū verò cum omnibus est indiscriminatum, quia iuratur cū omni genere hominū quibuscum negotia tractamus. Primum vinculum, videlicet Matrimonij, iubemur conseruare sed nō contrahere: Sed est in potestate hominis, vt docet Paulus: *Secundum vinculū iubemur, vel saltem monemur non adhibere, sed adhibitum tenemur obseruare.*

Tertium

Rom. 12. 18 Tertium tandem vinculum omnibus debicum est, dicente Apostolo: *Cum omnibus hominibus pacem habentes.*

3 Ex quibus commune trahitur & necessarium documentum, quod maxima inter homines debet esse coniunctio. Quod autem secundum vinculum, videlicet Iuramenti, expressè prohibeatur, dicente Domino: *Ego autem dico vobis, non iurare omnino: hoc non infirmat, sed firmat potius vnionem, ad quam tenemur. Quod enim dicit Dominus. Si sermo vester, est, est; nō, non: quod enim abundantius est, à malo est: notat iusiurandum malam habere originem. Iam enim adhibetur, quia non sibi mutuo confidunt homines; decipiunt ipsi de vanitate in idipsum, dolose agunt, promissis non stat. Si non esset hoc malum, videlicet defectus charitatis, non esset opus iuramento, quo defectus rescitur ipsius charitatis & perfectæ vnionis; vt hoc remedio pacificè viuant homines vinculo charitatis alligati. Ad hanc vnionem aptis quibusdam similitudinibus seu probationibus nos Salomon conatur promouere.*

37. *Melius est (inquit) duos esse simul, quàm vnium: habent enim emolumentum societatis suæ: si vnus ceciderit ab altero fulcietur. Vt soli, quia si ceciderit, non habet subleuantom se. Et si dormierint duo, mutuo fouebuntur. Vnus quomodo calefiat? Et si quispiam proualuerit contra vnium, duo resistunt ei. Funiculus triplex difficilè rumpitur. Prima similitudo in vno subsidium ponit collatum ab altero. Secunda ponit mutuuum subsidium. Nam vnus fouet alterum, & alter vnium: dum alter alterum calefacit: Et amba procedunt ex connaturali nobis infirmitate, propter quam ille cadit, & vterq; per se frigidus est. Tertia similitudo ponit subsidium contra malum exterius ab extra contingens, contra quod duo propugnantes facilius prævalent, quàm vnus solus, & totum confirmatur exemplo funiculi, qui fit ex tribus chordis sibi mutuo circumplexis: adeo quòd si earum quamque singulam infringas, vbi fuerint connexæ in funiculo, non ea facilitate rumpuntur. Ergo homines sibi coniuncti & adiuuant infirmitatem propriam, & alienam consequuntur*

Mat. 5. 34. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino: hoc non infirmat, sed firmat potius vnionem, ad quam tenemur. Quod enim dicit Dominus. Si sermo vester, est, est; nō, non: quod enim abundantius est, à malo est: notat iusiurandum malam habere originem. Iam enim adhibetur, quia non sibi mutuo confidunt homines; decipiunt ipsi de vanitate in idipsum, dolose agunt, promissis non stat. Si non esset hoc malum, videlicet defectus charitatis, non esset opus iuramento, quo defectus rescitur ipsius charitatis & perfectæ vnionis; vt hoc remedio pacificè viuant homines vinculo charitatis alligati. Ad hanc vnionem aptis quibusdam similitudinibus seu probationibus nos Salomon conatur promouere.*

Eccl. 4. 9. *Melius est (inquit) duos esse simul, quàm vnium: habent enim emolumentum societatis suæ: si vnus ceciderit ab altero fulcietur. Vt soli, quia si ceciderit, non habet subleuantom se. Et si dormierint duo, mutuo fouebuntur. Vnus quomodo calefiat? Et si quispiam proualuerit contra vnium, duo resistunt ei. Funiculus triplex difficilè rumpitur. Prima similitudo in vno subsidium ponit collatum ab altero. Secunda ponit mutuuum subsidium. Nam vnus fouet alterum, & alter vnium: dum alter alterum calefacit: Et amba procedunt ex connaturali nobis infirmitate, propter quam ille cadit, & vterq; per se frigidus est. Tertia similitudo ponit subsidium contra malum exterius ab extra contingens, contra quod duo propugnantes facilius prævalent, quàm vnus solus, & totum confirmatur exemplo funiculi, qui fit ex tribus chordis sibi mutuo circumplexis: adeo quòd si earum quamque singulam infringas, vbi fuerint connexæ in funiculo, non ea facilitate rumpuntur. Ergo homines sibi coniuncti & adiuuant infirmitatem propriam, & alienam consequuntur*

tur firmitatem, quâ firmati & confirmati non ita facilè deiciuntur: O quantum bonum ex vnione procedit! subleuat à malo, in quod quisq; cecidit; præseruat à malo iminenti ex pugna aduersariorum; & tuetur, & complet bonum habitum, sed imperfectum. Iuuat ambulantes, iuuat dormientes, iuuat pugnantes, si malum incurristi cadens, liberat te; si malum times pugnas, defendit te, si insufficiens est bonum tuum, ab eo, qui tecum est, suppletur.

4 Cum igitur tantum bonum sit vnio inter homines, pessimi omnium illi sunt, qui seminant inter illos dissidia & discordias. Hinc Salomon. *Homo apostata, vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat.* Hic est totus homo peccati, qui omnibus suis partibus corporis & animæ vitur ad malum, ore, oculis, pede, digito, corde, vt tandem dissidia inter homines creet. Homo apostata, Hebræis est, homo Belial, id est insigniter impius. Hic est inutilis sibi & aliis, quin magis noxius, & hoc impense: Graditur ore peruerso, agēs fallaciter, ac dolose. Annuit oculis, terit pede, digito loquitur: id est, quamuis placide loquatur, id tamen ad decipiendū & nocendū facit: quod suis obplicitibus oculorum signis, pedis digiti ostendit: tedit n. ad iurgia seminanda, vnionēq; inter homines dissoluendam. Quod quantum malum sit, ostendit Salomon ibidem subdens: *Sex sunt, qua odit Dominus, & se-*

ptimum detestatur anima eius: oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes sanguinem innoxium, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendū in malum, proferentem mendacia, testem fallacem, & eum, qui seminat inter fratres discordias. Vide quomodo ab aliis peccantibus discernit discordias seminantē: eumq; nouissimum tanquam omnium pessimum ponit: quem ideo Deus singulariter detestatur. *Anima (inquit) Dei illum detestatur, quasi dicat, Totus Deus ex corde illum habet exosum, quasi qui aduersus Deū incedat, id moliens sua malitia destruere, quod Deus sua bonitate ædificauit. Discordia n. res etiam maxima dilabuntur, discordias igitur*

Prou. 6. 12.

Prou. 6. 16.

igitur seminans, destructorem se præferebat operum Dei.

5 Sed iam de tribus illis vinculis pro tunda societate inductis agamus sigillatim. De quorum primo audiimus dicentem

Mat. 5. 31. Dominum: *Audistis, quia dictum est anti-*

quus: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Planum & certum ex verbis Domini, permissam hanc dimissionem vxorum populo illi ad duritiam cordis eorum: cum ab initio instituti hominis perpetua fuerit, & indissolubilis coniugum coniunctio. Vbi discimus DEVM intendere semper salutem nostram; quam si respicimus intendit minas & malum. Primum intendit foelicitatem Adam, & ideo statuit illum in loco voluptatis. At lapsus expulit inde in terram spinas, & tribulos

Gen. 2. 8.

Gen. 3. 23. *germinantem. Ne forte (inquit) comedat de ligno vite, & uiuat in aeternum. Quod illi absque dubio, magno fuisset exitio: parupendisset enim diuinum decretum,*

Gen. 2. 17.

quo illi fuerat protestatus: In quacunque die comederis ex eo, morte morieris: arbitrans illud inefficax; quæ res fuisset illi occasio, alia scelera committendi, neque de præterito faciendi pœnitentiam. At moriturus ac sudaturus, ut vitæ mortalis cursum perageret, ad cognitionem peccati atq; adeo ad pœnitentiam excitabatur: quod si neq; pœniteret, non tot, ac tanta scelera perpetrasset. Sic mulierem, partus cum dolore à peccando iterum validè cohibebat. Sic populo coturnices dedit in deserto, ne errarent in fide, arbitantes imbecillum Deum, & impotentem ad carnes apponendas. Vnde in Psalmo. Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ. Sic Paulus de Alexandro, & Hymenæo. Quos tradidi (inquit) Sathana, ut discant non blasphemare. Videns igitur duritiam populi huius, ne forte si inuiti vxores retinerent, ad vxoricidium deuoluerentur, permisit illas dimittere. Ut tamen quantum conueniebat compeceret, iussit, ut libellum darent, in quo scripta esset ratio, quam obrem repudiabant, ut sic moram trahentes forte pœniterent & reconciliarentur. Vnde excellenter impletur do-

Gen. 3. 16.

Exod. 16.

13.

Pf. 77. 20.

1. Tim. 1

20.

cumentum Sapientis: *Noli prohibere bene-facere eum, qui potest, si uales, & ipse benefac.* Nam sic nedum non prohibetur, sed adiuuatur. Nam & à malo retrahitur, unde facilè reconciliatur.

Sed cur modò non admittitur repudiū? Quia lex nostra immaculata est, nullam admittens imperfectionem, quando

verbum otiosum subiicitur examini futuri iudicii. Ecce quam bonus & rectus corde

debet esse fidelis quisque. Si gloriabatur Iudæus: quia annunciasset verbum suum

Iacob, iustitias, & iudicia sua Israël, & taliter non fecisset omni nationi. Quæ ergò

gloriatio nostra, dummodo nostram legem impleamus? Ideo ad sapientiam hortamur, ut intus & foris simus cum illa vni-

ti. *Circunda eam gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui.* Sic fixa in corde ex quo

motus omnis procedit, sit circa guttur, ut ne vel statum emittere possit, qui per legem non transeat. Ita iubemur illam arripere, tenere, amplexari, diligere, & huius-

modi, ut perfectus sit homo Dei ambulans in via immaculata, speciosus forma præ-

filiis hominum, qui fuerunt ante nos. Nam & circumdare sapientiam gutturi, est ab illa decorari. Vnde Ecclesiæ dicitur. *Pulchra sunt gena tua sicut turturis, collum tuum sicut monilia.* Sed quæ pulchritudo est in turturæ aspectum habet simplicem, sicut & columba. Hic est color non fucatus, sed simplex & natiuus, ut ad præscriptum naturæ sint compositi mores nostri. Vnde

Christus de repudio: *Ab initio autem non fuit sic: tunc enim regnabat lex naturæ.* Quod autem à natura est, à Deo est, & est bonum & pulchrum: & cum simplicibus sermocinatio eius: collum verò sicut monilia; id est, velut monilibus ornatum, ut monilia sit abstractum pro concretò, id est, moniliatum: ut nedum in genis sit natiua pulchritudo, sed in collo sint augmenta gratiarum, & incrementa virtutum, per additionem donorum, & per superposita ornamenta sacramentorum. Nostrum itaque est implere, quantum possibile est, omnem iustitiam.

Secunda ratio est huius indissolubilitatis. Ut firmior vnio, unde originem trahimus,

7

mus, strictiorem doceat, & generet Spiritus unitatem; stabilior sit pax, perfectior charitas, dilectio intimior, & aded ardens amor, vt ab aquis quantumlibet multis nulla possit ratione extinguī, aut etiam vel modicum refrigerare. Ideo enim & Dominus binos misit Apostolos ad legem suam, quæ est lex amoris, Euangelizandam. Ideo & mandatum amoris nouum nominat propter nouam excellentiam illi superadditam. *Mandatum nouum do vobis* (inquit) *vt diligatis inuicem*: vt & amor ipse nouus sit semper, viridis, ardens, perfectus, non diminutus, non aliqua ex parte veterascens aut deficiens. Quapropter assimilauit, siue etiam equauit amorem proximi, cum amore nostri; vt quemadmodum amor nostri, quod ex natura procedat, quæ semper est eadem, integer perseuerat & recens, ita proximum amemus indefinenter & indeficienter. Quod si natura corrupta prona ad malum, querit quod sibi vile est, non quod multis, non æquæ ac se, diligens alios: Recordare quod in Arca es nobiliori, quam fuerit Arca Noë: Vbi si leo, aut vrsus, aut inala bestia insurrexisset aduersus infirmiora animalia, turbata pace, nec ipsa validiora seruata essent à diluuiō. Coërcuit Arca naturam bestiarum, & tuam non coërcet Ecclesia? non Christus? non Euangelium? non periculum? non tua ipsius perniciēs? Si Aquila comedisset columbam, quis nuncius fuisset iam siccatum aquarum? o aquilis velociores ad dilaniandam deuorandamque columbam, aut auferendam pacem: vos beneficium Arcae non accipietis? Voluit in Arca Deus saluari omnē semen: Vos non estis semen verum, non vos saluabit Arca, quam turbatis, concutitis, confunditis. Prædixit Dominus, quod in Arca ista habitabit lupus cum agno, vitulus, & leo simul morabuntur: & puer paruulus mittet manum suam in cauernam reguli: & quod non nocebunt in vniuerso monte sancto eius: Et tu qui insidiaris, vt leo paratus ad prædam. Vbi habitas? num in Arca? num in domo Domini? num in monte sancto eius? at quomodo verum erit, quod non nocebunt in vniuerso monte sancto eius? Cer-

Tom. I. B. l. lantani.

tè cum feris est habitatio tua in Babylone: *Vbi habitas onocrotalus, & ericius, ibi & coruus, onocrotalus, & pilosus, & miluus. Vbi est cubile draconum, & pascua struthionum.* In mundo: non in Ecclesia est conuersatio huiusmodi hominum, qui vt bestia viuunt, quamuis enim corpore degant cum sanctis, spiritu tamen seiuncti sunt, & cum venerit tempus iudicii, extirpabunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, vt ignis igni respondeat, & alter alterum puniat, flamma vindictam, ardor pœnæ ardorem culpæ.

Tertia ratio est, quia Synagoga inducitur in paginis veteris instrumenti veluti Sponsa Dei: Ita & Ecclesia in nouo nostro. Illa repudiata est, & datus est ei libellus repudii, nempe Euangelium, immò & vetus Scriptura: Vbi apparet quam merito repudiata sit à Domino, si fortè hæc cognoscens, ad virum priorem reuertatur. At Ecclesia certam habet sponsonem, nunquam repudiatam iri: *Ecce ego* (inquit) *vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Dabo vobis Spiritum veritatis, vt maneat vobiscum in æternum. Hoc est enim regnum, quod alteri populo non tradetur.* Ecce cur ibi permittebatur repudium, hic autem non: erat enim figura temporis instantis: Et quid nos monet figura ista? Ad Synagogam pertinere, qui separatur à Deo; Iudæum viuere, qui sic viuunt, vt à Deo abiiciantur. Cainum imitatus, Saulem sequutus, quos proiecit Deus à facie sua. O quantum studium vobis est adhibendum, ne à gratia Dei excidatis? *Eripuit nos Deus de mundo, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate.* Sed nos immunda tangimus, & inquinamur, conformamur huic sæculo imaginem portantes veteris Adam. Fimbrias quaedam iubebantur Israëlitarum portare in vestimentis suis, vt a cæteris gentibus essent hoc signo discreti. At quo signo discernimur nos a non discipulis Christi? *In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* In hoc signo vinces mundum. Magnificat Iudæus fimbrias, tu magnifica charitatem:

Z dico

dico tibi, quod quicumque inuenerit te, occidet te, si non fuerit hoc signo signatus.

Gen. 4. 15. Scimus enim quia translati sumus de morte

1. Ioan. 3. 14. ad vitam, quia diligimus fratres. Ideo Angelis percutientibus clamatum fuit ab Angelo Domini: Nolite nocere terra, & mari,

Apoc. 7. 3. quoadu, quo signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. O signum! o mores Christiani! Nolite, nolite conformari huic sa-

Rom. 12. 2. culo.

9 Si fuerit inter nos dilectio (vt ad secundum vinculum nunc transeamus) necessarium non erit iuramentum. Ideo dico vobis (ait Dominus) non iurare omnino. Sic charitas inter vos, & non erit opus iuramento: quo non existente, necessarium non erit. Non iurare omnino, dico vobis. Cur verò; Sapienter audi.

Et. 23. 9. Iurationi non assuecat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio vero Dei non fit assidue in ore tuo, & nominibus sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim seruus interrogatus assidue, a liuore non minuitur; Sic omnis iurans, & nominans in toto peccato non purgabitur. Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga. Ecce expressam rationem, cur frequens in ore hominum non debet esse iuramentum: multi enim (inquit Sapiens) casus in illa; frequenter cadit, qui frequenter iurat. Iuramentum res est magni ponderis, non leuiter committendum.

Iuratur in vero iuramento per Deum semper. Quamuis enim non expresse nominetur Deus; implicite tamen nominatur: Et ratio est, quia est regula Apostoli, quod *o-*
mnis iurans per maiorem sui iurat. Fit enim iuramentum ad confirmandam veritatem; si tu tantæ autoritatis es, vt simplici verbo tuo credatur, ad quid iurare? si tibi non præstatur fides, testimonium alicuius maioris adhibetur. Quis vero hic nisi Deus? & ideo præceptum erat, vt non nisi in nomine Dei iuraretur. Veteres, vt ex hoc loco trahitur à Sapiente, iurantes nominabant sacrarium, id est, tabernaculum, vel templum, vel altare, quod esset res sacra, & ideo res Dei, vt sic ad Deum referretur nominatio & iuratio illa.

Et quia in tabernaculo erant duo illa lo-

cas, quæ dicebantur sancta; ideo monet Sapiens: *Nominibus sanctorum non admiscearis.* At Dominus Iesus rem exaggerat dicens. *Neque per caelum, quia thronus Dei est.*

Mat. 5. 34. *Neque per terram, quia scabellum pedum eius est.*

Neque per Ierosolymam, quia ciuitas est magni Regis. Vbiq; igitur quidquid nominauerit, intelligitur Deus, cuius hæc omnia sunt, & vt res Dei citatur in iuramento, si verum est iuramentum, id est, si verum, & re ipsa iuratur. *Sed neq;* (inquit) *per caput tuum iurabis;* quia tu ipse non tuus es, sed illius, qui te fecit. Si tu tuus ipse auctor es, fac album capillum tuum, qui niger est; fac nigrum, qui albus est; quod si hoc, quod minimum est, præstare non præuales; ergo ipse facit nos, & non ipsi nos, ergo non sumus nostri, sed eius, qui fecit nos. Qui ergo per caput suum iurat, per aliquid Dei iurat. Recte ergo *non iurare omnino.* Propterea quod

Leu. 19. 11. si non magna adhibeatur diligentia, facile

Deut. 5. 20. quis periurabit, & cadet, & casus eius erit in mortem, quia per peccatum mors. Sed audio excusantem te: putabam verum esse, quod iurabam. Num sciebas te hominem esse? Num sciebas, quod omnis homo mandax? num sciebas, quod non omnia nouimus omnes? quod facile decipimur? quod fallit memoria? quod affectus peruertit intellectum? num expertus es aliquando te, vel potius frequenter falsum asseruisse? falsum iurasse? & adhu c exponis te discrimini? leuiter iuras? ergo inexcusabilis es; o homo omnis, & qui iuras, si non necessitate cogaris. Audisti Dominum demonstrantem, quod iuramentum completitur nomen Dei.

Audias & legem: *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* In vanum verè assumis, quando falsum iuras; quia non adest quod tu dicis adeste; & vbi illud deficit, vacuum est, vanum est. Verum nunquid non in vanum iuras, quando nulla est utilitas; nulla necessitas? Tunc igitur & ob irreuerentiam peccatur assumendo pro re futili nomen Domini. Multi ergo casus in frequenti iuratione. At dices: Non intendo iurare: profiteor hodie, quod in nominibus creaturarum creatorem non complectar. Ad quid ergo formam assumis iuramenti? Nunquid & hæc non est

Heb. 6. 16.

30

Et. 23. 10

Mat. 5. 34

Leu. 19. 11

Deut. 5. 20

Psalm. 117

Exo. 20. 7

Deut. 5. 11

non est

non est casus, cum dolose rei sacræ pretextu prophanam prodis? Facio ex leuitate (inquis) non dolo: lingua labilis aliquid vult pronunciare, futilia verba illi permittito. Quidquid dicas te excusans, non eris innocens à delicto: quoniam iusiurandum res est diuina, quæ soli Deo debetur, ergo quidquid inducitur quasi tale, vel cum talis rei apparentia, Deo facit iniuriam & irreuerentiam: Sed tandem si aliud mali non esset, periculum est in lingua, facile cades in peritium. Stat ergo sententia: *Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non recedet à domo illius plaga.* Similitudinem aduertisti animo? Seruus si assidue interrogetur, frequens flagellatur, quia facile, ne in errore deprehendatur, mentitur; & si mendacium discooperitur, tergum flagellis discooperitur: Sic frequens in peierando, in patiendo non minus erit frequens: quia virum dolosum abominabitur Dominus. Ergo *non iurare omnino*, ut cuitetur tum periculum tum peccatum.

Hæc eadem est ratio cur non esset repudianda vxor, quia, *qui dimiserit uxorem suam, facit eam machari.* Quomodo autem? præbens illi machandi occasionem, ut vbique doceamur has peccandi occasiones euitare.

SECUNDA PARS.

Avdisti quia dictum est antiquis, *oculum pro oculo, dentem pro dente.* Ego autem dico vobis, non resistere malo. Sed si quis te percusserit in una maxilla, præbe illi & alteram. Hoc est tertium vinculum, vere vinculum perfectionis, dignum quod proprio ore doceretur à Filio Dei, qui sicut se præbuit exemplum bonorum operum omnium, sic imprimis huiusce veritatis præcipuum se voluit esse magistrum. *Discite* (inquit) *à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ecclesia vxor est Agni, & vxor eius præparauit se Agnus mansuetus est, nesciens resistere malo, sed & obmutescens coram tonante & expilante se, lino & victimante. Vxor Agni se præparat, ut tanto sit digna coniugio, quibusnam se ornamentis decorabit? sedeat Babylon super bethiam

induta coccineo, & ornata pretiosis. Vxor Agni, qui totus est, expoliatus est, decoratus est, denique & occisus est, & in occisione sua vxorem duxit, quo mundo muliebri ornata procedet? Esther nullum quæsiuit ornamentum, se voluntati commisit illius eunuchi, quem virginibus Rex præfecerat. Vxor Agni se illius voluntati totam tradidit, gloriosam se reputans, si sit sicut Sponsus eius. Ille sollicitus est de illa. Quantum vero? *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam, neque aliquid huiusmodi, sanguinem sudit proprium, ut illam emundaret.* Doloribus ergo, calumniis, persecutionibus, illusionibus, flagellis, cruce, morte illam mundauit & exornauit. His vxor Agni se præparauit ornamentis: quæ de cælo allata sunt. Totus enim mundus talia non habet iocalia, vestes, myrras, monilia, sandalia, margaritas. *Vidi Ciuitatem Sanctam, Ierusalem nouam, descendentem de cælo à Deo, paratam sicut sponsam ornatum viro suo.*

Cur de cælo à Deo? Audi Sponsum & virum eius: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Quomodo misit te Pater? Quando clamauit de cælo Pater: *Hic est Filius meus dilectus.* Tunc præco Ioannes Baptista vox clamantis in deserto clamauit & ipse: *Ecce Agnus Dei.* Hunc Agnum postulabat Propheta: *Emitte Agnū Domine, dominatorem terra, de petra deserti:* id est, de petroso deserto. Missus est ergo, ut Agnus non de loco pascuæ, sed de petra deserti, sed de vasta solitudine, de eremo horroris pleno. Vbi est serpens dipsas statu adurens, de necessitatibus, de tribulationibus, de angustis, de plagis supra modum, de mortibusque tandem: hæc est petra durissima. Vnde ad Ecclesiam, quæ est mons filix Sion, missus est Agnus dominaturus vniuersæ terra. Inde & Ecclesia occurrit Deo suo. Inde veniens coniungitur Sponso suo. *Ecce ego mitto vos sicut Agnos inter lupos: & volo sitis sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, nolo ut onusti sitis lana, & lino, & onere rerum temporalium, sed*

Eph. 2. 15.

Eph. 5. 25.

Apoc. 21. 20.

12

Ioan. 20. 21.

Matt. 3. 17

Ioan. 1. 29.

Isai. 16. 1.

Deut. 8. 15.

Luc. 10. 3.

Cant. 4. 23.

Luc. 10. 4. *ut greges tonsarum. Nolite portare sacco-*
lulum, neque peram, neque calceamenta, ne-
que duas tunicas habeatis. Sic erit Ecclesia
secundum similitudinem eius, qui creauit
eam ex latere suo; quæ non est ex sangui-
nibus, sed ex sanguine Agni; non ex volu-
ptate carnis, sed ex morte. Ideo dico vobis
non resistere malo, alioqui non Agnos refe-
retis quos misit Agnus, sed lupos, ad quos
suos misit Agnus.

13 *Quadrat optime Synagoga, oculo pro*
oculo: quadrat Ecclesie, non resistere malo.
Incepta est Synagoga & electa, ut sponsa
Dei in vindicta malefactorum; facta in
manu forti & brachio excelso. Percussa est

Exod. 7. *Ægyptus plagis multis: Percussus est Pha-*
rao morte primogeniti & interitu suo &
totius exercitus sui. Tunc cantatum est:

Exod. 15. 11. *Quis similis tui in fortibus Domine? quis si-*
milis tui, magnificus in sanctitate, terribi-
lis, atque laudabilis, & faciens mirabilia?
Extendisti manum tuam, & deuorauit eos
terra. Flauit Spiritus tuus, & operuit eos
mare. Quid mirum, si vindicta perseuera-
uit in populo illo, ex qua creatus est? At
nouus populus, noua sponsa, quæ non as-
cendit de Ægypto à Pharaone, sed descen-

Apoc. 21. 2. *dit de cælo a Deo: qui sic dilexit mundum,*
 Ioan. 3. 16. *ut Filium suum unigenitum daret: quem*

Isai. 53. 8. *propter peccata populi sui ipse percussit, non*
ita edocta est à Deo, sed didicit non resiste-
re malo. Quia non est percussus Pharao,
sed sponsus accepit percussuram plage ma-
ximæ, quam fecit illi manus Omnipotentis.
Ideo dicit: Siquis te percusserit in una
maxilla, præbe illi & alteram, & illatas in-
iurias sustinete, & ad sufferendas esto-
parati.

14 *Iam duas rationes vidimus, cur nobis*
dictum sit à Domino Iesu Christo. Non
resistere malo: ubi fuerat dictum antiquis:
Oculo pro oculo: nempe ut Ecclesia con-
formaretur sponso suo, & principio suo.
Tertia huius mansuetudinis sit ratio, quod
dum postulatur Agnus à Propheta, simul
vocatur Dominator terra; ut intelligam,
quod nulla est alia via perueniendi ad cõ-
pletum mundi dominium & possessionem,
quam mansuetudo: Mansueti enim here-
ditabunt terram, & delectabuntur in multi-

Psal. 36. 11.

rudine pacis: Et Beati mites, quoniam ipsi
possidebunt terram. Viribus quidẽ & armis
instituta & ampliata sunt regna: Sed qua-
tuor bestiarum nulla (quæ sunt quatuor regna
mundi, omnium potentissima & amplissi-
ma) armis subegit mundum vniuersum; di-
cat licet Danieli Regi insignissimo primi &
potentissimi regni. Magnitudo tua perue-
nit vsq; ad cælum, & potestas tua in termi-
nos vniuersæ terræ. Sicut n. hyperbolicè
dictum est, quod magnitudo eius ita creuit, quod
peruenerit vsq; ad cælum; ita per ampli-
ficationem dictum est, quod potestas eius perue-
nit vsq; ad terminos vniuersæ terræ. Quod
experientia docet: Nam bestia ista inter
se pugnauerunt in mari magno. Reliquus
erat modus dominandi super omnem ter-
ram. Hic est, quæ figurauit Dominus, qua-
do super asellum sedens conclamatur est
Rex, & acclamatum est regnum eius; sic
ostendens, quod non armis bellicis, sed
mansuetudine & paupertate subiugaturus
esset omnia sua imperio.

Hinc Zacharias hoc prævidens scripsit: ¹⁵
 Ecce Rex tuus veniet tibi: Ipse pauper, & as- ^{Zach. 9. 9}
 cendens super asinam, & super pullum filium ¹⁶
 asina. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, ¹⁷
 & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus ¹⁸
 belli. Quod & Dauid si bene attendatur, ibi ¹⁹
 docuit, quando cecinit: Minuisti eum paulo ²⁰
 minus ab Angelis, gloria & honore coronasti ²¹
 eum, omnia subiiecisti sub pedibus eius. In eo n. ²²
 in quo passus est atq; tentatus, paulo min²³
 ab Angelis minoratus est: merito itaq; su- ²⁴
 per omnes est cõstitutus. Vnde Paulus: Eum ²⁵
 qui modico, quæ Angeli minoratus est, viden- ²⁶
 mus Iesum propter passionem mortis gloria & ²⁷
 honore coronatum. Factus n. obediens vsq; ad ²⁸
 mortem; loquutus est victoriam, quia Deus ²⁹
 exaltauit illum, ut in nomine Iesu omne genus ³⁰
 staretur. Et adorent eum omnes Reges terra, & ³¹
 omnes Gentes seruiant ei. Ita & ipse, quos ³²
 misit, ut agnos inter lupos, hos constituit ³³
 principes super omnem terram. Ita n. meretur ³⁴
 mansuetudo. Verum & ipsa per se mansue- ³⁵
 tudo verum sibi acquirit regnum super omnia ³⁶
 regna mundi. Dixit modò Psalmus: Et a- ³⁷
 dorabunt eum omnes Reges terra, omnes Ge- ³⁸
 tes seruiant ei: ex quo habetur, quod ille om- ³⁹
 nibus dominatur, cui omnia seruiant.

At man-

At mansueti omnia obsequuntur, ergo princeps est omnium. Quidni mansueti omnia seruiant, quando & qui offendere moluntur, hi magis, egregieque obsequuntur? Quid Arcam extulit super omnia cacumina montium, nisi fluctus feri maris? Quid Iosephum euexit ad principatū Ægypti; nonne fratres persequentibus? nonne mulier insidians & calumians? nonne diutinus carcer? Si mali iuuant, boni quid faciunt? Martyres testes sunt. Apostoli Domini, & omnes id experiuntur, qui mansuetudinem colunt: *sunt enim cum omnibus hominibus pacem habentes: pacem* (inquam) *qua exsuperat omnem sensum, nempe pacem Dei: Et delectabuntur* (inquit) *in multitudine pacis: quæ vera est delectatio cordis, quando per illam fit, ut homo veluti insuperabilis sit, quem nemo offendere possit. Si ambulaueris super ignem flamma non nocet tibi, ad id ut neque odor sumi illi offitiat. Hoc verum, hoc maximum est dominium. Qui sic sapit, Domino sapit, qui intruetur corda, & probat renes: stultum illum, licet appellent insipientes. Sapiens enim dicit. *Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace.* Videntur affligi, concuti, iactari, turbari, illi autem sunt in pace, & delectantur in multitudine pacis, in abundantia pacis. *Observabis peccator iustum, & quarit mortificare eum. Dominus autem irridebit eum, inanes reddens omnes conatus eius.* Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem iustos Dominus, & hereditas eorum in æternum erit. Num igitur mansueti sapientes non sunt? Audi tu Sapientem, ut sapiens fias. Est sapiens animæ suæ sapiens; & fructus sensus illius laudabilis. Qui sic sapiens est, sibi iuvat sapientia sua, sentit ipse emolumentum, & fructum sapientia suæ. Videtur semen suum nunc ab hominibus, videtur arbor patientiæ & sufferentiæ, sed fructus non videtur, effectum sentit ipse, alij neque aspectu percipiunt. At tantus fructus sensus, & sapientia illius suo tempore, & ab aliis laudabitur, dicentibus: *Non insensati vitam illorum æstimabamus insaniam: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei: Cur inter**

filios Dei? *Quia beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Mat. 5. 9.
 Quarta ratio, cum tantus sit mansuetudinis fructus, ut per eam factus sit homo filius Dei, ut si hæres mundi, & totius vniuersi possessor: magna tamen facilitate ad apicem tam excelsum imperij peruenitur. Non facile est seipsum defendere, proprias vlcisci iniurias, si vi est repellenda vis. Quis tantam habet vim, ut tantam persequentium, infestantium, diripientium, calumniantium, perturbantium, quin & interimentium vim repellere possit? Nabuchodonosor, qui per thronum suum iurauit, quod se defenderet ab vniuersis nationibus, quæ illi subici derectauerant, quanto labore hoc est aggressus: exercitum coegit, & misit sub Holoferne ad se vlciscendum de iniuria, quam sibi ab iis somniabat illatam, qui illi nulla nocuerant ratione, aut modo. Sed quid? neque hoc tanto adhibito labore, tantis impensis, tantis imperij sui viribus, virtutibus, diuitiis consilium suum assequi potuit, aut desiderium obtinere. Vna mulier in domo Nabuchodonosor fecit confusionem, frustra iurauit intentionem, dissipauit consilium, confregit potentias arcuum, scutum, gladium & bellum, & tantum opus quanta facilitate confecit? facilius ipsa manibus suis perfecit, quam nos verbis explicare possimus. Mulier, mulier mollis, delicata, pulchra, ornata, sed casta, tanti exercitus virtutem superauit. Vbi tanti exercitus virtus & potentia defensionem, quam fuerat meditatus, exequi non valuit aut moliri. O doctrinam. *Non resistere malo: resistentia sine labore nulla ratione esse potest. Non resistas; & non laborabis. Cede locum, ut mitia poma, ut caro mollis, ut tenerum quid. Hoc facillimum est, sed num ideo cedendo cades à causa? a negotio? ab incurso & occursu pugna? Nequaquam, quia cedendo potius & perdendo victor abibis. Audi Apostolum: *Non vosmetipsum defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam: sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit potum da illi. Hoc enim faciès, carbores ignis cogeres super**

caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Horum Apostolicorum verborum coniunge cum fine principum: Nō vosmetipsos defendentes, sed date locum ira. Hoc est principium. Finis verò: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Nunquid vult aut hortatur Apostolus, vt perdas, vt expugneris, vt in fugam conuertaris quin intendit magis, vt vincas cum impugnaris, & gloriosam referas victoriam. Noli (inquit) vinci, sed vince; sed quomodo fiet illud, quia modum non cognosco? Docet ipse doctor Gentium: Non vosmetipsos defendentes, sed dantes locum ira, criticis viroses. Cur ita?

- 17 Duabus rationibus. Altera est: Dominus
 Exo. 14. 14. pugnabit pro vobis, & vos tacebitis, quia i-
 Deut. 32. 35. Ite dixit: Mihi vindictam, & ego retribu-
 am. Promisit; mentiri non potest. Vide
 Psal. 8. 8. Dominum stantem promissis. Iuravi Da-
 uid seruo meo: Usque in aeternum preparabo
 semen tuum & aedificabo in generatione, &
 generationem sedem tuam. At Saul persecu-
 tor totis regni sui viribus insidians vitæ e-
 ius, cur quærit illum de terra rollere? Ipse
 met filio suo Ionathæ expressit aperte: O-
 mnibus diebus, quibus vixeris filius Isai su-
 per terram, non stabilius tu, neque regnum
 tuum. Agè, persequitur illū Saul, conatur
 interficere. Quid Dauid? seipsum non de-
 fendit; dat locum iræ, fugit, abscondit se.
 Et data illi facultate interficiendi persecu-
 torem suum: parcat, abstinet, & iurat. Viuit
 1. Reg. 24. 5. Dominus quia non mittam manum meam
 & 26. 10. in Christum Domini. Sic tamen vincit per
 Psal. 38. 8. 2. manum Dei retribuētis vindictam. Ma-
 nus (inquit) mea auxiliabitur ei & brachiū
 meum confortabit eum. Nihil proficiet ini-
 micus in eo, & filius iniquitatis non ap-
 ponet nocere. Et concidam à facie ipsius i-
 nimos eius. Et ponam in sæculum sæculi
 semen eius, & thronum eius sicut dies cœ-
 li. Ecce firmatam factō promissionem: vt
 Psal. 88. 36. inde dicat Dominus. Semel iuravi in sancto
 meo, si Dauid mentiar, semen eius in æter-
 num manebit. Sic vixit, & vicit cedens lo-
 cum maiori, seque non defendens.
 Pro. 12. 10. Alterum modum vincendi Paulus ver-
 bis sumptis à Salomone, sic manifestat: Si
 Pro. 25. 21. esuriserit inimicus tuus, ciba illū, si sitit, po-

sum da illi. Hæc enim faciens carbones ignis
 congeres super caput eius. Tanta est vis bo-
 nitatis, tanta virtutis, quæ ideò virtus di-
 citur, quod est fortitudo, tanta patientiæ
 potentia, tanta mansuetudinis fortitudo,
 vt nihil ei resistere possit. Quid mollius a-
 qua? quid ardentius igne, & tamen aqua
 extinguit ignem. Itæ ergo & responsio mol-
 lis frangit iram. Sic mulier, quæ mollit fer-
 mones suos, vincit & Sampsones; & for-
 tissimi quoque ab illa superati sunt. Si hoc
 in luxuriis, quanto magis in virtutibus? sic
 Abigail iram Dauid mitigavit. Haud secus
 Dauid ipse furorem sæuentis inimici sui
 Saul ad tranquillitatem & æquanimitatem
 reducebat, quem cum audisset Saul eod-
 em tempore & loco, quo illum ad mor-
 tem quærebat, dixit: Numquid hæc vox
 tua fili mi Dauid? Peccavi, revertere fili mi
 Dauid: nequaquam enim ultra tibi ma-
 lefaciam. Benedixit iu fili mi Dauid, &
 quidem faciens facies, & potens poteris. Au-
 di pronuntiatam potentiam patientiæ, ab
 impotente & impotente persecutore, qui
 vt erat potestatem habens regiam, sic im-
 potens erat, non valens resistere malo
 spiritui, & iræ, & odio, contra innoxium
 imò beneficium Dauid. Hoc fuit carbo-
 nes congerere super caput Saulis, vt in
 verticem eius iniquitas eius descende-
 ret, vt liberè fateretur se peccasse, se stulte
 egisse, & ideò nihil poruisse. De patiente
 verò ait: Et quidem faciens facies, & potens
 poteris. O magna patientia solius patientis
 & mansueti! Ergo hæc est victoria, quæ
 vincit mundū, fides nostra. At fides potētis
 patientiæ cōiuncta est. Itæ enim scribit Io-
 annes: Hic est patientia, & fides sanctorum. 1. Reg. 21. 15.

Quis igitur hanc non suscipiat doctri-
 nam, veramque sapientiam? Modum illius
 seruadæ explicat Dominus dicens. Si quis
 te percusserit in una maxilla, præbe illi &
 alteram. Et malum sufferre, & bonum cō-
 ferre docet. De malo audisti. Si quis te per-
 cusserit. De bono subiungit. Qui petiit a te,
 da ei, & volenti mutuari à te, ne auertaris.
 Si absolute quis petiit, da illi. Si mutuo pe-
 tit, nempe ad tempus, & hoc concede,
 ne auertaris. De malo, aut illud est in
 persona aut in facultate. Contingit, quod
 in ma-

in manu hostis sit labor & dolor; dolor dum percutit, labor dum angariat. Quid tu: vt non resistas malo? super dolorem tuum adde. Præstò sis ad mala etiam maiora toleranda. Si quis te laborare fecit in

Exod. 1.10. & seq.

peccatis suis, iniurius, contrarius, cogens, & fatigans, vt Egypti laboribus iniustus populum subigebant, non recuses laborem. Dic angarianti; fiat voluntas tua, præstò sum, paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua. De rebus, *Qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Tollat, licet persecutor res tuas easq; imprimis, quæ necessariæ sunt, vt est tunica. Si vult, quasi iuste id faciat, cooperiatq; malitiam suam, per iudicium noceat, si irreparabilem offensam irrogare præterdit, vt victus & conuictus in iudicio, tuū vltimius recuperare nõ possit. Quid tibi opus est facere? *Dimitte eum & pallium;* adde tu spontaneè ad ea, quæ tibi sublata sunt. Mõstra te tuorū bonorum esse Dominum, nõ feruum, qui possis de eis liberè disponere ad tuam ipsius voluntatem.

Prov. 3.2.

O quæ esset felicitas humano generi, si hanc Sapienciam amplexaremur! Inde Salomon post nobis propositam Sapienciam & exhortatam, subdit: *Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus nõ impinget.* Temporalia ista offendicula sunt, saxa, impedimenta, ne viam curramus mandatorum Dei; in his sæpè offendimus omnes, mille cadunt, pauci refurgunt. *Qui* autem malo non resistit, qui hæc terrena spernit, calcat, non est illi scandalum; ambulat fiducialiter in via sua, ambulat in via immaculata, vbi impingere non potest *Beatus, qui sic non fuerit scandalizatus, Beati immaculati in via.* Hi verè sunt beati, quos carteris Dominus auteposuit, dicens: *Beati pauperes spiritu;* qui cum Noè totum dereliquerunt mundum, vt totum possiderent, quanto à terra remotiores in altum euecti, tantò totius orbis facti pacifici possessores, vbi nemo vltra molestus est, deletis iniquis, ablata videlicet iniquorū facultate nocendi. Innocuus enim ille est, in quo princeps huius mundi non

habet quidquã, & hic est, qui in hoc mundo nõ habet quidquam, prorsus à terrenis spiritu seiunctus, corde separatus, animo prorsus alienus. Hunc manet cælus, quod nobis donet Dominus cæli & terræ, qui abscondit hæc à sapientibus, & reuelavit ea paruulis, quorum sunt omnia sua.

Matth. 13. 35.

CONCIO SECUNDA.

ARGVMENTVM.

Radix mala, à qua prouenit iuramentum, consideratur. Quam malū sit perjurare, destruit enim excellentiã Euangelicã perfectionis. Hortantur homines ad pacificè viuendū cum vxoribus suis etiã malis.

MAGNA prudentia est scire quò sint oculi nostri cõuertendi & à quo pariter auertendi, Nam per oculum, illa ad interiora nostra, quæ sunt exterius, ingrediuntur; & afficiunt facile animum nostrum, vbi in illo sibi locū fecerint. Ideò sapienter iustus ille cum protestatur: *Leuasi oculos meos in montes;* tum rogat: *Auerte oculos meos; ne videant vanitatem.* Præterq; quod exterior oculus eiusmodi ad interiorè habet necessitudinẽ, & dependentiã, & in eadẽ re dispicienda cõueniã plurimū. Quapropter ne animus ergã illicita afficiatur, exterior ocul⁹ sedulo est custodiendus. Hæc prudentiã à Christo Domino apertè docemur, quando, postq; dixerat: *Qui viderit mulierẽ ad concupiscendã eam, iã mœchatus est eã in corde suo;* Hodie monet. *Volenti mutuari à te, ne auertaris.* Vt ergò prudentes simus, hanc doctrinã lubenti animo suscipiamus.

Psal. 120. 5. Ps. 118. 37.

Mat. 5. 28.

Legẽ suam Christus pergit super veterẽ exaltare, vt quæ à vitij magis arceat, & ad eminentiora virtutis opera mentẽ extollat & vitam nostram: Oculum regulauerat in superiorib⁹ dicens. *Qui viderit mulierẽ ad concupiscendã eã, iam mœchatus est eã in corde suo.* Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum. Regulat & modo dicens: *Volenti mutuari à te, ne auertaris.* Qua in te nos docet, ne illa sic abiciam⁹, q̄ spectet te, nõ arridẽt, vt ab his mētis & capitis oculos auertam⁹. Et quo magis appropinquat nobis, eo minus sunt amouenda.

Mat. 5. 28.

Vbi

Vbi apparet Euangelicæ legis excellentia super Mosaicam, quæ uxores repudiare viris permittebat, quando illorum animo non cedebant. Ar Dominus: *Ego autē dico vobis: Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam machari.* Magna libertas, vel licentia magis, posse quis odiosam vxorē repudiare. Magnum ē contra vinculum, magna virtutis atq; constantiæ fortitudo, huiusmodi vxorem tolerare. *Melius est enim*

Prou. 21. 9. (inquit Salomon) *sedere in angulo domatū, quā cum muliere litigiosa, & in domo cōmuni.* Et rursus: *Melius est habitare in terra deserta, quā cum muliere rixosa, & iracunda.* Dura nimis est talis conuersatio, quæ sine magna patientia continuari non potest, vt melius videatur vel in deserto habitare, vel se in domus angulum recipere atq; abdere, quā libere conuersari, vbi sit mulier huiusmodi. Ad tantam tolerantia verus nō cogebat lex, propter duritiam cordis eorum: quasi licentia non esset repudij, homines facile vxorū sanguine polluerentur. Atq; idē minus malum putauit lex repudium, quā vxoricidium. Viri tamen sancti molestas quoq; mulieres sufferebant, sicut de Sancto Iob legimus,

Iob. 2. 9.

Tob. 2. 22. & de Tobia. Lex ergō Euangelica, quæ mitiora corda requirit, nos cum aduersis omnibus ita componit, vt malo non resistamus, sed illud potius & patienter toleremus, & lætanter quoq; obuuiis brachiis amplectantur. Idē statuit: *Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillā, prabe ei & alteram.* Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuā tollere, da ei & palium. Et quicumque angariauerit te mille passus, vado cum illo & alia duo. Num ergo lex quæ tantam exigit in aduersis fortitudinem, coniugum diuortium, & vxoris repudium fuerat permissura?

3. Legis ergō nostræ tantam excellentiam nunc maxime expendamus, quam in charitate potissimum, in pace, & veritate constituit altissimus Legifer noster. Prohibet enim separationem, prohibet iurationem, prohibet vltionem. In quibus stat præceptum illud Domini per Zachariam. *Veri-*

Zach. 8. 16.

tatem tantum, & pacem diligite. Veritatem (inquam) vt prius dixerat. *Loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo* (quod & Paulus iubet) *& iuramentum mendacne diligatis.* Pacem verō vt ait: *Iudicium pacis iudicate in portis vestris, & vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitatu in cordibus vestris.* Et quoniam separationis, & vltionis prohibitio ad pacem vtraque pertinet: iuratio verō ad veritatem: hanc seorsum & primum consideremus, de his quæ ad pacem sunt postmodum tractaturi; Duo autem consideremus, quid sit malum illud, a quo est iurare, & quā malum sit periurare. Malum illud vnde ortum est, & in vsu est, iusturandum duplex est, sicut duo sunt inter illud, videlicet qui iurat & cui iuratur. Alterum infidelitas, infirmitas alterum. Infidelitas (inquam) illa, qua alter alteri, non vt se habet res, loquitur, & asserit, aut negat. Quæ tanta est, vt iam vulgarissima sit illa sententia: *Omnis homo mendax.* Quod cum ita sit, non facile quis proximi sermonē, vt verum probat & accipit; quæ est humana infirmitas. Et cum necessitudo inter homines ex verbis potissimum, & cōmuni colloquio constet; si his duobus malis non adhibetur remedium, infelix nimium est vita & conuersatio humana. Sunt autem huiusmodi mala hæc, vt nihil humanum ad ea medicanda sufficiens videretur. Quid? Diuinum fuit necessariū, & hoc est nomē Domini, quo Deus in testem aduocatur eius, quæ in sermone preteritur veritatis. Quod nomen tantæ cū sit maiestatis, terroris, ac sanctitatis, obnoxium se diuinæ offensæ imprimis ac vehementer faceret, qui illud violaret; qui etiam non a proximo iam quem scellisset, sed a Deo quem inhonorasset, expectaret vltionem. Hæc est causa cur iuramentum adinuentum est, & in hominum mores & consuetudinem inductum.

Hinc lex vbi dixit: *Non mentimini, nec decipiet vnusquisque proximum suum.* Mox intulit: *Non periurabis in nomine meo. Nec pollues nomen Dei tui: Ego Dominus.* Et quoniam tanta est hominum non infidelitas modo ad homines, sed irreuerentia quoque

quoque ad Deum, vt temerarie inuocetur iureiurando nomen Domini, & sacrilegè quod iuratur, non impletur; inter Dei præcepta istud: *Non assumes in vanum nomen Dei tui*, post ipsius veri Dei noticiam & cultum proximè statutum est. Quin & transgressori simul intentata punitio: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim habebit insonent Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.* Ità & in repetitione legis: *Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra, quia nõ erit impunitus qui super te vana nomen eius assumpserit.* Vbi rem vanam intellige, quæ veritate sit vacua: Ea enim est vanitas, quam cum mendacio coniungit Psalmus.

Psal. 4. 3. Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Sicigitur lex. At Euangelium ad excelsiorem gradum statuens nos euehere, superaddit; *Ego autem dico vobis: Non iurare omnino. Sit autem sermo vester: Est, est, Non, non.* Gratia enim Christi ad pificum innocentiæ statum, quantum fas est hominès reuocare contendit. Audistis enim dum repudiũ tollit, dicentẽ Dominũ. *Ab initio non fuit sic:* quando verò ab initio? quãdo Adã cõstitutus in iusticia, & sanctitate ex ore Omnipotentis dixit: *Relinquet homo patrẽ suum, & matrẽ, & adhaerebit uxori suæ: & erunt duo in carne vna:* Quibus verbis Christus subscribens ait: *Quod ergò Deus coniunxit, homo non separet.* Si ab initio hæc dicta sunt, & ad id temporis vxoriam rem reducit Dominus: ergò Euangelica lex ad apicem illum quantum possibile est, nos laborat erigere. Ità ergò intèdit, vt fides seruetur, eademque, vt tunc esset factum, adhibeatur. Ità & infidelitatem submouens, & infirmitatem per virtutem gratiæ confortans.

Ergò qui veritatem mendacijs, ac pernijs euerit, profermit, negat & polluit; hic maxime omnium legi Euangelicæ cõtradicit. Cur veritas de terra orta est? nonne, vt quæ erat in cælo Angelorũ medio, in medio nostrum staret quoque, vt illam diligeremus, faceremus, veneremur? Estò, dicat verum Paulus: *Est autem verax Deus, omni autem homo mendax.* Si iare Deus homo est, verax iam erit & homo: si

Tom. 1. Bellissani,

diuinitas homini coniuncta est, cur nõ & veritas, quando, qui veritatem misit, verax est, vt ait ipsa Veritas? Iuncta quidem est vnitantum hypostaticè Veritas increata. At non vt in illo dumtaxat, veluti collecta esset; sed vt a vellere, super terram omnem diffunderetur. *Verbum quidem caro factum plenum est gratia, & veritate: Sed de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Promiserat Deus daturum se nobis: *Iurauit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Sic & patribus pollicitus fuerat quòd in semine eorum benedicerentur omnes tribus. *Fidelis quidem Deus in omnibus verbis suis, sed veritas tunc illius enituit, quando ea, quæ promiserat adimpleuit.* Audi Paulum: *Dico Christum Iesum mini. Iesum fuisse circumcissionis propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones patrum: Gentes autem super misericordia honorare Deum.* Veritas fuit, quòd missus sit Christus ad oues Israël propter promissiones patrum: misericordia, quòd repulsus à Iudæis processerit ad gentes, quibus nulla fuerat facta promissio. Gentib; enim non loquebatur, sed patribus, quibus & de Gentibus locutus est. Sic ambo ad laudes Dei inuitantur. *Quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas Domini manet in æternum.* An non hæc magna veritatis obseruanda ratio, quæ propter veritatem Dei, veritas de terra orta sit? *Vt sicut misericordia Domini plena est terra: Ità sit & veritas eius in generatione, & generationem:* Attende & causam, cur venit in hunc mundum is, qui perdit omnes, qui loquuntur mendacium. *Diminuta erant veritates à filiis hominum, vana, id est falsa, loquebantur vnusquisq; ad proximum suum: labia delosa in corde duplici: hinc miseria inopum, hinc gemitus pauperum.* Ergò propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. *Qui iaceo inuisus, & absconditus, nunc exurgam, me ipsum manifestabo, dabo salutem meũ & saluatorem vestrũ, producam*

Ioh. 8. 26.
Iudic. 6. 37
Ioh. 1. 14.
Psal. 131. 11.
Genes. 12. 3.
18. 18.
28. 18.
26. 4.
Rom. 15. 8.
Psal. 126. 2.
Psal. 84. 12.
Psal. 32. 5.
Psal. 99. 5.
Psal. 11. 2.
Psal. 11. 6.

veritatem, vt iam diminuta veritates amplificentur: vt iam vestra eloquia sint eloquia Domini, vt verbum meum sit in ore vestro, & vos ipsi quasi os meum sitis.

- 6
Exhortatio.
 O veritas! quanta nunc est dominatio tua super terram? *sermo vester sit, Est, est; Non, non.* Qui ad Euangelium pertinent, qui cum Christo sunt qui est veritas, qui in veritate sunt Christiani, hi ambulat in veritate, hi dolos fugiunt, hi mendacium abominantur. *Ecclesia Dei viui columna est, & firmamentum veritatis.* Qui veritatem abicit, se ab Ecclesia elongat, indignum se declarat, qui in illa sit. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo: qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum aduersus proximos suos.* Dirutum vetus templum, quis nisi veritas restaurauit?
 1. **Tim.** 13. 15.
 3. **Esdr.** 4. 14.
 3. **Esdr.** 4. 49.
 1. **Ioan.** 8. 44.
 1. **Ioan.** 8. 31.
 1. **Matt.** 18. 7.

SECVNDA PARS.

7 **Q**uoniam non custoditur os nostrum, nec veritate regulatur, iam mundus in hominum moribus, veluti ad Chaos anti-

quum miserima conuersione reuertitur, vt vix sciam an illa prisca confusio, Babylonia istam in hominum moribus, actionibus, & tractationibus referre valeat sufficenter. In aeris alterationem Salomon reuoluit fallas hominum promissiones dicens: *Nubes & Proa. 15. ventus, & pluuia, non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.* Aer nubilosus vtis concussus pluuiam repromittit, at non semper etiam post huiusmodi alterationes sequitur pluuia: Haud fecit gerit se homo, qui multa & grandia pollicetur, qui non tribuit tamē. Quod si huiusmodi falsa ac vana promissiones turbato aeri comparatur: quid erit tanta mendaciorum aggregatio atque frequentatio? quid hominum in dololentium, dolose agentium, fraudibus fallentium multitudo? De separatione ergo & vitione, quae paci officium maximē, actus propono prius vitione Ezechiel. Vnde trahitur exhortatio pacifice vitae cum vxore, & patientiae cum offendente. Ezechiel itaque intellecturus ex visione quatuor animalium, quae mala procedunt ex hominum iniquitate se mutuo fallentium, insectantium, turbantium, hoc vidit: Et vidi (inquit) & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone; & nubes magna, & ignis inuolvens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri, & in medio eius similitudo quatuor animalium. Horrida ista visio, & terrore plena; nonne veluti in speculo, statum nobis mundi repraesentat, vbi res tam diuersae ad inuicem coniunguntur? homo, leo, aquila, bos? o monstrum, o confusio, o chaos inuisibile. Bene turbo, nubes, ignis, & haec ab Aquilone, vnde malum panditur omne, simul inuoluta & veluti indistincta veniebant. Nunc quis hoc ambigat peruersam hominum conuersionem & vitam designare? vbi tot diuersa, tot aduersa, tot peruersa concurrunt, & versa omnia, atque mutata a conditoris summi instituto. Homo es, sed Leoni proximus & similis. Ideo Sapiens monet: *Noli esse sicut Leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & op- Eccl. 4. 11. Eccl. 15. 19. primens subiectos tibi.* Et de muliere, quae & ipsa homo est, idem Sapiens nonne dicit: *Commorari Leoni & Draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam.* Homo

es, verum cum boue coniunctus es, quando de recordi iuvene, que meretrix irruit dicit Salomon: *Sequitur eam, quasi bos ductus ad victimam* Homo es, sed cur bestia illa prima quæ fuit regnū Assyriorum habebat alas Aquilæ? quia scelesti, aquilis velociore sunt ad effundendum sanguinem. Væ nobis si non esset filius hominis super hæc animalia: capiti eorum imminebat firmamentum, & super firmamentum similitudo throni, & similitudo quasi aspectus hominis desuper. Et cum fieret vox super firmamentum, stabant, & submittebant alas suas. An non iam manifestum est, vocem hanc verè cœlestem vocem esse Domini nostri Iesu Christi, qua sistunt animalia, qua distinguitur chaos; qua tot ac tante hominum turbationes sedantur, componuntur, regulantur? Audi vocem istam: *Ego autem dico vobis. Quicumque dimiserit uxorem suam, facit eam mechari* Ego autem dico vobis, non resistere malo. Vidit Ezechiel animalia, & coniuncta & currentia. Vidit & Ioannes, sed distincta & quiescentia. Facta enim voce Christi super firmamentum, & eo sedente iam pacata sunt omnia, vbi vox illius auditur & custoditur.

8. Audite ergo verbum Domini. Docui non iurare omnino, sed simpliciter asserere veritatem; si verbo, vt nō offendamus, monet, quanto minus facti permittit offensionem? si iuramentum vetat, quanto magis perituri, quod & lex vetabat? quanto magis dolos, fallacias, iniurias, calumnias, detractiones, iurgia, contentiones? sed adhuc leo est in via, cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolore. *Sub lingua eius labor, & dolor, sedet in insidiis cum dimitibus in occultis, quasi leo in spelunca sua, vt rapiat pauperem, & interficiat innocentem.* Quid verò tu? ne sis leoni coniunctus, sis homo, sis mitis sis mansuetus, sis ratione præditus, ne commutaueris superbo, ne induas superbiam & ferocitatem, ne fias leo & tu. Esto vxorē habebas, de qua scriptum est: *Nequitia mulieris immutat faciem eius, & obtenebrat vultum suum tanquam visus.* Quid hic agis tu?

iam dimittere non potes, numquid similis ei efficieris? Absit. Docuit Salomon: *Ne respondeas stulto iuxta stultitiā suam, ne efficiaris ei similis* Quid est respondere stulto iuxta stultitiā eius? stulte loqui indignanter, obiurganter, si & ipse sic locutus est. Sed si stulte ille, sapienter tu; si indignanter ille, patienter tu; si obiurganter ille, tu in mansuetudine suscipe verbum, & molli responsione frange illius iram.

Cogita quod vidit Ezechiel, nempe super animalia illa coniuncta sedere virum, quem adorat multitudo Angelorum. Non sine (inquam) illius prouidentia factum est, vt cum huiusmodi muliere coniungeris: hæc est crux tua, quam post Christum ferre debes. Nunquid non fuit Synagoga Sponsa Dei? & quam se illi tandem exhibuit? Ipsa, ipsa quod nec permittebat lex, neque cogitauerat, sponsum suum ne repudiavit modò, etiam sine libello, sed de domo expulit, eiecit extra vineam, deturpauit, occidit, vt re iam dicat, quod verbo dixerat aliquando per Prophetam. *Ipsa non vxor mea, & ego non vir eius: & patienter egit tamen, & paratus est se iterum coniungere illi.* Hoc facite viri, hoc discite à Christo: *Diligite uxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam nouam sibi sponsam istam accepit, vt doceret qua ratione cum vestris vitam nunc agere debeatis.* In lege sic scriptum est: Si habuerit homo uxores duas, vnā dilectam, & alteram odiosam, & fuerit filius odiosæ primogenitus, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ. Quæ vxor Christo odiosa, si non Synagoga? Quæ dilecta, si non Ecclesia? & ex Synagoga tamen allumpsit Apostolos: de quibus Dauid: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: & constituit illos primogenitos, constituens eos principes super omnem terram: iuxta quod de illo met Dauid sub sumptius cecinerat figura.* Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ. Tam male igitur Christus habitus à Synagoga, non repulit tamen plebem suam, vt dicas, etsi sit odiosa mulier, in hoc Christi mansuetudinem imitari, eamque vt dilectam habere

Pro. 26. 45.

Matth. 23. 39.

Osea 2. 1.

Eph. 5. 25.

Deut. 21. 17.

Pf. 44. 17.

Pf. 88. 3.

iam, & diligere, sicut & Christus Ecclesiam. Magna quippe felicitas humana uxorem habere ad suam voluntatem; mutuum enim amor & honestus voluptatem creat. Vnde Sapiens: *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quae sunt probata coram Deo, & hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes: Et hoc Dei donum est: sed non omnibus datum.* No-uit enim Deus quid cuique expediat. Si alter coniugum morosus sit, molestus, dissentiens; cogitet alter, Deum suam necessitatem praenouisse, & quod prauiderat sibi expediens fore, illi contulisse, atque ita disponat sermones, & actus suos in iudicio, id est prudenter, ut quod illis datum est ad beneficium, non sit ad praedudicium: prudentia opus est, atque patientia: prudentia ad alterum; ad te ipsum patientia: quin & utrumque & prudentia, & patientia.

9. Generalem illam regulam. *Non resistere malo:* Pro omnibus, & erga omnes dedit Dominus: Ergo illa potissimum coniuges inter se obseruare tenentur. Magna virtus: *Non resistere malo.* Sed si tantum bonum est malo non resistere, quantum malum bono resistere: quale piaculum, bonis malum inferre? Hoc dolebat Paulus, quod non malo resisterent: fideles, verum & sibi mutuo malum inferret:

1. Cor. 6. 7. *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini: sed vos iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt?* Duo Paulus culpatur in Corinthiis: & quod malo resistent; & quod malum inferant, quae duo ex verbis Domini trahuntur. Dum enim docet malo non resistendum, malum supponit illatum. Primum ergo est malum inferre, hoc contra legem omnem agitur: Namque lex nulla admittit, quod proximo nocetur. Quare Romani in quo laudem constituebant, non erant ipsi innoxij, ceteris nationibus molesti, quas sibi subigebant. Et propterea neque alie tres bestiae, quae orbem vniuersum sibi

subiectum habere laborauerunt, immunes sunt a delicto. Vnde Nemrod, qui primus per vim sibi regnum crexit, dicitur: *Robustus venator coram Domino.* Venatio illa sua, ut ad oppressores debiliorem se extendit, a Sapiente sic describitur: *Venatio leonis onager in eremo, sic & pasqua diuitum sunt pauperes.* Erat Robustus gigas iste, non poterunt illi gentes resistere, quapropter illos iniuste & violenter opprimebat: Hoc autem erat coram Domino, quoniam *vultus Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Videbat enim Deus, & displicebat ei: sic sunt omnes, qui proximum offendunt quoquo modo.

Paucos inuenias potentiores, qui debiles non offendant. Sunt enim, ut dixit Sapiens, pasqua diuitum pauperes; sicut enim feri debiliores a fortioribus rapiuntur & comeduntur: cuiusmodi est asinus syluestris, quem onagram appellat. His Paulus interdicit regnum Dei propter illorum iniquitatem: *Iniqui inquit regnum Dei non possidebunt.* Qui namque terram sibi iniuste rapiunt, quomodo caelum possidebunt? Iustitia vnicuique tribuit, quod suum est. Factum regnum Dei, & dabitur: Caelum caeli Domino. Quomodo autem illius iurisdictionem adipiscimur? Audi Iustitiam, quae de caelo prospexit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Pauper huiusmodi non est, qui terram diligit, qui terram diripit, qui terrae laborat dominari. Vnus tantum Deus, Dominus est caeli & terrae. Tu si terrae volueris esse Dominus, tuum non erit regnum Dei. Ut sis Dominus caeli, terrae te conuenit pauperem esse. At quomodo pauper, si oculi tui diuitis numquam satiantur? *Si quasi solus habitaturus in medio terra coniungis domum ad domum, & agrum agro non cessas iugiter copulare?* Cum itaque pauper non sis, neque tuum est regnum caelorum, quod pauperum est: at si non tuum, neque illud possidebis. Ideo quod *iniqui regnum Dei non possidebunt.*

Secundum quod Paulus culpatur, est: *Malo resistere.* Quare inquit non magis iniuriam ac-

*viam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Hoc vero bifariam fieri contingit: Vel tantum impediendo ne quis sibi noceat, vt angariani resistere, ne angariet; & tunicam tollenti obflare, ne auferat: Quod profectò, vt iniquum non est infirmum ramen est: propterea quòd resistētiam Christus vetans in culo obligationis non adstringit, sed ad gradum dirigit Euāgelicæ perfectionis. Vel resistentia ista etiā ad vindictam procedit offendentis, vel repetens ablatum bonum, vel vlciscens illatum malum: Et hoc nouissimum fieri contingit, vel priuata propriaque autoritate, vel communi, quæ est iudiciaria. De communi per Iudices statuebat lex oculū pro oculo, dentem pro dente: Id autē fieri poterat zelo, aut vindictæ, aut iustitiæ. Ne zelo vindictæ, id lex ipsa quoque interdicebat, dicens. *Nō quaras vltionem, nec nemor eris iniuria cinum suorum.* Legis tamen erat vindicare iniquitates, & iniquos castigare.*

Et summa in Euangelio statuta punitio est, de populo per excommunicationem exterminari. Neque concedit ex vi sua, vt etiam ex iustitia cōtra proximum tuas iniurias prosequaris. Quod si licitè fit, aliunde est, quàm ex Euangelio, qui leges polyticas; vt non statuit, ita nō destituit. Quod propterea minus admittit, quòd vt difficile est diuitē intrare in regnū cœlorum, ita & suas iniurias prosequentē. Etenim quemadmodum diuitiarum amor eas habentem facile alstringit: Ita quærentem vltionem, odium facillimè incurrit.

no. 21. 24
 Gen. 19. 18.
 Gen. 13. 2.
 Gen. 9. 25.
 Cor. 6. 7.

tium hac ratione spectarent gloriam Dei! Propria demū autoritate iniurias vlcisci, lege quacunque iusta vetitum est. Si nullus, dum sua res agit, dicit testimonium, quòd si dicit non creditur, quam ratione in re sua contra quemcunque licebit iudicium facere? Quis enim te constituit iudicem super illū? Dei iudicium est nō tuū. Rectè igitur Salomon: *Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei, reddam vnicuique secundum opus suum.* Vide quæso quanta temeritas, quanta superbia; *solius Dei est reddere vnicuique secundum opera sua;* & audes tu dicere: *Reddā vnicuique opus suum.* An vales tu quoque hoc præstare; sed ò vltimam verè id præstares. Nam & Deo redderes secundum opus suum. Gratiar redderes, honorem, cultum, obedientiam, reuerentiam, timorem, amorem. An fortè de malo opere te loqui declaras? Res ista te malis plenum ostendit, quādo malo reddere vales, bona nequaquā. At quare in hoc quoque nō generalis es, ac totus? redde hosti tuo, homicidæ omnium, Diabolo (inquam) secundum opus suum. Quanta super te congersit, & indies mala congerit? hunc inimicum habes, contra illum exerce inimicitias. Quomodo fecit tibi, sic facias illi: te deiecit, deiice illum: te interfecit, interfice illum: te expulit de Paradiso, tu de hoc mundo, de corde tuo eiice foras, vt bene sit tibi. Amen.

Deus. 1. 17.
 Pro. 24. 29.
 Rom. 2. 6.

MORALE.

Videtur ergò quàm verè dixerit sanctus ille, qui in spiritu loquebatur. *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandata tua.* Is perspector est, qui similiter factor est. Sicut & Deus quādo præstat, tum nobis ostendit misericordiam suam, & Christus postquam pertransiit benefaciendo, tum dixit; *Multa bona opera ostendi vobis.* O felicem inspectionem! ò beatum hominem perspicentem in omnibus mandatis Dei. Quid enim Dei mandata præcedunt, nisi vt perfectus sit homo Dei: Vbi autem perfectio est, ibi confusio non est: confunditur fur deprehensus in opere manuum suarū. Confunduntur superbi, quan-

13
 Psal. 118. 6.
 Act. 10. 38.
 Iob. 10. 32.

do dum alleuantur, deiciuntur. Qui rei innititur labenti, si cum cadente cadit, confusione suffunditur. Qualis erit confusio hominum, qui terram innituntur, cum illa excutiens Deus, impios excludit ab ea? Qualis confusio diuitis in die vltionis, in quo nihil proderit iactantia diuitiarum? An non confusus ille, cuius frustratur desiderium? cuius opera non succedunt prospere? cuius inimici gloriantur in malis eius? & qui exaltatus incipit cum rubore nouissimum locum tenere? Nabuchodonosor,

Iud. 2. 3.

qui in superbiam elatus, dixit cogitationem suam in eo esse, vt omnem terram suo subiugaret imperio: quam confusus euasit, quando vna mulier Hebraea, praeciso

Iud. 14. 16. capite Holofernis, fecit confusionem in domo Regis huius superbissimi: An non con-

Esth. 6. 12. fusus Aman, qui indignatus contra Mardocheam, vbi illum cum omni gente Iuda-

Esth. 7. 6. eorum cogitauerat perdere, coactus est illum honorare, vnde festinauit ire in domum suam lugens, & aperto capite. Et quid, vbi

glorians se solum ad regale conuiuium inuitatum, hostis Reginae Esther declaratus est, & in cruce suspensus? Vnica via vitanda: confusio est sapientiam audire, & in

Ec. 24. 30. illa operari. Ita enim ipsa protestatur: *Qui*

audii me, non confundetur. Et qui operantur

in me, non peccabunt. Audire, & operari simul coniungit. Qui audit me. Qui operantur in me. Quia is verè audit legem, & in

ea perspicit, qui secundum illam operatur. Ita simul componit confundi, & peccare: non confundetur; non peccabunt. Nam profectò peccatores confundentur in tempore malo. Sicut enim est confusio, quae

Ec. 4. 25.

adducit peccatum, vt ait Sapiens, ita peccatum omne adducit confusionem. Sic enim scribit Isaias: *Confusi sunt, & erubue-*

Isa. 45. 16.

runt omnes. Simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israel saluatus est in Domino salute aeterna: non confundemini, & non erubescetis vsque in saeculum saeculi. O

Psal. 118. 6.

perertam veritatem! Tunc non confundar

eum perspexero in omnibus mandatis tuis. Quanta esset consolatio procul ab omni confusione, si in ea intenderent homines, quae Christus Dei Sapiencia nobis hodie profert ore suo benedictio? Quale gau-

14

dium vbi sunt vir & mulier bene sibi consentientes? qualis voluptas vigeret, vbi veritas regnat? Quali, qui patientia vtuntur, pace fruuntur? Vides Ecclesiam nouam sponsam descendentem de caelo? caelestia sunt haec, consensus in bono, veritas in corde, pax & patientia in omni opere nostro: terra nostra non dabit fructum istum. De caelo allata sunt: Ibi, hinc, inde consensus, veritas, pax. Hic non mutua sunt ista continuè, interdum claudicant, quia sumus in mundo, vbi fat est seruari a malo. Si coniuges non coniungis adeo, vt vterque idem sapiat, idem sentiat, sinque vterque bene sibi consentientes: Tu quod tuum est perfice, & bene tibi erit. Nam Deus ita decreuit, vt verum bonum non aliunde nobis eueniret, quam ab ipso, qui solus est bonus. Ipse nullo indiget ad benefaciendum nobis auxilio, hoc tantum postulat, vt ipse se homo coarctat Deo per conformitatem & obedientiam. Re sic composita, quidquid huic contingat hominibus illi in bonum conuertitur. Adsit tibi licet homo ille, de quo Sapiens ait: Bona in mala conuertens insidiatur, & in Electis imponit maculam: exies tu absque macula, liber ab eius insidiis & molestis, si cum Deo fueris coarctatus: conuertat homo pestifer bona in mala, valentior Deus ad mala in bona conuertendum. Sit vxor stulta, qualis fuit Iob, num ideo vir sanctus quidquam suae virtutis amisit? stultus sit vir quoque. An non stultitia Nabal dignitas fuit & exaltatio vxoris suae Abigail? Si verò consentiant in virtute, sicut iuuenis Tobias & Sara vxor eius: hoc a Deo datum est. *Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet incunditatem à Domino: & mulieris bona, beatus vir.* Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis. Magna profectò in hac vita felicitas ista est, vir & mulier bene sibi consentientes, & haec aliquando viro datur pro factis bonis: quod & de muliere dicendum est. Quò enim contra eueniat: tu Deo coniungere per voluntatis conformitatem, & statum nobiliorem

Sed quid faciunt homines? bona sibi in malo

IAN. 10. 1. mala conuertunt. Quod Nadab & Abiu
 filii fuerint Aaron summi Sacerdotis, hoc
 illis ex sua temeritate exitum fuit. Quod
 Exod. 49. populus in deserto Dei presentia in San-
 ctuario fuerit honoratus, hoc illi ad suam
 perniciem conuerterunt. Quod ingressi
 possiderent terram lacte & melle manan-
 tem, detrimentum commisti cum Chana-
 nais sibi fecerunt. Quod Gens illa à Deo
 fuerit per Filium suum vnigenitum visita-
 ta, ad omnium pessimum scelus traxerunt
 ingrati, & ad horribile exterminium. Sicut
 non contristabit iustum quidquid ei acci-
 derit, ita neq; maculabit, neque violabit.
 Tua, tua est culpa non focii, non coniu-
 gis, non proximi cuiusq; si non fueris bo-
 nus, si non bene, quæ tibi apponuntur, fue-
 ris vsus. Si prudens non fueris, patiens in
 malis, in quorum medio versatur vita ho-
 minum. Non dixit Propheta: *Tunc non
 confundar, cum prospera mihi euenient, sed
 cum perspexero in omnibus mandatis tuis.*
 Viam mandatorum perspice, ne erres in
 ea, ne declines neque ad dexteram, neque
 ad sinistram. Sinistra, quæ sunt aduersa, ne
 te extra viam impellant; dextera, quæ sunt
 prospera, ne te extra eandem viam tra-
 hant; vt non declines à mandatis tui Dei.
 Tunc immaculata erit via tua, tunc tuta,
 tunc tranquilla, & iucunditatis plena.
 Etiam si cecideris, non collideris, quia
 Dominus supponet manum suam, etiam si
 elurieris, non deficies; propterea quod di-
 cetur tibi. Surge, comede; grandis enim
 tibi restat via: huc faciunt verba ista Do-
 mini. *Si quis te angariauerit mille passus,
 vade cum illo & alia duo.* Sic ad sensum
 tuum accommoda. Si molestiæ, calami-
 tates, paupertates, cateraque sensui con-
 traria angariauerint te, rebellem tuam
 compulerint voluntatem, vt viam pergas
 mandatorum Dei; tu stimulo assuetus, li-
 ber iam nunc incede: Si fuisse agebaris,
 nunc voluntariè ambula. Stimulo conci-
 tatus equus, etiam non concitatus currit:
 Si in angustia cordis propter prementia, &
 adstringentia mala, viam pergebas diui-
 norum mandatorum; nunc quando dila-
 tatum est cor tuum, quare non curris ve-
 lox? o popule, si in deserto, vbi nunquam

habitauit homo, legem accepisti, heu!
 quare in requie recedis ab ea?

Sic circa tabernaculum Dei populus e-
 rat dispositus, vt sua loca quisque tueretur
 & custodiret. At in tribus aliis omnibus
 numerati sunt, qui possent ad bella proce-
 dere; præter tribum Leui, quæ tamen per
 gyrum tabernaculi figeret tentoria, ne fie-
 ret indignatio super multitudinem. Quid
 hoc queso? pugnaturocul à taberna-
 culo, propè non pugnaturo, omnes tamen
 circa illud. In aduersis pugnatur, in pro-
 speris est quies. Vtroque ad honorem Dei
 nos conuenit vri, vt non declinemus neq;
 ad dexteram, neque ad sinistram; vt sit
 pax his qui propè, & his qui longè. Video
 tamen in aduersis multitudinem accedere
 ad Deum. At extra militiam retrocedunt,
 cum debeant magis appropinquare. Te
 malis impulit Deus, aduersis quodammo-
 do coëgit, vt in pace, Leuita veluti esses,
 Deo propinquus magis, Deo coniun-
 ctior, Deo obsequentior; vt quæ ad cul-
 tum Dei pertinent, humiliter ac deuotius
 frequentares.

Intentus audisti varia Domini præcep-
 ta? In aduersis quid? *Non resistere malo.*
 Sed dolorem inferenti, & honorem aufe-
 renti in percussione maxillæ, *præbe illi &
 altera:* laborè ingerenti angariando mille
 passus, adde tu ad laborem. Tuam tibi tol-
 lenti tunicam, sponte tua *præbe illi & pal-
 lium:* hæc ad sinistram, & veluti à taberna-
 culo procul, vbi sunt numerati ad bellum.
 Nunc in dextera propè Deum, vbi non est
 militia, sed quies, quid? *Qui petit à te da ei,
 & volenti à te mutuari, ne auertaris.* Iam li-
 ber, non coactus; pecuniam voluntariam
 da indigenti. Ita perspicies in omnibus mā-
 datis Dei. Ita non erit tibi cōfusio, sed glo-
 ria, & pax, & requies. Sed heu! quid euenit
 nobis? Id quod ait Salomon. *Acetum in ni-
 tro qui cantat carmina cordi pessimo.* Acetū
 nitro auget vim, si cum illo misceatur. Ni-
 trum est cor pessimū, quid acre, ex corrup-
 ta terra concretum. Acetum correptio &
 doctrina, qua cor pessimū corripere labo-
 ramus: hæc enim carmina sunt dulcedinē
 afferentia, salutem, & pacem: sed cor
 pessimum ex correptionibus peioratur, fit
 acrius

Num. 1. 20

17

Prou. 25.

20.

acrius, sit infestius, sit molestius, sit ad malum suamque ruinam vehementius. Vbi sunt, qui patienter ferant incommoda? qui malo non resistant? qui cum se offendentibus concordent? Vbi qui tribuant petenti? qui gratis mutuent? qui mala sufferant? qui bona conferant? qui veritatem loquantur? qui pacem custodiant? In monte Synai Deus dedit legem, ibique cum Moysse loquebatur. At erecto tabernaculo inde loquebatur. Id habes in fine libri Leuitici: hoc in principio libri Numerorum. Sed quid primum iussit de tabernaculo? Ut tollerent summam virorum fortium procedentium ad bellum, & nomina singulorum. O bellum! o pugna! o militia!

In monte olim Deus cum longè esset à nobis, dedit legem: At verò simul atq; nobis in sanctuario & templo corporis sui propè accessit ad nos, de militia est sermo illius, de bello Euangelico, quo per patientiam hostes vniuersos superamus, & homines, & spiritus. Audistis iam de monte: *Oculum pro oculo; dentem pro dente. Ego autem de templo meo dico vobis. Non resistere malo.* Sumite summam virorum fortium procedentium ad bellum, qui populus meus sunt, qui de numero exercitus mei fortes sint in bello, castra vertentes exterorum, non in gladio & hasta; sed in nomine Dei viuientis, vt Christiani, vt Euangelici, vt veri discipuli Christi, qui *vt agnus mansuetus ductus est ad victimam.*

Ier. II. 19.

Psal. 118.
115.

Prou. 20.
22.

Heu! & tu te Christianum iactans, resistis malo? reddis malum pro malo? vindictam sumis contra proximum tuum? *o Domine suscipe me secundum eloquium tuum, quo me docuisti, non resistere malo;* suscipe me (inquam) in numero seruatorum tuorum. Sic enim viuam, & non timebo mala, quia tu mecum es: & hoc pacto non confundar: propterea rogo, vt non confundas me ab expectatione mea, qua à te non à me ipso expecto liberari: Sic promittente viro, qui fuit sapientia tua olim repletus. *Ne dicas. Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.* Suscipe ergo me, o Domine! secundum hoc verbum tuum. *Ne dicas. Reddam malum: Et non confundas me ab expectatione mea, quam audiui, vi-*

delicet: *Expecta Dominum, & liberabit te:* quod si fecero, scio quod non confundar. Da mihi virtutem hanc contra hostes meos, vt in pace mutua dormiam & requiescam. Amen.

FERIA IV. DOMINICÆ DE SAMARITANA.

CONCIO PRIMA.

Audistis quia dictum est anti-
quis diliges proximum tuum,
Matth. 5.

ARGVMENTVM.

Agitur de perfectione dilectionis inimicorum. Quid sit ostenditur. Quod est possibile, & de fructu & utilitate ipsius. Consideratur ista dilectio vt actus, & vt obiectum.

NON mirum si Creator condens mundum non omnia immediatè fecit ex nihilo, sed congeriem quandam cõfusamq; materiam velut effudit, vt ex eadem quasi expolita post atq; distincta, mundi totius partes efformaret: cum enim nihil, nihil sit, & ideo in mentem, aut imaginationem nostram cadere non possit, ex recessu creaturarum ab illo, non nobis sic apparet perspicue sapientia Dei, sicut in eo, quod ex rudi, inani, & vacuo quodam chaos extraxit pulchram hanc totam molem, in cuius ordine, ornatu, & perfectione maxime nobis ostenditur, quod omnia in sapientia fecit, fundauit terram prudentia sua, & stabiluit collos in intellectu. Haud secus in creatione hominis spiritualis facti ad imaginem suam se habet Deus. Mala permittit, quae solus bonus Deus facere non potest; ex quibus, quasi ex tenebris dicit lucem splendescere, & veluti

& veluti ex rudi materia perfectum formatum hominem, & hoc potissimum facit, quando ad imaginem Dei illum effingit, ea in perfectione, in qua maxime Deus similes sui facere delectatur, in quo iam naturaliter impressa est suae similitudinis pulchritudo, de qua perfectionis similitudine est hodiernus sermo Domini. *Visitis filii Patris vestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos.* Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester caelestis perfectus est. Hanc perfectionem suam Deus, quomodo, si mali & iniusti non essent, manifestaret? Nos quoque ipsum quomodo in hac perfectione imitemur, si nullos haberemus inimicos? nullos odientes? nullos calumniantes? Sicut ergo ad pulchritudinem vniuersi, turpis illa contulit informis, atque deformis rerum prima confusio; Ita odientium, atque instantium malitia in pacis pulchritudinem surgit, quam vera in homine, qui diligit inimicos suos, creat sapientia. De qua sapientia ideo scriptum est: *Via eius via pacis, & semita illius pacifica.* Pax enim inter alias virtutes singularem habet pulchritudinem propter admirabilem proportionem, & ordinem personarum dissimilium. Inde Propheta: *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.* O nobilissimam perfectionem, atque pulchritudinem Euangelicæ legis! Hanc quæso nunc dispiciamus, quando à diuina Sapientia, quæ Christus est, nobis proponitur.

Tria verò de ista excellentissima perfectione videntur esse proposita, quæ proinde nos conuenit diligenter considerare. Primum est, quidnam illa sit, alioqui quomodo illam consequemur, si non discernatur atque dignoscatur? Secundum est, quod sit possibilis; ne forte visa eius essentia, atque adeo excellentia exterrcamur, putantes illam nobis inaccessibilem. Tertium est fructus & merces. Vnde tanti culminis animemur ad ascensum; neque nos aut labor, aut pugna subeunda, ut palmam victoria consequamur, tardium generet atque fastidium. Sed cum turpis potius lætantes, ascendamus ad montem oliuarum.

Tom. I. Bellinzani.

Huius itaque perfectionis essentiam Dominus ipse constituit in tribus. Nempe, *Diligite inimicos vestros. Benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persecutoribus & calumniatoribus vos.* Vbi duo nobis obijciuntur, obiectum & actus. In his enim ista Domini ad aliquid agendum nos impellit. Propterea quod lex omnis circa humanos actus versatur, illos vel prohibens vel præcipiens. Actus autem creaturæ cuiuscunque in obiectum aliquod tendit, vel faciens illud, vel agens circa aut erga illud. Vnde duo in actibus nostris necessario requiruntur: Videlicet actus ipse, & obiectum illius. Actus est dilectio, obiectum est res dilecta. Ideo dicit: *Diligite inimicos vestros.*

Obiectum itaque à principio attendamus. Tribus nominibus hoc nobis obiectum est propositum, audimus enim hæc: *Inimicos vestros. Qui oderunt vos: pro persecutoribus, & calumniatoribus vos.* Notantur ergo his tribus nominibus inimici, odientes, persecutores, & calumniantes. Nomen inimici tribus commune est, quorum sunt speciedia nomina, Odientes, Calumniantes, Persecutores. Inimicus autem, de quo hic est sermo, est inimicus homo, non diabolus aut quæuis alia creatura: Ethic homo non omnis homo, sed omnis homo viuens; nam non omnes, qui hac vita sunt functi, sub hoc nomine comprehenduntur: Cuiusmodi est diues ille, *Luc. 16. 19.* qui induebatur purpura, & bysso, & sepultus est in inferno. Qui inimicus quidem est; quia & Deo odiosus est: cui tamen, quod beneficiendum non sit, Abraham demonstrauit, nullum ei subsidium porrigens, nulla misericordia motus super eum: sed in suis miseris subsistere, atque in necessitatibus perdurare dimisit. Inimicus ergo, quem diligere debemus proximus noster est, cui exhibenda, vel à quo expectanda est misericordia. Sicut declarauit *Luc. 10. 5.* Dominus in parabola seminiui & Samaritani, qui fecit misericordiam in illum. Ergo sub nomine inimici, quem diligere iubemur, proximus intelligitur.

Quæ igitur differentia est inter proximum & inimicum, cum dicat Dominus:

Bb

Audi.

*Audisti quia dictū est antiqui. Dilige proximum tuū, & odie habebis inimicum tuū. Dicendum est, quod omnis inimicus est proximus, sed nō omnis proximus est inimicus. Sunt enim aliqui proximi, qui inimici nō sunt, de quib⁹ Domini⁹ in textu; Si diligitis eos qui vos diligunt, & salutaveritis fratres vestros ostendit. Hi ergo qui nos diligunt, & quos vocamus fratres, proximi quidē sunt, sed nō inimici, quādo ipse Domin⁹ distinguit illos ab inimicis. Frequē autē scriptura illos appellat inimicos, qui nos persequuntur & nocent, amicos verō qui diligunt & iuvant. Hinc David: Super inimicos meos prudentē me fecisti mandato tuo. Et elongasti de me omnia. Et proximum. Pharisæi simul coniungentes amicum & proximum quasi idem essent proptus, ex opposito arguebant, si diligendus est proximus, qui idem est & amicus: Ergo odio habendus est inimicus. Neq̄a lege ipsa videbatur hoc abhorere, quæ concedebat Deut. 19. 11 oculū pro oculo, & dentem pro dente. Et Nū 35. 20. go videtur quod & hominē pro homine, Deut. 20. Et qui in odio, vel animo deliberato hominē occidisset, convictus tradebatur in manus cognatorum occisi, vt de illo sumerent decretā p̄nam. Præterea lex hostes deputabat, qui non essent de populo, eidemq; aduersarij, quos in bello interficere, aut iubebat, aut permittebat, eum hui⁹; volebat hostiliter agi. Secundū hoc videtur dictum antiquis. *Odio habebis inimicum tuum.* Sed vbi lex videbatur distinguere inter hominem & hominē, videlicet inter proximum & inimicum: Evangelicū in vno eodemq; homine ponit distinctionem, ostendens eundem, alia ratione dici proximum alia inimicum. Proximus namq; est, quia homo est, quia capax beatitudinis est & misericordix: Inimicus vero est, qui odio habet, qui persequitur & calumniatur. Et statuit p̄ximi rationem, rationi inimici præuolare.*

Itaq; quantumlibet offendat quis, aduersetur, exerceat inimicitias; mandatur tamē nobis illum diligere, illiq; beneficere. Nam quōd homo est, opus Dei est, quōd inimicus est, opus eius est. Nam ergo apud nos, nō est præstantius opere ho-

minis, opus Dei: Nō receditur imago Dei naturalis propter peccatū. Nam non ideo nō est homo quis, quia peccator est. Imago autem Dei vera & a Deo decretā, causa est, quam obrere non licet nobis interficere quemq; iam. Ideo dixit Deus ad Noē Gen. 9. 6. *Quicumq; fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Et ideo si per sententia iudicis, aut decretum Principis quis interficitur, homini interficienti nō imputatur, quia hominis non est iudiciū, sed Dei, qui potest p̄cipere de quibilibet, quod liber. Quæ Dei nō assistente auctoritate, nobis nō licet interficere quemquā. Atamen & quando per iudiciam iustum reus mortis constituitur homo, nō licet odite naturā, in qua est imago Dei: sed dumtaxat exequi mandatum Dei per obedientiam, qui quod gratis dedit, iuste potest exigere. *Vat autē omnibus vitā & inspirationē: us* Ad 17. ergo, qui digni sunt morte, iuste vitam auferit. Hoc & lex ipsa si non ita aperte, certe tamen intendebat, iubens: *Non oderis fratrem tuū in corde tuo, sed publice argue eū: ne habas super illo peccatum. Non quaras vltionem, nec memor eris iniuriæ cuius morum.* Dilige amicum tuum sicut teipsum. Sed quia primum præceptum, nempe: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo; de illo, qui peccat in alium, quem debebam arguere; & secundum præceptū de iniuriis iam illatis, de quibus iniuriante forte pernituit, poterant intelligi: addita sunt præcepta alia videlicet: *Si occurreris homini inimico tuo, aut asino erranti, redue ad eū: Et si videris asinum odientis te iacere sub onere nō pertransibis, sed subleuabis eum eo.* In quibus duobus præceptis apparet manifeste etiā inimicis, & his, qui de presenti, odio habent, secundum legem esse benefaciendum, & in horū primo præcepto apparet, si quid cuiquam faciendum esset, quod illi videretur aduersarij, puta, si arguendus, si puniendus, & etiam si occidendus sit, sic tamen id faciendū esse, vt eum verē animo diligamus. *Non oderis (inquit) fratrem tuū in corde tuo, ita quod, quamuis arguas publicē, nō propterea desinas illum ex corde diligere. Quæ quia non admodum aperta erant,**

118. 98. 17. 19

Exo 21. 24. Deut. 19. 11. Dent. 19. 11. Dent. 19. 20. Dent. 20. 3. & 16.

6.

Gen. 9. 6.

Deut. 17. 7.

17. 19.

Leu. 19. 17.

Exo. 23. 4.

Leu. 19. 17.

erant, à gente illa facile, & à Pharisæis maxime peruertebantur.

7 Venit Iesus, qui aperuit sensum, vt scriptura intelligeretur, & eam legem dedit, qua Spiritu Sancto misso de cœlo aperta doceret omnem veritatem. Poterat quis adhuc ad sui excusationem dicere, quod lex deberet intelligi de inimicis & odientibus, qui essent fratres, vel ciues, pro qua excusatione facere videntur exempla, Ioseph, qui fratribus sibi malefacientibus benefecit, & David qui à Saulis abstinuit necesse, quoniam erat Rex, & caput ciuū suorum. Id quod innuunt verba David dicentis: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, vt mittam manum meam in eum: quia Christus Domini est.* Nam aliquando ira succensus sumptus erat pœna ingrati erga se Nabal. Ideo Dominus Iesus vt legem ad verū & Euangelicū sensum euehat, itaque noua lege illā adimpleat, & perficiat, ita quod omnes comprehendat homines, non fratres tantum & ciues, primū dat ipse generale præceptum, dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos:* postea discernit inter inimicum & fratrem, dicens: *Si salua uerit, fratres tantū, quid amplius facitis?* Ergo inimicorum nomine, quos diligere debemus, non eos tantum comprehendit, qui fratres sunt aut ciues, sed omnes prorsus homines, qui nobis aduersentur. Ideo in præcepto generali nō personas notat, sed actus personarū, nempe odium, calumnias, persecuciones, personas, quicumq; illi sint, vocans inimicos uel tros, in quibus actus isti fuerint, quæ uidelicet corde oderint, ore calumniantur, opere persequantur.

8 Nam si non illis actus isti sint odienti, uidelicet, calumniandi & persequendi, nulla possunt ratione inimicorum nomine appellari. Quibus si forte iam oderint, vel calumniati sint, vel persequuntur, sed iam id facere destiterunt, quin magis dolent se id fecisse; & verè & sufficienter pœnitent, dimittere iubemur alio Domini præcepto. Huiusmodi fuerunt Rex Gerare, & principes eius cū Isaac, quibus dixit Isaac: *Cur*

uenisti ad me hominem, quem odio habui? Sic & Esau aliquando statuerat interficere fratrem Iacob, sed eiusdē fratris humilitate placatus, fratrem se esse demonstrauit non inimicum. Quæ duo exempla respondent illis uerbis Domini: *ess qui uos diligunt, fratres uestros.* David autem tunc dilexit ac benefecit, quando Saul ad mortē illum querebat. Vnde & in Psalmo canit: *Domine Deus meus si se in istud se ostendit iniquitas in manibus meis, si reddidi in retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra uiam meam, & gloriam meam in puluerem deuecat.* Fatetur aperte, vt uides, in manibus illius esse iniquitatem, qui malū pro malo reddit, pro qua meritō sit punitus pœna illi delicto congruente, nempe, vt qui pœnam sumpsit ab inimico, pœna reddatq; inimico. Decidam, inquit, ab inimicis meis inanis, utpote expoliatus, euacuatus, exinanitus ab eis, aded vt persequentes eius personam, comprehendant, conculcent, & ad nihilum ueluti reducant, uel in puluerem mortis. Dilce ergo & tu parcere inimicis. Quis enim te mouet ad uindictam: honor, & gloria. Non suffinet (inquis) existimatio mea, ut ita conculcer, ut gloria mea obscuretur. Sed Spiritus Sanctus per os David docet illum verè conculcari, qui querit uisionem; illum verè priuari gloria, ut quasi in puluerem redigatur, qui quacumq; ex causa reddit retribuentibus tibi mala.

Viso obiecto, ad actum nunc tandem transeamus. Qui ut respondeat obiecto in tribus pariter constitutus est, in corde, in ore, in opere. Quia de corde dicit: *Diligite.* De ore dicit: *Orate & si salua uerit.* De opere: *Benefacite.* Esto quantum poterit, te offenderit inimicus; Tu uero e contra, ex omnibus uiribus tuis erga illum te prebeas uerum amicum, uerum proximum, uerum fratrem; corde, lingua, manu illū amanter prosequere. Non sufficit cor, non sufficit lingua, si facultate existente, opus desit: Immo non est verè cor; id est non uere, ac uero corde diligis, si manus non cōcurrit; & quid profunt uerba, si opera desiderantur?

etiam cum Deo, si desint opera, verba sunt inania. Audi Dominum: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui fecerit voluntatem Patris mei.* Bene ergo Ioannes: *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, & veritate.* Ergo si non opere diligis, neque veritate diligis: non est vera dilectio, ubi non est vera dilectionis operatio.

Bene & Sapiens: *Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiciet. In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, & super sermones suos admirabitur, non iussim autem peruerteret os suum. & in verbu suis dabit scandalum.* Cum depingit Sapiens eum, qui oculis, & lingua, externè videlicet, se fingit amicum, quod exactè adeo praestat, ut nemo id deprehendat, hoc est quod dixit: Et nemo eum abiciet, nemo videlicet repellat, vthostem, vtsimulatorem, ut decipientem, & tamen verus est deceptor, & illator, quod in fine & data occasione patebit. Hic confector & illustri merito odiendus est. Ideo pergit Sapiens: *Misisti eum, & non coequi ei, & Domini non odit illum.* Prae omnibus inquam quae odit, hunc odio habuit, multa displicent, abhorreo plurima, sed nihil exque ac istum simulatorem, quem & Creator ipsè odio prosequitur, non quidem quia homo est, sed quia simulator. Caute ergo, ne dum alios decipitis, ipsi vosmetipsos decipatis. Nam malum ubi est, nocet. Ab hoc errore nos deterruit Sa-

piens dicens: *Illis est improprium, & vindicta sicut & iniurabitur illi.* Quid putas? alios invidere & impropere & videri? Nihil tibi nocentius, nihil perniciosius, nihil damnosius tibi asserturus, quam iniuriosus tuus, improprium, vindicta. Haec enim mala, mala tua sunt, tibi sunt mala tibi noxia, sicut leo tibi ipsi insidiantur. Idem Sapiens vocis ostendere, quam molestia sit mulieris iniqua conuersatio, dixit: *Commerari leoni, & draconis placebit, quàm habitare cum muliere nequam.* Si habitare cum leone tam est molestum, quid quæso habere intra se leonem sibi insidiantem? ò si sentirent homines malum, quod patiuntur, dum malum aliis reddere

moliuntur! similitudo est hæc, quæ tamen ad veritatem vsque non pertingit. Num leoni æquandus est diabolus, qui tamquam leo rugiens circumquærens, quem deuoret? quid leo naturalis potest inferre malum mortem? ò quæ mortes, ò quales mortes, Leo ille, qui homicida fuit ab initio, inducit super illum, qui vindicari vult, mortem æternam. Sed nunquid non & vitam istam temporalem reddit amariorem morte? fuit ergo hæc Sapiens verba medullitus impressa: *Illis est improprium, & vindicta sicut leo insidabitur illi.*

Hinc & possibilitatem huius præcepti licet inferre. Si enim obseruatu esset impossibile, immeritò is tantus, qui non obseruat, lucret poenas. Et non esset blasphemia in Deum, dicere illum impossibilia præcepisse: si naturam attendas iam corruptam, ad malum & prona, qui non obseruat. Ideo declinat ad malum, & quasi aqua dilabitur in terram. Sed gratia stabilit cor, ut non fluat & dilabatur, confortatur in eo, qui est virtus Dei, in quo ideo possumus omnia. Gratia Dei filios Dei facit, quos fecerat natura filios iræ. *Qui autem filii Dei sunt, non a carne infirma, aut corrupta natura, sed Spiritu Dei aguntur.* Vbi autem Spiritus Dei, ibi libertas, ibi potestas, ibi charitas, quæ potens est, patiens est, benigna est, non irritatur, non cogitat malum, non quarit, quæ sua sunt. Libertas, inquam, est ubi Spiritus est, quæ liberè potest velle, quæcumque volueris, & quæ velis, potest implere, maxime autem diligere inimicos ex charitate.

Ad gratiam te mittit Christus, iubens diligere inimicos, non ad naturam. Dicit enim: *Vos estis filii Patris vestri, qui in caelis est.* Num quisquam se potest generare? Nulla res est, quæ seipsum gignat, ut sit alio qui sui ipsius, filius esse parer. Si natura hoc est impossibile, multo minus in ordine gratiæ hoc est possibile. Nemo ergo se ipsum potest facere filium Dei, hoc opus est Patris nostri caelestis, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, ut verè ex Deo nati simus. Dilectio ergo ista inimicorum, quæ sumus filii Dei, & charitas ex Deo est, gratia Dei, opus Dei. Si ergo non est impossibile

impossibile apud Deum omne verbū; ver-
 bā praeicipiens, vt diligamus inimicos, non
 erit impossibile apud Deū, apud quem om-
 nia possibilia sunt. Sapientē ergo audia-
 mus: *Si quaris iustitiam apprehendens illā,*
Et indues quasi poderem honoris. Non qui
 leporem sequuntur, apprehendunt semper;
 non qui diuitas, non qui honores, non
 quod caro appetit, aut mundus. Sed diui-
 tia facient sibi pennas, & volabunt in coe-
 lum (inquit Sapiens.) At si sequaris iustitiā,
 apprehendes illam. Tu modō sequere,
 quare, ama, cupias, conare: Sentis difficul-
 tatem in hac sequela? orium est in causa,
 diu non ambulasti per semitas aequitatis,
 jaceas sub porticu, vbi est multitudo lan-
 guentium, caecorum, claudorum, aridorū.
 Surge, surge, & ambula, pelle languorem,
 hebetudinem, marcidam negligentiam, &
 accediam. Languidus, qui jacebat in le-
 cto audita voce iubētis: *Surge, tolle graba-
 tū tuū, & ambula. statim surrexit, &ambu-
 lauit* in fortitudine verbi illius vsq; ad do-
 mum Dei, vbi inuenit eū Iesus in templo.
 Audias tu vocem praeipientis: *Diligite i-
 nimicos vestros:* in mandato isto cupias ni-
 mis: sit in lege Domini voluntas tua: dila-
 ta cor tuum, & implebit illud, qui diffun-
 dit charitatē in cordibus nostris. Stat enim
 sententia: *Si sequaris iustitiam, apprehendes
 illam:* Neque apprehendes modō, vt ma-
 nu tangas, vt manu teneas, vt apprehendas
 simbram vestimenti eius: Sed circumda-
 bunt veritas eius, id est, verē & non appa-
 re nō solum indues eam. O quae vestis est
 haec? quae stola gloria? quae quale indumen-
 tum, & ornamentum gratiae accipies? & in-
 dues quasi poderē honoris. Vestis nuptia-
 lis haec est, digna conuiuio ciuium sancto-
 rum. Heu vbi nam sunt, qui te accusabant,
 & inimicorum sancta dilectio? qui te cul-
 pabant, quasi illos inhonorantem, qui te
 amplectantur: quasi sit gloriam alteri dare,
 dum diligitur inimicus? *vt sitis* (inquit) *si-
 ly Patri vestri qui in caelo est.* Quid nobis
 illis? quid honorabilius? quid gloriosius?
 falsa existimatio, & verus error, quod ho-
 nōre se praeuet, qui diligit inimicos, erat in
 causa, cur videretur adeo difficilis dilectio
 inimicorum. At cognosce, quod in hoc sit

honor, & gloria, & quod iustitia ista erit
 tibi stola gloria poderis honoris, &ambu-
 labis in latitudine, & facilis erit tibi virtus:
 & probabis veram esse sententiam huius ra-
 tionem, quam adhibuit Sapiens: *Volatilia Ec. 27, 102.*
*ad sibi similia conueniunt, & veritas ad il-
 los, qui operantur illam.*

Virtutes sunt sibi connexae. Vnam tantū
 habere, spretaliis, non conceditur in do-
 mo Dei. Non erat in candelabro vna tan-
 tum lucerna, erant septē. Non erat in men-
 sa panū vnus solus panis, erant duodecim.
 Nō fuit in arca salutis vnus solus Noē, fuit
 toto familia. Non credidit solus regulus in
 Capharnaum, credidit ipse & domus eius
 tota. Nō vnus erat lapis pretiosus in veste
 sancta summi Sacerdotis, plurimi vestem
 illam sanctam ornabant. Quid tu? Paganū
 viuens, mundum sequēs, vitia colens, vir-
 tutes contemnens, putas, balsamum hoc
 pretiosum excellentissimum charitatis, in-
 fundendum in vasa irae? in puteum interi-
 tus? in lacum miseriae? in foueā peccatorū?
 in carinum iniquitatis? Emundare corda
 vestra peccatores, & vngimini oleo sancto.
 Pluuiam enim voluntariam charita-
 tis, qua perficitur nostra volūtas, segregat
 Deus hereditati suae. Pluuiam naturalem
 Pluu super iustos, & iniustos. At voluntaria
 hanc, quam secundum beneplacitum vo-
 luntatis suae segregat, segregata donat iis,
 qui sunt hereditas Domini, filij, merces
 fructus ventris. Sicut ergo volatilia caeli
 ad sibi similia conueniunt: ita veritas, ita
 iustitia, ita virtus iis, qui quaerunt iudiciū
 & iustitiam, iis qui amant veritatē, iis qui
 amplectantur virtutem, copulantur. *Pacem,
 & veritatem diligite, & nihil erit difficile.*
 Aquae nihil est difficilius, quam vbi obex
 non est, non fluere; ideo quod fluxus sibi
 est naturalis. Fluxus voluntatis humanae
 est amor, currit per se si non ponatur obex.
 Fac tu vas fluuij rectam, & decurrent aquae
 tuae in directum. Vas istud factū est a Deo
 iubēte. *Diligite inimicos vestros.* Currite per
 hoc vas: fluant aquae tuae per hunc aqua-
 ductum, & nullum erit negotium. Si re a-
 quis, erigi, indurescere, hoc est difficile,
 quia contra naturam illarum est, & hoc ta-
 men fecerunt sine vllō labore, praesente
 Deo,

Mat. 13. 13. Deo, presente arca, in qua erant legis tabule. Tu modo in flum. ne isto atca loca. Deum recipe, & in lege eius meditare die
Mat. 9. 22. ar nocte, hidens in virtute sua, & manu tages, quod omnia possibilia sunt credenti, ita firmabis aquas amoris inordinati: sicabis quæ tendunt deorsum, de terrenis videlicet, & tu eleuaberis ad ea quæ sursum sunt: qui obediunt Euangelio, eleuabuntur, & nos in nomine Domini faciemus virtutem.

SECUNDA PARS.

Mat. 13. 57. **N**unc dicamus, quam mercedē habebitis. Vbi duo. Primū, quod vere merces est operi huic. Secundū est, quæ merces sit huic operi deputata. De primo dico, quod non est Propheta sine honore, nisi in patria sua. Quod est dicere, quod qui res inspicunt secundū exteriorē apparentiam, falso iudicant. In patria sua, ciues eius iudicant de Propheta secundū ea, quæ patent. Sicut de Domino Iesu dicebant: *N. nne hic est Iesus filius Ioseph, & mater eius dicitur Maria, & sorores eius apud nos sunt? Quomodo ergo dixit hic, quia descendit de celo?* In patria nostra, si patriam deputamus mundum, homines terræ huius contemplantes quæ videntur, dicunt: Dilectio inimicorū est causa malorum, transeunt impunē delicta, crescum facinora, & viri impij extolluntur, detrahunt honori diligētis inimicum, aperitur via sceleribus, deluditur iustitia: frenanda igitur est eorum audacia, qui gloriantur in fortitudine sua: Cesset vindicta, & omnia pessum eunt.

Ioan. 6. 31. Fructus huius operis est suimet iustissima conculatio. Sic dicunt, qui sunt de patria ista, quia, qui de terra est, de terra loquitur, & ita fit falsum iudiciū, cōtra quod dicebat Dominus: *Nolite iudicare secundū faciem, sed iustum iudicium iudicare.* Sed qui de cælo venit iuste iudicat, veritatem
Ioan. 6. 46. tenunciat, palam loquitur. *Diligite inimicos vestros ut sitis filij Patris vestri qui in cælis est.* Aufert de ore vestro verba illa vanitatis. Nonne iste est Iesus filius Ioseph, & mater eius dicitur Maria? Ad alta erigit, &
Gen. 9. 22. ad cælestem originem, qua sumus filij Dei, auertit à vili, terrena, carnalique ori-

gine. Chanaan filius Cham, qui verenda patris ostendebat, nempe vnde procellerat secundū carnem, maledictus est, & designatus seruus serutorū fratibus suis. Nō sic alij, non sic duo fratres maiores, sed aucteris vultibus, retrō abeuntes, ad patrem accedentes, operuerunt verenda eius. Hi sunt, qui claudunt oculos ad terrena, qui cælestia cōtemplantur. In his benedicitur Deus: *Benedictus Dominus Deus Sem.* Et benedictio Domini super eos cadit, qui diligunt inimicos; cælestem originem attendentes, qua sunt filij Dei: Quæ profectō magna est merces. Diligere diligētes se ex natura est, originē habet carnalē; nā *& Ethnici, & Publicani hoc faciunt.* & peccatores peccatoribus fœnerantur. Quæ ergo habebunt hi mercedē? Quæ dare natura potest, aut caro. Sed amplius faciendū est, altior origo nobis expectanda est, quō non pertingit natura: id quod fit in dilectione inimicorū, cuius origo ex Deo est, qui *Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* His quæ expectanda merces: Quæ a Deo Patre, & Rege cælorum proficitur: Et, *Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Certiores huius mercedis nos facit Paulus dicēs: *Non enim iniustus Deus, ut obliuiscatur operis vestri, laboris, ac sustinētie & ipei.* Voluit Deus labores populū suū sustinere in deserto, quib. quasi quibusdā meritis dignus fieret terra promissa: Sic Sapiens, qui facilitatem aperuit iustitiæ, post ostendēs fructum illius dixit: *Et inhabitabu cumea, & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis inuenies firmamentum.* Iustitia protegit te in hac vita, firmat in futura. Malis hic circumdamur, opprimimur, molestamur: At iustitia nos protegit, ut ab illis non offendamur.

Veniam ad hanc iustitiam, quæ est dilectio inimicorū. Hæc ita protegit, ut nihil proficiat inimicus in eo. In quo enim nocet inimicus? bona auferendo, inferendo mala. Tantum bonum est ipsa dilectio, ut compenset, idque abundanter, quæcumque inimicus vel infert vel aufert.
Præcidas ramum ab oleastro, & inferas in bonam oliuam, vel oleastrū ipsum præcidas.

præcidas, ut inseratur bona oliua: quid nocet arbori siluestri sic inferendo? auters aliquid eius, sed ut melius inferas, quod dulces edat fructus. Aufert inimicus, quæ natura dederat syluestris, confert verò, si diligas, quæ gratia donat cælestis. Dissungit te ab origine veteri terreni Adami, & confortem te facit Adami cælestis, ut sis filius Patris qui in cælis est. O quæ protectio iustitiæ? protectio perseverans, non ut amicus temporaneus, sed proteget te in sempiternum. Et quod maius est in die agnitionis inuenies firmamentum. Dies moris, dies iste, quando aperientur oculi cæcorum, & illuminabit Dominus abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Tunc reuelabuntur abscondita secretorum, & nihil erit occultum quod non reuelatur, neque absconditum, quod non scitur. Dies itaque hic est agnitionis; nunc enim in tenebris ambulamus: scideò dicimus malum bonum, & bonum malum. Tunc natura, tunc mundus deseret, tunc caro derelinquet, tunc præcisa erit, velut a texente vita nostra. Qui his adhæserit, in his consiliis fuerit, nullum inueniet firmamentum, ubi requiescat pes eius, & non erit substantia: At qui iustitiæ adhæserit, securus erit: quia iustitia eius manet in seculum seculi, & id eò in illa inueniet firmamentum quo sustentatus ruinâ non parietur, & quò plus natura deserit, eò magis iustitia comitabitur, fulciet, & conferuabit. Deserit autè illos natura, qui magis illa dilexerunt: illos tunc gratia, qui plus illi adhæserunt. Dilectio inimicorù maxime natura contrariatur, gratiam profus sequitur: ergò diligens inimicos in die agnitionis firmissimum inueniet firmamentum, non fluctibus quatietur, non commouebitur in æternum per Spiritus procellarum; tertiam, quæ in æternum stat, securus possidebit: de qua scriptum est: *Mansueti hereditabunt terram, & inhabitabunt in seculum seculi super eam*. Hæc est terra viuentium, & firma possessio vitæ æternæ.

17. Declaratum, quæ sit ista merces, consideram⁹ primò in genere, quòd sit magna: secundo, quæ sit in specie, quòd innuitur

in eo, quod dicitur: *Ut sitis filij Patris vestri, qui in cælis est*. Circa primum dicitur, quòd ser pruræ sacre, ubi agunt de sacra ad fiat one aliqua, mensuris adhibent. Sic Isaac, ubi agit de lapide posito in fundamentum s Sion, ibi ponder s mem nit, & mensura. *Et ponam (nquit) in pondere iu dicitum, & iustitiam in mensura* Ezech el quando in sp r tu vid raouum templum, v dir simul Angelum merientem omnia Sic & Ioannes n ciu tate Ierusalem æd ficanda. Sed re ipsa Deus qu Moysi demonstrauit exemplar tabernaculi mensuras addidit, quia ad mensuram dat Deus mercedem operar js: *Facta primo mane cù illu conuentione ex denario durno*. Alijs verò dix t: *Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis*. Quam mercedem, cum it bu t dix t eu que illorum: *Tolle quod tuum est*. Quod si cum aliquibus miser eord teragere sic d sponat, vt pr uilegia concedat, potest quod vult facere. Vbi ergo ma us meritù, ibi amplius præm um. Grat a diligendi in m cum târa est, vt de illa hortans Dominus dicat: *Estote ergò vos perfecti, sicut & Pater vester cælesti perfectus est*. Ista en est singularis im tat o d u næ perfectionis: ergò & merces magna in m s.

Vbi & illud attende, quòd se Deus, in eo quòd *Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos*, perfectum vocat. Perfectus qu dem est in omnibus, quia super omn a n fin tus, & immentia est perfect on s. Sed in amore tamè, & beneficent a erga malos, qui in m e sunt ill us, nim iam suâ commendat perfect onem. Vt cognoscamus in terra suâ char tat s, quæ in cælis regnat, excellentiam singularem. Ideo enim duo commemorat, quæ Deus de cælis communit hom n bus, nempe lucem Solis, & pluui a abundant am: vt hæc notetur esse cælest s beneficent a. Qu ergò in hac Deum imitantur, apicem quandam attingunt cælestis perfectionis. Sint veræ perfectiones v ritues omnes, hæc est singular s: omnis virtus amor est qu dam ord natus; propterea quòd in amore resoluatur, tamquam in suum proprium principium.

Eze. 27. 9
1 Cor. 4. 5
Matth. 10. 26
Psal. 36. 11
29.

Isa. 28. 16
Eze. 40. 3
Apo. 21. 5
Exod. 25. 5
Mat. 20. 8

14

in 18.

pium,

piam, virtutum omnium eminentiam. Ideo
 1. Cor. 13. 4. *quod charitas patiens est, benigna est, omnia
 eredit, omnia sperat, omnia suffert.* An hoc
 verò sit amoris excellentia, ubi & imprimis
 apparet si inimicum diligamus. Ergo
 11. *omnium maxima perfectio ista est: ergo
 12. & omnium maxima est merces illius; &
 vide si forte, qui nouissimi vna hora fece-
 runt, mansueti fuerunt, & pacifici contra
 inimicantes, quod patres facti essent con-
 ductis primo mane, vt dignè pro minori
 opere exteriori, secundum magnitudinem
 interioris sufferentia, & intima charitatis
 non sunt defraudati a desiderio suo: qui
 minorem laborem maiori amore compen-
 sarunt: sicut & mulier, quæ nedum nõ la-
 borauerat in via Domini, sed sudauerat in
 cultu vanitatis & iniquitatis; ardenti amo-
 re peccata multa, quæ ante commiserat,
 compensauit. O si scirent homines quan-
 ta sit vis in amore, gratiam deputarent, se
 odientes inuenire, quos diligerent, vt eos
 diligentes, essent perfecti, sicut & Pater
 celestis perfectus est.*
 19. Ad speciem huius mercedis descenden-
 tes, dicimus primò, quòd *charitas hac ope-
 rit multitudinem peccatorum; nam remisit
 1. Pet. 4. 8. suntur ei peccata multa, quoniam dil-
 12. xit multum.* Diligit autem multum, qui di-
 ligit inimicum, quando perfecti vis amo-
 ris erga Deum tota causa est, quam obrem
 diligit inimicum. Pennarum vis in Aquila
 magna quidem est, sed illarum vis ma-
 xima in animali, quod vidit Ezechiel, o-
 stenditur: vbi præter leue corpus Aquilæ,
 graua erant corpora hominis, leonis, bo-
 uis, quæ vi pennarum volatu celerissimo
 per aëra leuabantur. Vbi contrarietas est,
 ibi maior ostenditur vis superantis: & quæ
 contrarietas sit in diligendis inimicis hi
 testentur, qui quauis ratione Euangeli-
 ca ad hanc adduci non possunt dilectio-
 nem. Ergo & merces magna nimis est
 multitudinem operiens peccatorum. Qua-
 12. propter rogamus: *Dimitte nobis debita
 nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus
 nostris.* Secundò dicimus, quòd magna
 est merces magnus amor, quo Pater vos
 diligit, cum filij sint eius. Quis enim est
 filius, quem non amet Pater? Hinc de vni-

genito vox Patris intonuit: *Hic est Filius
 meus dilectus.* Si ergo filij, & dilecti. Di-
 lecti a Deo, qui charitas est: qui in hoc
 proponitur nobis, vt perfectionis ex-
 plar, quod etiam inimicis benefaciat. Quam
 ergo amor eius erga iustos? erga amicos?
 erga filios? illos donat naturalibus insu-
 xis, hos super cælestibus condescensio-
 nis. Mensurat, qui potest, nimiam chari-
 tatè, qua Pater cælestis diligit filios suos.
 Amorem citauit Deus paternam, quando
 iussit Abraham, vt immolaret filium suum,
 11. *Tolle filium tuum vniogenitum, quem
 diligit Isaac: & poterit forte comparari
 Abraham amor erga filium Isaac, amor
 Patris cælestis erga filios suos.* Dilectio-
 nis itaque; quam exhibes inimicis, datur
 pro mercede dilectio Dei Patris erga il-
 los, qui verè sunt filij eius. O inestimabilem
 compensationem! ò nimiam nimis-
 que magnam mercedem! ò infinitam re-
 tributionem! Et hinc non sequitur, quòd
 bona maxima Deus conferat sic dilectis,
 quæ tertia merces est: Nam amor, qui o-
 perari tenet, amor non est. Vere diligit
 Deus, qui benefacit iis, quos diligit:
 Immo amorem illius immeritum, men-
 sura effectum nos metuumus, ita quòd
 sicut benefacendo diligit, ita plus ille
 Deo dilectus intelligatur, cui maiora bo-
 na collata sunt: propterea enim Ioannes
 dicitur in suo Euangelio, Discipulus,
 quem diligebat Iesus.

Tanta ergo dilectio Dei erga illos, qui
 diligit inimicum, eximiam ostendit, &
 infert bonorum abundantiam, quæ illis a
 Deo Patre communicantur: An bona
 vulgaria, & leuia sunt hæc duo, videli-
 cet, filiatio & perfectio? *Vt sitis filij Patris
 vestri, qui in cælis est. Estote ergo vos per-
 fecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus
 est.* Multa bona recensuit Christus, itaque
 promisit, qui virtutes perfectè colit, quos
 simul beatos appellauit. Dixit enim quòd
 12. *illorum est regnum cælorum, quod posside-
 bunt terram, quod consolabuntur, quod
 saturabuntur, quod misericordiam conse-
 quentur, & tandem, quod Deum videbunt.*
 At horum omnium extremum, quasi omni-
 bus cernens, vel omnia continens, exprime-
 mens

mens dicit: *Filij Dei vocabuntur*. Maximū itaque bonum est, Filium esse Altissimi, idq; palam & gloriose. *Nunc quidem filij Dei sumus*, ut ait Ioannes; *sed nondum apparuit quid erimus*.

Iob. 3. 2.

Sap. 5. 5.

Colo. 3. 3.

Iob. 9. 35.

Matth. 26. 63.

Iob. 19. 7.

Isa. 52. 14.

Sap. 5. 4.

Matth. 5. 4.

Sed quid erimus? nunquid plus aliquid quam filij Dei? Hoc enim quid maius, vel esse, vel etiam intelligi potest? quid igitur apparebit tunc, quod nunc non videatur? Audi Dominum: *Filij Dei vocabuntur*. Erit ista filiatio aperta, apprensus, omnibus manifesta. Filij Dei ab omnibus cognoscuntur, vocabuntur, declarabuntur. Non audis vocem illam: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei? Nunc itaque sumus filij, si aduersarium diligamus, sed vita nostra, & filiatio ista abscondita est cum Christo in Deo. Quomodo cum Christo? quia & Christus mortalis erat Filius Dei. Illi namque, qui cæcus fuerat, scimus, quod dixerit: Tu credis in Filium Dei? & illo pro responsione interrogante. Quis est Domine, ut credam in eum? Christus intulit: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At verò hæc tanta sua dignitas adeo erat occulta, ut tamen adiuratus annuerit in iudicio Iudæorum, quod esset Filius Dei viui, ob hoc tamen, tanquam blasphemus mortifuerit adiudicatus. Nam & Pilato clamantes dixerunt. *Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se facit*. Haud secus, qui inimicum diligit; est quidem Filius Dei, sed nondum apparet; quin magis à mundo contemnitur, qui vitam illius æstimat infaniam, & despiciit. Est enim aspectus eius inglorius, sicut & Christus fuit inter filios hominum. Filij hominum, qui graui corde in cælum non suspiciunt, illos habet in desitum, & in similitudinem improprij, qui iniurias condonant, qui malis bona rependant, qui sibi malefacientibus benefaciunt.

Altissimi, iuxta quod dixerat Angelus: *Hic eris magnus, & filius Altissimi*. Magnum itaque bonum etiam nunc est esse *Filium Dei*. Ut quemadmodum in beatitudinibus vocari Filium Dei, super omnia bona constituitur, eaq; continet omnia: Ita & nunc bonorum omnium maximum est esse Filium Dei. O eximiam mercedem!

Luc. 1. 32.

Huic adde consequenter, quod Filius Exhorta. Dei est hæres vniuersorum: *nā tua omnia tio. mea sunt: Dixit Filius Patri: Pater autem Iob. 17. 10. Filio. Filium semper mecum es, & omnia mea Luc. 15. 31. tua sunt. Quæ verò ista bona sunt? Domini Psal. 23. 1. ni est terra, & plenitudo eius. Confiteor tibi Mat. 11. 15. Pater cæli, & terræ. Leuo manum meam Gen. 14. 22. ad Dominum Deum excelsum possessorem 2. Reg. 12. 8. rem cæli & terræ. Et si parua sunt ista, adiciam tibi multo maiora: Dixit Dominus ad Dauid, recensitis quæ illi contulerat bonis. Quæ verò multo maiora illi à Domino adiecta sunt? Hoc certè, quia Christus est Filius eius. Ostenderat illi Deus bona, & bona multa: multo maiora post contulit, quando dedit illi Filium suum. Cui Pater cælestis, quod maius*

Iob. 10. 29.

Psal. 72. 25.

Gen. 25. 6.

Gen. 22. 12.

Gen. 22. 17.

21. Agè, hi quos inimicorum dilectio facit filios Dei, vocabuntur in tempore opportuno filij Dei. Quemadmodum principio ille, qui despectus fuit, ut virorum nouissimus, demū fuit magnus inter mortales omnes, immò & immortales; vnde vocatur Filius

Tom. 1. Belliniani.

C c gentes

Gal. 3. 16. gentes terra. Quod semen Paulus declarat esse Christum.

22. Hæc est hæreditas præclara, quæ soli Isaac debebatur. Quia in Isaac (inquit) vocabitur tibi semen. Nam sicut Abraham,

Gen. 21. 13. ita & ipsi Isaac promissus est Filius Dei.

Gen. 26. 4. Vide autem si David, cui promissus fuit Christus, de hac loquatur hæreditate, sic concinens: *Dominus pars hæreditatis meæ* (id est hæreditas) *& calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Hæc, hæc (inquam) hæreditas nostra est. Dominus noster hæreditas nostra, qui dat semetipsum nobis. O præclaram hæreditatem! o pretiosam substantiam! o plusquam copiosam mercedem. Ergo *diligite inimicos, ut sitis filij*, & si filij & hæredes Patris vestri, qui est in cælo. Quid quaris amplius homo? si qui implet cælum & terram, non implet desiderium tuum, hoc aliunde esse non potest, quam quia desiderium tuum non est omne bonum, & tu iustus

Psal. 15. 5. non es. Nam scriptum est: *Desiderium iustorum omne bonum est.* Et ideo filius Dei non es, quia nec filius Abraham, sed

Gen. 25. 6. concubinarum filius: Filius (inquam) secundum carnem, qui propterea carnalia spectas, & terrena meditaris. Audisti? Dedit Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac: filiis autem concubinarum largitus est munera. Si filius Dei es, constituet te Deus super omnia bona sua. Si filius concubinarum, id est, si filius carnis, si secundum carnem vixeris, portionem accipies substantiæ, non omnem substantiam, & illam dissipabis, viuendo luxuriosè, & famem patieris, ut canis, ut nunquam dicas sufficit: & desiderium tuum peribit, ut nunquam quod concupiscis, consequaris. Mulier illa, quæ deserto mariti thoro adhæsit alieno, quid consequbatur? num ideo dicebat sufficit? Num ideo implebat desiderium suum? sed parum est hoc: si in iudicio conuincatur, moriebatur: si in sacrificio, vtero intumescente disrumpebatur. Bibere cogebatur aquas amarissimas, in quas congestæ erant istæ maledictiones: *Det*

te Dominus in maledictionem, exemplumq; cunctorum in populo suo, putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumptur, & vtero tumescens putrescat femur. O exemplum! Det te Deus exemplum cunctorum in populo suo. Vide tu, & attende exemplum istud: pro modica delectatione aquas bibet amarissimas; pro transeunte voluptate, vterus tumore impletur, humore disrumptur & perit. Iste finis est hominum, qui derelinquunt Deum suum, replentem illos, & inebriantem à bonis suis. Delectaris in vindicta inimici? sed quid Deus: cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas

Deo displicet hoc gaudium tuum: sic adverte Salomone: Et in ruina illius ne exulter cor tuum: ne forte videat Dominus & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

O inimicorum oïores audite verbum Dei. Etiam si Deus ipse per se irascatur inimico tuo, forsitan propter te faciens de illo ultionem, non tibi licet tamen in ruina illius delectari; hoc enim signum est odij. Propterea si te viderit Deus de casu illius gaudentem & exultantem, auferet ab eo iram suam, cessabit vindicta, beneficiis illum magis prosequetur: displicet quippè illi tale gaudium tuum. Si neq; de casu asini inimici tui licitè potes exultare, quanto minus de casu ipsius inimici? permitteris verò de casu bestię gaudere, quando iubet Lex: *Si Videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo?* Si asinum cadentem subleuare teneris, quanto magis hominè, quantumlibet te odientem? Et poteris ergo gaudere de ruina illius? Et poterit tibi placere vindicta etiam ab ipso Deo sumpta de illo? pro gaudio isto, vel quocumque alio, quod non sit in Domino, sed in mundo, aquas potabis amarissimas: pro eo quòd vacuis bonis delectaberis, repleberis vanitate, disrumperis crepans medius, & diffundentur omnia viscera tua. Quid si vt odio animi tui satisfacias, tu ipse ultionè facis? o aquæ amarissimæ, quæ intrabunt vterum tuum! Deus ipse constituet te illius protectorem, vel saltè ultorem,

Pro. 11. 23. non es. Nam scriptum est: *Desiderium iustorum omne bonum est.* Et ideo filius Dei non es, quia nec filius Abraham, sed

Gen. 25. 6. concubinarum filius: Filius (inquam) secundum carnem, qui propterea carnalia spectas, & terrena meditaris. Audisti? Dedit Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac: filiis autem concubinarum largitus est munera. Si filius Dei es, constituet te Deus super omnia bona sua. Si filius concubinarum, id est, si filius carnis, si secundum carnem vixeris, portionem accipies substantiæ, non omnem substantiam, & illam dissipabis, viuendo luxuriosè, & famem patieris, ut canis, ut nunquam dicas sufficit: & desiderium tuum peribit, ut nunquam quod concupiscis, consequaris. Mulier illa, quæ deserto mariti thoro adhæsit alieno, quid consequbatur? num ideo dicebat sufficit? Num ideo implebat desiderium suum? sed parum est hoc: si in iudicio conuincatur, moriebatur: si in sacrificio, vtero intumescente disrumpebatur. Bibere cogebatur aquas amarissimas, in quas congestæ erant istæ maledictiones: *Det*

te Dominus in maledictionem, exemplumq; cunctorum in populo suo, putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumptur, & vtero tumescens putrescat femur. O exemplum! Det te Deus exemplum cunctorum in populo suo. Vide tu, & attende exemplum istud: pro modica delectatione aquas bibet amarissimas; pro transeunte voluptate, vterus tumore impletur, humore disrumptur & perit. Iste finis est hominum, qui derelinquunt Deum suum, replentem illos, & inebriantem à bonis suis. Delectaris in vindicta inimici? sed quid Deus: cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas

Deo displicet hoc gaudium tuum: sic adverte Salomone: Et in ruina illius ne exulter cor tuum: ne forte videat Dominus & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

O inimicorum oïores audite verbum Dei. Etiam si Deus ipse per se irascatur inimico tuo, forsitan propter te faciens de illo ultionem, non tibi licet tamen in ruina illius delectari; hoc enim signum est odij. Propterea si te viderit Deus de casu illius gaudentem & exultantem, auferet ab eo iram suam, cessabit vindicta, beneficiis illum magis prosequetur: displicet quippè illi tale gaudium tuum. Si neq; de casu asini inimici tui licitè potes exultare, quanto minus de casu ipsius inimici? permitteris verò de casu bestię gaudere, quando iubet Lex: *Si Videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo?* Si asinum cadentem subleuare teneris, quanto magis hominè, quantumlibet te odientem? Et poteris ergo gaudere de ruina illius? Et poterit tibi placere vindicta etiam ab ipso Deo sumpta de illo? pro gaudio isto, vel quocumque alio, quod non sit in Domino, sed in mundo, aquas potabis amarissimas: pro eo quòd vacuis bonis delectaberis, repleberis vanitate, disrumperis crepans medius, & diffundentur omnia viscera tua. Quid si vt odio animi tui satisfacias, tu ipse ultionè facis? o aquæ amarissimæ, quæ intrabunt vterum tuum! Deus ipse constituet te illius protectorem, vel saltè ultorem,

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

Exod. 21. 17. **Deut. 21. 17.**

vitrorem, vt disperdat te. Mitte ergò hoc leue gaudium animi tui, vt aon perdas gaudium Domini tui.

Et dum queris vltionem nescis, quòd de te ipso illam sumis? si parcas, si ames, perfectus eris, completus, bonis omnibus repletus: quoniam hortatus Dominus dilectionem inimicorum exemplo Dei Patris nostri: *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos*: Addit. *Estote ergò vos perfecti, sicut & Pater vester caelestis perfectus est.*

Ergò si Patrem non imitaris, imperfectus es: id est imminutus, deficiens ab omni bono. Nonne ergò perspicuum est, quòd dum demis aliquid ab inimico, à te ipso demis multum? te ipsum diminuis? te vacuus & reddis inanem? & quid dico inanem tabescentem magis, & foetentem, & pessima eructantem. Audi Sapientem: *Sicut eructant foetentium praecordia, sic & cor superborum, & sicut prospexit in casum proximi sui. Qui prospicit, & in hoc delectatur de calu proximi propter superbiam suam, similis est eructanti foetentia de visceribus suis. En quibus rebus plenus est, foetidus, marcidus, sanie tabescentibus: O virum imperfectum! Estote ergò perfecti: super omnia charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis.*

Ne quando dicatur vobis: vbi est timor tuus? fortitudo tua? patientia tua? & perfectio viarum tuarum? Sed Apostolum audiamus: De cetero fratres gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. Amen.

Eccl. 11. 3. 2.
Coloss. 3. 14.
Iob. 4. 6.
1. Cor. 13. 11.

NON sine causa aut inaniter Deus sibi locum eligere volens, ad quem non nisi sanctus ascenderet & accederet, se Dominum prius declarauit vniuersae terrae. Vt qui Dominus esset omnium, quandam partem ex omnibus sibi reseruaret, cuius non omnes sed ii solummodo, quos ipse instituisset, fierent participes. Hoc quippe vobis per Psalmorum cantorem innotuit, qui cecinit: *Domini est terra, & plenitudo eius. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde.*

Quo docemur iure illum nobis posse quendam suae lege praescribere, quae nos oporteat facere, cum sit Dominus vniuersorum, & in ditione eius cuncta sint posita. Quapropter nobis durum videri non debet, si iubeat: *Diligite inimicos vestros, benefacite eis, qui oderunt vos, orate pro persequenibus, & calumniantibus vos.* Id quod eò magis à nobis praestandum est, quòd & mercedem adiicit, quae magna est ratio, car illi obtemperare debeamus. Quemadmodum in Psalmo dixit. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Haud secus in Euangelio dicit. *Vt sitis filii Patris vestri, qui in caelis est.*

Hoc itaque cum hæc audimus à Domino, nobis est hodie considerandum.

Vbi duo proposita sunt, nempè: *Quid facere opus sit; & Quare.* Opus enim nobis & iubet & ostendit, quod compleamus; & ratione addit, vt id faciamus. Primum, dicens. *Diligite inimicos vestros.* Secundum, subiungens. *Vt sitis filii Patris vestri.* Opus perse perspicuum est, & manifestè propositum. Nempè vt corde diligamus, ore deprecemur, opere auxilium prebeamus: & hoc nò erga quoscunq; modò, sed erga illos potissimum, qui corde alieni sunt à nobis odiètes nos, ore calumniatur, opere persequuntur, qui inimicorù nomine declarantur. Opus arduum maxime, q nedu naturam excedere, verum & illi repugnare maxime videatur. Quapropter Dominus noster ad tantà huius operis superandà difficultate, tantum nobis auxiliu contulit, tantu constituit praesidium praestantissima ista

Cc 2 potest.

CONCIO SECVNDA.

ARGVMENTVM.

Cur Christus dignetur nobis rationes asferre, vt inimicos diligamus. Ponderantur verba illa. Vt sitis filii Patris vestri. In morali acerrime inuehitur contra insaniam mundi, vindictam suadentis.

2. potentissimaque ratione. *Vt sitis filij Patris vestri, qui in caelis est:* veluti si diceret. Repugnet natura, quam ab Adam consecuti estis: excellentiorem aliam vobis caelestis praestitit Pater, quam si sequamini, erit ipsa vobis dux, & vis in hoc opere perficiendo: vosque significabit filios esse Dei, cuius natura bonitas est, cuius opus pietas, & cuius viscera, misericordia. *Qui solē suum oriri facit super bonos, & malos.*

3. Sit ergo sermo noster circa rationem hanc; cum enim quid sit faciendum appareat clarè, id nunc a nobis exigitur, ut animos nostros excitemus ad id assequendū. Vbi primum constituo, quod Deus, licet sit magnus Dominus, neque propterea teneatur nobis rationem reddere suorum iudiciorum ac praceptorum, tum ratione dominationis, tum ratione conditionis; quia videlicet bonus, rectus, iustus & clemens est, adeo ut certi simus, quod fidelis est in omnibus verbis suis, sanctus & iustus in omnibus operibus suis: & omnes viae eius veritas & misericordia. Rationes tamen ad nostram infirmitatem fulciendam, plerumque suis addit mandatis, quibus nostra imbecillitas innitatur & fulciatur, & dum his rationibus nutritur ratio nostra atque delectatur, interim sentiat de mandatis Domini, quod etiam sit in custodiendis illis retributio multa.

4. Non enim parva retributio, quod mens humana se videns in lege Domini ambulare, intelligat, quod via ista immaculata est, sancta & recta atque admodum quadrans cum naturali sua tum rectitudine tum dignitate: & propterea Salomon iudices monens dixit: *Cognoscere personam in iudicio, non est bonum.* Homo, qui non sit Iudex iniquitatis, in iudicio scit reprobare malum, & eligere bonum: hoc est munus suum, iste scopus iudicij sui, nil aliud illi spectandum, quam discretionem habere boni & mali, & secundum illam iudicare: quod cum faciat super alienas actiones, plus multo in sua ipsius, & in ea potissimum, qua de alijs iudicat, praestet necesse est. Sciat ergo quod cognoscere, id est respicere personam in

iudicio non est bonum, ut qui constitutus est in vindictam malefactorum, & in laudem bonorum, in quo alium iudicat, non condemnet semetipsum, eligens quod non est bonum, idque tum praestans, dum assumit iudicium Dei, quod est reprobare malum, & eligere bonum.

Rationem verò sui dicti exponens Salomon subiicit: *Qui dicunt impio, iustus es: maledicent ei populi, & detestabuntur eos tribus. Qui arguunt eum, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio.* Dicere malum bonum; & respicere in iudicio personam hominum, tam est contra rationem, ut communis hominum concepitio id detestetur: contra verò si fiat, & impius arguatur & condemnetur, id prober communiter humana natura. Vbi etiam vide bonitatem & sanctitatem Dei, qui, ut ipsa mens nostra sibi ipsi rationes crearet mandatorum Dei, lumine illius vultus eam signavit, de quo fit illa petitio: *De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui sic videant aequitates, ut & oculi mei lumine vultus tui illuminati easdem videant aequitates.* Sic ergo diuina ordinatione comparatum est, ut ratio ipsa sicut ipsi sibi lex est, ita ratio sit legis, ob quam legum conditor Deus iusta decernit. Propterea ut Salomon docuit, sic hominum more comparatum est, ut bonum omnibus placeat, malum verò exprobrant & detestentur: ex quo fit consequens, ut iustitia & veritate felicitas quaedam etiam in hac vita comiteretur: dum sibi complacet mens, in aequitate & veritate.

At contra (ut rationes iam huius praecipi videamus) iniquitas de sui natura molestiam affert, quae iniquitas, ut nobis propinquior, ita est & molestior, ratione ipsa illam detestante. Vnde factum est, ut eos in primis detestemur, qui contra nos suam iniquitatem acuunt & exercent, qui propterea quoque inimici nostri habentur. Atque adeo duplici ratione odio illos prosequi videamur, videlicet, & quod iniqui sunt, & suam contra nos iniquitatem produnt & euomunt: & iubemur tamē eos diligere, ut meritò videatur externa ratio adhibenda huiusce dilectionis, quando interna

Psal. 14. 13.

Psal. 18. 12.

Pro. 24. 23.

Psal. 16. 3.

6.

interna & connaturalis oppositum magis dicere videatur. Rectè ergò Dominus. *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est:* non illius præterea, qui in terris est. Vetus lex duplici illi iam dictæ rationi assensum videbatur, puniens iniquos, & ad puniendum tradens in manus eorum, qui iniuriam iniquitatis illius passi fuissent. Sic enim habet: Si quis odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, arripient eum, tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est & morietur. Vbi certum est hoc fieri non potuisse principaliter zelo vindictæ, cum statuerit lex. Non quæres ultionem, nec memor eris iniuriæ civium tuorum. Sed zelo iustitiæ, quam Dominus ardentè expetebat, & seuerè præcipiebat. Idcirco & de homicida illo addit: *Non misereberis eius, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi.* Et idcirco fortè misericordia moti, illum dimitterent, iubebat offensis tradi, qui licitè poterant sententiam mortis contra illum exequi, quamquam hi si propinqui non essent, fortassis non exequerentur; Sat erat illis, ut non principali intentione ultionem quærent, si autem intentio illa tantum esset occasio, quæ dicitur causa sine qua non, licita erat illa punitio, quam tamen principalem intentionem non magno negotio habere poterant, id facientes, quod Deus præcepisset; & ea intentione, quia præcepisset.

Quando nunc Canonici spectant quotidianas distributiones, quibus tamen iustum est, ut eas consequantur, modò sic secundario spectent, ut etiam si non haberentur, hois non interessent. Quam tamen ego in lucro mutui, ex vi mutui, secundariam intentionem non admitto, quando sic speratur lucrum, ut sine illius spe mutuum non daretur: Ita enim habet canon: *Qui non alias mutuo traditurus, eò proposito pecuniam credit, ut licet omni consensione cessante, plus tamen sorte recipiat pro intentione lucri quam habet (cum omnis usura, & superabundantiã prohibeatur in lege) iudicandum est malè agere: & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda in anti-*

marum iudicio efficaciter inducendus. Cur verò ista secunda intentio, sine qua opus non fieret, excuset à simonia, non verò ab usura; hæc est ratio, quia cultus diuinus res est publica, sicut erat & iustitia punitiua in lege; mutuatio verò res est particularis: præterea publicum illud opus, siue castigandi impium, siue colendi Deum, a Deo maximè expetitum est, & expressè mandatum, ut patet ex lege, mutuatio autem in consilio est tantummodo. Deniq; cultus diuinus huiusmodi, ut videtur, certè non fieret sine interesse illo, nec satis esset Deo querela illa. *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est voluntas mea in vobis.* Cum ergò cultus sit tanta res publica, diuina, necessaria, quæ sine spe illa secundaria non fieret, iustum fuit, ut spes illa permitteretur. Huc accedit, quod cultus ipse cum tanta sit res, trahit ad se facile animum nostrum oculo principali, non sic bonum proximi, cui mutuum damus: & præterea personale opus est cultus Dei, cui totus homo debet esse deditus, ut merito inde viuat: *Nam qui altari seruit, de altari debet viuere, à qua re longè distat mutuatio.* Non ergò valet consequentia à re simoniæ ad usuram: & quod dicitur, quod materia simoniæ est arctior, facit magis ad propositum nostrum, quam ad oppositum. Est quidem arctior, quia in illa magis peccatur, non ita facile tamen, quæ peccati magnitudo, & facilitas euitandi, rationabiliter admittunt secundariam illam intentionem, quam mutuum. Hæc incidenter dicta faciunt ad exponendum, quod in punitioe homicidæ facile admittebatur dicta intentio secunda. Nam quod prima prorsus non obligaretur, Sapientes illius temporis aperte significant. *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam: Homo homini reseruat iram, & à Deo quarit medelam?* Vides quomodo remouetur ira & odium & vindicta ex ira procedens, non ex zelo iustitiæ & obedientiæ: Ità & Salomon: *Ne dicas, reddam malum. Quæ quæuis etiam de redditione & vindicta possint intelligi, quæ priuata autoritate sint facta, certum est tamen ea quoque in publico iudi-*

Deut. 19. 11
Leuit. 19. 18
Deut. 19. 13
D. Th. 2. 2. q. 107. a. 1.
Extra de usu cap. Consulu. 11.
Ecc. 28. 1.
Prou. 20. 12.

Mal. 1. 10.
1. Cor. 9. 13.
Ecc. 28. 1.
Prou. 20. 12.

eo iudicio esse seruanda: utrobique enim arceretur zelus vindictæ, qui in priuata uisione apparet maximè. Itaque zelus contra iniquitatem primus erat, contra Dominum nostrum erat secundus.

3. Quoniam uerò tunc Deus iniquitatem temporaliter quoq; ex lege puniebat, ut e ratione homines dura ceruicis flecteret, idè sic & præcipiebat & permittebat. At Dominus Iesus, qui dicit: *Non ueni ut iudicem mundum, sed ut saluificem mundum.*

IOAN. 12.
47.

Ioan. 3. 17. &: *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum;* iam non contra iniquitatem pugnat iustitia & iudicio, sed misericordia & beneficio; idè à lege sua sustulit vindictam omnem, & oppositū potius docuit, & iussit dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt uos.* Sic ergò huius præcepti ratio ista prima, quòd huic legi, quæ salutem nobis affert, non iudicium, huiusmodi præceptum admodū congruebat, quæ ratio in uerbis illis Domini Iesu Christi innuitur: *Ego autem dico uobis, quasi dicat. Dicitur est antiquè in lege, quæ iudicia continebat, odio habebis inimicum tuum. Ego, qui Saluator non Iudex ueni, aliter mando, nempe; Diligite inimicos vestros.*

9. Ex quibus uerbis consequenter educitur ratio ista secunda. Summa diuinæ legis, in dilectione erat constituta. Nam primum mandatum, erat: *Diliges Dominum Deum tuum;* secundum uerò: *Diliges proximum tuum.* Euangelium itaque cum legi illi esset supponendū in dilectione, maximè congruum erat, illam ut excederet. Id autem in dilectione Dei fieri non poterat, iubente lege: *Diliges Dominum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Ergò in proximi dilectione excelsus erat ponendus. Vbi ergò diceret illa: *Odio habebis inimicum tuum;* hæc dicere habuit: *Dilige inimicum tuum.* At ubi præcipiebat odio haberi inimicū? numquam profectò, nisi in eo, qui homicidam tradi iubebat in manu propinqui hominis illius, cuius effusus esset sanguis. Qua in reflex nostra non iudicat quemquam; neq; uidelicet ut moriatur homicida, neque in

Matth. 22.
36.

Deut. 6. 5.

manus tradatur offensus, sed illū iubet diligere ac iuari. In quo & hoc uideretur aliqua ex parte iustum, ne plus quàm nosmetipsos proximi diligamus. Quod ut intelligamus, meminimus horationis illius Apostolicæ: *Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere & non nobis placere.* Vnus. 2. *quisq; uestrum proximo suo placeat in bonū ad adificationem. Etenim Christus non sibi placuit:* Si nobis placere non debemus, sed proximo, nunquid non in hoc proximum plus quam nos ipsos diligimus?

Quid uerò est placere sibi, nisi quod sibi uile est quære? Quid proximo placere? illū iuare. Dū ergò Paulus dicit: *Non quaerens quod mihi uile est, sed quod multis, ut salui fiant.* Certè quantum Christiano licet, proximum diligebat plus quàm seipsum. Et Christus in quo nō sibi placuit? certè in eo, quod passus est pro nobis. Ita n. exponit Paulus dicens: *Sed sicut scriptum est: Improperia improperantiū tibi ceciderunt super me.* Quib. uerbis in Psalmo uide supra sunt subiungitur: *Et operis in ieiunio animā meam, & factum est in opprobrium mihi. Et posui uestimentum meū cilicium, & factus sum illis in parabolā. Aduersus me loquebantur qui sedebāt in porta. Vbi apparet Christi passio cum in his, quæ sua sponte passus est, tū in his, quæ illis ab inimicis illata sunt. In hoc ergo commendat charitatem suam Deus in nobis, quoniam cū adhuc inimici essemus, Christus pro nobis impiis mortuus est, & pro tanto, homo iste Christus Iesus plus quàm seipsum dilexit nos.*

Qua in re nos illum conuenit sequi, dicente Apostolo: *Ambulate in dilectione, sicut & Dominus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.* Ergo qui inimicū diligit, secundum aliquem modum plus proximum diligit, quam seipsum, nō sibi placens sed proximo, non quod sibi uile est quaerens, sed quod illius saluti fiat. Repugnat caro, mens refugit, sensus oppugnat clamans corde: Diligam qui me odio habet? Ad Dominum pro illo clamabo, qui contra me clamat & apud homines calumniatur? Illi benefaciā, qui me persequitur? Amicus illi ero, qui dum mihi iniurius est, inimicus Dei constituitur? Quid? necdum bonis meis mala illius compensabo?

mentura

mensura bona remetiar, qui mala mensuram, sed in bonis meis superfluens ero, malis inimici? Corde odit me, & nedum corde diligam, sed ei benefaciam? Quid enim iubeor aliud his verbis; *Benefacite his qui oderunt vos?* Qui totis viribus suis me offendit, ore calumnians, persequens opere, hunc ego nedum viribus meis prosequar beneficiis, verum etiam Omnipotentem deprecabor, vt sua manu impleat, quod mea prestare non potest? Sic ego diligam inimicum, vt non reddam modo bona pro malis, sed addam bonis meis ad suam iniquitatem? Diligam itaque proximum, & hunc inimicum plus quam me ipsum? Heu quid clamas de terra, o homo terrene? Audi tu clamorem Sapientis, qui deorsum est: *Eme eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare non cesses.* Quod loquatur Salomon de innocentibus qui a peccatoribus opprimuntur, volo; enim ei David iubet: *Eripite pauperem, & egenum, de manu peccatoris liberate.* Sed quare mors aut egestas, aut oppressio potest morti aeterna comparari? Qui tibi inimicus est, te odio prosequens & persequens, offensione hac non ducitur ad mortem, & in portas mortis ingressus est, non trahitur ad interitum, ac iam interitum iam perit. Hunc a morte erue, hunc ab interitu liberare non cesses. Quo autem modo? Diliges illum, illi benefaciens, & si adit facultas, etiam corripiens; Nam si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Parum est quod exhibes, quod perdis, paruus labor, maximus fructus. Si resistat caro & mala consuetudo, odio tibi habenda est anima tua, vt diligas animam proximi, & saluum facias eam. Ergo ne perdas quid temporale, perdes illum, per quo Christus mortuus est? vt tibi placeas, Deo displicebis? ne te incōmodes, fratrem interimes? pascere morientem, si non paupisti, occidisti; erue morientem, si non eruisti, interemisti.

SECVNDA PARS.

12 *Audisti quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* A quo quaso dictum est anti-

quis. *Diliges proximum tuum?* Certè à Deo, sed per seruum Moysen. Qui verò huius doctrinæ doctor: *Odio habebis inimicum tuum?* certè, vt sonant verba, non alij quam Scribæ & Pharisei. At quis est qui dicit: *Ego autem dico vobis?* Hic est Filius Dei dilectus. Ille paternam hereditatem, cuiquam non inuidet. Qui licet verè vnigenitus Filius sit in sinu Patris, libet tamen ei esse primogenitus in multis fratribus, quibus sine vlla diuisione diuidat substantiam suam. Et quia vnus duntaxat natura est & esse potest Filius Dei, per gratiam adoptionis curat fratres multiplicare: & propterea docet: *Diligite inimicos vestros, vt sitis filij Patris vestri, qui in caelis est.* O magnam diligentiam in inimicorum ratione! Hanc vnicus proponit Filius, vt solus non sit filius, sed sit in medio fratrum rector illorum in honore. His Patris nomen annūtiat; Patris (inquā non sui solummodo, sed etiam ipsorum. Quinimò vbi aliquandò dixit: *Ascendo Iob. 20. 17. ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Hic tantum dicit, *Patris vestri.* Nuntiabo (inquā) *nomen tuum fratribus meis.* & in medio Ecclesie laudabo te. Que verò laus? quia Pater noster. Sicut enim Filius non confunditur fratres eos vocare, sed laudem suam hanc deputat & honorem; ita & Pater non confunditur filios eos vocare, sed gloriosum sibi reputat hominum illorum Patrem vocari, qui Vnigenito suo fuerint vera fide atque perfecta coniuncti. Vt quid enim vnigenitus ipse quodammodo apud Patrem gloriatur dicens: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus.* Quod nomen (inquā) nisi nomen Patris manifestauit? neque enim frustra Patris nomen pramittit, dicens: *Pater manifestavi nomen tuum.* Ad quid verò nisi ad eius gloriam manifestauit? vt certò scias Deum in nomine Patris nostri gloriari. Quod si non aliud, certe Oratio Dominica demonstraret, quam sic adorimur. *Pater noster qui est in caelis.* Cum autem Propheta protestetur: *Laudans inuocabo Dominum:* constat ad laudem Domini pertinere, quod illum inuocaturi, vocemus Patrem, vt hac in re coniectura iam nihil opus sit. Eia nunc Pater non confunditur nos misellos vocare filios, & Patrem

Ec. 10. 24.

Iob. 20. 17.

Psal. 21. 23.

Hebr. 2. 11.

Ioan. 17. 6.

Mat. 6. 9.

Psal. 17. 4.

Patrem ipsum omnipotentem vocari cōfundar ergo? Glorietur in nomine isto Deus, & sibi homo opprobrium assignabit, quod vocetur filius Dei: O gloria nomina Patris & Filij. Tantam gloriam nobis inimicorum dilectione comparamus. Quid igitur dilectione ista potest esse gloriosius? quid nobilius? quid praestantius? quid (inquam) desiderabilius? Ecce tibi Christus, Deum, dum Patrem nostrum vocat, de illo dicit, *Qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos*, ut videas illi ad honorem tribui quòd sit praestabilis super milia, quòd mala nostra superet sua benignitate, quòd benignus sit super ingratos & malos. Haec est ergo plena efficacitatis ratio, quamobrem inimicos diligere debeamus, quòd res est gloriosa, & verè caelestis plena claritatis. Quid igitur, vos insipientes corde, dedecori assignatis & ignominia, si qui vos oderunt, hos verè diligatis?

Luc. 6. 35.

13

Sit modò alia ista consequens ratio tam excellentis operationis. Deus populi sui se protectorem declaraturus primogenitum suum illum appellabit. Multa quidè signa fecit in Aegypto, multa flagella peccatori illi Regi superinduxit, sed eorum omnium summam paucis illis verbis collegit, quae Moysi reuertenti à terra Madiam in Aegyp-

Exo. 4. 22.

ptum in primis dixit: *Dices ad eum Haec dicit Dominus. Filius meus primogenitus Israel. Dixi tibi Dimitte filium meum, ut seruiat mihi. & nolisti dimittere eum. Ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.* Quis enim filius, quem non protegat pater atq; defendat? Sic Deus, ut filium suum hunc, quem per Patriarchas sibi genuerat, saluaret, percussit inimicū Regem Aegypti, totamq; Aegyptū, ut sciat omnis caro, quòd si in manu Domini sunt omnes fines terre, filius ipse est in sinu Patris, quòd nemo potest accedere, neq; valet flagellū appropinquare. Sis tu in sinu Patris, & nō accedit ad te malum, neq; flagellum appropinquabit tabernaculo tuo: sic enim altissimum posuisti refugium. Eris autem ibi habitans in adiutorio Altissimi, & in protectione Dei caeli, filius si fueris Altissimi: Filius verò, inimicum ille dilexeris; neque enim aliteris in

Pf. 94. 10.

finu Patris, iuxta cor illius, qui benignus est super ingratos & malos.

finu Patris, iuxta cor illius, qui benignus est super ingratos & malos.

An forte in Deo somniamus corporale finum? qui est in sinu Patris, iuxta cor suū est, quin & ab eo habetur in corde & in visceribus. Hic est, qui facit quae placita sunt illi. Hinc Deus: *Suscitabo mihi Sacerdotem fidelem qui iuxta cor meū, & animam meā faciet.* Hinc Samuel de David: *Quasi sibi sibi Dominus virum iuxta cor suum.* Quid verò sit esse iuxta cor Dei, Paulus citans hunc eundem locum, ita declarat: *Inveni virum secundum cor meum, qui facit omnes voluntates meas.* Is ergo est in sinu Patris, qui facit voluntatem Patris, & eam potissimum, in qua Patrem se declarat, benefaciens etiam ingratis & malis. Ergò qui filius Dei est, diligit inimicum, ut non ab re ab Unigenito, qui est in sinu Patris, dictū sit. *Diligite inimicos vestros, ut sicut filij Patris vestri, qui in caelis est.* Hic Filius, quoniā est in sinu Patris, cum adhuc inimici essent & impij, dedit semetipsum pro nobis, & ab hominibus crucifixus, ut sicut filij Patris vestri, qui in caelis est. Hic Filius, quoniā est in sinu Patris, cum adhuc inimici essent & impij, dedit semetipsum pro nobis, & ab hominibus crucifixus, ut transfretoribus & crucifixoribus exorauit. Propterea & Ioannes, quandò illi maximus ille inimicus Iudas reuelatus fuit, erat recumbens in sinu Iesu, ut quemadmodum Iesus inimicum iustum diligebat, eundem diligeret & ipse Ioannes. Qui propterea potuit stare iuxta crucem Iesu cum Maria matre eius, & Crucifixo cōformari. Qui clamās, dixit: *Pater dimitte illum.* Patrem vocat cuius est ipse Filius, & est in sinu eius Sacerdos fidelis iuxta cor illius & animam, & tunc fratrem sibi affecit Ioannē, non minus Patri dicens, quam Matri: *Ecce filius tuus.* Filius (inquam) ut si quemadmodum in sinu Filij, ita & in sinu Patris. Et quare de David maximè dixit Propheta: *Quasi sibi sibi virum iuxta cor suū:* si id scire detideras, memento David & omnis mansuetudinis eius, qua benignus fuit super ingratos & malos. Qui ergò sic est in sinu Patris ut quemadmodum suos Pater, sic & ipse diligit inimicos suos. Hic ratione etiam ista in sinu Patris est, ut ab eo protegetur & liberetur ab inimicis suis iracundis. Id quòd tūc re demonstravit, quando dixit: *Filius meus primogenitus Israel: dimitte filium meum, ut seruiat*

seruiat mihi. Percussit enim post tot tâta-
que flagella & plagas, omne primogenitū
Egypti, vt perderet etiam Pharao primo-
genitum suum, qui Dei Primogenito tam
molestus fuit & persecutor. Et quando dixit
inimicus: *Persequar & comprehendam,*
disuidam spolia, implebitur anima mea. Tūc
dextera Domini percussit inimicum, & in
multitudine gloriæ suæ deposuit aduersa-
rios suos. Antiquis illis Deus monstrauit,
sibi vindictam referuari, quam ipse inimi-
cis eorum sumpsit gloriose, vt nos moni-
ti, vt inimicos diligamus, nihil dubitemus
de sua erga nos paterna protectione. Ideo
filios vocat, filios asserit, & quasi Pater in
filiis suis sibi complacet. O quanta vis in
hac filiatione erga dilectionem inimico-
rum! Hæc nobis sit cordi: Hæc veniat vobis
in mentem, ibique subsistat perpetuo.

tate compensabit. Quoniam si filij fueri-
mus, erimus & hæredes. Tantum faciamus
quæ precepta sunt nobis, tantum audia-
mus vocem Filij Dei clamantis: *Diligite i-*
nimicos vestros, vt sitis filij Patris vestri, qui
in cælis est. Inauris aurea, & margaritum
fulgens, qui arguit Sapientem, & aurem o-
bedientem. O quæ gloria erit tibi, quod or-
namentum gratiæ accipies? Quid hoc ma-
ius esse potest, quam vt simus filij Dei? Hac
quæso gratia, hæc gloria contenti sumus, &
nihil nobis deerit expectantibus hæredi-
tatem immarcescibilem in cælis & in ter-
ris: Interim pacemuralimonia etiam cœ-
lesti ab eo, qui olim dixit per Prophetam:
Filios enutruui, & exaltaui: cui est gloria in
Isa. l. 2.
sæculum sæculi. Amen.

MORALE.

SED cum homines plerunque sibi ipsis
sapientes esse videantur, hac in re ma-
ximè prætendunt sapientiam, vbi respuunt
diligere inimicos, rationes plures coacer-
uantes, quibus id iure se facere probare
moliuntur; quasi ipsa Dei Sapientia sint i-
psi sapientiores. Sed David suadenti sibi
Abisai, vt de illo maledicenti Semeci vindi-
ctam sumeret, Respondit. *Quid mihi, &*
vobis est filij Saruia? Dimitte eum, vt maledi-
cat. Triplicemque subiunxit rationem,
qua illum patienter tolerare suadebatur.
Quarum prima est: *Dominus enim præcepit*
ei, vt malediceret David: & quis est qui au-
deat dicere. Quare sic fecerit? Secunda verd:
Ecce Filius meus, qui egressus est de utero
meo, querit animam, quando magis nunc fi-
lius Iemini? Tertia denique. *Dimitte eum*
vt maledicat iuxta præceptum Domini: si
forè respiciat Dominus afflictionem meam,
& reddat mihi Dominus pro maledictione
hæc, hodierno die. Vides prudentiam Davi-
dis rationibus ostendentis, quod debet
homo æquanimiter caluminantes ferre &
persequentes. Vide quanti ponderet, quod
hoc sine Dei prouidentia non contingat,
vt permissionem illam vocet præceptum
Domini. Abisai carnis sapientia ductus di-
cebat: *Quare maledicit canis hic moriturus*
domio meo Regi? Vadam & amputabo caput
eius.

eius. O quot sunt adulatores, & satellites, qui vindictam suadent? o quot falsi amici illam proponunt? o quot falsæ rationes contra veram rationem adducuntur, atq; sapientiam: o quot sibi hac in re sapientes esse videntur: Sed quid Salomon verè sapiens dixit: *Ne sis sapiens apud te metipsum: time Deum, & recede à malo.* Quid dicitis o insipientissimi sapientes? Num vos Deo sapientiores? Num quæ ipse dixit falsa sunt? quæ vos effutitis plena sunt sapientia: *Ne tibi videaris sapiens: Time Deum & recede à malo, & eris sapiens.* Bene & Paulus: *Nolite esse prudentes apud vosmet ipsos: Nulli malum pro malo reddentes.* Qui Deum non timeret, & à malo non recedit, hic quamvis sibi sapiens esse videatur, verè insipientissimus est. Quomodo sapiens, qui malo adhæret? qui malum seruat? qui mali plenam habet animam? qui dicit malum bonum? Nemo tam odit animam suam, ut velit illam malis esse repletam; quia impleri bonitate omnes naturaliter concupiscunt. Quid laboras ergo tu, ut repleta sit malis anima tua: nisi quia dicis malum bonum? nisi quia tunc te putas bonitate repleti, quando accedit ad te malum? quando percutis foedus cum morte? quando te vincit malitia? quando non audis obedienter, *noli vinci à malo?* Et hoc an non est summa insipientia, qua tamen te sapientem arbitraris? Ergo *ne sis sapiens apud te metipsum; time Deum, & recede à malo.*

Quomodo à malo recedit, qui malum reddit pro malo? Num quia malo resistis, malum non est in te? imò idcirco malum est in te, quia non audis Dominum præcipientem. *Non resistere malo.* Quid est, non resistere malo? audi eundem: *Audisti quia dictum est antiquis: oculus pro oculo, dente pro dente.* Istud quid erat, nisi malum pro malo reddere? licebat tunc fortè, si legis autoritate fiebat: vnde malus non erat actus reddendi malum pro malo: at tu qui vindicari quæris; legi, Deoque Omnipotenti inobediens, qui dixit: *Mea est ultio.* Non potes nisi malè malum pro malo reddere. Non potes nisi malo actu, malo motu, mala operatione, pro malo malum rependere: quod dum facis,

malus es tu, à malo vincis tu, malitiâ ac malignitate plenum est cor tuum: Cain quare occidit fratrem? quia ex maligno erat, & opera eius maligna erant. Ergo non recedit à malo, qui reddit malum pro malo, sed declinat à bono & facit malum. Et tamen cum insipientia sua manifesta sit, sibi ipsi sapiens videtur ac prudens. Ostendat adhuc Paulus horum insipientiâ. Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Vides oppositas operationes: Reddere malum; prouidere bona: Quomodo bona prouidet, qui malum reddit? Bonus homo de bono thesauro cordis sui, profert bona; & malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala. Quod dicit de thesauro, intellige de abscondito. Homines videntes ea tantum, quæ patent, nesciunt quid sit in abscondito cordis tui. Quia neque quale vinum sit in vere nescitur, si non hauriatur. Profer extrâ, quæ intus latent. Si malum proferis, si malum reddis, certè malus est thesaurus cordis tui, malæ cogitationes sunt in corde tuo, intus plenus es malitiâ, & iniquitate, veluti monumenta plena ossibus mortuorum. Prouide bona, & bona erit meditatio tua, bonum cor, bona voluntas, intellectus bonus, præcordia bona, bonus thesaurus cordis tui, Quomodo autem bona prouideantur, pergens docet Apostolus: *Quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Pax est bonum istud, qua non redditur malum pro malo, sed bonum. Ideo pax est hominibus bonæ voluntatis, & boni thesauri cordis. Hoc est bonum, quod profertur de bono thesauro cordis, qui sic profert bonus est, quia bonus homo de bono thesauro cordis sui, profert bona. Qui autè bonus est, is solus sapiens est, is solus prudens, quia de Sipientia sapiens dicit: *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa.* Is sapiens est animæ suæ; verè sapiens, verè prudens. Ergo malus homo, apud se metipsum sapiens, qui dicit malum bonum, & idè non recedit à malo, insipiens est, paruulus est, infans est, stultus est. *Astutus videns malum absconditus est, paruuli transientes sustinuerunt dispensa-*

dia. Dixit Salomon. Qui malum non vident, qui noxia non discernunt, qui pericula non attendunt, iniiciunt pedem in laqueum, ruunt præcipites in foueam. Et his quis insipientior? quis stultior? Benè ergo mones ò Paule: *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro malo reddentes.*

18 Vis verum agnoscere prudentem? vis verum stultum? audi duos: infestantem, & infestatum: retribuentem mala pro bonis, & reddentem bona pro malis. Audi Saulem persequentem bonum virum Dauid. Audi Dauid sustinentem malum virum Saulem.

Ps. 118. 98. Quid dicis ò Dauid? *Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in aeternum mihi est.* Quid dicis ò Saul? *Apparet quod stulte egerim, & ignorauerim multa nimis.* Audis quomodo voces diuersas insonant? Dauid in spiritu prudentem se asserit: Saul doctus experientia, se stultum confitetur. Neque hoc solum; sed Dauid prudentem se factum dicit super inimicos suos: Saul laudat Dauid quòd prudenter fecisset, se verò stultissimè. Sed vnde ista diuersitas: aperit vterque: primum dicamus: Dauid: Prudentem (inquit) me fecisti mandato tuo, tantam prudentiam nõ arrego industriae meae: tu Domine prudentem me fecisti, est enim hæc prudentia descendens desursum: qua vero ratione tanta me decorasti prudentia? mandato tuo. Quod vero mandatum, num præcepta multa? *Exurge* (canit alibi) *in præcepto quod mandasti, & Synagoga populorum circumdabit te.* Quid petit his verbis Dauid? In altum regredere: *Dominus iudicat populos, Iudica me secundum innocentiam meam.* Tu (inquit) præcepisti, vt iniurias, ac persecutiones nostras tibi committamus, promittens quod tu ipse vltor existes. Fecimus, sic fecimus quod iussisti. Tu igitur partem tuam ostende nobis, erige thronum tuum, te iudicem omnibus manifesta iudicans nos de gente nõ sancta. Quod cum viderint populi, nempe quod sis adiutor innocentum, conuenient ad te vndique, & laudabunt nomen tuum. Hoc præcepto tu me prudentem fecisti super inimicos meos, qui persequuntur me. Dum

veniam ego do, alius me defendit; dum sequor pacem, vitam apprehendo; video dies bonos, dum fero viros malos. Tu es protector meus, dum spero sub pennis tuis. Gallina congregat pullos suos sub alas, qui non sunt sub pennis eius, raptrui patent milui. Hi non sunt sub pennis eius, qui non congregati sunt, qui segregati sunt, qui non diligunt fratrem suum, qui odio habent inimicum suum. Congrega, congrega nos de nationibus vbi sumus dispersi, congrega in vnum, vt sit anima vna, & cor vnum, vt diligamus inuicem, vt non sint in nobis schismata, sed dicamus idem omnes, & nos mutuo diligamus. Tua hæc doctrina est, tua gratia, tua prudentia, qua nos exornare dignaris, qua tu me prudentem fecisti super inimicos meos. In quo vero stultè egit Saul? fatetur ipse. *Iustior tu es quam ego. Tu enim tribuisti mihi bona; ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti hodie, qua faceris mihi bona. Quomodo tradidit me Dominus in manum tuam: & non occideris me? Quis enim, cum inuenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona?* Sic primum dixit Saul. Sed secundo expertus Davidis mansuetudinem, addidit: *Apparet quod stulte egerim, & ignorauerim multa nimis.* Dum persequeretur, dum tendebat insidias, dum coangustabat vndique, sibi prudens tamen esse videbatur & potens. At tandem victus à veritate Dei, & à patientia hominis suam stultitiam confitetur.

Putasne homo, frustra legem, dum iussit benefacere inimicis, calum meminisse bestiarum domesticarum? Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti. Si videris asinum odientis te facere sub onere? Quid phrasi tam rudi? Quid verbis tam simplicibus? Quid tam humili, abiectoque mandato prætendit lex? Heu in bestis inimici iussionem posuit altissimæ dilectionis. Bestiam puta inimicum tuum, asinum arbitrare, qui te odit. Bouem cornupetam existima esse, qui te persequitur; quia comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quando vero boui & asino erranti? cum

D d 2 inquit

- Psal.* 39. 8. inquit lex, Asinum iacere sub onere. O errantes, ô imprudentes in populo, ô stulti aliquando sapite; odientes malum, adhaerentes bono. Bos errans est qui non recedit à malo, qui proximum suum sicut seipsum non diligit; qui putat in iniquitate, bonitatem & salutem reperire. Asinus onustus & iacens, qui pondere peccatorum pressus, malo se interimit, qui putat se proximum conculcare; Bestiam viuunt, qui te offendit, nam stultus est. Num & tu reddens malum pro malo similis efficieris illi?
- Pro.* 26. 4. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris similis.* Errans bos currit, in vanum laborat; iacet asinus onustus & æquè laborat. O for proximi si vadat, si steter, in laboribus est, in animi tristitia, in corporis molestia, & in peccatis est totus & in pœnis: prudentia enim stultorum errans est. Adite ergo vocem Domini: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis. Laborans bos agnoscat Dominum suum, & onustus asinus praesepe Domini sui. Venite ergo ad praesepe meum, & ego reficiam vos.* Venite & faciam vos homines, prudentiores hominum. Videte quòd ego sim solus, apud quem solum possit inueniri requies animabus vestris. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde,* qui in cruce pendens oravi pro persequentibus & caluminantibus me; qua in oratione me Filiū declaravi Patris mei, qui in cœlis est. Idè enim dixit: *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Patrem rogavi, Patrem meum rogavi, qui hi sunt filij charissimi, qui ambulant in dilectione hac, qua diligitur inimicus. Dixi. Non enim sciunt quid faciunt, quia nescius est, imprudens est, ut iumentum factus est, qui fratrem suum odit. *Ergo venite ad me, qui erratis: accedite ad me, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur, sed erit vobis honor, & gloria, & nunc & in perpetuum. Amen.*

De operibus nostris. Quis debeat esse ipsorum scopus. De fructu ab ipsis manante. Omnia ista in tribus punctis Evangelij fundantur. Gloria mundana in operibus nostris & leuis & momentanea; honor verò Dei, & grauis & æternus.

VIRA hæc nostra, qua continuè ad mortem tendimus, sic in motu est semper, ut via sit magis, quàm domus; locus peregrinationis, quàm locus habitationis; & hoc necdum propter ipsam corruptibilitatem, qua in terram imus, unde sumpti sumus, verum etiam propter infirmitatem & instabilitatem, propter quam homo semper aliquid facit, & erga aliquid affectu suo mouetur, iuxta quod varias perambulamus vias. Et quoniam (ut ait Salomon.) Aliquorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum: prudentia, ea que cœlesti opus habemus, quæ nos per iter rectum ducat ad terminum desiderabilem. Vnde idem Salomon dicebat ibidem: *Prudentia seruabit te, ut eruaris à via mala.* Propterea Deus quoque quando eduxit Abraham de Vr Chaldæorum, non quòd duceret significauit, sed dixit ei: *Veni in terram, quam monstrabo tibi.* Ne forte illius intentio à recto declinaret, vel locum culpans, vel illum plus iustè appetens, sed totus esset in manu Domini, nihil præterea quærens, quàm diuinam voluntatem. Eisi fortè non ipse desisteret, Thare pater eius, qui non erat amicus Dei, desisteret ab itinere recto, cuius gratia annos multos substitit in via, Dom'no forsitan expectante eius mortem, antequam amico Abraham determinatum locum demonstraret. Tanti est dirigere intentionem in operibus nostris etiam bonis. En cur Dominus & legislator noster promulgans Euangelium hanc potissimum afferit doctrinam. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis, &c.*

FERIA V. DOMINICÆ
DE SAMARITANA.
CONCIO PRIMA.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. *Mat.* 6.

2. Quoniam in opere duo potissimum attendenda sunt, ipsius substantia siue essentia, & illius finis: quia omne per se agens, agit propter finem. Propter hoc Evangelica lex, quæ docet operari congruè, hæc duo potissimum hominibus demonstravit. Operis excellentiâ proposuit Dominus & proposuit; quia suam legem super legem Moyli extulit, ostendens in sua dari perfectiora præcepta. Ideo frequens dicebat: *Audistis quia dictum est antiquis. Ego autem dico vobis.* Rectam deinde intentionem docuit, dum sic loqui aggressus est. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Lex quidem vtrumque proponebat, & bonum opus, & bonum finem; sed in medulla erat perfectio, in cortice imperfectio. De operibus iam videtur, quomodo exterius præcepta deficiebant ab Evangelica perfectione. De intentione rursus apparet, quod omnia in Dei honorè essent dirigenda; attamen temporales aut prosperitates, aut aduersitates pro retributione communiter proponebantur. Hinc iussu Dei, completo itinere per desertum, ingressuris in terram promissionis, pronuntiantur benedictiones his designatæ, qui legem audierint & obseruauerint. Maledictiones verò his, qui legem posthabuerint, & non impleuerint Domini voluntatem, in quibus temporalia & bona & mala proponuntur. Quod ut solemniter ageretur, duos constituit montes Garizim, & Hebal, in quorum vno benedictiones, in altero autem maledictiones proclamarentur. Quia & Tribus distinct, quarum sex benediceret, sex verò maledicerent, totus autem populus ad vtraque responderet. Amen. At in Evangelio proposta est cælestis beatitudo, & regnū cælorū, ut merces propria huic legi, contra verò pœna & æterna transgressoribus intentata est. Ibi etiam maledictiones ante benedictiones pronuntiabantur: at nobis præ omnibus cælestis promittitur beatitudo, ad quam ut ad proprium Evangelij finem nostra dirigatur intentio. Ideo Dominus apertè promulgat: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus,*

alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cælis est. Quæ verò merces nisi cælestis habetur apud Patrem nostrum, qui in cælis est? propterea superius dixerat: *Nisi abundauerit iustitia vestra, non intrabitis in regnum cælorum.* Cælestem igitur mercedem nos spectare vult Dominus, cuius amore accensū rectè operemur.

Matth. 5. 20.

Vbi tria potissimum consideranda proponit. Subiectum, quod intentione recta debet dirigi, nempe opus. Secundum, scopus ad què opus ipsam dirigendū est. Tertium est fructus inde procedēs. De primo dicit Dominus: *Ne iustitiā vestrā faciatis.* De secundò *Coram hominibus, ut videamini ab eis.* De tertio. *Alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum.* Nec contentus regula ista generali, ad specialia documenta descendit, tria in primis exprimens opera, in quibus rectitudo ista intentionis obseruari necesse est, nempe eleemosyna, oratio, & ieiuniū, in quibus quid in cæteris omnibus faciendum sit, clarissimè edocemur. Hodie autem eleemosyna exprimitur, quæ est ipsum opus subiectū, cuius intentio dirigitur dum dicitur *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua.* Mercedem verò ostendit dicens: *Et Pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi.*

Diuiso.

Horum igitur primum attendentes notamus intentionem dirigi debere in operibus iustis, quæ Dominus iustitiam vocat, non autem in operibus peccatorum. Cuius rei ratio ista est prima, Proposuit Evangelicam iustitiam, opera videlicet perfectæ, quæ iubet Evangelium, nunc modum illorum exequendorum docet, qui potissimum finis circumstantiâ continet, idè iustitiâ regulat Non enim satis est rem iustam facere, nisi & iustè fiat. Substantia omnis creata, sua habet accidentia: sic habent & actiones humanæ suas dispositiones. Ut sit perfectæ substantia, etiam in accidentarijs dispositionibus suam conuenit habere perfectionem. Nō vinum quodq; apponebatur in conuiuio Assueti, sed præciquum & optimum.

Esph. 1. 7.

Exod. 12. 5. Non agnus quisq; offerebatur in sacrificio Domini, sed agnus anniculus immaculatus. Panes in mensa Domini apponabantur calidi, oleum in lucernis purissimum. Vestes sacerdotales & sacra exigebantur in ministerio sacerdotali. Ita actiones adhibebantur bene factae, vt in oratione leuarentur manus purae, mente deuota fierent oblationes, thorus immaculatus, sic & huiusmodi. Propterea ergo post edocendam iustitiam, addit modum illius faciendae. Secunda ratio est, quia quae per se mala sunt, bonum modum habere non possunt. Ideo illis explosis profus & repudiatis, nullus rectus modus potest adhiberi. Periuria, blasphemia, inobedientia, sacrilegium nulla ratione aut modo possunt bene fieri. Ad quid igitur, docere, qualiter sint faciendae, cum nullatenus sint faciendae? In his, quae per se mala sunt, bona non potest intentio reperiri: sed quae per se bona sunt, etiam male fieri possunt. Nam & oratio aliqua fit in peccatum: & ieiunium aliquando suo aspectu Dominus non dignatur. Et coniugium sine timore Domini contrahitur aliquando. Regulantur ergo recto fine opera de suinatura bona. Propterea Dominus ait: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus;* id est, ne bonum male faciatis. Hinc colligitur, recte ab Apostolo explosi arque damnari sententiam aut persuasionem illam: *Faciamus mala, vt veniant bona;* & magnus hominum error aperitur, putantium licite posse peierare etiam in iudicio pro salute hominum impiorum, vel quacumq; ex causa. Vnde & coqueretur *Malac. 1. 7.* Dominus quod offerret super altare suum panem pollutum.

4. Quae vt apertius ostendantur, ponamus hanc in res opera distinctionem. Quaedam enim de suo genere bona sunt, cuiusmodi est eleemosyna, de qua loquitur hodierna lectio. Quaedam sunt de suo genere mala, quae lege diuina prohibentur, de quibus in praecedentibus dicebat Dominus.

Matt. 5. 21. Audistis quia dictum est antiquis. Non occides. Non mactaberis. Non periurabis. Quaedam sunt indifferentia, vt manducare & bibere. Quae de se mala sunt,

sic semper mala sunt, vt bene nequaquam fieri possint, nec in bona conuertri. Cum enim essentialiter mala sint, stante illorum essentia ad bonitatem transire non possunt. Si enim bona fierent, eorum essentia destrueretur: atque ita iam non essent opera illa, quae prius erant. Ita ergo per quascunq; bonas circumstantias, & rectam intentionem nunquam recte fieri possunt. De his ergo non est hic sermo Domini: Quae indifferentia sunt, bene possunt & male fieri, vt vel bona sint, vel mala iuxta conditiones, quibus facta sunt. Vt male comedit Adam de ligno scientiae boni & mali, & bene de alijs lignis comidisset. Ita vt abstrahunt a bonitate & malitia, & vt in suo genere considerantur, cum indifferentia sint, sub nomine iustitiae non comprehenduntur, & propterea neque de his est sermo iste Domini. Cum itaque iustitiam appellet, de his perspicuum est ipsum loqui, quae ob bonitatem naturae suae possunt iustitia dici & esse. Quando vero monet, vt sic fiant, quod earum merces non euacuetur, innuit manifeste ea & bene fieri posse & male, ac propterea & bona esse & mala. Haec vt vere bona sint dignaque caelesti mercede, circumstantias bonas omnes quae ad ea requiruntur, habeant necesse est; nam si quae illarum necessarium desit, inde perfecta non erunt, vt vere bona possint dici. Et puto quod propterea Moyses dans praecipua populo, vt verba multiplicabat, quibus illorum obseruatio exprimebatur, dicens: *Diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & custodias mandata illius, & caeremonias atq; iudicium;* & alia huiusmodi. Cum autem ex defectu cuiuscunq; circumstantiae, possint bona ista opera in mala conuertri, ad duo capita reducimus istos defectus. Nempe ad defectum rectae intentionis, & ad defectum aliarum circumstantiarum, quaecunq; illae sint: Vt utroque enim modo iustitia, id est, opus de suo genere bonum, potest sua mercede priuari. Puta, si eleemosyna habeat requisitas omnes circumstantias, praeter finem rectum, non habebit mercedem in caelis. Et de hoc

defectu propriè loquitur hic Dominus. Possunt vero & alia circumstantia deesse, puta si non seruato loco, vel tempore fiat, si ex furto, aut male acquisito detur, si fiat
Eccl. 12. 6. contra præcepta sapientis, qui dicit: *Bene- fac humili, & non dederis impio, prohibe pa- nes illi dari*
 Bona ista sic male facta, atque ideo vere mala, erant iam in lege damnata, vt neces- se non fuerit Domino speciali ea crimina- tione culpæ. Hæc enim erat Iudæorum iniquitas, qui male facientes cum Deo cõ- tendere volebant: quasi gens quæ iustitiã fecisset, & iudiciũ Dei sui non dereliquis- set. Ideo Deus arguit eorum peccata. Et iubet Prophetæ: *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ.* Me etenim de die in diem querunt, & scire vias meas volunt, quasi gens, quæ iusti- tiam fecerit, & iudiciũ Dei sui non dereli- querit. Rogant me iudicia iustitiæ, & ap- propinquare Deo volunt. Hoc maxime Deum offendit. Ideo & Pharisæi, tempore Christi maxime Deo displicebant, qui cũ essent auari, superbi, & legis transgressores, vellent nihilominus in pretio haberi, quasi gens, quæ iustitiam fecisset. Vnde & Do- minus dixit ad quosdam, qui in se confide- bant, tanquam iusti, id quod legimus in Luca de Pharisæo & Publicano. Et gene- raliter aliquando dixit eis: *Publicani, & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Et o- lim insultationi illi: *Quare ieiunauimus, & non aspersisti? humiliuimus animas no- stras, & nescisti?* Respondit Deus: *Ecce in die ieiunii vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis & percussitis pugno impiè.* Vides malitiam horum operũ ex defectu esse circumstantiarum, quæ, vt bona essent, prorsus erant necessariæ. Num inter nos non sunt peiores? qui nutriunt o- dia, qui alienum vsurpant, qui versantur in volutabro luti, & inquinamento, qui su- pergrediuntur & circumueniunt in nego- tio fratrem suũ, vt decipiant ipsum, de va- nitate in idipsum, qui vana loquũtur vni- quisq; in proximo suo. Hi profecto non sentiunt de Domino in bonitate, arbitran-

tes quod sit eorum similis, sustinens illos in multa patientia, si forte relipiscant, & re- uertant ad Dominum. Quorum via per- uersa sunt, & infames gressus eorum. Hinc & Salomon: *Hosia impiorum abominabi- les, quia offeruntur ex scelere.* Hinc & alius Sapiens: *Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata.* Et nõ sunt beneplacitæ subsan- nationes iniustorum, loquuntur sapientes de iis, qui ex eo q̄ proximo surripuerant, Deo offerebant victimas, quas ideo vocat abominabiles, & irrisiones, quasi, qui hu- iusmodi offert, Deũ irideat & subannet. Vnde exaggerans Sapiens subdit: *Qui of- fert sacrificium ex substantia pauperũ, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* Victimare, id est sacrificare, opus bonum est de genere suo, quia à Deo institutũ est. Sed quale bonum, immolare Deo filium in conspectu patris sui? Quanta crudelitas occidere filium in oculis patris, & præten- dere tamen iustitiam & sanctitatem, quasi hoc sit sacrificium Deo gratũ? Dupliciter itaq; hoc modo malefaciunt homines: Al- tero, quod putant ex bonis quibusdam o- peribus iustificari, cum sint onerati pecca- tis, quibus impii sunt & Deo odibiles: Al- tero quod & ipsa, quæ videntur bona, ipso- rum opera, scelera sunt, abominaciones, irrisiones. Huiusmodi eorum sunt, qui im- mundi accedunt ad sacrum; qui alienum retinentes audent Eucharistiã lumere; qui viuentes in cubilibus, & immunditiis au- dent sanctum tangere; qui in contentio- ne, in æmulatione, in mala voluntate accedunt ad altare Dei; qui sacrilegas faciunt confessiones, mentientes Spiri- tui Sancto; qui huiusmodi sacris actio- nibus scelera moliuntur, facientes do- mum D E I speluncam latronum: hu- iusmodi sceleribus tam immanibus, tam horrendis, quid atinet modum adhi- bere?

Pater ergo ex his, quænam sint opera il- la, quæ Dominus intendit per rectam in- tentionem regulare: Illa videlicet, quæ sic sunt bona in se, vt si adsit recta intẽtio, per- fecte bona sint; & si sola illa absit, mala sint. Quod etiam docet Paulus scribẽs in hunc modum ad Philipenses: *Quidam qui-*

Proh. 2. 17.

Proh. 21.

27.

Eccl. 34. 23

Ecc. 34. 24

6

Phil. 15.
dem

dem & propter inuidiam & contentio-
nem: Quidam autem & propter bonam
voluntatem Christum prædicant: Qui-
dam ex charitate, scientes quoniam in de-
fensionem Euangelii positus sum: Qui-
dam autem ex contentione Christum an-
nuntiant, non sincerè, existimantes præ-
fura se suscitare vinculis meis. Quid e-
nim? Dum omni modo siue per occasio-
nem, siue per veritatem Christus annun-
tiatur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.
Hæc Paulus. Bonum opus erat prædicatio
Euangelii, opus (inquam) iustum à Deo.
Poterat hoc fieri recta intentione, nempe,
vt audientes crederent & salui fieret, Chri-
stusque cognosceretur, & glorificaretur.
Aliqui tamen prædicabant, vt contra Pau-
lum iam victum persecutionem excita-
rent, qui erat dux verbi: Quamto enim magis
vigeret prædicatio, eò magis infideles
contra illum insurgerent; & contra Pau-
lum, qui iam propter illum in vincula cõ-
iectus erat, magis accenderentur, peiusque
tractarent. Tanto tamen ardebat Paulus
desiderio, vt nomen Christi propalaretur,
quod dum hoc fieret, non multum pende-
ret, qua id fieret intentione. Sic euenit in
Ecclesia Dei, vt multa bona opera fiant et-
iam intentione non recta, vt in eleëmofy-
nis erogandis, in piis operibus erigendis, in
Ecclesiis frequentandis, in iustitia admini-
stranda, & in ipso quoque Euangelizan-
do verbo Dei, quæ tamen omnia sunt aliis
utilia. Quo modo Gabaonitæ non credebant,
& seruiebant tamen populo in cultu
Dei, ligna & aquam deferentes ad templum.
Immo & templum à quodam Hiram, vt
videtur, infideli ædificatum est: & serui
Regis Hiram qui erant pagani, cedebant
ligna, & deponebant in ratibus, vt ædifica-
tioni templi Salomonis inferuissent. Ho-
rum hominum greges, inueniuntur in-
gentes in populo Christiano, quorum o-
pus, vt ipsis inane est, cæteris non modi-
cum præstat emolumentum. Nam & as-
nus portauit Christum in Hierusalem; &
per demones manifestata est virtus Chri-
sti; & ministerium Iudæ, qui loculos ha-
bebat, & parabat ea quæ necessaria erant,
& egenis aliquid dabat ex præcepto Do-

Ios. 9 23.

2. Paral. 2.

23.

3. Reg. 5 10

Matt. 21. 7

Luc. 4 33.

41.

Ioan. 12 28

mini, non fuit inane, immò vtile & neces-
sarium. Sed quid prodest huiusmodi ho-
minibus, vt quod exire ab eis, bonum sit;
quod manet in eis, malum sit? His certe
compatiendum est, quod inuoluntate libi-
borent, sumptus inanes dispendant, &
quasi saxa fortia portent in domum Do-
mini, ipsi tamen in imo profundi, nullam
inde percipientes vtilitatem.

Demonstrato subiecto opere, quod re-
gulandum est, de ipsa nunc intentione re-
gulante agamus. De qua tria: Quæ videli-
cet sit recta intentio: Et quod vna tantum:
Eaque necessaria. Quod distortæ inten-
tiones plures sint; & quare vnam solum
Dominus criminatur. De primo. Recta
intentio, eaque sola & necessaria est, qua
in iustitia facienda, Dei gloriam principa-
liter spectamus. Rogabat quidem Iosue
Deum benignum se præstare populo, vt
non caderet ante hostes suos, quod erati-
psi populo in salutem, sed eandem quoque
salutem ad ipsius saluantis Dei gloria di-
rigebat, dicens: *Mi Domine Deus, quid di-
cam, vidēs Israelem hostibus suis terga ver-
tentem? Audiēti Chananaei, & omnes ha-
bitatores terra, & pariter conglobati circum-
dabunt nos, atque delebunt nomen nostrum
de terra: Et quid facies nomini tuo magno?*
Ira nos quoque quidquid facimus, ad Dei
gloriam referre debemus. Cuius ratio est,
quod cum bonum & finis conuertantur,
summum bonum debet esse supremus fi-
nis. Illud autem Deus est: ergo finis vlti-
mus, ad quem omnia dirigenda sunt, Deus
est. Hinc Salomon: *Sentite de Domino in Sap. 1. 1.*
*bonitate, & in simplicitate cordis querite il-
lum.* Id est bene sentire de Domino, bona
sunt existimatio vestra de Domino, quod
tunc tantum fit, quando Deum ipsum de-
putamus summum bonum; quam Dei co-
gnitionem sequitur simplex questio cor-
dis; Est enim simplex cor in Deo quæren-
do, quando solus ipse Deus quæritur, non
aliud cum illo, & totum cor non diuisum
erga Deum ipsum conuertitur, illum super
omnia appetens & quærens. Id quod ab eo
fit, qui actiones suas omnes in illum diri-
git, quærens in omnibus Deum glorifica-
re, Deo placere, ipsumque summum bonum
mereri.

mereri. Hoc ut à nobis fiat summopere contendendum est: neq; enim frustra dicit Dominus: *Attendite*. Summā enim attentione studendum est, ut recta sit in omnibus actionibus atq; appetentiis intentio nostra.

8 Atque idē omnibus inuigilandum, ne
 Cant. 2. 15. etiā vulpes paruulæ vineas nostras demo-
 liantur, & ne muscæ morientes perdāt sua-
 uitatem vnguenti. Quod est, quando ob-
 Equ. 10. 1. liqua intentione se cogitationibus nostris
 ita inserunt, ut vel non videantur, vel non
 pendantur aut curentur à nobis. O quis la-
 trunculorum istorū euadet insidias? Pro-
 inde Dominus admonet nos verbo isto:
Attendite. Furtim venit, surripit anguis ille
 latens in herba operas viridantes. *Prauum*
 11. 17. 9. *est cor omniū, & in scrutabile: Quis cognos-*
cet illud? Ego Dominus scrutans cor, & pro-
bans renes. Cor omnium ex sui natura pra-
 uum est, varios habet sinus, abditos recessus,
 latentes intentiones, ut ne quidem sibi
 ipsi pateat. Solus Deus profundū penetrat
 abyssi, & secreta scrutatur vniuersa. Prava
 affectiones excaecant oculos etiam prudē-
 tium. Vnde est enim, q̄ munerā exteriora
 Exod. 28. 8. tantam habent vim, ut prudentium oculos
 Deut. 16. 19. prouent lumine prudentiæ, nisi quia oble-
 scant cor, & inclinant ad amandū & ad fa-
 uendum iis, qui munerā obtulerunt? Sed
 Eccl. 20. 32. omnes sunt se ipsos amātes, voluptatum a-
 matores, carnem nutrientes, quæ sua sunt
 quærentes: & in hoc cæci sunt, declinan-
 tes in obliquitates, ponentes etiam dulce
 in amarum, & amarum in dulce. Amor enim
 humor est, qui si impurus sit, afficit
 palatum & inficit, ut non recte sentiat, ut
 non videat oculis, nec auribus audiat, neq;
 corde intelligat, quæ sunt abscondita cor-
 dis. Ergo, *Attendite vobis.*

9 Paulus plenus sapientiā attendens cor-
 dis omnium prauitatem, nō audeat de cor-
 de suo ferre sententiam. *Sed neque* (inquit)
 1. Cor. 4. 3. *me ipsum iudico. Qui autē iudicat me Do-*
minus est, Qui & illuminabit abscondita re-
nebrarum, & manifestabit consilia cordiū.
 Quo consilio quæ intentione quis quid
 fecerit, tunc apparebit manifeste. Lucernæ
 Num. 8. 2. Tabernaculi erant ad partem austrālē cō-
 tra meridiem, ut noueris splendorem etiā
 Tom. 1. Bellintani.

meridianum non sufficere ad illuminatio-
 nem mentiū. In splendoribus sanctorum,
 in luce splendida, quæ intra sancta iugiter
 rutilabat, iudicium cordis nostri incundū
 est, si veri luminis compotes esse volumus.
 In lege Domini meditandum est: Nam con-
 siliū meū iustificationes tua. Inquit Pro-
 pheta. Hoc concilio ducti non errabimus
 in scrutandis consiliis cordis nostri. *Visus*
 Heb. 4. 12. *est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabi-*
lior omni gladio ancipiti, & discretor cogita-
tionum, & intentionum cordis. Iste solus dis-
cernit cogitationes & intentiones cordis: per-
tingit enim usq; ad diuisionē animæ, & spi-
ritus. Discernens, videlicet, quæ ab anima
 procedunt, vbi in actione corpori coniun-
 cta, & corporalia & sensibilia sapit: quæ
 rursus à spiritu prodeunt, qui carni operā-
 do non est concretus, sed discretus per vim
 potentia suæ, quæ sine organis corporis o-
 peratur. Et idēo facilius cœlestia contem-
 platur, & sequitur legem mentis aduer-
 sariam legi membrorum. Vider ergo quæ à
 carne suggeruntur, & declinant à mandatis
 Dei; vider quæ spiritus concupiscit secun-
 dum legem Dei: & hoc pacto discretor est
 cogitationum & intentionum cordis; &
 iudicium eius iustum est. Propterea Sa-
 piens: *Sine mendacio consummabitur ver-*
 Eccl. 34. 8. *bum legis, & sapientiā in ore fidelis complana-*
bitur. Perfectio legis nullū admittit men-
 dacium, nullum falsum iudicium, recte in-
 dicat, verum docet, operum aperit, secre-
 tarimatur, verrens & conuertens animas,
 ut nihil opertum sit, q̄ non reueletur, neq;
 absconditum, quod nō sciatur. Ex quo se-
 quitur quod edoctus in lege & verax, ple-
 nam faciat clarāq; sapientiā, videlicet,
 ut qui secundum legē iudicat de occultis,
 veram aperiat viam prudentiæ, factus pō-
 derator spirituum, & scrutator cordis: & ita
 nullum ibi sit mendacium. Hic est modus
 discernendi abditas cordis intentiones.
 Quem modum, quia mundani non tenēt,
 sibi ipsis occulti sunt, se ipsos nesciunt, neq;
 qua incedant via, probe norunt. O igitur
 quam salubre, necessariumq; præceptum!
Attendite ne iustitiam vestram faciatis co-
ram hominibus, ut videamini ab eis.

Nunc ad secundum accedamus, videli-

cer, quod qui a recto recedit itinere, multipliciter errare potest. Errat (inquit Salomon) qui operantur malum: misericordia, & veritas preparant bona. Recta linea, vna est; obliqua, infinita. Qui a via recta declinat, potest ad sinistram diuertere & ad dexteram, idque variis atque infinitis. Sola virtus recta est, ipsaque rectitudo; quam virtutem sapiens per misericordiam intelligit & veritatem: quod est in Scripturis frequens: Nam quod per veritatem, vera virtus intelligatur, habetur a Ioanne scribente: *Maiores horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos ambulantes in veritate.* De misericordia sic declaratur: *Ruth 3. 10.* Booz dixit ad Ruth: *Benedicta es a Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti.* Priorem misericordiam sic antea idem Booz explicauerat. Nuntiata sunt mihi omnia, quae feceris forui tue post mortem viri tui; & quod reliqueris parentes tuos, & terram, in qua nata es, & ueneris ad populū, quem antea nesciebas. Posteriorē vero nunc tangit dicens: Quia nō es secuta iuuenes pauperes siue diuites. Hoc dicit, quia illum, cum esset senex, iussit a foru, requisit iure propinquitatis in maritum. Ecce quod per misericordiam intelligit virtutem & iustitiam illius. Vnde mox subdit: Scit enim omnis populus mulierē te esse virtutis. Vnde & misericordia accipitur pro sanctitate, vt in Psalmo, vbi nos dicimus: *Mirificauit Dominus sanctum suum:* Hebraea habet misericordem. Vbi verō simul coniunguntur misericordia & veritas, multo magis omnem expriment iustitiam & sanctitatem. Virtus ergo preparat bona, qui facit rectos corde, & dirigit pedes eorum in viam pacis & felicitatis. Ergo erant qui operantur malum, pereuntes de via recta, & per obliquationes ad interitum incedentes. Et hoc per varios casus, atque per tot discrimina rerum, vt vix errores istos possimus dinumerare; plurimae enim sunt peruersae viae, innumerabiles errorum semitae: Sicut alius trahitur a voluptate, alius a potestate, alius a vanitate, alius a diuitiis, alius ab honoribus, alius a fauoribus, & haec sic inordinate concupita adeo sunt inter se perplexa, vt vnū

ad aliud, aliud praeterea etiam ad aliud ordinetur, vel potius deordinetur. Ille diuitias appetit, vt honores per illas consequatur, commoda, voluptates, & huiusmodi. Hic verō honores prosequitur, vt inde ditior fiat. Quapropter merito de Leuiathan scriptum sit, quod nerui testiculorum eius perplexi sunt. Vbi appetitus regnat, & libido, qua quodlibet concupiscitur, ibi perplexitas neruorum est, inter se varias colligantium appetitiones. At Dominus, vnā tantum tenuit inordinationem, per quam ceteras quoque omnes intelligi voluit, quae potissimum opera Phariseorum contaminabat, qui gloriam quaerebant ab hominibus. Ideo ait: *Ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.*

Quare autem hanc culpauerit in primis, quod erat tertium videndum, haec videntur fuisse rationes. Primū, quod in hac potissimum Pharisei arguendi essent ac Scribae, qui omnia opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, quos propterea Dominus arguens subinde clamabat: *Va vobis Scribae & Pharisei, hypocritae.* Et eminentiorem declaraturus legem suam, quam veterem, ita exorsus est: *Nisi abūdauerit iustitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum colorum.* Quo nō simpliciter legem illam culpate, aut illi detrahere videretur, sed ea ratione, qua a Phariseis verbo doceretur, & facto exprimeretur. Et idcirco caute dixit continuē: *Audistis quia dictum est antiquis;* minime autē dixit. Lex Moysi sic vel sic praecipiebat. Vt notet ergo cum maxime Phariseorum vitia, qui vel legem interpretabantur, vel vt illius obseruatores se iactabāt, eam in primis fugillat intentionem eorum, qua hominibus quaerebant placere. Alia ratio eaque potior est, quod recta intentio ea sola cum sit, qua in operibus nostris solistudemus Deo placere, inter obliquas illa maxime arguenda erat & arcenda, qua directē ex opposito homo ipse sibi studet placere gloriam propriam quaerens, qua soli Deo debetur.

Quapropter haec gloriae appetitio pugna videtur aggredi contra Deum; veluti cum Rege illo superbiae, dicens: *Conscendam in cor-*

in cœlum. Et vide si non hoc est, quod de
gigantibus illis primis post diluuium scri-
ptū est. Et dixerunt. Venite, faciamus no-
bis ciuitatem, & turrem, cuius culmen per-
tingat ad cœlum, & celebremus nomē no-
strum. Vides gloriosos ad cœlum tenta-
tes ascendere? Non mirum ergo, si Deus ab
hoc nefario opere linguarum confusione
illos compefcuit, vt qui contra Deum pu-
gnare conabantur, à Deo ita confunderen-
tur, vt quæ sita ab illis gloria esset in confu-
sione ipsorum. Et idcirco inquit vocarum
est nomen loci eius Babel, id est confusio.
Merito ergo Dominus etiā in Euangelio
contra huiusmodi gloriosos. Vultit & hoc
pacto Dominus (hæc sit tertia ratio) ad ra-
dicem arboris securim ponere, vbi origo
est & iustitiæ, tum veræ tū falsæ, in demq;
iniustitiæ. Nostri ipsorum naturæ sic com-
parata est, vt in penetralibus nostris atq; in
profundiori interno cordis nostri ignicu-
lus quidam sit sub lucem ardens, quo
tameñ subobscure lucem intuemur vir-
tutis ac veritatis, atque ad eam colendam
propensione quadam naturali inclinamur
& excitamur. Quoniā verò gloriosa qua-
dam res est atq; honorabilis, virtus; hone-
stumq; vere bonum quod sit necesse est, &
inde est, quod virtutem naturaliter cum
appetamus, gloriam omnes consequenter
naturæ ductu requiramus. Atq; inde est, qd
virtus ab omnibus communiter, vbi se nō
immiscet carnis concupiscentia & naturæ
corruptio, probatur, laudatur, & expetitur.
Licetumque apud mundi Sapientes est ha-
bitum, gloriam querere: nescientes enim
æternam, temporalem prosequabantur.

Et inter virtutem & gloriam, hæc est,
quoad rationem, illas appetendi differen-
tia, quod virtutis splendor cum in aliis e-
mineat clarus, qd nulla nostra praua cupidi-
tas in aliis adsit, neq; virtus aliena nobis sit
secundum carnem officiat, propterea in a-
liis illam semper commendamus, eosque,
qui illa sint præditi, & amore prosequimur
& honore. Honor verò quasi nos tangit,
nosq; clarificat. In illius concupiscentia
ita sumus, vt illum libentius trahamus ad
nos, neque in nobis ipsis ita fugimus vitio
corrupti, quam de decore deturpari. Hæc

nobis à Salomone sapientissimo illo sunt
manifesta. Ecce communis amor virtutis.
Qui dicunt impio, iustus es: maledicent eum Pro. 1. 24.
populi, & detestabuntur eos Tribus. Qui ar-
guunt eum, laudabuntur, & super ipsos ve-
niet benedictio: Vnde est quod populis cō-
muniter laus impiorum displiceat, argui-
tio verò si placeat, vt arguentes laudent &
benedicant, benedicentes autem maledi-
cant & detestentur, quia vitii naturaliter
ab omnibus improbat, probatur autem
virtus. Iam verò de honore notum est om-
nibus, quod gloriam concupiscimus vni-
uersi, quo propterea proposito præmio ad
virtutem vndique animamur. Hinc Salo-
mon, vbi aggreditur homines ad virtutem
& sapientiam accendere, sic hortatur: Au-
di fili mi disciplinam patris tui, & ne dimi-
tas legem matris tue, vt addatur gratia ca-
piti tuo & torques collo tuo. Patrem & ma-
trẽ inducit hortantes, à quibus filii vt
naturam acceperunt, nisi bonum minimè
possunt expectare. Duo autem bona ma-
nifestè spondit gratiam videlicet & glo-
riam; ac si dicat: Carus eris hominibus;
hæc est gratia capitis: Et apud illos glorio-
sus, hæc torques colli. Hinc Matathias ad
filios. Viriliter agite in lege, quia in ipsa
gloriosi eritis. Et sapientia frequenter dile-
ctoribus suis, atq; cultoribus gloriã repro-
mittit. Rursus Salomon gloriæ amissione,
quasi stimulo pungens incitat ad virtutem.
Gratia & amicitia liberant, quas tibi serua,
ne exprobrabilis fias. At si dicat. Gratiam
hominum, & illorum amicitiam tibi com-
para & retine, quod virtute consequimur,
alioqui eris sine honore opprobriis affe-
ctus. Hinc est quoque, quod sine culpa
iudicatur vir, qui spiritu zelotypiæ concit-
atus, scire voluerit de vxore, an fuerit
adultera, adducens ad templum & faci-
ens quæ hac in re præcipiuntur. Tameñ
in huiusmodi inuestigatione, quæ pecca-
uerit, moreretur. Et quod in seclere alio
nullo minimè constituta esset huiusmodi
inuestigatio, in qua seclerus moreretur,
sed in hoc tantum, quod est adulterium,
ostendit Deus, maximum crimen esse,
quo deturpatur homo & deonestatur,
gloriaq; sua priuatur; Mulier enim inquit

1. Cor. II. 7. Apostolus gloria viri est. Qua propter gloria si in confusionem conuertatur; damnū grande nimis incurrit homo; & tam grande, vt etiam si occultum sit scelus, nec testibus argui possit, Deus se illius exhibeat detectorem pariter & vltorem. Ad remigitur reuertentes: est hypocrisis origo, quando gloria verē ex virtute oriatur, hanc potissimum, quæ virtuti tribuitur, appetit, qui gloriosus apparere desiderat. Hancque venatur diligentius virtutem prætexens apud homines. Quia in re duo sibi parat emolumenta. Alterum est potior gloria, alterū maior illius certitudo. Amplior quidem gloria, quoniam ex virtute nascens, est maior certitudo propter communem animi cōceptionem, quod honore digna sit virtus. Huc ergo spectauit Dominus in hac doctrina, vt fontem putificaret, ex quo hypocrisis fluxus emanat atque inordinata gloriæ appetentia. Facile namque vbi nostrarum affectionum fons ab ea, quæ recondita est magis virtutisque proxima, eiusque velamine circumamicta, mundatus fuerit, alia quoque inordinationes auferentur ex animo, & quominus in illum ingrediantur, statuetur obex: cupit enim Dominus & curat, vt omnia munda sint nobis, & propterea immunditiarum scaturiginem nobis intercludit.

Quarta igitur sit ratio quam obtem distortam hanc maxime intentionem in medium explodendam protulerit, quod hæc multorum maiorū sit causa. Etenim vt diximus contra Deum pugnat, illiusque maxime honori detrahit. Vbi homo se cōstituit alterū Deum, vt ferē dicat sicut superbiæ Rex: *Similis ero Altissimo*. Altissimo (inquit) non Deo, nō Omnipotenti, aut Sapienti, sed Altissimo. Quare Altissimus? quia sumus, cui si quis æqualem se faciat, rapinam cōmittit. Ad summum omnia tanquam in finem vltimum referuntur. Ergo qui se finem præstituit, ad cuius gloriam, quæ facit, referantur, nonne iste similem se, quantum in ipsa est, facit Altissimo? Et quæ Dei potest esse maior iniuria? *Ne gloriosus* (inquit Salomon) *appareas coram Rege, & in loco magnatorum ne steteris*. Et audebit superbia tua te Altissimo æquiparare non in

loco magnatorum, sed in cathedra Dei sedere: quin & ipsum deponere potentem de sede, vt illius tu solium gloriæ teneas? Arguat te malitia tua, quæ tam est aperta, vt ab omnibus merito exprobretur, vt necesse non videatur illam nos verbis amplius probro dare. Et quando ad virtutem proximē accedit concupiscētia ista, veluti petens ad dexteram illius sinistramque sedere, eo quod virtuti gloria sit cōiuncta, perspicuum est & consequens, in capite illam aliarum affectionem esse constitutam; nam simul ac recesseris a virtute, in hanc illicō incidis, a qua deinde continuato gradu procedas ad alias. Ergo ad reliqua multa declinamus mala, vbi regnat ista tam peruersa libido. Et veritatis testimoniū. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ a solo Deo est, non queritis?* Qui laborant, vt ab hominibus honorificentur, hi certē ab humilitate longē absunt: At humilem spiritu suscipit gloria, quæ a solo Deo est. Hic ergo, qui humilitatem abiiciens ab hominibus gloriam studet recipere; de his est, qui gloriā ab inuicē accipiunt, & gloriā non querunt, quæ a solo Deo est. His vero aditus ad fidē interclusus cum sit. *Quomodo enim (inquit) vos potestis credere? nullatenus erit virtutum accessus, vbi omnium erit vitiorum ingressus, vt profecto radix omnium malorum sit ista cupiditas.* Merito itaque Christus in lege sua condenda eam ablegat a suis singulariter. Tertium tantē illius malitiæ argumentū sit, quod quæ omnium maxime cara sunt Deo, hæc aliis a Deo, in illius contemptū tribuntur. Iustitiæ porro opera ista sunt, quæ Deo auctore, & institutore comparantur, elemosyna, ieiuniū, oratio, cetera que huiusmodi opera, quæ Christus iustitiam vocat, Dei lege præscripta sunt atque præcepta. *Qui vero in his querit gloriam propriam, a Deo illa manifeste auferit, alitque offert, nempe vel sibi vel hominibus.* Et hoc quam graue scelus? *Qua in re, quæso, Deo similis est homo, nisi in virtute & iustitia? Ergo iustitia Dei similitudo est, qua homo ad similitudinem Dei factus filius est Dei; hanc si tollas, hominem, qua ratione filius Dei est, intermis*

13

14

15

terimis. Hac Deum priuas, qua nihil illi ca-
 rius. Quia ablata, iam homo non est homo
 Dei. Heu quantum scelus! Culpat Deus,
 quod de populo suo quidam immolauerat
 filios suos & filias suas daemoniis: verum
 ut turpiorem & horribiliorem eorum of-
 fendat iniquitatem, eosdem eorum filios
 ac filias, quas immolauerunt daemoniis, fi-
 lios suos vocat ipse ac filias. Ecce illius
 querela per Ezechielem Prophetam. *Et tu-
 listi filios tuos, & filias tuas, quas generasti
 mihi, & immolasti eis ad deuorandum.* Num-
 quid parua est fornicatio tua? Immolasti
 filios meos & dedisti illos consecrans eis,
 nempe idolis. Doluit supra, quod fecis-
 sent sibi imagines, quibus obtulerunt bo-
 na Domini. Et oleum meum, & thymiana
 meum posuisti coram eis: Et panem meum,
 quem dedi tibi, simulam & oleum, & mel,
 quibus enutriui te, posuisti in conspectu
 eorum. Sed quod maxime omnium illi di-
 splicuit, & in quo offensus fuit, hoc est,
 quod filios illis immolauerint. *Immolasti
 (inquit) filios meos.* Qui vero filij Dei, si non
 iustitia: si non virtutes: si non opera bona?
 An non de illis potest intelligi quod scrip-
 tum est: *Interrogate me super filios meos, &
 super opus manuum mearum.* Heu quanta
 iniquitas! quae maior rapina, quam ista ef-
 fe potest, vel etiam cogitari? *Reddite, quae
 sunt Caesaris, Caesaris, & quae sunt Dei, Deo.*
 Si alienum non licet in hominibus vsur-
 pare; erit, qui de manu Dei rapiat, quae il-
 lius sunt, quae cara illi sunt? Filium suum in
 mortem mittit, ut acciperet de fructu vineae,
 qui est fructus iustitiae. Repleti inquit Apo-
 stolus) fructu iustitiae, & fructum tu illum,
 pro quo Christus mortuus est, auferes de
 manu Dei, & trades alienis? Videte quanta
 mysteria, quanta quae latent documenta in
 his verbis Domini. *Attendite ne iustitiam
 vestram faciatis coram hominibus, ut vi-
 deamini ab eis.* Quaramus ergo Dei glo-
 riam, & non perdamus quae operati sumus,
 ne sit inanis labor noster.

SECUNDA PARS.

MULTAS rationes alias potuisset Do-
 minus adducere, quam obrem in o-

peribus iustitia; non hominum gloria qua-
 renda sit, sed solius Dei. Hac vna tamen
 contentus ait. *Alioqui mercedem non habebitis
 apud Patrem vestrum, qui in caelo est.*
*Sit elemosyna tua in abscondito, & Pater
 tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi* Vbi
 duo. Primum, quam merito sic varie re-
 munerantur, qui varios istos habent fines
 in iustitia sua facienda. Secundum, quae sit
 proprie merces ista. Ad primum ex modo
 loquendi Christi sit perspicuum, cur sic ho-
 mo varie remuneratur. Nam quibus serui-
 mus in opere nostro, ad hos pertinet nobis
 conferre mercedem. Quibus autem obse-
 quium praestatur, pertinet ad eosdem o-
 pus probare obsequij nostri. Etenim ad o-
 culum sic seruire tenemur, ut quod faci-
 mus, illis ex conuentione placeat. Et ideo
 mercedem daturi, opus contemplantur,
 an iuxta conditum patratum sit atque per-
 fectum. Propterea Creator omnium Deus,
 quoniam a nemine sui operis mercedem
 expectabat, illud sibi soli tunc seruauit co-
 templandum. Ob hanc enim causam scrip-
 tum est: *Vidit Deus cuncta quae fecerat, & Gen 1. 31.*
erant valde bona. Et Salomon dixit: *Gloria Pro. 25. 2.*
Dei est, celare verbum. Nam & ad eius glo-
 riam pertinet secreta tenere iudicia & con-
 silia sua, quasi nulli proflus redditurus sit
 suarum operationum & voluntatum ra-
 tionem. At vero quod huiusmodi sunt Reg-
 um consilia atque dispositiones, ut meri-
 to valeant inuestigari ac tuto, illis glorio-
 sum est: Tenentur enim sic suum regimen
 disponere, ut ab omnibus probetur & co-
 mendetur, ac propterea dignum sit quod
 inuestigetur. Et ideo Salomon adicit: *Et Pro. 25. 2.*
gloria Regum inuestigare sermonem. Vbi per
 sermonem & verbum, opus phrasu He-
 braicam intelligendum est. Ergo qui in ocu-
 lis alienius operatur, hac se ratione facetur
 operari in illius obsequium: a quo propte-
 rea sui operis merces expectanda est. Ho-
 mines ergo, coram quibus operaris & facis
 iustitiam tuam, tu ipse tibi deputas remu-
 neratores. Et merito dicit Dominus: *Mer-
 cedem non habebitis apud Patrem vestrum.*
 Qui vero in abscondito facit, vbi solus Pa-
 ter videt, is a Deo Patre iustitiae suae pra-
 miam praestolatur. Quod aperte Christus

manifestavit dicens: *Sit elemosynarua in abscondito. Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Præterea tu ipse operi tuo, si taxasti mercedem, ut propter illud honorificeris ab hominibus, aliam profectò, neque aliud debet velle, quam si assequeris, quod concupisti, iam tenes. Si verò, qui te honoret, extet nullus, cur queraris non est: nullus enim tibi illam promisit, cum aliquo non conuenisti, ut quemquam compellere valeas, ad reddendam tibi tui operis mercedem. Is verò qui in sua iustitia facienda solum querit Dei beneplacitum & honorem, eoque contentus est, accipit misericordiam a Deo salutari suo; qui quominus mercedem expectamus, quòd sic illi obsequentiùs seruiamus, eò ampliorem mercedem donare donatur.

16 Quæ autem sit merces ista disquirere meditantès, primò attendimus, quòd quæ ab hominibus expectatur, cuiusmodi sit, exprimitur dicente Domino: *Cum facies elemosynam, nolit tibi canere ante te, sicut hypocrita faciunt in Synagoga & in vicis, ut honorificentur ab hominibus.* Vides hominem ab hominibus expectatù? nam quòd ista sit merces, declarat subicens: *Amen dico vobis, receperit mercedem suam.* Merces verò quam apud cœlestem Patrem expectamus, alia nulla nobis nota manifestatur, quam his verbis: *Pater tuus reddet tibi.* Sed ex altera alteram licet coniecere, ex notiore ignotam, cœlestem ex terrena, ex humana diuinam. Humana illa, honor est; & hæc quoque honor est: nam utrobique honor queritur. Ibi honor hominù, hic honor Dei. Honor ille hominum dicitur, quoniam ab hominibus exhibetur, sicut & exquiritur. Hic verò dicitur honor Dei, propterea quòd Deo tribuitur. Poterò Deus dixit: *Quicumque glorificauerit me, glorificabo illum.* Ergò dum Deum honoramus, honor ille recidit super nos, gloriam ut simus & nos; atque ob id, & in hac parte, honor est merces nostra, quæ a solo Deo est. Sed honor mundanus duas hæbet conditiones, quarum opposita in cœlesti reperiuntur. Leuis enim ille est & momentaneus: Hic verò cum grauis tum æternus.

1. Re. 2. 30.

Has igitur mercedes diligentius expendamus, ut sciamus & quæ a Deo donata sunt nobis, & quæ mundus simul ut offert, aufert. Et a parte hominù exordientes poteramus imprimis quòd honor est merces ista. Cuius nomen adeo mentes illicet, ut etiam à Sapiente dicatur: *Melius est nomen bonum, quàm diuitia multa.* Quin & alius Sapiens iubet. Curam habe de bono nomine. Sed prenũ suum non à se habet gloria, sed ab origine sua, vnde procedit. Virtus pretiosam facit gloriam, sicut & gloria filiorum, patres eorum sunt. Ut enim virtus est grata, ita gloria reputatur in pretio, & ea homines delectantur. Ideo in Canticeis dicit Sponsa: *Oleum effusum nomen tuum.* Et in Ecclesiaste scripsit Salomon: *Melius est bonum nomen, quàm vnguenta pretiosa.* Quod si aliunde gloria quam à virtute proficitur, vel virtus illa solida nõ est ac veras sed apparens modo: Profectò gloria illa, ut quantumvis splendeat, umbra est & vapor ad modicũ patens; neque enim quæ in se inania sunt, aliis possunt veritatem communicare. Imò quòd plus est, gloria ista humana tanta est perniciosa, ut virtutum, quæ alioqui vera esset & verò digna honore, sola sui appetentia inficiat & interficiat, ut iam verè in virtutum numero aut bonorum non sit. Qui enim ideo virtutem colit, ut honorificetur ab hominibus, rem non facit honorabilem, quæ debeat ab hominibus vel à quoquam glorificari: ideoque verè huiusmodi virtus nõ est virtus. Et qui sic laborat, stultus verè est, propterea nihil est quòd honorificetur. Audi Salomonem: *Quomodo nix in aestate, & pluuia in messe, sic in decens est stultus gloria.* Nam fert natura, ut descendat nix æstiuo tempore? Num hominibus commodum est, ut tempore messis inundent pluuia? Ita neque meritò honorandus est stultus, & nec illi gloria quidquam afferat commodi & vtilitatis.

Repugnante itaque tum verò iudicio, tum beneficio, sicut non decet stultum gloria, ita quæ illi ab hominibus cõferatur, in ignominiam commutatur. O stultorũ ignominiosa insipientiũ stultitia! Verumtamen quæcumque illa sit aut cuiusmodi.

Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Auram captare dicuntur, qui gloriam ab hominibus accipiunt, quia profectio aurea leuis est, eiusmodi gloria, absq; vilo pondere de ore hominum procedit per verba leuia nullius ponderis, nullius pretij, nullius soliditatis. Quae leuior, quae so, merces, quae vilior, quae minime digna aestimari atq; perpendi? & laborat tamen homo, vt illam assequatur: Et laborat in vanum, sicut qui dixerunt: *Venite, celeberrimus nomen nostrum, in vanum laborauerunt & asiscentes turrim* Ita in vanum laborauerunt, qui gloriam amulantes Iudae Machabaei dixerunt: *Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamuis pugnare aduersus gentes.* Fugati sunt enim. Et quam leuis gloria, quae lo, credentiu ex circumcissione quorundam, qui circumcissionem ingerebant *Vi in carne* (inquit Apostolus) *vestra gloriantur?* Hinc sequitur vt momentanea quoq; sit gloria & gloriatio ista. Dum illa accipis praeuolat, in momento euanesceat: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Iam non adhuc accipiunt: In momento, in ictu oculi peris si accipis, amittis dum recipis; simul atque assequeris gloriam, ab illa destitueris.

19. Nam gloriam sapientes possidebant; stultorum exaltatio, ignominia. Quid dicit Salomon? *Gloriam sapientes possidebunt.* Non enim transit ab illis, cum illis manet, eam tenent, possident, illa fruuntur. Corona illorum de lapide est, & de lapide pretiosos, non de aurea leui, de verbo volante: quoniam a Deo est: *Possuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* At stultorum exaltatio & gloriatio ita breuis est, vt illam mox ignominia subsequatur. Et illorum recordatio non cum laude fit, sed cum vituperatio magis. Nam & in Prophecia ait Dominus: *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Et per Sapientem: *Nomen impiorum delebitur.* Quin magis & per Salomonem: *Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet* Vt necdum pereat, verum & putreat. O stulti apud homines! o impij apud semetipsos! Hoc solo nomine Christus auertere nos studuit ab hypocrisi, quod in vanum labo-

ratur, quod merces accepta est, vt praeterea nihil exspectandum sit emolumentum. Sed quid? si quid remunerationis illos etiam in futura vita maneat, exprimere voluisset? Quid si addidisset vt alibi: *Va vobis Scribae & Pharisaei, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes; 14. propter hoc amplius accipietis iudicium.* Heu longam vestram orationem productius sequitur & amplius iudicium. Non queritis modum gloriae, sed & questum, domos comedentes viduarum, quae in suis necessitatibus vobis mandant deprecationes. Et his eisdem, qui circumibant mare & caudam, vt facerent vnum profelytum. Cum id non salutis illius causa, sed gloriae suae praestarent, nonne assignat mercedem futurae damnationis: Et facitis eum (inquit) filium gehennae duplo quam vos. O vanitas vanitatum, quae & gloriam vanam in praesenti, & gehennam veram requirit in futuro.

At iustitia, quae honorem dumtaxat respicit Altissimi, mercedis promissionem habet vitae, quae nunc est & futura, eamque magnam & maximam. Pater enim est qui reddit, & Pater caelestis. Pater (inquam) caelestis reddens. Si Pater est, diligit filium: paterna autem dilectio & magna est & efficax, non verbo & lingua solum, sed opere & veritate. At Pater caelestis potens est, vt magnam dilectionem magnus effectus consequatur. Voluit hoc innuere Dominus Iesus dicens: *Si quis Ioh. 12. 26. mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Magnus enim Pater, est Pater Christi, qui Deus est. Ergo si Pater noster est, magna est illius dilectio atq; bona voluntas erga nos. Si Pater est Christi Dei, magna est eius potestas ad benefaciendum filijs. At vero si ita benefacit, vt reddat magnum erit profectio bonum, quod dabit nobis; magno nos afficiet honore. Non enim pater reddit filio in ratione dati & accepti, sed pro paruis magna, pro debitis obsequijs paternam hereditatem. Et quod dicit Dominus: *Reddet tibi;* non videtur quandam obligationem in patre erga filium insinuare? Tantum quippe ad Dominum & Patrem nostrum valer amor ille

Ne sincerus, quo in illius seruitute non videamus nosmetipsos, sed ipsum tantummodo spectamus, illi soli placere studentes, illius facere voluntatem, ipsius solius gloriam querere, ut veluti se nobis obligatum offerat, ut quo minus commodum nostrum attendimus in eius obsequio, eò magis ipse bonum nostrum nostramque salutem perficiet. Multum enim valet seruiuentis sincera dilectio & intentio, etiam

Ruth. 1. 11.

erga homines. Vide Ruth focrum suam sincere amantem, nihilque in adhesionem ad illam suam utilitatis dispicientem Reuertimini filia mea: dicebat Noëmi ad Ruth, & ad cognatam suam: Reuertimini filia mea, quid venitis mecum? num ultra habebitis filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis? Id illis, quod posset illas illicere, ut impossibile proposuit & obiecit. At Ruth, quæ non proprii commodi causa agebatur, sed amoris purissimi, constans adhæsit illi.

21.

Ruth. 4. 11.

Hanc amoris sinceritatem Deus absque fructu, copiosaque mercede abire non sinit, nam eam in uxorem copulauit cum Booz, qui proxime descenderat ex Nahasson, qui fuerat Princeps in Tribu Iudæa. Cui sic benedixerunt maiores natu in populo & populus omnis, qui erat in porta: *Faciatur Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ edificauerunt domum Israel, ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem.* Quæ horum benedictio in effectu coniuncta est: Nam & celebre nomen non in Bethlehem modo, sed ubique, & omni tempore iam habet, estque & erit iugiter cunctis virtutis exemplum, ut sciat omnis caro amorem purum ampliori dignum esse mercede. Nam ipsi Ruth, quæ parentes suos reliquit, datus est filius, Filius Dei. Ideo enim & libellus iste, qui Ruth intitulatur, scriptus est, ut Christi generatio continuatam haberet non interpolatam sessionem. Et propterea in calce illius dicitur: Hæc sunt generationes Phares; Phares genuit Efron; Efron genuit Aram; Aram genuit Aminadab; Aminadab genuit Nahasson; Nahasson genuit Salmon; Salmon ge-

Ruth 4. 18.

nuit Booz; Booz genuit Obed; Obed genuit Isai; Isai genuit David. Si homines sic diuincit amor purus, quin & Deus ipsum, qui in eo delectatur; Quanto plus erit Deo carus amor iste, quò ipsum solū Deū, nobis ipsis speretis, intuemur? Gloria ergo, quam Deus se glorificantibus reprobis mittit ac reddit, magna est, atque hominum gloriam in immensum excedit.

Propterea tres habet oppositas illi conditiones, easque maximas. Vana est illa leuis & breuis: Hæc itaque vera est grauis est & æterna. Cur vana illa? quia vanam habet originem, falsam videlicet solummodoque apparentem virtutem. Virtus autem vera est iustitia; quæ in directione cordis Deo conficitur, Deum laudat & honorat. *Confitebor (inquit) tibi in directione cordis: in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.* Discere in schola Christi, est operari: *Discite (inquit) à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem.* Requiem autem non inuenit, nisi qui verè mitis est: & humilis corde. Hic ergo solus discit. Didici ergo iudicia iustitiæ tuæ id est præcepta, quibus iustitia continetur: etenim illa feci. Faciens autem iustitiam hanc, & dirigens ad te opus & cor meum: Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc ab hominibus, & tibi soli reuelasti iustitiam, quam in abscondito ubi tu solus vides, ego perperavi. Vera ergo iustitia ista est; quoniam tua est, qui verax es & ipsa veritas. Didici enim iudicia iustitiæ tuæ. Didici (inquam.) Ergo non à me ipso scientiam istam habeo, quæ est iustitia: A Deo ergo est, qui dixit: *Discite à me.* An non Filius ipse dicebat? *A me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor.* Hinc Paulus: *Non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex Deo est, iustitia in fide.* Qui in lege gloriabantur putantes ex operibus legis iustificari, ignorantes Dei iustitiam, suam querebant statueret sibi illam tribuentes, non Deo; gloriam sibi, non Deo ex consequenti tribuebant; quæ gloria sicut & iustitia, falsa erat & vana. Qui ergo in Deo gloriantur existimantes, quod gloria virtutis illorum ipse est, hi soli gloriam veram

Ps. 119. 7.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

Mat. 23. 12.

nequuntur. Quemadmodū nam-
 que Deo ipsi verā & iustitiam & gloriam
 offerunt, haud secus veram gloriam ab eo
 merentur & assequuntur. An non vera
 gloria, qua Deus amicos suos honorat?
Nimis, nimis honorificati sunt amici tui
Deus. Vt vera est, ita & grauis, non vola-
 tilis: ex ore enim Altissimi prodit, vt in
 animas sanctas se transferat. Gloria ista
 est non in ore hominum, non in verbis
 transeuntibus, sed in splendoribus sancto-
 rum, in operibus electorum, in vera exi-
 stimatione Dei & Angelorum, in veritate
 Christi, qui dixit apertè: *Qui me con-*
fessus fuerit coram hominibus, confitebor &
ego eum coram Patre meo, & coram Ange-
lu Dei. Non extrinsecus modò est gloria
 ista, sed ab intus. Gloria enim nostra est
 testimonium conscientiae nostrae, quia
 cor nostrum non reprehendit nos. Sed
 tamen quia Deus est maior corde no-
 stro, humiliamur coram illo, dicentes:
Quia serui inutiles sumus. Qui autem sic
 se humiliauerit, exaltabitur.
 Rursus, si grauis est gloria haec nostra,
 non mox euanescit: Sicut enim iustitia
 manet in saeculum saeculi, ita gloria, quae
 de iustitia orta est; quin de mercede ma-
 gis iustitiae intelligitur, quod dicit: *Iusti-*
tia eius manet in saeculum saeculi. Propterea
 Psalms: *Gloria & diuitia in domo eius,*
& iustitia eius manet in saeculum saeculi.
 Quod est dicere, gloria & diuitiae, quae
 merces sunt iustitiae, non transibunt, sed
 manebunt in saeculum saeculi. Ita & sa-
 piens cum hac mercede gloriae & diuitia-
 rum, quae a sapientia procedit, durationem
 longam coniungens ait: *Longitudo dierum*
in dextra eius, & in sinistra illius diuitiae,
& gloria. Vbi aduerte quod si per manus
 opera intelliguntur, in manibus sapien-
 tia esse diuitias & gloriam, simulque
 longam vitam, hoc est virtutum, quae
 sunt in manibus, praemia ista esse, vide-
 licet abundantiam, & honorem: quae
 non fugiant, sed diu maneat. Non enim
 de manibus sapientiae, quae terram fun-
 dauit & caelos stabiluit, quaeuis poten-
 tia rapit praemia, quae ipsa suis amicis
 seruat & confert. Ergo aeternum gloriae

Tom. I. Bellintani.

pondus operatur in nobis? pondus, quia
 non leuis gloria; aeternum, quia non bre-
 uis. Hinc & Sapiens: *Curam habe de ho-*
no nomine: hoc enim magis permanebit ti-
bi quam mille thesauri pretiosi & magni.
Bona vita numerus dierum, bonum autem
nomen permanet in aeuum. O si possemus
 mercedem istam intelligere, si gloriam
 hanc mente comprehendere; sed si nil po-
 tes aliud capere, attende quod à Deo Pa-
 tre nostro veniet, *Qui est in caelis,* qui
 dexteram habet plenam & sinistram, qui
 non vna manu, non vno modo, non v-
 no saeculo duntaxat, sed plena vtraque
 manu, sed multifariam multisque modis,
 sed in praesenti & in futuro saeculo tri-
 buit abundanter.

Gloriam igitur Dei quaramus: haec sit
 pars nostra, haec fors nostra. Quo magis
 te gloria nudaueris totum Deo tribuens,
 inde gloriosior apparebis, inde mercedem
 magis referes abundantem. *Et Pater tuus*
qui videt in abscondito, reddet tibi. Hinc
 Sapiens: *Bono animo gloriam reade Deo,*
& non minues primitias manuum tuarum.
In omni dato hilarem fac vultum tuum, &
in exultatione sacrificia decimas tuas. Da
Altissimo secundum datum eius, & in bono
oculo ad inuentionem facito manuum tua-
rum. Quoniam Dominus retribuens est, &
septies tantum reddet tibi. Quid in bono
 animo, nisi recto corde & prompta vo-
 luntate Deum glorificare? Haec autem
 gloria non verbis tantum redditur, sed o-
 peribus; primitias, decimas, voluntarias
 oblationes afferendo & offerendo: Haec
 & his similia laetanter, promptè, & ex cor-
 de exhibenda sunt, quia homines vident
 ea quae patent, nempe munera exteriora;
 Deus autem intuetur cor; cuius signum
 est vultus hilaris, & plurima hostia. Ita
 Deus glorificatur factò, opere videlicet
 & veritate. Audi iam mercedem: Quo-
 niam Dominus retribuens est, & septies
 tantum reddet tibi. Prior ipse dedit, tu re-
 tribue illi. Da Altissimo secundum datum
 eius. De datis tibi ab Altissimo da illi: &
 eadem mensura, qua mensus est tibi, tu
 illi remetiare: si multum, multum; si mo-
 dicum, etiam modicum libenter impertiri

Ff

Itude;

Job. 4. 9. stude. Et quamuis de bonis illius des illi, adhuc tamen iterum reddet tibi. Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi, non tantundem solum, sed septies: tantum, quantum illi dederis; tantum reddet tibi non semel, sed septies, sed septuagies septies, centuplum tantum, & hoc in vita presentis, & in futuro vitam aeternam. Quis tam liberali Domino non seruiat? Dat prius ipse talenta, & lucrantem ex illis constituit super omnia bona sua.

25. Terram promissionis prior dedit ipse in **Exo. 22. 29** hereditatem populo suo. Inde primitias requirit in professione directi dominij. Inde exigit decimas tanquam perfectior, confessor, ut longo viuant tempore super terram, quam tradidit illis possidendam. Inde sacrificia & oblationes, ut illum tanquam verum Deum colant, ut norint verum fuisse pretextum, quo illos eduxit de Aegypto, nempe ut immolarent illi, ut seruirent, ut colerent, ut adorarent. De primitijs audi legem: Cum intraueris terram,

Deut. 2. 6. 1. quam Dominus Deus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaueris in ea, tolles de cunctis frugibus primitias, & dices ad Sacerdotem. *Profiteor hodie quod ingressus sum in terram, pro qua iurauit patribus nostris, ut daret eam nobis.* Audin' inculcantem? Cum intraueris terram, & obtinueris eam, & inhabitaueris: non ingressio tantum, non acquisitio, sed inhabitatio exigitur, ut ad primitias tenearis. Bona Dei ante dantur perfecte, tum datorem per primitias cognoscimus & profitemur. Sic intellige de decimis & sacrificijs. Pollicebatur Sathanas omnia, quae daturus non esset, sed sui adorationem sacrilegus flagitabat: Dominus autem prius liberauit, deinde seruitutem sacrificiorum exegit. Nonne igitur adorandus, nonne pura mente colendus, cuius gratia est animus nobis, corpus & omnia? Et quid quaeso reddet? Pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna: temporalia prior dedit. Si igitur temporalia pro redditis temporalibus reddat, temporalis negociatio erit ista nostra, in ratione dati & accepti. Cum ergo dixit Domi-

nus: *Alioqui mercedem non habebitis a Patre vestrum, qui in caelis est.* Caelestis caelestia tractat, caelestis caelestia reddit: nam & nos, quae damus illi, caelestia sunt; & thesaurizamus thesauros in caelis. Si terram inhabitantibus das, in terra manent quae das; si des ei, qui habitat in caelis, qui recipit, in caelis recipit; In caelis nihil, nisi quod est verè caeleste, reperitur. Ergo qui caelestia recipit, caelestia reddet. Hoc est septies id est abundanter, quia abundanter ministrabitur nobis in aeternum regnum Domini nostri Iesu Christi.

Heus quantum honum, modo ascenderet super cor nostrum, modo aliqua saltem ex parte intelligeremus. Salomon conatus est pluribus verbis exprimere, quae nobis bona proueniant a sapientia, protestatus est pretiosa omnia terrae nihil esse comparatione bonorum, quae data ipsa Creatrix caeli & terrae. Beatus homo, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia. Melior est acquisitio eius negotiatione argenti & auri primi, & purissimi fructus eius: pretiosior est cunctis opibus, & omnia quae desiderantur, huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitiae & gloria. Via eius via pulchrae & semitae illius pacificae. Lignum vitae est his, qui apprehenderint eam; & qui tenuerint eam, beatus. Quid attinet haec singula prosequi? Conatur Sapiens per visibilia declarare. Sed quid plura? Dominus Sapientiam fundauit terram, stabiliiuit caelos prudentiam, &c. Quid est hoc? Quid opus est (inquit) per haec sensibilia pretiositatem ostendere eius Sapientiae, a qua haec sensibilia omnia processerunt? In ipso sint omnia necesse est, a quo omnia prodierunt. Tantum haec cogitemus. Ideo Salomon demum infert: *Fili mi, ne effluant haec ab oculis tuis. Haec semper aspice, iugiter intueri, nunquam effluant, aut recedant ab oculis mentis tuae; & verè beatus eris; quia veris bonis, manentibus grandibus, perpetuis potieris.* Quae in seipsis fluunt, haec effluant ab oculis tuis, tanquam dies hesternae, qui praeteriit. Quae manent,

strorum. Opera nostra bona bene sunt facienda, ne eorum fructum amittamus. In Morali contra eos qui propriam, non Dei gloriam in operibus querunt.

manent, manent ante oculos tuos, vt ea iugiter contempleris, ne effluant ab oculis tuis. Auerte oculos tuos ne videant vanitatem. Conuerte oculos tuos, vt videant Veritatem. Quod si vana & fluentia videre delectat, vide illorum vanitatem, illorum fluxum, sicut ille qui dicebat. Vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. Sic vide transeuntia, sicut transeunt aquas fluminis; vt noueris, te, si illis inhæreas, alio transferendum, te iugiter commouendum, agitandum, vtgendum, circumuoluendum, sicut rotam molendini, quam aquarum currentiū inaperus circumgyrat, te, sine vlla quiete vitam hanc irrequietam & turbatam acturum. Lignum vitæ est sapientia his, qui apprehenderint eam. At eam deserentes à loco voluptatis, emittuntur ad vallem, vbi fluunt aquæ. Emisit eum (inquit) de Paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est. Cur ita: Ne forte mittat manum suam & sumat de ligno & comedat, & viuat in æternum. Non dignus est iam vita permanente, emittatur, euiciatur, commoueat, sit in perpetuo transitu & fluxu ad deteriora prioribus; operetur terram, de qua sumptus est. Altera uis sua originem, recessit à Deo creatore suo, in quo solo quietam & tranquillam vitam agere potuisset, inquietam nunc agat, & laboriosam operans terrâ, de qua sumptus est, unde originem traxit; sua origo, sit sua ærugo, quæ inficiat, infirmit, frangat, conterat, interimat, vt uiuat in laboribus & in doloribus moriatur. Hæc si consideret homo, conuertet pedes in testimonia Dei, quæ quia in æternum fundata sunt, possunt requiem dare. *Hæc, hæc fili mi non effluant ab oculis tuis, vt bene sit tibi.* Et Pater tuus reddat tibi, & habeas mercedem apud illum, qui uiuit & regnat in sæculum sæculi. Amen.

SI verum Sapientia dixit: *Spiritus meus super mel dulcis*; maxima animi propensione illud nobis prouerbium attendendum est & accipiendum. Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo. Sic & doctrina sapientia animæ tuæ: quam cum inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit. *Quid dulcius melle?* Profectò spiritus virtutis; sapientia super mel est dulcis: Comedamus igitur, & accipiamus in nobis sapientiam ista, cuius dulce dinem non nunc duntaxat gustabimus, sed illa replebimur in nouissimis diebus. Docet n. & ed ducit, vbi sit vita & pax, vbi requie inueniemus animabus nostris. Vbi satiabimur in mensa Domini, dulces cum illo capiētes cibos. Et spes nostra non peribit; quia nec faller promissio, nec desinet possessio, nec erit vnq̄ fastidio, dulcissima illa fruitio. Videte autem si Dominus Iesus sit prudens ille, de cuius ore procedit mel, dum nobis sapientia profert, q̄ in hodierna sancti Euangelii lectione exposita est nobis: Vbi ait. *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Mel profectò sunt verba ista, & dulciora super mel & fauum. Quod mel comedim⁹, vt monet Salomon, quando corde auido accipimus hanc doctrinā, qua spe gaudētes veluti melle atq; fauo dulcissimo delectamur.

Quam vt suauis degustemus, in duas tribuemus partes, quarum altera uisionem habeat Domini docentis ac monentis, quid facere debeamus: rationē altera excitantem ad id p̄standum, q̄ iubetur a Domino. De illa audimus: *Attendite ne iustitiā vestrā faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Cū ergo facis elemosinam noli tuba canere ante te. De secunda verò. *Alioquin mercedē nō habebitis apud Patrē vestrū, qui in cœlis est.* Et Pater tuus, qui uidet in abscondito reddet tibi. Partē primam exequentes primum videamus, quid intelligat De⁹ per hoc

CONCIO SECVNDA.

ARGVMENTVM.

Qualis esse debeat intentio operum no-

hoc quod dicit, *coram hominibus, & in abscondito*. Hoc enim declarat ipse dicens. *Cū facis elemosinam, noli tuba canere ante te, sicut hypocrita faciunt in Synagoga & in vicis, ut honorificentur ab hominibus*. Face-
 re ergo *coram hominibus*, ut videamur ab eis, est honorem ab hominibus querere de opere iustitiæ, quod facimus. Ergo facere *in abscondito*, est gloriam non querere ab hominibus, sed à solo Deo, qui videt in abscondito. Non ergo vel absconditum iubetur, vel manifestum prohibetur, nisi adhuc finē, ut gloria Dei tantummodo spectetur. Propterea si etiā in occulto quid fieret, habito respectu ad gloriam nostram, vel ad alium finem, qui non sit gloria, hoc nihilominus à Deo reproberetur. Rursus si opus fiat manifeste, aperto solum oculo ad gloriam Dei, istud profecto aspiciet Deus & accipiet, & habebit gratum. Vnde Paulus: *Vnusquisque proximo suo placeat in bonum, ad edificationem*. Ita etiam Dominus: *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est*. Per publicum ergo & per absconditum intelligit Dominus finē, qui in operanda iustitia spectatur ab operantibus. Cuius finis excellentia siue in malo explicatur per magnam manifestationem, quæ fit tuba canendo, & per summum absconditum, in quo nescit sinistra, quid boni dextera operetur: quasi dicat: Adeo sit opus tuum in occulto, ut neque tu ipse, qui operaris, illud quantum possibile est, intuearis. Non enim parua vanitas, quod tu ipse tuum opus contempleris, gaudens in illo, & glorians in te ipso ut operatore eccellente. Eo enim pacto tu ipse te ipsum laudas, & à te ipso, qui homo es gloriam venaris humanam. Deus quidem vidit quod esset bonum quodcumque fecerat, & lætatus est in operibus suis, veluti ludens in orbe terrarum. Quoniam verò omnia propter semetipsum operatus est, quæ ab ipso sunt, & non ab alio. At nos nec ipsi à nobis sumus, & omnia opera nostra in nobis operatus est Dominus: & ideo si lætamur in operibus nostris, tanquam in nostris, vana est lætitia nostra, manis est gloria nostra. At si exultamus in illis, tanquam in operibus Creatoris, dantes illi gloriam, cui est gloria & imperium,

Gen. 1. 31.

Prou. 8. 31.

Prou. 16. 4.

Isai. 26. 12.

plenum est gaudium nostrum non inane. Ideo enim iubebat Dominus. *Et lætaberis & epulaberis in conspectu Domini Dei tui*. Hinc & Psalmus: *Magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes*. Vides quomodo lætandum est in eo, quod Deus ipse magna in nobis facit, in conuertendo captiuitatem nostram, eruendo de malis, bonisque replendo.

Secundo videamus, quod Dominus obli-
 quam intentionem potissimum damnat in operibus iustitiæ, quia in his facilius surgit proprii honoris questio, sed verè in omnibus illam intendit arguere, sicut in omnibus vult nos Dei gloriam solummodo spectare. Iuxta quod Paulus iubet: *Sine manducatis, siue bibitis, siue aliud quidquam facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Expressit autem in primis cibum & potum, tum ut doceat ea, quæ indifferentia sunt, & quæ vitæ sunt necessaria ad Deum referenda esse, tum sic nobis esse viuendum, ut Domini simus, siue viuamus siue moriamur. Sicut enim dolet Deus quod ieiunium celebrantes non illi ieiunabant, ita lege cauebatur ne quosdam cibos nisi in conspectu illius ad templum comederentur. *Cum ieiunaretis* (inquit) *& plangeretis, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comedistis & bibistis, nunquid non vobis comedistis, & vobismet ipsis bibistis?* Huc autem facit, quod docet Paulus: *Qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo*. Et qui non manducat, Domino non manducat; & gratias agit Deo. Nemo enim nostrum sibi viuunt, & nemo sibi moritur: Siue enim viuimus, Domino viuimus; & siue morimur, Domino morimur.

Videamus quæso si forte oblatio de simila istud figurarit. Anima (inquit lex) cum obrulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit eius oblatio, fundetque super eam oleum, & ponet thus. Si per victualia, & victum figuratur vita. Vnde Paulus à manducatione transit ad vitam: quid vitam magis, eamque mundam figurat expressus, quam simila nempe nobilior farina: pars? Ex farina quippe fit panis, qui adeo cibus est communis & consuetus, ut per manducare panem, simpliciter intelligatur manducare.

ducare. Farina autem potius sumitur quā panis, tum quia tota panis substantia, qua nutrimur, farina est; nam aqua apponitur, ut simul compingatur, & coqui possit, in qua coctione aqueus humor absimitur, ut videtur; tum quia farina cum exordium sit panis, vitam nostram praesignat vsque ab initio eius. Simila verò, quae flos est farinae, vitam puram designat & immaculatā. Super hanc, quando Deo offertur, funditur oleum, & thus ponitur. Oleum istud illius erat generis, quo lucerna nutriebatur, ut essent ardentes; recte ergo per oleū intelligitur lumen, cuius esca & origo est. Thus autem quod bonae vitae odor & fama intelligatur sapiens habet aperte, dum

Ecc. 49. 1. Iosiam Regem commendat: ait enim memoria Iosiae in compositione odoris facta opus pigmentarii. Etenim huiusmodi artifices aromata componunt diuersa, quae suauem redolent odorem. Vnde & Sapientia: Famam suam ac memoriam proponit sub horum aromatum odore. Thus ergo quod communis vsus ad odoris fragrantiam assumit, aperte vitam notat, qua dici possit cum Apollolo: *Christi bonus odor sumit.* Quae ergo vita Deo offertur, haec splendorem emittat & odorem, ut in illa Deus honorificetur. Hinc est, quod quando mulieris vita suspecta erat, & zelotypiae sacrificium offerebatur nō similia, sed hordeacea farina admouebatur, neque fundebatur oleum, neque Thus ponebatur, quia non erat in odorem suauitatis, sed ad adulterium inuelligandum. Offeret (inquit lex) oblationem pro illa decimam partem fati farinae hordeaceae, non fundet super eam oleum, nec imponet thus, quia sacrificium zelotypiae est. Farina hordeacea vitam despectam ex suspitione prendit. Decima verò erat pars fati: Propterea quod in discrimen versabatur, utrum ne relicto marito thoro cum altero viro esset polluta, atque ita decalogum hoc in praeepto violasset. Non moxchaberis. Neque oleū, neque thus adiciebatur, quia nō in odore suauitatis Domino, ad est non in illius honorem offerebatur, sed ad detegendā veritatem. In summa igitur figuris istis edocemur, ut sic Domino viuamus, ut vitam nostram hostiam

viuentem offerentes; siue manducamus, siue bibimus, siue aliud quidquam facimus, omnia in gloriam Dei faciamus.

Tertio videamus modum simul cum ratione coniunctum, quomodo & quomobrem Deum in operibus nostris glorificemus. In his doctor noster sit Apollolus, qui ad Corinthios ita scribit: *Quid habes, quod non accepisti? quid gloriaris quasi non accepisti?* Ostendit quippe his verbis, de eo nos tantummodo opere posse, quod nostrum est, gloriari: nā de aliorum virtute, ac bonis gloriari adeo stultum est, & praeter rationem, ut quisq; minimè inueniatur, qui id faciat, nisi quatenus forsitan alterius bonum sibi tribuat. Et propterea qui ex operibus legis se arbitrabatur iustificari, quasi ipse sua virtute ea patretur; & propterea meritis suis iustificationem tribuēs, se suae iustificationis causam deputabat. Ille non in Domino gloriabatur, sed in seipso. Et hoc adeo verū est, ut idem dicat Apollolus: *Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* Quod ut breuiter intelligas & aperte, aduerte animo, quod ad iustificationem duo sunt necessaria, fides & opera. Fide quippe cū Deo coniungimur, à quo iatus virtus fluit bene operando ac meritorie. Propterea si quis fide vacuus operetur, nō quasi ex virtute, q̄ administrat Deus, sed à semetipso; hie gloriam propriam quarit, veluti qui seipsum ipse iustificauit. Quomodo etiā de verbis, non de operibus tantum dicebat Dominus. *Qui à semetipso loquitur, gloria propria quarit.* Gratia vero qua per fide accipitur, si operibus vacua sit, in vacuum accipitur, & sine fructu efficitur, ac propterea fides sine operibus mortua est, non valens viuificare mortuos neque iustificare. Vnde quod dicit Paulus: *Ei qui non operatur, credenti autem in eū, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositū gratiae Dei.* Ne sic intelligas, ut opera protus abiiciantur, sed ea tantū, de quibus ibi mox ante. Ei qui operatur, merces nō imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Opera (inquā) illa, q̄ homo quasi à semetipso facit, propter q̄ q̄ sibi sit iustificationis causa falso putat,

non verò illa, quæ per fidem ex Dei gratia proficiuntur. Hanc quippè doctrinam Paulus propter illos, & contra illos docuit, qui non ex fide Christi, sed ex legis operibus homines tenebāt iustificari. Stat ergò propositum, quod nisi de bonis propriis, pro quibus alij cuiquam non teneatur, gloria tur nemo apud semetipsum. Quæ gloria vana est, fallax, & quemadmodum fugax & transitoria, ita perniciem afferens multam hominibus.

- Vt ergò non frustra gloriam quæramus nostram, sed Dei, non inaniter Principis Apostolorum præceptum suscipiamus; vbi
- 1 Pet. 4. 11.** ait: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei sit qui ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum.* Omnia nostra tum verba tum opera si bona sunt, Dei sunt, a quo est bonum omne. Qui ergò in Euangelij prædicatione laborat, cognoscat margaritas illas, quas mittit ante homines, non sibi ipsi comparasse, sed ministrum se Dei esse, & dispensatorem mysteriorum Dei, constitutum à Deo super familiam suam, ut det illis cibum in tempore, non de pane proprio, sed Dei. Ita labor suus in Domino non ex virtute sua est, sed ex virtute quam administrat Deus. Itaque
- 1 Pet. 4. 11.** nec sua propria dispensas, sed quæ Dei sunt, nec à se vires haberi laborandi in vinea Domini, sed ab eo, qui portat omnia verbo virtutis suæ: ita in omnibus honorificatur Deus. Sic ergò docemur bonum, quodcumque facimus, non nostrum, neque ex nobis esse, sed ex Deo, ut illi totum tribuamus, quod bene agimus.
- Deut. 1. 15** Si enim Iudices constitui voluit, ut discerneret quod cuiusque esset, quomodo sustinebit, ut quod illius est, propria nobis auctoritate usurpemus? Neque pauperis permittebat respectum haberi; sed iustum (dicebat) iudicium iudicare. Ut intelligentes propria unicuique etiam Deo esse reddenda. Et quare in portis urbis? ut ciues exteris non essent superiores, nec exteri civibus. Vult etiam Deus ipse equalitate nobiscum iudicari. Nunc ergò viri Iuda, & habitatores Ierusalem iudicate inter me &

vineam meam, & vincas cum iudicaris. Stremus & appropinquemus iudicio. Appareret autem ex iusta sententia, omnia Dei esse. Reddamus ergò quæ sunt Dei, Deo. Hinc est quòd primogenita, & decimæ, quæ omnia ex præscripto legis Dei erant, non in proprios usus ab hominibus usurpari patiebatur, sed Deo necesse erat offerri; admittebat tamen Deus, ut non solum ex imolatis ederent, sed etiam, quasi illis apponeret ipse in domo sua mensam, de bonis Domini comederent, & hoc hilariter, illum laudantes & honorantes, quia cibus & potus hilarem reddunt. Vnde est illud: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea; & labijs exultationis laudabit os meum.* Hinc iterum est, quòd non permittebat Deus, ut se inciderent, aut faceret caluitium super mortuo, aut tangerent siue manducarent quid immundum; ut se quasi rem diuinam, non suam ipsorum seruarent ad nuncium Dei. Vnde ibi præmittit Deus. Filij estote Domini Dei vestri, non vos incidetis, nec facietis caluitium super mortuo, quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo, & te elegit, ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, quæ sunt super terram. Ne comedatis, quæ immunda sunt. Redduntur autem Deo, quæ Dei sunt, dum sic Deo tribuuntur, ut ex illis honorificetur. Vnde & alibi. Dominus elegit te, ut sis ei populus peculiaris, & custodias omnia præcepta illius; & faciat te excellentiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen & gloriam suam; ut sis populus sanctus Domini Dei tui. Cui enim res omnes & gentes creatæ sunt à Deo in gloriam suam; idem ut honoretur ab eis, populum hunc elegit, quasi suum peculiarem, in quo specialiter honoretur, dum ille se Deo seruat, & per sanctitatem suam Deum sanctificat & honorat. Ut quemadmodum in sacrificijs adeps, & pars quedam nobilis incendebatur super altare, reliqua remanentem usum offerentium. Ita de cunctis gentibus populum istum peculiarem sibi segregauit, qui totus esset Dei, per quem oblatio etiam gentium esset in honorem Dei. Donec factum sit plenum holocaustum, in quo fiat quod scriptum est:

Omnes

Nam anima nostra sicut terra, aut fructum bonum aut germē malum edat necesse est. Quod enim plus in pondere fundata est super stabilitatem suam, eo magis in germine suam prodit instabilitatem ut ē vestigio cœli, ubi mouenter magis in substantia, nihil ex se producunt in efficacia. Ergo si virtute sis vacuus, vitio redundabis, quia terra inculta vepribus operitur. Et multā malitiam docuit otiositas. Et otiosus homo necessario est, cum infructuosus tum spinosus. Ab his auocat nos Sapiens promittens mendicitatem, quæ & velox sit & potens, velox ut cursor, potens ut vir armatus: quo monemur, ut illicō provideamus; nam citō illa superuenit: Id quod si non præstabimus, iam præsidium cōtra illam nullum erit nobis, quandoquidem armis munita venit & fortitudo dine, ut illi nulla possimus ratione resistere. Et propterea ab oculis pigri, somnus fugiet, ut iam neque dormire possit, neque dormitare aut quiescere. Sed laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem pro modico illo otiositatis somno, qui ut vmbra transit. O squalidus aspectus hominis non operantis bonum, o marcidus effectus! Ut quid ergo statis tota die otiosi? certē otiosus in die, noctes sibi vacuas numerabit: nam venit nox, quando nemo potest operari.

10 Sed iam ad alteram considerationem accedamus, quæ non opus bonum modo, verum & benē factum exigit. Porro sanctus Ioannes de bonis operibus & benē factis loquebatur, monens: *Ne perdatis quæ operati estis*. Quibus tamen si desisset perseverantia, ea perderentur, & abirent sine mercede, quæ in sero tantum datur die completo & opere: alioqui si quis ante solis occasum exeat à vinea, opus intermittens, tunc nō aderit, quando operarius reddetur merces. Aliqui porro, qui manē defuerunt, acceperunt in sero mercedem suam, at nullus in sero absens quatumcunque in die laborauerit, fructum referet & præmium suæ fatigationis. Hos ergo monet Ioannes. *Ne perdatis quæ operati estis, sed mercedem plenam accipiatis*. Id, defectu perseverantiæ si contingat, longē plus si debiti finis desit circumstantia, continget

operantibus: qui non benē bonum fuerint operati, captantes ex iustitia sua humana auram, gloriam ex illa Deo non tribuentes. Hi namque cum mercedem suam acceperint, nō plenam mercedem accipient. Ergo videte vosmetipsos ne perdatis quod operati estis, siue quod operamini, sed ut mercedem plenam accipiatis. Stultum, sapiens illum vocavit, quoniam esset piger. Per agrum hominis pigri & per vineā viri stulti trāsui. At quis stultior sit nescio. Vtrumne qui otio marcescit, an qui frustra laborat? Ego credo, quod si redarguti fuerunt qui in sero otiantur; si qui vineam fuerant ingressi, eam malē coluissent, vel sarriendo lædentes radices vel putando, bonos palmites præcidendo, vel quouis alio modo illi præiudicantes, hi acutius reprehensi fuissent. Et certē qui in vanum laborant, & delectatione quietis carent, & consecutione mercedis. Piger si non fructum, laborem saltem lucrantur. Hi & se fraudant, & labore fatigantur. Licitæ, qui sacra nō inuoluta portassent, præter laborem, in portando mortem obiissent quoque. Portent (inquit) inuoluta: & non tangent vasa Sanctuarij, ne moriantur. Magna profecto stultitia est, oleum & operam perdere, nullum inde fructum consequi. Si quam gloriam consequeris, vana illa est & falsa, sed plerumq; illam neque qualemcunque adipisceris. Non vera iustitia est, quæ alio dirigitur quàm ad Deum; ergo neque vera est gloria inde proficiscens. Dicunt enim quod non est, quod aliquid sit, causa esse non potest, haud secus, quod nō est verum, verum quod non est, efficere non potest. Ergo falsa iustitia veram gloriam minimē generabit, sit veræ iustitiæ quamuis similis. Porro similitudo mater est falsitatis. Simulachra quidem similitudinem referunt alicuius veritatis, sed veritas ipsa non sunt. Simulachra quidem gentium argentum & aurum, os habent, & nō loquuntur, oculos habent & non vident, neque manibus palpant, aut pedibus ambulat: siue etiam guttere clamant. Ideo non nisi falsus honor, falsæque cultus illis exhibetur. Quæ vero est falsa iustitia virtutisque simulachrum? Hoc dicitur a simulachris

mulachris gentium. Hæc enim non ob aliud populis proponebantur, nisi vt eis cultus adhiberetur, non vero vt auxilium ab eis aut bonum aliquod hauriretur, cum non esset spiritus in eis, non sensus, nõ vita, non vires, non quæuis cultores suos iuuant di facultas; erant enim falsi dij.

II Haud secus iustitia illa opusque virtutis, quod ideo fit, vt hominibus ad gloriam capessendã ostenderetur, falsa iustitia est, ad nihilũ valens; ac propterea falsus nõ verus honor illi exhibetur. Labor & sumptus vanẽ in hoc coalumuntur, vt fiat opus inutile: quæ magna stultitia est. At neque simulachris à cognoscentibus veritatem, cultus exhibebatur. Plures etiam in mũdo sunt, qui apertos habent oculos; & ipse mundus, vbi nouerit hypocritarum vanitatem; eam spernit, illos culpã & habet cõtempnui. Et hæc non est stultitia magna, laborare non in vanũ modo, verum etiam in malum sibi metipsi. O hominum stultitiã, qui vile pretium experunt; & illud ab eo requirunt, qui nec promissit, nec promissis stare conseruit, imò, qui non nisi fallaces reddit mercedes; quæ ideo, cum a decepto prodeat, deceptio est, vanitas & mendacium. Vnde non nisi ruina tibi expectanda sit, cum vanitas gratiam sustinere non valeat. Nam quod grauitas sit, vbi vanitas quaeritur, Psalmus aperit manifeste exclamans: *Filij hominũ vsque quod grauis corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciũ?* Si grauis es, & vanitati aut vacuo inmeritis, quid aliud te manet quã casus: quã ruina? quam precipitium: quam cordis cõfractio, contritio, perditio? O vani homines laborantes, vt doleant; operantes, vt fiant; fatigantes, vt pareant. Miser quid quaeris à mũdo? quid à principe huius mũdi extolli? portari super pinnam templi? super cacumina montiũ? An nescis, quod ideo eleuat, vt allidat? Non audis verba eius: *Mitte te deorsum* Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me Vt cadas iubet, vt deorsum te dimittas. Cecidit ipse vt fulgur de cœlorũ sublimitate, socios quaerit suarũ ruinarũ. Ideo leuare contendit, vt deiectos illos cõtempnat, deprimat, vt humiliet vsque in profundum. Quid igitur stultius?

Tom. 1. Bellintani.

quid nocentius quã gloriã mundi quaeritare? At verò nunquid solus diabolus, aut mundus, aut quæuis creatura spernit huiusmodi gloriosos? Deus, Deus ipse contempnit illos, abicit, deicit. Quoniã Deus disti paur ossa eorũ, qui hominib. placent: cõfusi sunt quoniam Deus spernit eos. Huius stulti dissipatur ossa, qui nihil habet solidi, nihil firmi, cum sit vanitas ipsa: quin magis dũ extollitur quaerens hominibus placere, de alto cadit, & ossa illius confringuntur, deiectus à Deo, dũ alleuaretur. Hoc est enĩ Deũ spernere, illũ deturbare de loco celsitudinis, in gloriũ reddere atq; despectum. Ergo videte vosmetipsos, vt nõ perdati, quæ operati estis, sed vt mercedẽ plenã accipiatu. Perdis opus (vt intendit Ioannes) si ex eo mercedem non accipis. Quid si malũ inde compares tibi? quid si damnũ? quid si damnationem? Merces inaniter operantis ad gloriã humanam, aut mala aut nulla est, aut falsa est & vacua.

Ergo mercedem plenã studiose adipsamur. Hanc reddit Pater cœlestis. Si benẽ feceris, scito cui feceris: Inquit Sapiens: & erit gratia in bonis tuis multa. Cui, quæso, elemosynam das, quando tuba canis, vt honorificeris ab hominibus: quicunq; ille sit, qui illam accipit, mihi videtur, quod ei illam das, pro quo das illam. Si ergo das, vt honorificeris ab hominibus, non Deo das, sed hominibus; imò neque hominibus, sed tibi ipsi, quia bonum tuum respicis, bonũ tibi spectas & expectas: consequens ergo est, vt à teipso mercedem expectes. Tu ergo tibi ipsi retribu, a teipso accipe mercedem. Sed quid? dum hoc facis, nunquid nõ malefacis? Ergo das malefactori, peccatori, iniquo, impio. Et quid expectare debeas emolumentu, discedã Sapiens, ita scribente: *Da bono, & non receperis peccatorem. Beneficio humili, & non dederis impio; nam au-plicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunq; feceris illi.* Esto, loquatur Sapiens non de misericordia, sed de iustitia distributiua, sine de cõmuni quadam beneficentia, in qua personarum delectus habendus est. At elemosynam quoque ita accomodantur, vt deat iusto & negerur impio, quatenus iustus illam mereatur, & illi seruit

G g ad in-

Psal. 12. 16.

1. Ioan. 3.

12 Ec. 12. 7.

Ec. 12. 5.

Pre. 14. Mat. 1. 1.

Nam. 4. 1.

Psal. 4. 3.

Psal. 11. 1.

Mat. 4. 6. Mat. 4. 9.

Mat. 10. 41

ad iustitiam faciendam, & quatenus iusto facit ad pietatem, iuxta quod dicebat Dominus: *Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.* Ita quod finis in hoc spectandus est magis, quam persona, ut iustitia vera intendatur & gloria Dei; repellatur vero impietas, quæ obfistit gloriae Dei. Ex quo sequitur vere iusto dari, quando studetur gloriae Dei in impio autem & peccatori, ubi humanos fauores expectamus, quibus contra Deum pugnamus. Quod qui facit, duplicia in bonis suis inuenit mala, quae videlicet, & infructuosa sibi sit iustitia ista, quae est elemosyna, & itidem perniciosa: Ergo ut mercedem plenam accipias, hac ratione da iusto, ut honorificetur coelestis Pater. *Benefac iusto* inquit Sapiens iste; *& inuenies retributionem magnam, & si non ab ipso, certe à Domino.* Quare enim das iusto? Quia est filius Dei: Quia Deo rem gratam facis: Quia hoc praecit Deus: Quia ad iustitiam prouocas insipientes: Quia Deus inde laudatur & glorificatur. Ergo Pater ipse Deus, quem honoras, reddet tibi retributionem magnam. Scito cui feceris, quando benefeceris, & erit gratia in bonis tuis multa: grata erit Deo gratia ista elemosynae tuae; grata hominibus. Et inde tu gratias consequeris & gloriam. Quae est gratia multa, mercesque copiosa. Sibi Deus Leuitas dono à filiis Israel dari voluit, ut Deus retribuens totum populum remuneraret, & totum haberet populum acceptabilem. Ad hoc vero Leuitas voluit, ut ipsi Deo ministrarent in cultu Tabernaculi. Ergo donum istud spectabat gloriam Dei. Hinc & de Aaron principe omnium ministrorum Dei scriptum est, quod stolam gloriae induit eum, qua Deo appropinquabat, ut in omnibus honorificaretur Deus. Hanc igitur Dei gloria intendamus fratres charissimi. Hanc quaeramus in omnibus. ut qui in omnia propter semetipsum operatus est, in omnibus honorificetur, & sit splendor gloriae eius super nos, & dum hic viuimus, & in aeterna vita, quam speramus. Amen.

Ec. 12. 2.

Num. 8. 11

Ec. 45. 9.

Pro. 15. 4.

M O R A L E

13 **H**uiusquam rationabilia sunt praeccepta Dei, quam a qua via illius? & propte-

rea quam peruersa via nostrae, qui recedimus ab illis, & declinamus à mandatis Dei? Omnium auctor est Deus: omnia propter semetipsum operatus est; non indigens aliquo, cum de omnibus quidquid habet boni, sed neque opus habet, ut illum laudemus & honorificemus. Etenim qui sibi ipsi gloria est, eaque infinita, habet & Filium, qui est splendor gloriae eius, qui honorificat Patrem suum. Quod ergo postulat ab hominibus glorificari, sic res natura comparatum est. Eiusmodi est Deus ipse, ut debeat ab omnibus honorari, quod sit summus & ultimus finis, propter quem omnia. Eiusmodi est creatura omnis, ut non nisi ad gloriam Creatoris, in esse produei potuisset: nam ex nihilo cum sit, a quo nisi à supremo agente possibile non est, educi. Ipsum vero primum agens, nisi propter quale sibi finem quiddam producere non potest est: ac propterea ut fieret creatura, necesse fuit intendi gloriae Creatoris, qui ut est primum efficiens, ita & ultimus finis est. Eiusmodi maxime est rationalis creatura, quae idcirco praeter ceteris omnibus suae naturae excellentia, & diuina maiore similitudinis expressione ad Deum accedit propius, ut eius etiam gloriam possit intueri, atque in ea beatificari; cuius propterea exaltationem & magnificationem debeat totis viribus procurare. Et hoc magis adhuc, quoniam huius creaturae tam nobilis pars magna recessit à Deo, quin & aduersus illum processit, contra illius gloriam pugnat: ut iure merito quae vel remanet integra, vel quae ad statum pristinum, siue aequalem, siue etiam maiorem reuocatur, ea conatu vehementiori debeat ipsum Altissimum honorare. Et maxime praeterea quod Creator ipse Altissimus, ut à suis, quos restaurauit, magnificaretur, illos potissimum in omnibus honorauit & magnificauit, seque illis presentem gloriose declarauit, & quomodo ab eis honorandus esset docuit, & ad id maximis adduxit beneficiis.

14 Tot ergo cum sint tantaque causa, quam obrem Deum nostrum gloria teneamus afficere; unde est quod ab hoc munere tam sumus alieni? Unde quod tot peccatis illi afficimus ignominia? Unde quod

vnusquisq; gloriam propriam querit? Vnde quod bona illa pauca, quæ quasi Deum honorantes, efficiunt, ad nostram conuertimus exaltationem: Reddatur ratio huius tanti seeleris, si vlla est. Respondeat humana iniquitas, quæ infirmitas esse præcenditur. *Cælum sursum, & terra deorsum, & cor Regum inscrutabile.* An non potius peruersorum omnium prauum est cor & inscrutabile? Altitudinem cæli, terræ profunditatem ignoramus? Sed Reges sic occultant sua consilia, vt sibi secreta sua solis seruent, vt illorum non valeat homo rationem vllam reddere, sed quis tanti huius facinoris, quod omnibus ferè commune est, rationem poterit inuestigare, quandoquidem aduersus illud clamitet omnis ratio?

85. Si Deus tibi, ô homo, propositionem quandam naturalem dedit ad gloriam, illud est causa, quod similem valde sibi te creauit, vt idem esses veluti res diuina, & honore digna, & honorem diligens. Verum ista similitudo vt in suam prototypum tendat, cum natura sit comparatum, non quasi in se pulcherrimo, & a se, sed quasi ad eum pulchra, quia pulcherrimo similis ad illum, id totum quod gloriosum est, referri debet, extollere, eleuare. At tu tibi id seruas, tibi assignas, auare tibi ipsi quod Dei est arripis, improbe retines, animo possides obstinato. Quam gratiam Deus tibi in creatione iam fecit, vt ex eius similitudine gloriosus esses, vnde illius gloria, per tuam ostenderetur, eandem tu gratiam ad illius dedecus, vt solus tu appareas honorabilis, inique retorques? Vbi honorem accepisti, ibi tu in honorationem rependis, pro splendore tenebras reddis, pro claritate obscurum, pro honestate turpitudinem? Hæc enim est ratio cur ita facis? contra rationem agere? contra debitum? contra naturam ipsam, adde contra te ipsum, contra illam, quam expetis exultationem: Si ideo gloriosus apparuisti, quia summe gloriosi Altissimi similitudinem induisti quasi stolum gloriæ, simul ac ipsum Deum gloria sua expoliaueris, tu qui similis eius es, profectò nõ gloriosus iam, sed turpis apparebis.

An hoc non te parentes tui exemplo docuerunt? mox vt Dei gloriam sibi usurpare studuerunt? inglorij adeo turpesq; sibi metipsis visi sunt, vt se muro firma oculorum acie non auderent intueri. Vbi nunc est honor, laus, ô homo, dum Deum inhonoras? Homo cum in honore esset, non intellexit; vt similis fieret iumentis insipientibus, quibus non est intellectus. Cur homo confusus folia ficus, facisque tibi parizimata? num tanta est turpitudine, vt eam oculi ipsi sustinere non possint? quid facies miser, ante oculos Domini? fat cooperient, ipsam tuam turpitudinem perizomata illa? Si operuerunt satis, curte abscondisti a facie Domini Dei in medio ligni Paradisi? Cur Domino interrogante: *Adam ubi es?* respondes: *Audiui vocem tuam, & timui, eo quod nudus essem & timui?* Amissa gloria sua eam non valeret homo per se recuperare, etiam si naturam totam sibi adiungat auxilium. Quæ illi turpia sunt, hæc turpissima sunt ante Deum. Quod recte rationi displicet, id tantæ turpitudinis mundos Dei oculos offendit, vt neque ligna frondibus suis ac stipiribus tameris pulcherrima, atq; densa, illam valeant operire. Memento homo, qui cinis es, quod peccatum, vt appareat peccatum quantum quantum est, indiget lumine vultus Dei. Vidit oculus hominis aliquantisper eius turpitudinem, & putauit satis illam operam perizomatibus. At neque sic velatus homo ausus est comparere, ante oculos Domini, totus iam turpis erat, nudum se fateretur etiam perizomatibus indutus.

Ô turpitudinem, quæ honoris pulchritudinem quærens inuenit homo, & confusionem induit. Hæc est nostra hæreditas, ex turpitudine turpes nascimur & obsecuti: Lex illicitas viri & mulieris copulas prohibens vt ista phrasi: *Omnis homo non accedat ad proximam sanguinis sui, vt reuelat turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies. Turpitudine enim patris tui est.* Ergo & in licito connubio turpitudine reuelatur, quam ibi Scriptura vocat ignominiam & fœditatē. Ergo ex ignominia nati sumus, neque ob

aliud, nisi quia parentes nostri gloriae cupidi, dum sibi illa adiungere student, eam a Deo subtrahere non verentur, ut merito vlti in quo peccauerunt, pro vestimentis gloriae, operi sint ignominia, & confusio-
ne induiti. *Quid ergo, viam hanc sordidam ambulamus vniuersae carnis, ut gloriam, quae soli Deo debetur, nobis ipsis tribuamus, nostram facere velimus? Dominus regnavit, decorem indutus est. Sis Rex tu, quoque, & decorem indueris. Rex fueras, constitutus, quando dixit Rex Regum, nobis Dominantini piscibus maris, & volatilibus caeli, & vniuersis animantibus. Atiumentis similis factus, iam super illa dominationem non habet plenam, quam tibi Dominus omnium largè concesserat: & propterea decorem exiisti, Et tu tamè indumento gloriae Deum expoliare moliris, ut illo indutus tu in oculis hominum*

Psal. 92. 7.

Gen. 1. 28.

Exod. 28. 2.

Ecc. 4. 5. 16.

18.

1. Cor. 2. 26.

appareas gloriosus? Moyse praecipit Dominus: Facies vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloria & decorem: Vt ita Deum gloriosum quodammodo referret. Addit Sapiens: Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filij eius soli, & nepotes eius. Quis ergo temerarius audacter nimis gloriam istam Dei atque decorem sibi praesumer applicare, illaque circumuestiri: o hominum temerariam nimis praesumptionem!

Isti fures sunt & latrones, qui non ouem tantum de ouili, sed gloriam de cubili, furto putant se Deo subtrahere. Qui ante Deum veniunt, se ante Christum faciunt, dum Christi gloriam, dum Dei honorem ad se trahunt. Sed quid tandem? Quomodo confunditur fur, quando apprehenditur: sic illi confusi sunt. Audi illorum confusionem. Quam vilis facta est nimis, iterans vias tuas. Et ab Aegypto confunderis, sicut confusa es ab Aethiopia. Nam & ab ista egredieris, & manus tuae erunt super caput tuum. Quoniam obtinuit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea. Ut intelligas Scripturam, noueris, quod in ea illi gloria datur, in cuius virtute confidit quis, & in eo gloriatur, qui petit auxilium. Quod si res in contrarium cadat, ut inde potius accipiamus de-

trimentum, a quo emolumentum sperabatur, redit gloria in confusionem. Populus dum idolis fidebat, dum ab Allyrijs petebat auxilium, dum ab Aegypto, a Deo derelictus maiori afficiebatur tribulatione, Domino conterente confidentiam eius, quam in huiusmodi vanis habebat auxiliatoribus; & ideò dicit, quod eorum manus essent super eorum caput, quonia qui valde pudefcit, suis vultum manibus operit. Tu ergo, qui in te ipso gloriaris, ut confundaris necesse est; sicut fur quando apprehenditur, quod gloriam Dei furatus sit, quam tamen restituere cogitur, addita & quinta parte, dum non manu sua, quae est quinque digitorum, declarat, nisi quid honeste se Dei virtute fecisse. Vides malum, quod geritur: Dum Deum inhonoras, te ipsum inhonoras, dum tollis quod Dei est, perdis quod tuum est. Perdis tempus, perdis laborem, perdis apus, perdis gloriam, perdis Deum, ac te ipsum denique perdis. Heus! videre ne perdat, quae operati estis. Tibi ipsi, quae ad applica quod monet Salomon. *Ne sis testis frustra contra proximum tuum, nec lactes quemquam labijs tuis.* Testis frustra est, qui iurat in dolo proximo suo, allumens nomen Dei in vanum & frustra. Contra id quod lege cauetur: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habet insonitum Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.* Lactat labijs; qui blande loquitur sed in dolo. Quod proximo facere prohiberis, hoc ne tibi ipsi facias; magis intendit eloquium Dei. Falsum tibi persuades non minus firmiter, quam iuramento; tibi ipsi blandiris, te gloria dignum; tibi ipsi esse persuades, dum tibi placeas, dum in te gloriaris, dum te ipsum exaltas & tollis in tublime. Sed non debemus nobis placere, non nobis adulari neque lactare nos, quia totum & contra naturam est, & contra nostram vtilitatem. At si Deum glorificemus, omnia nostra sunt Deo consecrata solos capillos de se offerebat. Caput capillis aperit Dei gloriae significat, ut docet Apostolus. Completa sanctificatione capilli, quos seruare tenebatur toto tempore suae consecra-

secrationis, igni comburebantur, quæ erat protestatio, quodd Deo darentur, vt fiebat quoq; in omnibus sacrificiis. Heu! gloriam Deo dare, capillos nostros est illi offerre; non caput ipsum petis, capillos duntaxat; non manus, non pedes, non corporis aliud quiddam. Heu! quam modico contentus est Deus, & id modicum tamen iniuste subtrahemus illi; detrahemus? rapiemus? Et quid inde continget nobis? libertatem perdemus cum Samson, oculos, requiem, existimationem, vitam: Captus enim fuit, oculis priuatus, mola adductus, irrisus denique, & ad ultimum interemptus. Ergo soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

ad illum accipiendum missos cædens, occidens, lapidans; post hanc enim, immo quasi propter hanc ingratiſſimam impiorum retributionem decreuit summus Prouisor mittere Filium suum, dicens: *Verobuntur filium.* At verò vnde factum est, quodd nimiam illam suam charitatem amplificauit maximè, ad certam mortem tradens eundem Filium suum, vt illius morte mundum viuificaret? hoc ex verbis eius apparet processisse ex intolerabili & ingratiſſime, & scelere agricolarum, qui *videntes filium dixerunt: Hic est heres venite occidamus eum, & habebimus hereditatem eius.* Propterea enim & filius ipse testatur se ad obsequendum excellenti Patri: venisse propter indigna illi exhibita obsequia populi sui. Audiens quippe conquirentem Patrem contra Iudeos. *Quod mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Ne offeratis vltra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Solemnitates vestras odiui tanima mea. Facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens: Se huic prospicere tanto malo promptu ostendit, & obrulit. Vocem eius audimus in Psal. *Psal. 39.7.* mo. Sacrificium & oblationem noluit, aures autem perfecisti mihi. Holocaustu & pro peccato non postulasti. Tunc dixi ecce venio. Inde veluti occasionem tanti sacrificij offerendi arripens, quod vetera illa iam veterascerent, & digna essent quæ repudiarentur. Quodd quia mirabile est nimis, præposuit ipse Filius. Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. Annuntiaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Innumera sunt (inquit) mirabilia Domini, sed in hoc vno comprehenduntur omnia, quæ ideò, qui hoc præstat, factò magis, quam verbo annuntiat vniuersa. Si cogitationibus nostris assequi possemus nõ essent mirabilia, non sic ea contemplantes, repleremur stupore & extasi. Ergo sic operatus est; vt stuporem adderet super stuporem, atq; ita magis accenderet nos ad hæc con-*

Gg 3 remplanda

FERIA VI. DOMINICÆ DE SAMARITANA.

CONCIO PRIMA.

Simile est regnum cælorum homini Patri familiars, qui plantauit vineam. *Matth. 21.*

ARGUMENTVM.

Quid sit fructus huius vineæ. Ostenditur esse Dei honorem. Quanti Deus faciat hunc fructum. Quomodo istum reddere debeamus.

MIRVM est cum solus sit bonus Deus, a quo bona cuncta procedunt, dona sua maiora amplè communicaturus, expectare videatur rationes quasdam siue occasiones ex hominibus assumptas ad tanta bona largè expandenda super latitudinem terræ. *Plantauit a se vineam, & sepe circumdedit ei, & fudit in ea torcular, & edificauit turrin, & locauit eam agricolis.* At nimiam illà charitatem suam, qua sic dilexit mundum, vt Filium suum vniuersituti daret; tunc ostendit, tunc commendauit, quando inimicus homo retribuit mala pro bonis, non reddens fructum vineæ, sed seruos quoq;

Job. 16. 21.

Leu. 6. 9.

Job. 8.

Pro. 21. 10.

Exod. 10. 1.

Cor. 3. 11.

Num. 6. 1.

Cor. 11. 7.

Num. 6. 11.

Job. 3. 16.

Psal. 39. 6.

Isa. 1. 11.

Psal. 39. 7.

templaria mysteria. Debemus itaque ea contemplant, hocq; potissimum, nempe qd Filius ipse Dei tenet morte sua mundum saluare; quod est aliorum omnium compendium sufficientissimum. Ideo enim in parabola nobis propositum est.

2. In qua tria sunt consideranda. Primum, quid sit fructus vineæ. Secundum, quanti Deus faciat fructum istum. Tertium, quomodo modo fructum hunc eos reddere debeamus. Quoad primum statuitur, quod proprius fructus vineæ est honor Dei. Si enim omnia propter semetipsum operatus est Dominus, quid ab operibus suis accipit Deus non indigens aliquo, nisi gloriam & honorē? Ut honoretur ergo Deus in creaturis suis, illas effecit: atque creauit molem hanc magnam, in qua honoraretur, & magnificaretur, qui in seipso gloriosus est & magnus. Illa est vinea. Hic est fructus. Sed quia vitis nobilissima huius vineæ est homo, unde fructus præcipuus expectatur & optimus; propterea singulatis vinea est homo ipse. At verò quoniam magna hominum pars viciata in sua radice per uerborum ordinem proprii honoris, quinimo & diuini appetentiam, ubi debuit Deum honorare, inhonoraue magis. Idcirco ex omnibus gentibus populum vnum sibi elegit, qui, ut præcipue & fecunda vinea, redderet ei fructum istum optimum honoris & reuerentia. De quo populo ait Propheta: *Vinea Domini exercituum domus Israel est.* De fructu verò

Is. 57. *Plalmus canit: Notus in Iudæa Deus in Israel magnum nomen eius.* Ratio autem huius est, quoniam populus iste & regnum Dei est & filius. Ad regnum autem & ad filium pertinet, honorare regem & patrem. Quod regnum sit, habet Dominus dicens Iudæis: *Aufertur à vobis regnum vestrum, & dabitur genti facienti fructus eius.* Gens quippe ista dum populus Dei est, est regnum Dei, super quod Deus singulari prouidentia regnat. Unde dixit Ius Dominus a principio: *Eritis in vobis in periculum de cunctis populis: mea est enim omnis terra, et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.* Et Samuelis quem populus postulato Rege repudiauerat, di-

xii Dominus ipse: *Non ero abiecerunt, sed me in regnum super eos.* Et propterea facta translatione regni ad gentē, quæ facit fructum, quæ est Ecclesia, repudiato antiquo populo, ita ut præterea non sit populus, Principes Apostolorum populo huic nouo scribit: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Quare autem huic elegerit populum Deus, qui est possessor cæli & terræ, insinuat aperte vocans per Moysen regnum sacerdotale, & petrum sacerdotium regale. Nam sacerdotum propria functio est, diuino cultu Deum honorare & sanctificare. Ideo huic regno additur sacerdotium, veluti quid essentiale cum illo: ut ex hoc appareat, proprium munus huius regni esse Deo honorem tribuere. Propterea & Petrus dixit: *Populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis eius, qui de cælestibus vos vocauit in admirabile lumen suum.* Quod est dicere: Christus sanguine suo vos acquisiuit, & regnum suum fecit, ut illius virtutes prædicetis, qui tantā vos gratiā profecutus est, illum magnificantes & sanctificantes. Et verò quis honorandus nisi Rex? *Deum timeo* (inquit Petrus) *Regem honorificate.* Unde & ipsemet Deus, quia Rex est, debet glorificari. Propterea idem Petrus de illo ait: *Ipsi gloria & imperium.* Quare gloria: quia imperium. Ita & Paulus, Deo tanquam Regi gloriam tribuit & honorem: *Regi seculorum immortali, & inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum.* Regi (inquam) illi, qui solus est Deus, honor sit & gloria. Ergo cum vinea ista & populus sit regnum Dei, illius fructus & functio est, Deum ipsum, qui Rex eius est, potissimum honorare.

Rursus quod populus iste, qui est vinea & regnum Dei, sit filius Dei, habet Deus ista dicens per Moysen Pharaoni: *Primo genitus meus Israel: Dimitte filium meum, ut seruiet mihi.* Et in Osea: *Puer Israel, & dilexi eum: & ex Aegypto vocaui filium meum.* Nam quod de populo loquatur quem veluti puerulum nuper natum illi eduxit de Aegypto, docens præcedentia & sequentia in Propheta, & manifestum est

ex modo dictis, populum ipsum vocatum à Deo filium suum, quem propterea quoque ut filium eduxit de Ægypto. Præterea & Septuaginta sic habent: Ex Ægypto vocavi filios meos. Ita de populo interpretantes prophetica verba. Nec obstat quod Matthæus Evangelista de Christo citat verba ista, sed fauere magis proposito. Narrans quidem ipse reuersionem Christi de Ægypto in terram Iuda, addit: *Vradim-
pletur quod dictum est per Prophetam: Ex Ægypto vocavi filium meum.* Primum enim hinc apparet, exitum Israël de Ægypto figuram fuisse huius reuersionis Christi ab Ægypto in terram Iuda, quæ figura vt esse euidentior, nomine filii voluit Deus populum appellare. Secundo, ipsum populum à summa illius excellentia denominari decuit, quæ maximè ista est, nempe quod vnus de populo ipso, sit verè filius Dei etiã naturalis, propter quem totus ipse populus appellatus est filius Dei. Vnde principaliter quidem Christus vocatus ex Ægypto filius est Dei, consequenter vero totus populus. Adde tertio quod Deus educturus populum de Ægypto, in primis Christum spectabat, qui ex populo illo fuerat nasciturus, propter quæ ideo totum populum filium nominauit, eumque primogenitum. *Primogenitus* (inquit) *meus Israël. Dimitte filium meum.* Et propterea percussit omnia primogenita eorum. Non ergo prohibet quod populus vocetur filius Dei, quia de Christo dictum est. Ex Ægypto vocavi filium meum, sed magis id est causa, vt populus ipse vocetur filius Dei. Huc facit promissio illa Abraham facta. *Omnem terram, quam conspicu tibi dabo, & semini tuo vsq; in sempiternum, faciamq; sementuum, sicut puluerem terra. Si quis possit hominum numerare puluerem terra, semen quoque tuum numerare poterit. Semen quippe istud Abraham, quod sunt filii Israël descendentes ab eo per Isaac, apertissimum est ex verbis Dei dicentis Abraham: Scito prænosens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subiicient eos seruituti: & post hæc egredientur eam magna substantia: Pater enim hoc dictum de seruitute populi in Ægypto; vnde egressus est tan-*

dem cum magna substantia. Et tamen semen illud dececit Apostolus fuisse Christum, dicens. Abraham dicta sunt promissiones, & semini eius, non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno & semini tuo, quod est Christus. Sicut ergo per semen Abraham & populus intelligitur & Christus, ita per Filium Dei vtique habet intelligi. Et hoc potissimum dicente Apostolo: *Omnes filii Dei: estu per fidem, quæ est in Christo Iesu. Si autem vos Christis Ergo semen Abraham estis, secundum promissionem, hæredes. Vbi vides eundem & Filium Dei, & semen Abraham.*

Ex quo sequitur, quod si antiquus populus iure propter Christum Filium Dei, filius Dei dictus est; rectius & euidentius diuina ista filiatio tribuitur populo Christiano, qui est corpus Christi. Et ipseus Christi nomine intelligitur Christus, qui passus est pro nobis, & simul cum illo tota Ecclesia, quæ est corpus eius. Quod excellenter Oseas propheta delineauit, qui postquam repulsam prædixit Iudæorū, translationem regni sui ad gentem, facientem fructus eius, quæ prius non erat populus neq; regnum Dei, prædicens ait: *Et eris in loco vbi dicitur eis: Non populus meus vos, dicitur eis: Filii Dei uiuentis.* Vt videas aperte, quod pro eodem accipitur, & populus Dei & filius Dei. Vbi aduerte qd præcipiens Deus propheta, vt accipiat sibi uxorem fornicationum, & faciat sibi filios fornicationum, intendit per adulterã & filios adulterinos, eandem synagogam & eundem populum, qui cum deberent esse legitimi filij Dei, facti sunt filii alieni & non filii eius, in sordibus fornicationum & cultu fallorum Deorum. Ergo qui populus verus est, verus est & legitimus filius Dei. Et hoc maximè verum in populo Christiano, qui agitur spiritu Dei.

Hinc ergo iam apparet, quare ad nos in primis spectet honorare Deum. Præcipit enim Lex: *Honora patrem tuum & matrem: 12.* & Deus in propheta: *Filius honorat Patrem, Deut. 5. 16.* & seruus Dominum suum. *Si ergo ego Pater, vbi est honor meus?* Et propterea hæc ratione voluit Deus populum dimitti, vt tanquam filius illum honoraret: *Dimitte* (inquit)

Gal. 3. 26.

Oseas 10.

Oseas 2.

Exod. 20.

Deut. 5. 16.

Mal. 1. 6.

Exod. 4. 22 (inquit) *filium meum, ut seruiat mihi*: Quæ
Exod. 5. 1. seruitus erat sacrificium. Vnde frequenter
Ex. 8. 1. reperitur. Dimitte populum meum, ut sa-
 crificet mihi. Et Pharaon aliquando dice-
 bat: *Dimittam populum, ut sacrificet Do-*

mino. Sacrificium autem maxime honorat
 Deum. Propterea Christus, qui & primo-
 genitus Dei est & vnigenitus, hoc solum
 spectauit continere, ut Patrem honoraret.

Ioan. 8. 49. Hinc quoque dicebat: *Honorifico Patrem*
meum. Propterea & doctrinam suam & o-
 pera sua in Patrem referebat, ut illi soli glo-

Ioan. 8. 29. nam exhiberet. Dicebat enim: *A me ipso*
facio nihil: sed sicut docuit me Pater, hæc lo-

Ioan. 14. 10 quor. Item, *Verba, quæ ego loquor vobis, à*
me ipso non loquor. Pater autem in me ma-
uens, ipse facit opera. Ecce ergo fructus vi-
 neæ Domini, quem ferre debet, cum ipsa
 sit & regnum Dei & verè filius Dei. O in-
 signitimum documentum, quod nos hinc
 debemus trahere: nempe quod propria
 functio nostra est Deum honorare, ma-
 gnificare, & glorificare. Ut verè sit conse-
 quens, quod qui Deum non honorat, nec
 populus eius est nec filius eius. Heu! qui
 blasphematis, qui Deum inhonoratis, qui
 vestris operibus malignis obsecratis no-
 men Domini, num inter filios Dei recen-
 sebimini? Et Satan visus est inter filios
 Dei, sed non erat ipse filius Dei, sed aduer-
 sarius, sed calumniator, & accusator fra-
 trum suorum. Memores estote dictum à

Apo. 12. 10 sapiente: *Confusio Patris est de filio indisci-*
Eccl. 21 3. *plinato.* Sic iactas filium Dei, & discipli-
 nam tamen abicis, aliud profectò non co-
 naris, quam Patrem cælestem inhonora-
 re, quam Deum ipsum confundere: & ille
 est fructus vineæ?

Job. 1. 6. Quanti autem faciat Deus fructum i-
 stum vineæ (quod erat secundum confide-
 randum) ex pluribus licet internoscere. Ex
 vineæ plantatione & locatione, ex millio-
 ne seruorum & filii, ex agricolarum perdi-
 tione & vineæ translatione.

Vineæ plantatio cum requisitis omni-
 bus, sepe, torculari, & turri est sufficiens
 eorum creatio, vnde potuit Deus & debuit
 per creaturas & à creaturis glorificari.

Rom. 1. 20 adeo ut inuisibilia Dei, sempiterna quoque
 eius virtus & diuinitas, per ea quæ facta

sunt, hominibus reuelata sint a Deo, & ita
 verè Deum cognouerunt; pro cuius noti-
 tia ipsum glorificare tenebantur, in tantum
 quod si non facerent, essent inexcusabiles.
 Et postea ipse Deus interpellari: *Quid de-*
bus Alrafacere vinea mea & non feci ei?
 Num admitteretur illius excusatio, si fru-
 ctum non reddat me glorificando & gra-
 tias agendo? Quod si plantationem hanc
 ad peculiarem populum ex gentibus om-
 nibus à Deo sibi delectum restringamus:
 Num defuit aliquid huic vineæ, vnde non
 debuit fructum hunc diuine glorifica-
 tionis reddere abundanter? Propterea iure
 merito increpat illam: Deus de sua hac
 maxima defectione & ingratitude. Ego
autem plantavi te (inquit) *vineam electam*
omne semen verum: quomodo ergo conuersa
 es mihi in prauum vinea aliena? Quod si
 adhuc Christi Ecclesie vineam istam ad-
 dicamus, quanta fecit Deus, quanta passus
 est Christus, quantis donis repleuit eam
 Spiritus Sanctus, ut in omnibus ab ea ho-
 norificetur Deus? O nostrum immensum
 debitum Dei glorificandi!

Locatio vineæ agricolis facta, est facul-
 tas fructificandi cum obligatione nobis
 collata, quæ quamuis in parabola à planta-
 tione distincta sit, re eadem idem est, dum
 enim plantat, omnia nobis tribuit & exhibet,
 quibus possimus & debeamus Deo
 seruire, ipsumque diligere & honorifica-
 re. Partem istam veluti locatio-
 nem, distincte voluit Aristoteli exprime-
 re, quando educto populo de Ægypto, &
 veluti plantata vinea, legem tulit, eamque
 populo ipsi proposuit, petens ab eo an vo-
 luerit ipsam obseruare. Quamquam enim
 & omnis homo, & potissimum populus ab
 eo electus teneatur Deo obtemperare:
 Deo tamen placuit cum illo fœdus inire,
 ubi liberè pollicitus est populus, se diui-
 nam legem perpetuò obseruaturum. Quod
 ut firmius eorum mentibus inhaereret, de-
 cauo percussit fœdus cum eis, vnde se tene-
 ri ad illius obseruationem cognoscerent e-
 uidentius. Eisdem & Iosue ante mortem
 suam ad eandem promissionem prouoca-
 uit. Qui propterea dixerunt: *D. meno Deo*
nostro seruimus, & obediētes erimus pra-
ceptis

ceptiui. Quæ omnia faciunt ad intelligendum quanto vinculo, quamque forti nos fideles teneamur diuinæ atque Evangelicæ legi, & debeamus totis præcordiis maximoque studio Deum exaltare in operibus nostris. Audientes Apostolum: *1. Cor. 6. 20* *Empti estis pretio magno: glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Heu! quid facimus?

terni honoris; fundatur in hoc, quod honor Patris cœlestis, est illius manifestatio. Nam secundum nomen tuum Deus, ita & *Psal. 47. 11* *laus tua in fines terra;* non sic aliorum quorumcunque. Porro sunt quædam, quorum conditio & mores si manifestentur, opprobrium est illis. Salomonis consilium *Prou. 25. 9.* hoc aperte testatur: *Causam (inquit) tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles, ne forte insultet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset.* Certè si secretum illud fuisset honore dignum, timendum ab eo non esset cur fuisset reuelatum, ne insultaret aut exprobraret. Deus, qui solus est bonus & potens, tantum honoratur, quantum manifestatur. Ergo honorat ille Deum, qui nomen illius manifestat atque virtutem. Cuius vero est illum manifestare? illius certe, qui est splendor gloriæ & figura substantiæ eius. *Hic, si se Hebr. 1. 3.*

nostris proponat obuius, Patrem declarat. Dicebat enim: *Qui me videt, videt & Patrem meum. Quomodo ergo tu dicis: Ostende nobis Patrem?* Ita enim manifestauit nomen eius hominibus. Rursus dicebat: *Ne Mat. 11. 27*

que Patrem qui nouit nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Quod autem de Patre in primis Filius manifestare uenerat, chantas Patris est. Ideo enim maxime Patrem illum uocat, quod est nomen amore plenum. Patrem uero, non suum modo, sed & nostrum. *Ascendo (inquit) ad Patrem meum, & Patrem uestrum. Et frequens dicebat: Pater uester. Scit enim Pater uester. Et, Pater tuus, qui uidet in abscondito. Pater autem diligit Filium, ut Filius ipse testatur. Diligit ergo nos Pater cœlestis, si filii sumus illius. Qui ergo Patrem illum nostrum esse declarat, eius in nos niam manifestat charitatem. Hoc autem facit Filius, qui est imago bonitatis & charitatis illius, atque ita illum clarificat: ipso attestante, qui dicebat: Ego te clarificauit Ioan 17. 4*

super terram. Manifestaui nomen tuum hominibus.

Amor uero, quo Pater diligit Filium, Spiritus Sanctus est: Ergo dum Filius Patrem manifestat, manifestat & Spiritum Sanctum, qui est amor Patris in Filium; neque minus seipsum quoque manifestat.

H h Non

1. Cor. 6. 20

8

1. Cor. 11. 27

1. Cor. 11. 27

7

9

10

10

Tom. I. Belliniani.

Non enim Pater est sine Filio: & si Pater diligit Filium, non minus Filius Patrem diligit, quin magis eodem amore nedum mutuo se inuicem diligunt Pater & Filius, qui amor vniuersque nexus est & vnio. Propter hanc ergo manifestationem conuenientius missus est Filius. Quamuis enim vnaquaque persona sese & notam facere possit & notam faciat, decreuit tamen diuina Sapientia, vt altera potissimum alteram declararet. Vnde Filius ad Patrem:

Pater clarifica Filium tuum, vt Filius tuus

Ioan. 17. 1. clarificet te. Et de Spiritu Sancto: *Ille me*

Ioan. 16. 14. clarificabit. Et Filii potissimum, qui est Dei Sapientia, est Patrem atque Spiritum Sanctum manifestare.

II

Attende ergo. Si venisset Pater ad redimendum nos, appareret quidem charitas ipsius Patris, at non ita charitas Filii, qui partem, vt persona distincta à Patre, non videretur habere in hoc tanta charitatis opere. Neque enim Filii est Patrem mittere: At dum Pater mittit Filium, fit manifestus amor Patris, qui habens Filium dilectissimum, misit illum pro salute mundi. Apparet nihilominus manifeste amor Filii, qui diligens Patrem, sicut mandatum dedit illi Pater, sic facit. Et videns quod Pater ita diligit mundum, vt illi det charissimum sibi Filium, diligit & ipse mundum, & seipsum pro illo tradit. Vnde ex hoc opere nobis ostenditur, quod se Pater & Filius mutuo diligant, quo amore coniuncti vnà

Ioan. 5. 37. salutem hominum operantur. Ideo frequens Dominus se missum à Patre declarabat, vt mittētis elucidaretur amor simul

Et seq. Psal. 39. 7. & missi. Quin & in Psalmo vtrumque distinxit, distincteq; declarauit vbi dicit: Sacrificium & oblationem noluisi, aures autem perfecisti mihi: siue vt refert Paulus:

Heb. 10. 5. Corpus autem aptasti mihi. Deinde: Holocaustum & pro peccato non postulasti. Tunc dixi: Ecce venio. Vides mittentem Patrem? aures perfecisti mihi. Vides venientem Filium? tunc dixi. Ecce venio. Quid est verò aures perficere? Auris est audire, & per consequens obaudire & obedire. Auris ergo perfectio, est obedientia. Perficit ergo aures, qui implet illas obedientiâ. Incipit autem implere, qui præcepto perfectissimo

implet auditum: complet, qui obedientem facit. Summum autem præceptum, est Patrem iubere Filio, vt pro seruis & talibus subeat mortē, talemq; mortē. At quomodo posset Filius æqualis Patri parere illi, cū sit & ipse Dominus omnium nulli subiectus, sedens in eodem throno cum Patre & Spiritu Sancto? Ergo vt posset verè obedire, corpus aptauit illi Pater, pelle & carnibus vestiuit illum, ossibus & nervis; & hic habitu vt homo inuentus est, habēs & aures, quibus præceptum audire posset, & corpus quo posset implere. Id quod perfectissime libens & volēs impleuit. Vnde ait: *Venio, vt faciam voluntatem tuam: Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Totis (inquam) visceribus ac omni prorsus affectu hanc legem tuam, & hoc præceptum ad summum obseruauit. En quanta Sapientia, quantaq; charitate misit Deus Filium suum, vt acciperet de fructu vineæ.

Quare autem ad mortem missus sit, iam nunc videamus. Nam ad illam missum esse, non est ambigendi locus; quando dixit ipse Christus. *Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium suum vni-genitum daret; vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Vides morti addictum, priusquam veniat, quando mors eius, ipso testante, figurata est in eleuatione serpentis in ligno per Moysen in deserto. Vides nihilominus eundem fidei fructum, nempe vitam æternam, assignatum & passioni & missioni, vt dubium non sit, quod ad Crucem missus sit. Cur verò ad Crucem? ex eadem radice ratio trahatur, vnde ratio est, cur ad vineam missus sit, nempe quia fructus vineæ honor est Dei. In Cruce enim exaltatus, Patrem exaltauit. Hortabatur Tobias filios Israël dicens: *Regem sæculorum exaltate in operibus vestris. Iuxta quod & Dominus: Videte opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est.*

Quod verò opus bonum fuit vnquam, aut esse potest simile huic, quod operatus est Dominus in medio terra? Opus (inquit) conium

1. *consummaui quod dedisti. ut faciam Meus*
cibus est. ut faciam voluntatem eius. qui
misit me. ut perficiam opus eius Ergo in o-
 pere isto Deus magnopere exaltatus est.
 Propterea Christus in Psalmo, postquam
 se Deo exhibuit holocaustum, & pro pec-
 cato sacrificium & oblationem, illico sub-
 iecit: *Annuntiaui iustitiam tuam in Ecclē-*
sia magna. Iustitiam tuam non abscondi in
corde meo: veritatem tuam & salutare tuum
 dixi. *Non abscondi misericordiam tuam,*
 &
 11. *veritatem tuam à concilio multo.* Ista qui-
 dem annuntiatio potest intelligi & de ve-
 ritate, quam ante mortem prædicauit, cu-
 ius causa crucifixus fuit; & de doctrina
 Euangelica, quam post mortem suam per
 Apostolos suos, & Ecclesiam ubiq; terra-
 rum diuulgauit. At potissimum patiens ac
 moriens Dei Patris iustitiam annuntiauit
 & misericordiam, atque ad eam veritatem &
 salutare, id est salutem. Atq; ita Patre sum-
 me glorificauit. Ideo enim se vsq; ad mor-
 tem turpissimam crucis humiliauit, vt ho-
 norem ab homine Patri sublatum eidem
 Rom. 15. 3. restitueret. Hoc enim est, qd dicit Paulus:
Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut
 Psal. 68. 10. *scriptum est: Impropria improperantium*
tibi ceciderunt super me. Sicut hominibus
 placere est ab illis gloria aucupari: ita sibi
 ipsi placere, est gloriam propriam quære-
 re. Hoc modo Christus non sibi placuit.
 Ioan. 8. 50. Vnde dicebat. Ego non quero gloria mea.
 54. Si ego honorifico me ipsum, gloria mea
 Psal. 68. 8. nihil est. Et in Psalmo: *Propterea sustinui*
 9. opprobrium, operunt confusio facie mea.
 10. Extraneus factus sum fratribus meis, & pe-
 11. regrinus filius matris meæ. Quonia zelus
 12. domus tuæ comedit me, & opprobria ex-
 13. probrantium tibi, ceciderunt super me. Et
 operui in ieiunio animam meam, & factum
 est in opprobrium mihi. Et posui vesti-
 mentum meum cilicium, & factus sum il-
 lis in parabolam. Aduersum me loqueban-
 tur, qui sedebant in porta, & in me psalle-
 bant qui bibebant vinum.
 14. Sustinuit autem Christus opprobrium
 2. Ioan. 9. 24 & confusionem, quia totum, quod fecit in
 3. Ioan. 8. 11 terra, fuit opus Dei & obedientia Patris, &
 4. Ioan. 10. 20. tamen propterea reputatus est a peccator,
 5. Ioan. 9. 3. b. demoniacus, c. blasphemus, d. seductor,

& e reus mortis. Vnde fratres sui id est po-
 pulus suus, abiecerunt illum, tanquam ex-
 traneum & exterum, qui dignus non esset
 cum illis conuiuere, & quod perisset ani-
 ma eius de populo suo. Ideo, & gentibus
 tradiderunt ad illudendum & crucifi-
 gendum, & principes in primis ac iudices
 (hi enim sunt sedentes in porta) loqueban-
 tur aduersum eum & quærentes falsum te-
 stimonium contra eum, arguentes eum
 condemnantes, & apud Pilatum h. accu-
 santes & coram i. Herode, k. instantes cla-
 moribus magnis vt crucifigeretur. Et quã-
 nis protestarentur quod secundum legem
 gem deberet mori, tamen ex ebrietate, id
 est, affectionibus inordinatis, puta inui-
 dia, superbia & auaritia hoc moliebantur.
 Hoc est vinum quod bibebant. Et hoc
 pacto exprobrationes omnium hominũ
 qui per transgressionem legis Deum inho-
 norabant, qui gloriam Dei dabant sculpti-
 libus, qui per incredulitatem Deum blas-
 phemabant, super Christum ceciderunt, k
 quandoquidem peccata illa omnia pertu-
 lit ipse in corpore suo super lignum, vbi
 mortem obiit turpissimam. Atq; ita amo-
 uens à Patre tantas iniurias, contumelias,
 offensiones, Patrem suum maximo affectu
 honore. Merito ergo Filius ab agricolis
 occidendus missus est, qua morte glorifi-
 caturus erat Deum Patrem. Nunquid er-
 go ex his non apparet manifestissime, quã
 auidè cupiat Deus fructum gloriæ suæ? &
 per consequens quam solliciti esse debeat-
 mus, vt gloria sit semper Deo nostro, &
 quam indignum sit, quod à fideli quocun-
 que quoduis committatur, quod non sit
 ad gloriam Dei?
 Hanc eandem magnam Dei honoris
 exultationem nobis aperit veteris illius
 populi repudium, non ob aliud factum nisi
 quia fructum non reddidit Deo sibi debi-
 tum, id quod pater maxime in seruorum &
 Filii Dei interemptione. Synagogam te ne-
 bat Deus vt sibi dilectam Iponiam, populũ
 illum vcluti charissimum filium diligebat,
 adeo vt illum sub eodem nomine cõpre-
 henderet. quo & Filium suum sibi coæter-
 num nominabat: quin & ad ipsum populũ
 ipsum connaturalem Filium destinauit ad
 Hh 2 illius

26. 65.
 Marc. 27.
 Ioan. 10.
 Mat. 27.
 63. Ioan.
 7. 12.
 Mat. 27.
 6. Mar.
 14. 64.
 Mat. 27.
 2. Mar.
 15. 1.
 Mat. 26.
 19. Mar.
 14. 55.
 h. Mat. 27.
 12. Marc.
 15. 3. Luc.
 23. 2. Ioan.
 18. 29
 Luc. 23. 10
 Luc. 23. 19
 Marc. 23.
 15. 13. Mat.
 27. 23. Ioan.
 19. 6.
 1. Petr. 2.
 24.

illius salutem. At illum videns experientique tam ingratum tamque rebellem, tandem abiecit à se, par pari referens, quasi diceret. Tu Filium meum charissimum extra vineam eiecisti & occidisti; & ego te, quæ ut Filium charissimum diligebam, vineæ meæ faciam exortem, & honorem auferam à te, ut ultra non sis populus & filius meus, te, quoad hoc esse nobilissimum, interficiens. Si sponsam abiicit, si filium repellit, eo quod fructum non reddat, hoc non est euidens argumentum, quod vehementer desideret fructum istum? Hoc ut fieret manifestum, sponsa ac filii nomine populum illum veterem designauit, quæ sponsam demum propter illius perfidiam Vxorem appellat fornicationum, & quem filium nominibus appellauit reiectionis, nempe absq; misericordia, & Non populus meus.

6. Obscurum autè videtur, quod primo non men dederit Iezrahel caulam istam aduiciens. Quoniam adhuc modicum (inquit) & visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu, & quiescere faciam regnū domus Israël, & in illa die conteram arcum Israël in valle Iezrahel. Vide historiam vbi vinea Naboth Iezrahelire, per summā impietatem ablata est ab eo, illi insidiante Iezabel: & vbi Iehu occidit Iezabel; vbi in agro Iezrahel canes comederunt carnes Iezabel: & noueris quod Iehu assumptus ad regnum, ut vlcisceretur sanguinem Naboth contra Iezabel, quia secutus est peccata Ieroboam: In quarta generatione filiorum suorum priuatus est regno; quo figuratum est, quod tota domus Israël regno erat propter suam ingratitudinem demum priuanda: idcirco filius fornicarius primus dictus est Iezrahel, ut casus iste ad memoriam reduceretur, qui quoniam obscurus erat, declaratus est à Domino per Prophetam. Et quoniam Iezrahel significat semē Dei, innuitur, quod qui prius erat semen Dei id est filius Dei, propter ingratitudinem suam erat abiiciendus, ut ultra non esset nec filius nec populus Dei. Cum autem gentes nō minus essent quin magis Absq; misericordia, quam populus ille abiectus: & non minus, sed magis quam ille, essent Non populus; propter fructum

tamen, quem erant reddituræ factæ sunt populus, & misericordiam consecuta sunt. Ecce ergo quam Deus appetiuit fructū istum. Heu ergo fideles fructificate, Deum honorantes. Ideo enim cum gentes essetis, Deum ignorantes, à Deo in populum eius assumpti estis.

SECUNDA PARS.

Diximus præcipuum vineæ fructum esse honorem Dei; nunc dicamus, quomodo reddatur. Porro fructus a vinea non producitur, nisi sedulo ipsa colatur. Propterea enim agricolis est locata. Hæc cultura sunt opera nostra bona, dicente Tobia. Exaltate eum in operibus vestris: Si enim mulier gloria viri est, ut ait Paulus. *Quare Christus exhibuit sibi gloriosam Ecclesiam, non habentē maculam neq; rugam, nec aliquid huiusmodi, nisi ut ostendat diuinæ gloriæ regni sui?* Propter hoc enim & Alluerus post conuiuium illud magnum præcepit, ut introduceretur coram eo Regina Vasthi, posito super caput eius diademate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius. Erat enim pulchra valde. Huic autem sponsæ Christi, ut concupiscat Rex decorem suum, datum est, ut cooperiat se byssino splendenti & candido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorū. Ita enim ipsi Christo datur gloria & Deo Patri. Quapropter ibi ante audiuit Ioannes vocē magnam. *Gaudemus & exultemus, & demus gloriam Deo, quia venerunt nuptiæ Agni: & uxor eius preparauit se.* Vides ergo ex preparatione & stola gloriæ, qua sancta Ecclesia, quæ est uxor Agni, ornata est, gloriā Deo accedere? Cum itaq; byssinum eius, quo in fimbriis aureis circumamicta est varietate, sint iustificationes sanctorum, opera videlicet iusta & sancta, clarissimū fit ex huiusmodi operibus Deum exaltari. Et hæc sunt primus fructus vineæ, quasi uua, ex qua vltimus & præcipu^o exprimitur, quod est bonum vinum. Fructus itaq; quem nos debemus edere ad gloriam Dei, iustitiæ sunt, ut repleti fructu iustitiæ sic operemur, ut in omnibus honorificetur Deus.

Hunc fructū ostensurus Apostolus ex-
plo

O'ca 1. 2.

6. Obscurum autè videtur, quod primo non

9. men dederit Iezrahel caulam istam adu-

4. ciens. Quoniam adhuc modicum (inquit)

& visitabo sanguinem Iezrahel super do-

mum Iehu, & quiescere faciam regnū do-

mus Israël, & in illa die conteram arcum

3. R'g. 21.

Israël in valle Iezrahel. Vide historiam vbi

vinea Naboth Iezrahelire, per summā im-

pietatem ablata est ab eo, illi insidiante Iez-

4. Reg. 9.

zabel: & vbi Iehu occidit Iezabel; vbi in

agro Iezrahel canes comederunt carnes

Iezabel: & noueris quod Iehu assumptus

ad regnum, ut vlcisceretur sanguinem Na-

both contra Iezabel, quia secutus est pec-

cata Ieroboam: In quarta generatione fi-

liorum suorum priuatus est regno; quo fi-

guratum est, quod tota domus Israël re-

gno erat propter suam ingratitudinem de-

mum priuanda: idcirco filius fornicarius

primus dictus est Iezrahel, ut casus iste ad

memoriam reduceretur, qui quoniam ob-

scurus erat, declaratus est à Domino per

Prophetam. Et quoniam Iezrahel signifi-

cat semē Dei, innuitur, quod qui prius erat

semen Dei id est filius Dei, propter ingra-

titudinem suam erat abiiciendus, ut ultra

non esset nec filius nec populus Dei. Cum

autem gentes nō minus essent quin magis

Absq; misericordia, quam populus ille ab-

iectus: & non minus, sed magis quam il-

le, essent Non populus; propter fructum

16

Tob. 13.

1. Cor. 11.

Eph. 5. 27

Heb. 1. 14

Heb. 1. 14

Apo. 19.

7.

17

plio terra, que si fructu afferat, benedictione non accepit a Deo, inchoata a quibusdam quasi preambulis veluti palmitibus, vt ad verum fructum perducat, sic exordiens.

Hebr. 6. 1. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursus iacientes fundamentum penitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, & baptismatum doctrina, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum & iudicij aeterni. In quibus verbis notat Apostolus, quae fiebant, quando quis ab infidelitate conuerteretur ad Christum. Deo quippe praemitterentur, fides & penitentia; fides, qua credebant in Christum; penitentia, qua a peccatis pristinae conuersationis recedebant. Et tunc instruebantur de Baptismo; & si fuissent Israelitae, quae esset distantia inter baptismum Christi & baptismata legalia, vt scirent ista illius fuisse figuram: baptizatis manus imponebantur per Sacramentum Conformationis, & docebantur de resurrectione mortuorum, & finali iudicio, quod vocat aeternum, quia illius effectus, nempe sententiae executio, erit aeternus. Ista est inchoatio sermonis Christi.

18 Hanc igitur intermittentes ad perfectiora feramur (inquit). Non satis est introiisse in Ecclesiam Christi, in vineam Domini, aggregatum esse fidelibus, ad vltiora procedendum est. *Terra enim* (inquit) *sape venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, a quibus colitur; accipit benedictionem a Deo: Proferens autem spinas, & tribulos, reproba est & maledictio proxima, cuius consummatio in combustionem. Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & vicini ra saluti, tamen si ita loquimur. Non enim iniustus Deus ut obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostenditis in nomine ipsius, qui ministratis sanctis. Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsque in finem, vt non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabunt promissiones. Heu! quot sunt in vinea Domini, quot qui profitentur Christi nomen, seque fideles Christianos nomi-*

nantes, qui tamen terra sunt, germinant spinas & tribulos, etiam si saepe venientem super se bibant imbrem: Imber iste est predicatio verbi Dei, & ministratio Sacramentorum, & consuetudo & conuersatio Christianorum, & inculcatio mandatorum: frequens hic imber est. Et tamen quanti sunt, qui non herbam generant, qui moribus statui fidelium non respondent, sed vitii sceleribus & curis huius seculi germinant spinas & tribulos? Hi vt sunt inter fideles, reprobi tamen sunt, & maledicto proximi, quorum consummatio erit in combustionem & cibus ignis. Nunc reprobi sunt a Deo proiecti. Maledicentur euidenter in fine, qua maledictione mittentur in ignem aeternum. Nec illis proderit, quod saepe venientem super se biberint imbrem, quin magis propterea amplius accipient iudicium. Hi sunt imitatores agricolarum, qui segnes fuerunt in reddendo fructu vineae, qui in grati in offensione seruorum, furcantes, sacrilegi, immanes in filij interfectione. Hi non audiunt Sapientiae documenta.

Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Ne contendas aduersus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit. Ne emuleris hominem iniustum. nec imiteris vias eius. Hi (inquam) imitantur vias agricolarum, mores pessimorum, studia scelestorum, qui moliti sunt malum iis, qui confidenter acceperunt ad eos, vt acciperent fructum eius. At non habuit cum illis fiduciam Christus, cum diceret Pater. *Verebuntur Filium meum? Quid mali intulit illis Christus, qui dicebat: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: Et tamen frustra:* Id est, sine causa aduersus illum contendebant, insidiebantur, & furore tamquam amentes accendebantur. O spina non fructus; o tribuli non vna aut vnum. Cupit Apostolus in fidelibus multam in bonis operibus sollicitudinem, in eisdem perseuerantiam. Cupit vt non segnes efficiamur, sed o segnitatem, o torporem, o negligentiam in operibus bonis. Cupit vt imitatores simus eorum, qui in fide & patientia hereditabunt promissiones: At nos contra intentionem Pauli ad fundamenta reuertimur, & vbi deberemus esse perfecti,

indigemus quotidie malorum operum agere poenitentiam. Quam o vltimam quoque ageremus ! nam & hanc abiicimus, & imitatores agricolarum pessimorum, dignos nos facimus, in quos illa feratur sententia veritatis. *Malos male perdet.* Sed vere peccamus, falso poenitemus : multum peccamus, modicum poenitemus. Toti sumus peccando, & digitum vix admouemus ad sarcinas poenitentiae. Re ipsa peccamus, superficialiter agimus poenitentiam, quin & poenitendi speciem vix induimus, sequentes vestigia mundi, & eorum, qui & seruos Dei & Filium abiecerunt & pessime habuerunt:

19 At fructum iustum quem in nobis desiderat Apostolus, apertius demonstramus atque distinctius, quasi granum excussa palea.

Terra (inquit) *venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.* Herba igitur opportuna cultoribus, fructus est terra; pota imbre caelesti. Primus cultor est Deus. *Et Pater meus* (inquit) *agricola est.* Quae verò illa opportuna herba, nisi cultus illius & honor, nempe, ut seruiamus illi in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitae nostrae? Sed explicet Paulus modum reddendi fructum istum; postquam dixit:

Proferens autem spinas & tribulos reproba est, & maledicta proxima. Subiicit illico: *Confidimus autem de vobis meliora, & viciniora salutis.* Duo contraria proposuit; herbam opportunam hinc; inde verò spinas & tribulos. Iam scimus propter peccatum Adae maledicta terram, dicente Domino:

Maledicta terra in opere tuo, spinas, & tribulos germinabit tibi. Quod dicit in opere tuo, intellige propter opus tuum, videlicet quia peccasti. Quo sensu dicebat Dominus? In peccato vestro moremini; id est propter peccatum vestrum. Digna ergo retributio & apta similitudo: Tu qui terra es, male operatus es. Ergo & terra, quam colenda tibi trado; spinas & tribulos germinabit tibi. Spinæ fuerunt & tribuli ea, quae tu fecisti; similia similibus redduntur. Spinæ & tribuli erunt retributio tua. Ecce quam appositè per spinas Apostolus, & tribulos opera hominis inutilia & nociva, quae sunt peccata,

designat. Spinæ germinavit maledicta terra. Si ergo maledicti sunt qui declinant à mandatis Dei: Igitur herba opportuna est observatio mandatorum Dei, quam qui prestat, à Domino benedictus est. Hæc sunt meliora & viciniora salutis, quæ subinfert Paulus: Confidimus de vobis meliora & viciniora salutis. Si hæc meliora; ergo peiora peccata. Si hæc viciniora salutis; ergo longe à peccatoribus salus. Quare autè viciniora salutis? Non enim iniustus Deus (inquit) ut obliuiscatur operis vestri. O sancte Paule, quæ sunt hæc verba tua? Nū si obliuisceretur Deus operis nostri, esset iniustus? nūquid iniquus est Deus aliquando? Hæc phrasi certiores nos voluit Apostolus facere; quòd si bene egerimus, bene recipiemus?

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

designat. Spinæ germinavit maledicta terra. Si ergo maledicti sunt qui declinant à mandatis Dei: Igitur herba opportuna est observatio mandatorum Dei, quam qui prestat, à Domino benedictus est. Hæc sunt meliora & viciniora salutis, quæ subinfert Paulus: Confidimus de vobis meliora & viciniora salutis. Si hæc meliora; ergo peiora peccata. Si hæc viciniora salutis; ergo longe à peccatoribus salus. Quare autè viciniora salutis? Non enim iniustus Deus (inquit) ut obliuiscatur operis vestri. O sancte Paule, quæ sunt hæc verba tua? Nū si obliuisceretur Deus operis nostri, esset iniustus? nūquid iniquus est Deus aliquando? Hæc phrasi certiores nos voluit Apostolus facere; quòd si bene egerimus, bene recipiemus?

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

Age nunc, in specie videamus quidnam sit opus hoc salutis propinquum. Pergit Apostolus: *Et dilectionis, quam ostendimus in nomine ipsius, qui ministrat sanctis, & ministrat.* Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. *Fructus spiritus est charitas, pax, patientia,* Gal. 5. 22 &c. Dixit ad Galatas aliquando idem Apostolus. Hic est præcipuus fructus, de quo Dominus ad discipulos suos dicebat: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Fructus finis est, quem intendimus plantantes vineam eamque colentes. Inde dictus fructus, quia fruimur illo, in eo veluti in fine laboris quiescentes. An non finis præcepti est charitas? Hanc spectat Deus, hanc à nobis expectat, ad hanc nos præceptum ducit tanquam ad finem. Vt verè dictum sit, quòd in duobus præceptis siue actibus charitatis, vniuersa lex pendet. Hanc in corde non satis est habere, in opera manifestare illam oportet. Ideò dixit Paulus: *Quam ostendistis in nomine ipsius. Quomodo verò ostendistis? Qui ministratis sanctis: & hoc non leuiter, sed sollicitè in nomine ipsius, id est illius causa: sanctis, quia sancti sunt ministrati, quia Christi sunt, quia in Christum credunt, quia in nomine Christi persecutionem patiuntur, rapinam bonorum suorum in gaudio suscipientes. Nunc audi serua à Patre familias missum, ut acciperet fructus eius, audi in qua fructus hos possulant: Cupiens autem vnumquemque*

quisque

Heb. 6. 7.
Gen. 4. 7.
Heb. 6. 10.
Gal. 5. 22.
1. Tim. 1. 5.
Mat. 23. 47.
Heb. 6. 10.
Heb. 6. 11.

quemque vestrum, eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsque in finem. Iam multi ostendistis dilectionem sanctis ministrantes. Cupimus autē vnumquemque vestrum, eandem ostentare sollicitudinem. Omnes hortamur & singulos. Verba ista velim cordibus singulorum fidelium profundē admodum insigi & esse impressa. Et vos, qui ministrastis & ministratis, cupimus eandem quam cepistis ostentare sollicitudinem, ad expletionem spei vsque in finem. Dum operamur, speramus: completo opere, expleta erit & spes: cui in fine succedet res. Cupit ergo Apōstolus perseverantiam in operibus bonis, vt verē tandem fructum vitę æternę recipiamus. Subdit propterea: *Vt non segnes efficiamini, verum imitatores* (supple efficiamini) *eorum, qui fide, & patientia hereditabunt promissiones*. Quod est dicere: Sollicitudine nō pigri, spiritu feruentes, Domino feruentes, in tribulatione patientes, necessitatibus sanctorum communicantes. Per fidem & patientiam promissio possidetur. Fides necessaria est, quę per charitatem operatur; sed non fides eorum, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. De his enim dicitur: *Semen cecidit supra petram & nārum aruit, quia non habebat humorem*; Ergo sine fructu efficitur. *Patientia vobis necessaria est, vt fructum plurimum afferatis*. Patientia, perseverantia est; & est eorum, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia. Dicit Dominus: *Ergo non segnes efficiamini, sed imitatores eorum, qui in fide & patientia hereditabunt promissiones*.

21. Missi Patrefamiliās vt acciperent fructum, suo quoq; exemplo nos prouocant, & fructum postulat: quōd laborant, quōd patiuntur, quōd moriuntur hoc totum est agricolis sollicitare, vt reddant fructum. Idē scribens hortatur Apōstolus: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*: Hi fide & patientia hereditauerunt promissiones. Itā & Iacobus: *Exemplum accipite, fratres*: *Exitus mali* (id est mortis laboris & patientia: *Prophetas: qui locuti sunt*

in nomine Domini, nempē missi vt acciperent fructum.) *Ece beatificamus eos, quos sustinuerunt Sufferentiā Iob audistis, & finē Domini vidistis*. Propheta locuti sunt, in nomine Domini, docentes seruare omnia, q̄ precepta sunt nobis. Vnāq; exemplū dederunt exitus mali, id est mortis, qua ab Agricolis affecti sunt. Laboris, quem libenter ipsi susceperunt secundū preceptū Domini, & patientiā in vitroque, sic reliqui missi a Deo: qui verbo & exemplo fideles prouocant ad fructus iustitię. Hinc Baptista verbo p̄dicabat: *Facite fructus dignos penitentię*. Exemplo demonstrabat, vt mundo abstinerent, carnē mortificarent. Hinc Apōstoli, factores verbi; q̄ dictū est ad illos. *Lucaat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona: Et docetis omnes gentes seruare omnia, quęcumq; mandauit vobis*. Cęperūt facere, & docere. Vnus autē ex illis Paulus nomine audet, & dicit: *Abundantius omnib; laboraui. In fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate, & in reliquis huiusmodi*. Verum & verbo quoniam modo fructificare debeamus, audiamus ab illo.

Sed qui sup omnes prouocat ad fructum istū, ille est qui ait: *Ego elegi vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*. Dixit quidē discipulis suis ia primis verba ista sed ita vt ad nos quoq; deriuaret. Nā in tm̄ Apōstoli fructū attulerunt, in quantum mundū traxerunt ad Christi fidē operantem & fructificantē. Nam de omnibus suis fidelibus tūc loquebatur, quando eisdem Apōstolis dixit: *Ego sum vitis, vos palmites, & Pater meus Agricola est, omnē palmitem in me non ferentem fructū, tollet eum: & omnem, qui ferit fructum, purgabit eum, vt fructū plus afferat*. Humor in vite transit ad palmites, fecundans illos, vt fructū producant. Hęc est gratia Christi, de cuius plenitudine accipientes, gemmas emitimus, folia demonstramus, vvas generamus, in omni opere bono fructificantes, simus filij Dei, imitatores Patris, ambulantes in dilectione sicut & Christus. *Nam fructus Spiritus est charitas. Charitas autem patiens est, benigna est, non agit perperam, non inflatur, non est ambicioſa, &c.*

Heb. 6. 12.
Rom. 11. 11.
Gal. 5. 6.
Luc. 8. 14.
Heb. 10. 37.
Heb. 10. 36.
Luc. 8. 15.
Heb. 6. 12.
Exhortatio.
Phil. 1. 17.
Heb. 6. 12.
Ias. 5. 10.

Luc. 3. 8.
Matt. 3. 4.
Matt. 5. 16.
Mat. 11. 28.
1. Corin. 15.
2. Corin. 11.
Ioh. 15. 16.
Ioh. 15. 2. 5.
Eph. 5. 2.
Gal. 5. 22.
1. Cor. 13. 4.
Isti

Heb. 6. 7. Isti sunt fructus vineæ. Nam & Paulus supra ad Hebræos in dilectione conclusit fructum terræ, quæ a Deo accipit benedictionem.

22. Sed & Legem veterem audiamus: *Filij estote Domini Dei vestri.* Lex Christum Filium Dei promittebat, ad illum ducebatur, in illum tendebat. Nam finis legis Christus est. Lex charitatem præmittebat, in ipsaq; charitate completur. Nam in duobus præceptis charitatis vniuersa lex pendet. Qui autem spiritu charitatis aguntur, hi sunt filij Dei. Merito ergo lex ait: *Filij estote Domini Dei vestri.* At quomodo viuimus filios Dei? Lex suo more, cortice ruuido crassum illum, ac tardum populum instruebat. Non vos (dicens) incidetis, nec facietis caluitiū super mortuo, quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo: & te elegit, vt sis eis in populum peculiarem de cunctis gentibus, quæ sunt super terram. Ne comedatis quæ immunda sunt: Hæc lex. Diuina prouidentia statuit sibi de vniuersis nationibus orbis terrarum populum eligere peculiarem, qui diceretur & esset populus Dei Altissimi, per quem se cæteris omnibus declararet verum & solum Deum. Vt ergo populus hic ab alijs discernere, legem peculiarem dedit ei, & non fecit taliter omni nationi. Præcipue verò iussit, vt ipsi singuli, se quasi Deo sanctificatos obseruarent à quibusdā indecentijs aliorum populorū.

Deut. 14. 1. De quibus nunc. *Non vos incidetis.* &c. Et quid hæc obseruatio præferat, præ ostendit dicens: *Filij estote Domini Dei vestri.* Quasi filij, non quasi gentes, quæ ignorant Deum, vos ipsos gerere debetis. Filius in exteriori apparatu & aspectu, & in victu differt à seruo; honorabilior est & magis spectabilis. Indescriptum est de eodem populo sub nomine Ephraim. Si Filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delictus. Ita fideles Christi debent ambulare dignè Deo, vt eorum vita fidei respondeat & statui; alioqui nomen Dei per illos blasphematur, dum dicitur. En qualis populus est Christianus? En quales seruos habet Christus, qui in lege illius gloriantur, & per præuicationem eiusdem legis

illum inhonorant? Tria verò sunt, quæ speciatim populo prohibebantur: Incitio caluitium, elus immundi. Per incitionem effunditur ex interioribus & venis, sanguis. Per caluitium tollitur honorabilis aspectus, Per elus immundi, etiam pars interior inquinatur. In his tribus tota consistit vita Christiani, & eius qui verè filius Dei est. Ne immunda admittat ad præcordia cordis, vt sit cor mundum. Non effundat sanguine operibus malignis & iniquitate. Ne sit ingloriosus aspectus eius, & deponat ornatum suum ædificantis exempli, sed conuersationem inter gentes bonam habeat, vt ex bonis operibus illum confideantes glorificent Deum. Hunc fructum Filius Dei expectabat. Hunc fructum reddidit, qui verè est filius Dei. Per illa materialia, hæc spiritualia figurabatur. Non vos incidetis; ne tibi sis innoxius: Ne offendas ad lapidem pedem tuū; ne contra te ipsum conueras gladium tuū; ne infidicis animæ tuæ; ne illam oderis in malum; ne diligas mortem. Anima hominis in sanguine est. Ergo *si vis vitam diligere, & diu videre bonos, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua, ne loquantur dolum. Declina à malo, & fac bonum.* Inquiris pacem, & persequere eam. Sed heu! quod sunt seipsum incidentes, sibi ipsi iniurij, nocentes, malum ac mortem inferentes? *Nam qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Qui agit perperam, perperit semetipsum facit; quæ nemo, neq; Diabolus ipse cum omnibus satellitibus suis cuiquam inuito inferre potest, mortem (inquam) animæ, quæ extremum est malum omnium. Dilige, dilige miser homo temetipsum, vt pollis proximum diligere sicut te ipsum. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Sapiens dissuadens tristitiam, ostendit eam esse nociuam. *Tristitiam* (inquit) *Eccl. 10. 20.* *non des animæ tuæ. & non affligas temetipsum consilio tuo. Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine. Congrega cor tuum in sanctitate eius. Et tristitiam longè repelle è te. Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa.*

Ratio potissima tristitiæ repellendæ hæc est, quia perniciosior est. Heu! ego quam longè

longè repellenda est iniquitas, ex qua & vitia & mala omnia vitæ proficiscuntur? Tu, tu ipse tibi inimicus es, qui diligis iniquitatem. Tu tibi exosus es. Tu contra teipsum exerces inimicitias, ne dum inimici hominis domestici eius. Sed ipse interim semetipsum. De inimico sic docet Sapiens: *Non credas inimico tuo in æternum. Sicut enim eramentum eruginat nequitia illius, & si humiliatus vadat curuus, adice animum tuum, & custodi te ab illo.* Hæc doctrina pro nobis est, contra nos, statue tibi hanc veritatem: sic diligis iniquitatem, verè tibi ipsi inimicus es, sed non manifestè, sed quasi in occulto. Si humiliatus inimic⁹ vadat curuus, veluti adorans te, & tuis vilitatibus inclinatus, & totus intentus, adice animum, animum aduerte, sollicitus cogita, quam te erga illum geras, & omni custodia custodi te ab illo: quia sicut ferrum æruginem parit, sic eruginat nequitia illius. Fomes ille maledictus, carnis nostræ spinas producentis & tribulos eruginat semper, mouet concupiscentias, ad malum inclinat: si teipsum non custodis, teipsum perdis. Odokumentum cordi profundissime imprimendum. Ergò *estote filij Domini Dei vestri.* Non vos incidetis. Nec facietis caluitium super mortuo. Hæc erant signa tristitiæ, quam nobis noxiam Sapiens declarauit. Noli sic tristari super mortuo, vt teipsum lædas. Sed & auferà te opprobriū & contemptum. Nemo insipientiam tuā contemnat, qui cum speciosus debeas apparere inter filios hominum, vita degeneres a nobilitate Patris tui, qui in cælis est.

exemplum bonorum operum omnium Si natura non habes ornatum, quantum minus gratia! ille tibi innatus est velut capilli: hic tibi studio assumendus est, vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo: habes iam gretiam capillorum, addatur gratia capiti tuo: ornamentum gratiæ accipias. Quomodo verò id præstatur? *Audi fili mi disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem matris tue, vt addatur gratia capiti tuo.* Puta Deum Patrem tuum, qui per sapientem loquebatur, te alloqui dicentem. Audi fili mi disciplinam Patris tui. Ego te affectu paterno & materno alloquor. Ego prudentia patris, dulcedine matris horro te. Ego à quo totus es, plusquam à patre & matre. Ego qui te genui, & cædè noui figmentum tuum per viscera misericordiæ. Verum tibi bonum querà, verum tibi honorem prouideo, vt pater & mater. Audi ergò disciplinā meam, & ne dimittas legem, fac quæ dico, serua quæ doceo, amplectere quæ præcipio, quia te vt filium diligo. O si audires vocem Dei! si intelligeres quod loquitur in te Dominus Deus! scires quòd Loquatur pacem in plebem suam, & super Sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad eor: scires eum & iustis & penitentibus pacem asserre, per quam bona omnia intelliguntur, & diuitiæ, & gloria, & innumerabilis honestas.

Tandem, Ne comedatis, quæ immunda sunt. Omnia munda mundis. Si mundus es, quidquid in te recipis mundum est; si immundus, immunda omnia etiam in se mundissima, immò quò magis munda, petus tibi afferunt inquinamentum: quia inquinatis & immundis nihil est mundum. Cor autem mundum est, si rectum est. Quomodo autem rectū est cor, vbi non propter Deum quidquam diligitur huius mundi? Quomodo rectum, vbi tanta peruersitas, quòd apponitur cor diuitijs, & longè est à Deo? Qui sic diligit mundum, nullum fructum affert ex eo. Nam qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Ager est mundus, vinea in eo plantata est Ecclesia, qui mundum colit,

Matth. 10. 36
Ecc. 12. 10
Deut. 14. 1
Rom. 8. 15
Galat. 4. 7
Deut. 1. 4. 1
Ephes. 5. 1
Eph. 4. 31
Tit. 2. 7
Tom. I. Bellintani.

Prou. 1. 9.
Ecc. 12. 5.
Prou. 1. 18.
Psal. 84. 9.
Deut. 14. 1.
Tit. 1. 15.
Ecc. 5. 9.

non vineam, qui est agricola, non vinitor, hic non facit fructum O agricola! ô mundum colentes & diligentes, & in eo laborantes, scitote quod mali fuerunt agricolæ reddentes mala pro bonis; & mali quia malè perierunt & comederunt (vt dixerat Sapia) fructus viæ suæ, nempe feldraconis, & botros amarissimos. Igitur vineam colamus & fructificemus Deo, qui dabit nobis vitam æternam. Amen.

PROV. I. 31.

CONCIO SECUNDA.

ARGVMENTVM.

Quod ad nos spectat, perficere debemus. Nil nobis impossibile iubetur. Ad præstandum quod iubemur, à diuina Vocazione auxilium nobis subministratur. In morali, contra eos qui Vocati non respondent.

TANTÆ bonitati diuinæ, quantam exprimit parabola vineæ, quam plantauit Pater cœlestis, cum omnibus requisitis ad fructum copiosum optimumq; reddendum, tanta opponitur malitia humana, quantam exprimit eadem parabola, referens quid agricolæ perpetrarunt erga seruos & Filium hominis, qui vineam suam tantis bonis exaggerauit, vt illam nos apprehendere & sequi; hanc totis viribus euitare studeamus. Sic Salomon consuevit vnâ proponere Sapientiam diuinam, & humanam concupiscentiam. Admonitiones diuinæ legis, & inclinationes humanæ fœcis; Vtilitas virtutis, detrimenta iniquitatis. Hinc proposita Sapia monet immediatè, ne aures peccatoribus præbeamus, pessima suadentibus. *Fili mi* (inquit) *si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis.* Iterum propositis Sapientia documentis, damnatorum subdit, qui illa contempserunt. Rursus, facta denuò exhortatione ad au-

PROV. I. 10.

diendam Sapientiam & legem Dei, fructum subinfert: *Vt eruarius* (inquit) *à via mala, & ab homine, qui peruersa loquitur. Vt eruarius à muliere aliena, & ab extranea, quæ molit sermones suos.* Et frequens auertit ab impijs, & à fallacia mulieris, & ob oculos ponit suaves fructus Sapientia. Vbi vt vehementius moueat, graphicè depingit procacem mulierem, & ex aduerso Sapientia magnificentia veris effert commendationibus, vt sic appositis malis & bonis efficacius à malis amoueat, & moueat ad bona. Hæc est sapientia nobis hodie proposita in sacra lectione.

Vbi tria docemur. Primum, ex tota ipsa parabola docemur, quod quisq; quæ ad se pertinent, perficere tenetur. Secundum, ex vineæ plantatione & locatione docemur, nihil nobis præcipi quod impossibile sit. Tertium; quod ad præstandum quod iubemur, diuina prouocamus uocatione.

Quoad primum, hoc in primis statuendum est, quod quisque quid facere tenetur, & à natura doceamur & à lege. Nam vt non otiose sint mundi partes (quod abhorret natura) illarum quæque suum faciat munus necesse est, idq; impletur ab omnibus & singulis, & omnibus perspiciuum est: Nam germinat terra, illuminant astra; insluit cœlum, suas æthera impressiones continuant, & variis varia hominum genera negocijs addicta sunt. Lex verò diuina, vt mandatorum plena est, quibus suum unicuiq; opus tribuitur, contrariumq; vetatur. In cultu porò Dei diuersa ministris distribuit officia, singulis tribus loca disposuit, tempora cunctis distinxit & assignauit, quibus vel mouenda essent castra, vel quiescendum, declararet. Quin & tubarum sonos varios misit, iuxta quorum varietatem intelligeretur, quid à quoquam perficiendum esset. Caput est hoc, quod quisque suum munus exequatur, idq; sedulo, promptè, atque perfectè. Nempe quod Paterfamilias vineam plantet, illique adiungat quæ necessaria sunt, sepem, turrim, torcular, & quod locet eam agricolis, quod suo tempore mittat, qui fructum accipiant, quod scilicet agricolis auferat illa, transferatq; in gentem

Num. 6
seq.
Num. 11
& seq.
Num. 9. 11
& seq.
Num. 10. 1
& seq.

in gentem facientem fructum eius. Vineæ est suum edere fructum. Agricolarum eandem colere, fructum reddere Domino vineæ. Ad eos, qui mittuntur, pertinet accedere ad agricolas, fructum postulare, & nihil non agere, quo mittentis voluntas impleatur.

dum. Manus autem tanto pondere non grauantur, & ampliori indigent. Sed mysterium est, quod duo sicut ponderis datur in auribus, decem armillis. Verbum enim Dei prædicandum est opportunè & importunè. Nam & semina, quod est verbum Dei, & in loca cecidit infructuosa & in terram bonam: nullumque est ad agricolas, qui seruos portantes illud interemerunt, & ad gentes, quæ fructum retulerunt abundantem. Quod autem dicit Dominus:

Mat. 13. 3.
& Luc. 8. 5

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: Expone cum Paulo: Hæreticum hominem post v

Matt. 7. 6.
Tit. 3. 10.

nam, & secundam correptionem deuota, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est.

Vbi certò seires Verbum esse repellendum prorsus, cum audiret nemo, ita quòd canes essent omnes ac porci, tum abstinentium esse ab eius prædicatione. Vbi autem fructus operatur ab aliquibus, omnino sperandum est. Etenim tametsi & Prophetæ occisi sunt & Christus à Iudæis, reliquæ tamen salutæ factæ sunt. Duo ergo sicut in aurium sunt modi isti duo admonendi aures opportunè importunè. At armillarum sicut, qui decem sunt, per se puto notum esse, quod decem verba legis opere sunt complenda. Nam in aures perunt, ut audiamus; armilla, ut opere compleamus.

Audiamus ergo nunc, ut operemur; Nam & seruus ille Abrahamæ aures prius orna-

Tit. 3. 10.

Gen. 24. 22

uit, postea manus.

Ut iam ad reliqua duo transeamus; sciendum, quod homini duo fecit Deus iam inde ab initio. Naturam tribuit, ac virtutem bene operandi, & ad id præstandum verbo instruit & incitauit. Illud est vineæ plantatio: Istud seruorum missio & filii quoque: Verumque necessarium, nam alterum sine altero nequaquam valet. Si plantata vinea clecta, sit sepe munita, ac turris, cum adiutorio torcularis, si verbo non doceatur atque ducatur, erit sine fructu. Sed quis mouere quemquam velit ad id præstandum, quod est ei impossibile? Hoc igitur ex vinea docemur, fructus edendi datam nobis esse facultatem. Propterea Deus populo, dum esset in Ægyptiaca seruitute, non dedit legem,

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

quæ

Num. 10. 7

Prm. 25. 12

Matt. 7. 6

Exod. 32. 1

Psal. 39. 7

Gen. 24. 22

Qt. 14. 17

quam ut posset obseruare ipsum liberauit, hic enim finis a Deo illius liberationis praestitutus ac praestensus fuit, dum dixit Pharaoni: *Dimittite Filium meum, ut seruiat mihi.* Quod idem dicendum est de bonis omnibus, quae hominibus tribuit, quibus quasi talentis negociari conuenit, ut lucrum afferat tribuenti. Ideoque in deserto etiam data lege, non tenebatur populus ad sacrificia instituta in lege, quia nondum hostiarum erat copia, sed ad ea solum, quae facile ibi valebat perficere, nempe Deum diligere ac proximum. Et ita possumus intelligere verba illa Prophetarum, quae Stephanus recensuit: Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israël? Itaque si quae facerent in deserto sacrificia, hoc erat ad libitum eorum. Quapropter Moyses tunc dicebat: Non facietis ibi (videlicet in terra promissionis) quae nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur. Neque enim usque in praesens tempus venistis ad requiem & possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis. Transibitis Iordanem, & habitabitis in terra. Illuc omnia quae praecipio conferetis holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum, & quidquid praecipuum est in muneribus, quae vouebitis Domino.

f. Quid ergo excusationes praetenditis, non posse te quae praecipit Dominus obseruare? Nunquid sine vineae locatione fructum flagitat? *Locauit eam agricolis.* Nunquid quoddam singularis ferus depastus sit illam? *Sepem circumdedit ei.* Nunquid quoddam non sit facultas vinum ab uuis exprimendi? *Fodit in ea torcular.* Numquid quod non habes, quo tutè congreges omnes eos fructus tuos? *Turrim adificauit.* Ne dixeris: Cato infirma non potest rotam legem seruare. *Spiritus est, qui uiuificat, qui roborat, qui dicit.* *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Ego te plantauit vineam *electam.* Ne dixeris: Pronitas ad malum trahit, ignorantia tenebrae est & lubricum, ligat concupiscentia, & compellit illū. Audi, qui tollit hanc excusationē. *Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis*

huius: *gratia Dei per Iesum Christum.* Et lapides elegit ex ea. Ne dixeris: *Vnum protulit vinea, sed quis ad perfectum adducet.* *Utrum vinum fluat? Velle adiacet mihi perficere autem non inuenio.* Ne vnquam hoc dixeris. Propterea quod: *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi.* Qui eduxit de Aegypto, ducet in praecipuam terram, & in requiem introducet. Torcular extruxit in ea. Ne dixeris: *Ac cessi ad seruitutem Dei, sed impetor ab hostibus, tentationibus expositus sum, insidia & angustiae mihi sunt vndique.* *Sicut circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, neque à damonio meridiano, proteget te in abscondito tabernaculi sui.* Nam saepe circumdedit eam. Ne dixeris. Etiam per vim molestiae mihi inferuntur. Ocurrat Amalech, ne progrediar in via, obstat Chanaanus, ne in requiem ingrediar. Assur captiuum ducit in terram alienarum gentium. Et quomodo possum perseverare usque in finem: qui de caelo cecidit, de terra me deturbare conatur. *Ne timeas à facie eorum, quia ego Ierusalem tecum sum, dicit Dominus a quasi virpugnator Omnipotens nomen eius.* *Domini nus conterens bella.* *c Et ad nihilum deducens inimicos nostros.* Haec est turris, quam adificauit. *Nam d turris fortissima nomen d eius: ad ipsum currit in istis, & exaltabitur.* *o vinam voluntas prompta esset ad ea, e2. Cuius quae potest, perficienda: si enim e vo-12. luntas prompta est, secundum id quod non habet. Deum à Leuitis ministerium exigebat non nisi à viginti quinque annis, usque ad quinquaginta: cum tamen sibi ascisceret, ac dedicaret à mense vno & supra. Et ut scias, habitum respectum ad vires, quae solent etatem comitari: ministerium in templo ab eis exigebat à viginti quinque annis, usque ad quinquaginta. Ad portandum verò tabernaculum cum partibus suis ac vasis, non tenebantur nisi à triginta annis usque ad quinquaginta. At verò de populo numerus virorum fortium, qui possent ac deberent ad bella procedere, sumebatur à vigesimo anno & supra. Quid hoc quæso, nisi propterea quod*

quod Deus à vobis non exigit supra id, quod potestis? Hoc innuit, dum plantatam vineam cum omnibus requisitis suis locat eam agricolis, vt reddant ei fructum vineæ. Vbi etiam obserua quod non prius, sed tum modò, *Cum tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus eius.* Non antequam possis exigit, sicut dictum est de Leuitis, non plusquam possis, non quod non possis. Eia ergò reddamus ei fructum suum in tempore suo.

Sed quem fructum nos reddimus? Qui tantæ virtutis effectus? Num si Leuitæ arcam non portassent & tabernaculum, ingrederetur populus ad requiem promissam? Tantum procedebat populus, quantum laborabant Leuitæ portantes onera sua. Arca fœderis Domini præcedebat eos per tres dies, prouidens castrorum locum. Portabatur illa à Cahathais, vnà portabatur Sanctuarium. Labor præcedit. Deus laboranti proximus est. Heu! natura tam nobilis ostenditur? arbor tam excellens fructum non dabit? Dauid quando dixit: *Ego autem sicut oliua fructificauit in domo Domini Dei, speraui in misericordia Dei in æternum: Quid quaeso, dixerat prius: audi: Quid gloriari in malitia, qui potens es in iniquitate?* Vides illum potentem alloqui, diuiti insultare, in vanitate prævalentem exprobrare; quòd potentia abusus sit, & quia potens est, nullum timere, nullum vereri, sed gloriari magis in malitia & iniquitate? Potens est, diues, prævalens, quoniam fructus ex hac sua potestate & fortitudine prodire? Tota die inuititiam cogitauit lingua tua, sicut nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Homo es, tibi adest humanitas, benignitas ergò cur abest? Potentia hæc tua, in vanitate præualet, non in veritate. Fallax gratia & vana est fortitudo tua, est enim in multitudine diuitiarum, sed fallax a diuitiarum fallit sperantes in se. Propterea Deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuientium. Arbor infructuosa euelleris à radice, &

aliò proiiceris, vt nunquam ex te quicquam fructus mandacet. Sed in ipso comedes fructus viæ tuæ. Fructus in tabernaculo tuo iniquitas, fructus extra tabernaculum acerbitas. *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.* Nonne hæc est Bâbylon magna, quam ego ædificauit in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Quid ergò? Cumque sermo adhuc esset in ore Regis; vox de cælo ruit. Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex: Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus euicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes. Hæc est arbor illa magna, quæ gloriabatur in robore fortitudinis suæ, quæ euulsa est & cieccta de tabernaculo suo & de humano conuictu, & tradita ad comedendum fœnum sicut bos. Sic, sic euenit omnibus non facientibus fructum, secundum propriam virtutem, vt vniciq; Deus dedit; Sperans tamen in Domino, qui est refugium nostrum & virtus, fortitudo & firmamentum. Meritò ergò Dauid: *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei.* Ille in tabernaculo suo & in domo regni sui: Ille in domo Dei. Ibi fructus nimius, sed iniquitatis & vanitatis, nullus vero iustitiæ: Hic autem fructus oliuæ, fructus pacis, fructus misericordiæ.

SECVNDA PARS.

Nunc tertio loco consideramus DEI vocationem, qua per seruos suos postulat à nobis debitam seruitutem, quod est vinum ab illo de vinea sua expectatum. Vbi duo attendenda sunt. Necessitas nostra, & benignitas Dei. Nostra necessitas in hoc stat, quod quantumcunq; à Deo virium susceperimus, adhuc iacemus, veluti dormientes ac mortui, vt nullam possumus operam nauare, quæ Deo accepta sit, si non ipse nostrum torporem excitauerit, si non vocatione sua sancta clamauerit: *Surge qui dormis, & exurge à mor-tuis.* Populus afflictus in fornace ferrea Ægypti, neq; vel de exitu cogitabat, tantum abest, vt per seipsum quærat euadere. Deus

Psal. 51. 9. Dan. 4. 27

Psal. 51. 10

Eph. 5. 14.

Exod. 3. 9.

seq.

Deus ipse prius per Moysen excitauit, vocauit, animauit, ac demum liberauit. Erexit in spem Deus aliquando Abraham dicens: *Noli timere Abraham, ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Quapropter sic est ausus respondere. *Domine quid dabis mihi? ego uadam absq; liberis.* Quem & uerbo prius, & facto post consolatus est in Ismahele filio: amplius ut uideretur beneficium non expectabat. Sed ecce Deus excitans uelut mortuam & mentem & carnem eius, denuo reprobatur ac concessit denique semen de Sara uxore sua. Indiget homo Dei auxilio, quo ad altiora uocatur & adiutus ascendit. Videamus ergo benignitatem Dei, qui succurrit miseris & adiuuat infirmitatem nostram, mittens ad nos uerbum suum, quod nunquam ad illum reuertitur vacuum. Hæc est seruorum missio.

8 Qua in re tria emicant, in quibus excellenter ostenditur benignitas Dei. Primum, ibi apparet. *Cum autem tempus fructuum appropinquasset.* Mirum profecto quomodo tempus obseruet Dominus, quomodo dispositioni nostre accommodet uocationem suam. *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur uerbum in tempore suo.* Pro uerbum si in hominum locutionem quadrat, multo magis in diuinam. Res argentea, quæ auro aspergitur, si id fabre fiat, pulchrior redditur. Ut est exemplum in lectis argenteis, quæ olim erant in usu, maxime in conuiujs, ut patet in historia Esther. Sic lectus argenteus, diuina locutio quæ nos uocat, addatur illi aureus ornatus, qui mirè delectet, ut suauius acceptetur, ut in illa animus quadam trahatur uoluptate, quæ plurimum in his Dei uocationibus degultatur; ut ideo aureis malis usus sit in comparatione ista, ut nedum delectabilis oculis ostendatur, uerum etiam ad uescendum gustandumque suauis. Intenti igitur sumus erectis auribus, ut uocantem Dominum audiamus. Secundum est, quod non uocat per se modo, uerum etiam per seruos suos, eosq; fideles. Sic per Moysen Deus ad populū loquebatur, qui in domo sua fuit fidelis. Sic per Prophetas prædicantiam multisq; modis, ut ait Paulus.

Ut & nos illos audientes securi essemus, & ipse Deus in illis ueluti requiesceret. Inde Salomon: *Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.*

Vbi attende quàm hic perspicua sit Dei benignitas. Iratus Deus populo propter eius pertinaciam atque perfidiam, ubi debuillet indignari & uindictam contra rebelles sumere, homines in mundum misit, qui ignem sui furoris contra peccatores extinguerent, ueluti si tempore messis, quando extremi sunt calores, superueniat frigus niuis: Ut ubi expectanda erat impiorum perditio, ibi ex impijs facti pij, quasi per messē à Deo per seruos suos haberentur, & colligerentur, iuxta metaphoram illam Dominicam. Et quando Deus unquam contra populū in deserto debuit magis irasci, quàm eo tempore, quo uirtutum constabilem adorauerunt? & runctamen illis suam præsentiam reprobuit. De tabernaculi effectione tunc Moysen instruebat, in quo in medio illorum habitaret, quando ipsi Deū repellentes, opus manuum suarum adorauerunt. Voluit quidē, ut cognoscerent, se ob hoc indignos factos; quibus cū Deus moraretur. Ideo dixit: *Mittam præcursorē tui Angelum. Nō enim ascendam tecum. Rogatus tamen à Moysē, eomitē itineris illorum seipsum pollicitus est, quin & se in carnem uenturum prænuiciat Moysē dicens. Videbis posteriora mea, faciem autem meam uideri nō poteris.* Deum uisibilem cæcus populus petiit, qui non erat Deus, sed pecus; neq; illud uiuum, sed simulachrum. Et Deum se uisibilem præbiturum Moysē pollicetur, quibus tanti sit splendoris, ut à uiuente uideri non possit. *Non poteris (inquit) uidere faciem meam; non enim uidetis me homo, & uiuēt. Putasne otiose factum, ut quo tempore populus colit uirtutum aureum, eodem, uidelicet inmediate post, populi princeps Moysēs petat: Ostende mihi faciem tuam, ut sciam te:* Simulque impetret illi & populo Dei ipsius præsentiam? Vbi maior furoris occasio, ibi amplior est amoris ostensio. Et oculis seruis, qui missi fuerant ad agricolas, ubi exultant illos deunt

dehuit paterfamilias incenimere, misit ex summa benignitate charissimū Filium; & quo tempore occisus est Filius, eodem, & per eandem occasionem saluatus est mundus. Vt sit ab homine magis reiectus Deus, homini longē magis appropinquaret, atque se cum illo coniungeret. Hic ergo Dei respicendū benignitas, quod misit seruos, & nouissime habens Filium charissimum, & illum misit. Tertio denique eadem manifestatur excelsa benignitas, quod prænoscens quid illis euenturum esset, nihilominus illos misit. Non enim aliter verum appareret, quod dicit ipsemet in Prophetia: *Dolavi in Phropheta: occidi eos in verbis oris mei.* Num occidisset ipse, nisi certo necē ad necis auctores delegasset? Quod si dicas contra. Misit filium dixit. *Peribuntur filium meum.* Hoc magis cōfirmat propositum. Parabola hæc est, quæ ex verisimilibus constat. Nō autem verisimile est inter homines, eiusmodi Patrem inueniri, qui vt dubius habeat vinum, certus ad necem mittat filium, sed vbi res ad Deū transfertur, qui futurorum omnium est cognitor, tanta benignitatis inuenitur Altissimus, vt etiam veluti percutiat ipse Filium, mittat ad necem certissimam. Hęc benignitas Dei! Hęc quanta malignitas hominis. *Ignoras, o homo, quod benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? secundū autem duritiam tuam. Et impenitens cor, thesaurizas tibi iram in die ira?* Quanta benignitas Dei in plantando vineam? in locando agricolis? in expectando fructus? in mittendo seruos? in dissimulando iniuriam occisionis illorum? & denique in mittendo filium suum dilectissimū? Quanta vero malignitas agricolarum ingratis agentium, dum fructus non reddunt? inique concidentium seruos Domini? sacrilege & anare interimentium filium, vt possideant vineam? Quid inde igitur expectandum? *Malos male perdes, & vineam suam locabis aliis agricolis.* Secundum enim duritiam suam & impenitens cor thesaurizarunt sibi iram in die ira.

10. An vero ipsa vineæ plantatio & locatio, nō magna fuit vocatio? Quod rem tantam fecerit & tam admirabilem, qualis est vi-

nea ista nobilis. Quod ad intuendam illam dudaxat non patrarit, verum ad fruendum nobis contulerit ad nostram vilitatem, ad salutem. Hoc totū, non est clamor magnus? non vox de cælo? non tonitru ineffabile? & adicit adhuc tamen expressam vocem, apertam vocationem per seruos & per Filium suum. Audite ergo: *Pascēbat Moyses oues Iethro focii sui Sacerdotis Madian, apparuitq; ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat quod rubus arderet, & non combureretur.* Dixit ergo Moyses. *Vadam & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Hic est primus vocandi modus, mirabilia ostendere, quib. in stuporem tractus animus, illorum causam dum requirit, ad sublimia erigatur, & ad Dei cognoscenda mysteria disponatur; quibus in Deū ipsum ascendat. Moyses ista mundi admirabilis valde potuit mentes hominū ad Deum adducere, sed quod in ea est præcipuum, homo ipse est, in quo memoriam fecit Deus mirabilia suorum. Hęc tuba Dei est excitans veluti mortuos aut dormientes. Si hominis naturam attendas, videasq; vineam hanc electam à Deo plantatam, nihil erit ei in ea, quod te in admirationem non trahat, quod animum tuum ad laudem opificis tanti operis nō inuiter & eleuet? Quodque nihilominus sicut ad agendas gratias, ita ad reddendum fructum vineæ non animet; quin etiam ferē compellat. *Vadam & videbo visionem hanc magnam.* O vineam respicientes homines mirabilia magna, explorarent Altissimum, & cum cognouissent Deum, sicut Deum glorificarent, & gratias agerent, obsequiaque præstarent. Addit ad hæc vocem Deus expressius vocantem. Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait. *Moyses: Moyses.* En duplex vox, en multiplex missio seruorū, qui annuntient Verbum Dei, qui pro Deo fungantur legatione, qui quæ videmus oculis, verbis nobis explicet; qui narrent & declarent, quomodo Paterfamilias plantauit vineam, muniuit, ornauit, locauit. Et hæc vinea sit hominum species eleuata in sublime, cæteris prælata. Vt illo-

rum

Mar. 12. 6.

Q. 6. 5.

Rom. 1. 4.

Exo. 3. 7.

Psal. 110. 4.

Exod. 3. 3.

rum minet gregem ad interiora deserti, vt fecit Moyses vsque ad Montem Dei Horreb, vt factio clamet. *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate, & superexaltate eum in secula.* Ità per se, & in se, & in creaturis omnibus glorificet Deum Patrem, & non deficiat laus eius de ore hominum. Iste quippè est vineæ fructus *Adsum*: Respondit *Moyses*. Quid hoc? audi Prophe- tam. Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt. *Adsumus*. Illarum locutio est operatio, respõ- sio est obedientia, præsentia est ad obedi- dum promptitudo, ad ministrandum per- petua assistentia. Ità responderet vocanti, sic præcipienti obtemperatur. Vide ergò in his bonitatem Dei, vide charitatem, vide clementissimam prouidentiam, & illi apta te ipsum.

II Sed heu confundor. Lego legem, & au- dio in illa iubentem Deum. Si exieritis ad bellum, clangetis vltantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Ergò Deus ad sonitum tubarum recordabitur nostri, & liberabit nos de inimicis nostris. Et nos ad tot illius voces surdi erimus? clamat ipse beneficiis, vocat donis, trahit in funiculis Adam, cui tot tantaque elargitus est bona, trahit (in- quam) in vinculis charitatis: inuitat & vo- cat per seruos suos, quos etiam occidit in verbis oris eius, dum ad agricolas mittit, qui illos occiderunt. Vnde vnus ex illis Doctor gentium Scripturam citat dicentè: *Quia propter te mortificamur tota die, affi- m- ri sicut oues occisionis.* Et vos quem fru- ctum tribuistis illis? quam obedientiam Euangelio? quam reuerentiam Deo? quam credulitatem verbo? quam pietatem ser- uo? quam charitatem filio? quam tantis beneficiis compensationem?

Indignatus Moyses contra populum, qui carnem appetebat, & petebat, dicebat: *Vn- denihi carnes, vt dem tanta multitudine? Non possum solus sustinere omnem hunc po- pulum. Obsecro vt interficias me, ne tantis affi- tormalu.* Audiuit Deus preces illius, dedit illi adiutorium, populo carnes, quæ illi fuerunt ad interitum. Et sanguis seruo- rum suorum, & sanguis filij dilectissimi

non clamabit: non audietur? non vindica- bitur? Habeat populus carnes, vinea fruan- tur agricola, & non videbit Deus? & non intelliget Deus Iacob? & qui hereditatem & benedictionem transtulit ab Esau ad Iacob, non perdet agricolas illos, & vineam locabit aliis? Et tu ingrate Christiane, in- nocens relinqueris, qui omnium pessime peccas in Deum Patrem? in seruos? in fi- lium? in vineam? in te metipsum? qui tantis bonis affectus nullum pietatis præstas ef- fectum. Ergò facit fructus dignos pœnitenti- æ? Quoniam Dominus misericors est pœ- nitentibus, & genti facienti fructus dabit regnum cælorum in cælo & in terra. Quod nobis concedat. Amen.

MORALE

HEU! quot clamores? heu! quanti nos Had reddendum fructum prouocant? O vinam illis esse minus itenti. Nobilis na- turæ plantatio, addita innumera auxilia; intentio plantantis & auxiliantis, qui idèò locauit vineam suam; expectatio eius, no- lentis aliquid perire, sed ad pœnitentiam conuerti; Vox clamantium in deserto, in domo in platea, per vicos, per vias, per se- pes compellentium fructificare; Sancto- rum exempla, quæ fortius quam verba ipsa mouent, Mira illa condescensio Dei, & Filij ipsius Dei descensio, qui descendit, non vt videret clamorem turrim edificantium, sed miseriam inopum & gemitum paupe- rum, suppliciaque illis ferret. Passio Domi- ni nostri Iesu Christi num parua, num sub- missa vox est? non potius dicendum est co- nitru esse factum? & qui præbant & qui se- quebantur, non fortiter clamauerunt om- nes? In omni opere bono fructificate. At verò si dormis adhuc, si surdum viuis, si o- bedire detractas, insonet vox illa in auri- bus tuis. *Malos male perdet.* Cui adde Pro- uerbum Salomonis. Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem compueris Sapientem, intelliget disciplinam. An non pestilens Iudæus? An non pestilens Syna- goga? Iam non in cathedra seniorum laudat Deum. Iam non in Cathedra Moyses re et ad docet, & exponit legem Dei: sed in cathedra pe- nitentiæ

Stilentia sedit corruptens turbam, vt extra Synagogam fiat, qui Christum confiteatur, vt illum profestetur, quod secundum legem debeat mori, opere illum insectans & sermone, sic clauē abutens & potestatis & scientia contra Filium Dei & contra populum Dei; vt apud illam veritas non sit neque iustitia neque doctrina. Neque fructum facit vt vinea, neque vt agricola audit vocem Dei ex ore seruorum & filij. Vide in opere pestilentia. Gloriosus factus erat Ionathas in populi salutem & pacem, sed vt ait scriptura. Conuenerunt aduersus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes aduersus eum. Vide pariter in doctrina. *Non amat pestilens eum, qui se corrumpit, nec ad Sapientes graditur* OSynagoge maximam pestilentiam, qua simul & eloquium repulit, & homicidium perpetravit.

11 Sed quid dimittetur continuē secundū desideria cordis sui, vt eat in adinuetionibus suis? *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur iustitia thronus eius.* Pro rubigne habent Hebraei, scortiam; pro impietate, impiū; sicut & 70. Igne decoquitur scoria, vt habet Isaias, & iuxta eūdem impiosa illa significat. Si igne illam auferas, argentū remanet purum, non enim igne consumitur. Si ignis rigor iustitiae, quae Rex fecerat impios a probis, illos destruens, hos protegens. Hoc est autem impietatem auferre de vultu Regis, vt impij non dirigant in conspectu oculorum suorum, & facientes praeraticiones odio habeat Ignis iste & purgat, & firmat quasi argentum regnum eius & thronū. An nō Regnum Dei Regnum omnium saeculorum, cuius non erit finis? Ergo non permanebunt iniusti ante oculos eius, & oderit omnes, qui operantur iniquitatem. Propter hoc a facie sua proiecit populū suum, eiciens de terra, quam illi dederat, & in captiuitatē mittens. At demum vltionis die superueniente, populū qui Deum ipsum abiecit, ne regnaret super eum, profusus amouit a facie sua, delens ac destruens, vt praeterea eius non esset neque populus neque regnū. Sic flagellatus est pestilens, sic multatus, & vt repetit Salomon. *Multato pestilente, sa-*

Tom. I. Belliniani.

pientior erit paruulus: & si se fecerit Sapiens, sumet scientiam.

Videamus ergo si de nobis sermones isti veri sint. Nos sumus gens illa stulta, de qua in Canticō dicit Deus: *In gente sua irritabo illos.* Irritauit autem dum abstulit ab eis Regnum Dei; & genti huic qui sumus nos tradidit, fructus facienti. O exemplum! ad duo nobis proficit Iudaeorum calus & ruina, vt poenam timeamus, & culpam caueamus. Pestilente flagellato: En culpa; pestilente: En poena; flagellato. Sic eo flagellato, stultus sapientior erit, quomodo Sapiens? Si malum eius faciat nos cautos. Heu quot Regna, quot Prouincias, quot vrbes, quantas Regiones & nationes Christianorum abiecit Dominus. Quare? quia non didicerant Sapientiam, quia sol intelligentia non luxit illis, quia videntes malum non absconderunt se, ab illo se protegentes. Aegyptiorum plaga ad duo seruiunt Israelitis, vt ipsi liberarentur, & vna instruerentur. Ideo sicut ad illorum liberationem Aegyptum flagellauit, ita ad illorū instructionem eisdem multa flagella Pharaonis commemorauit; dicens. *Si audieris vocem Domini Dei tui, cunctum languorem, quem posui in Aegypto, non inducam super te.* Ita ita ergo & nobis profint omnia ista Iam Iudaeo derelicto salus est mundi, & diminutio istius diuitia gentium. Neque enim nisi propter eos repulit Deus plebē suam: quemadmodum vt inde educeret populū suum, flagellauit Aegyptum. Vnde ab Apostolo vocantur Dei inimici propter nos. Ergo illorum infirmitas & mors nobis facta est ad medullam.

Sit itaque & ad cautelam, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt, neque simus persecutores bonorum, sicut & illi persequerantur iustos. Vineam sibi concupierunt, & ob hanc causam mortem haereditis sibi proposuerunt, dicētes: *Hic est haeres venite occidamus eum, & habebimus haereditatē eius.* Sed heu quid dicit sanctus Iacobus Apostolus: *Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis Num malū non estis concupiscentes dū concupiscitis uxorem proximi? facultates eius? honores? potestates?* En malorum concupiscentes.

.K k Nostra

14
Deut. 32. 21

Exo. 15. 26

Rom. 11. 11.

Rom. 11. 28

15
1. Cor. 10. 6

Iacob. 1. 2.

Marc. 12. 7. Nostri erit hereditas. Vacui iam seculari potestate, Regem habentes Cæsarem, Pridi Pilato subiecti & Herodi. Eò magis *Mat. 23. 6.* Ecclesiastica anhelabant, amantes primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis & salutationes in foro. Et quòd Pontificatum ambirent, ex eo manifestum est, quòd non erat vnus perpetuus; sed eo alternatim fugebantur. Nam Caiphas erat Pontifex anni illius. Hæc est hereditas, quam sibi per Christum timebant eripi, dicentes: *Ecce totus mundus post eum abit.* *Ioan. 12. 19.* Pontifices Iudæorum, qui dicitis. Nos autem Moysi discipuli sumus. An hoc à Magistro vestro didicistis? *Ioan. 9. 28.* Socios adhibet suæ potestatis septuaginta viros, arguit Iosue ministrum, qui pro illo æmulans nolebat illorum duces in castris prophetare. *Num. 11. 16.* Quid æmularis pro me? *26.* Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum? Vos autem vt sedere debeatis in cathedra Moysi, sederis in cathedra pestilentia. Et nos Christiani vbi sedemus? quid quærimus? pro quo laboramus? alienam hereditatem. Hinc bella, hinc lites. Qui impediunt ab acquisitione & retentione alienorum, quasi fructum petentes, cuius erat Dominus Paterfamilias; hos persequimini, hos interimitis, præ omnibus hominibus vos reputantes. Sed heu! inanis est labor vester: *Iac 4. 2.* *Concupiscitum & non habetis: occidistis* *Psal. 75. 6.* *& zelatis, & non habetis. Aufertur à vobis* *48. 12.* *vinea. Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. Et sepulchra eorum domus illorum* *Pro 21. 16.* *in æternum. Quin malos male perdet.* Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud. Ne te rerum temporalium dulcedo decipiat, vt illas quam satis fit plus appetat, plus adipiscaris. Statis debuerat agricolis esse merces laboris eorum. Hac non contenti vineam ipsam totam concupiere, & vt illum possiderent, neci heredem tradiderunt.

16 Sed quid? *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis.* Ita quod superest enomitur, ne forte satiatus euomas illud.

Iob 20. 12. Audi, audi quid scribitur in libro Iob de homine impio. *Cum dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum in-*

Iac 4. 2. *Concupiscitum & non habetis: occidistis* *Psal. 75. 6.* *& zelatis, & non habetis. Aufertur à vobis* *48. 12.* *vinea. Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. Et sepulchra eorum domus illorum* *Pro 21. 16.* *in æternum. Quin malos male perdet.* Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud. Ne te rerum temporalium dulcedo decipiat, vt illas quam satis fit plus appetat, plus adipiscaris. Statis debuerat agricolis esse merces laboris eorum. Hac non contenti vineam ipsam totam concupiere, & vt illum possiderent, neci heredem tradiderunt.

trinsæ. Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Hæc verba quæso infixata sunt in cordibus vestris, sint dulcia secularia in ore eorum, qui diligunt mundum, & ea quæ in mundo sunt vertentur intrinsecus in fel aspidum. Quot malorum quantumque causa sunt diuitia ista fallaces! Vnde est quòd mundus iste infernus factus est, nisi quia pecunia obediunt omnia? *Qui diuitias habet, eis abutitur ad mala per-* *petranda; ad pauperum oppressionem, ad vindi-* *ctam inimicorum ad concupiscentiam voluptatum, ad gradum ascensionem, vnde alios* *deturbare conatur. Panis suauior fit panis do-* *loris.* Cadet enim cum dominatus fuerit pauperum, & cum quod concupiscerit fuerit adeptus: quoniam diuitias quas deuorauit euomet, quòd si hæc euomere noluerit, de ventre illius extrahet illas Deus. O turbantem euomitionem, o violentam extractionem! *Et malos male perdet.* Et quid proderit, si fueris velut canis reuersus ad vomitum? *Si que perdidideris, repetieris: num manu Dei omnipotentis resistere poteris, qui de ventre tuo denud extrahet illas? Audi sequentia: Nec est satiatus venter eius. Et cum habueris, qua concupieras, possidere non poterit.* Nunquid ergo non melius est fructum reddere, & labores manuum manducare, vt ex hac vinea denique transferamur in domum Patris nostri qui in caelis est. Quod nobis præstet ipse Rex in Regno Dei. Amen.

DOMINICA DE
ABRAHAM,
CONCIO PRIMA.

Si manseritis in sermone meo
verè discipuli mei eritis.

Ioan. 8. 31.

ARGUMENTVM.

Describitur contentio stulticia nostra cum
Sapientia Dei. Qui sint fructus huius
Sapientia, & qua excellentia. Tractatur
hæc sic sapienter, diuine & vtiliter, vt nil melius.

SICVT